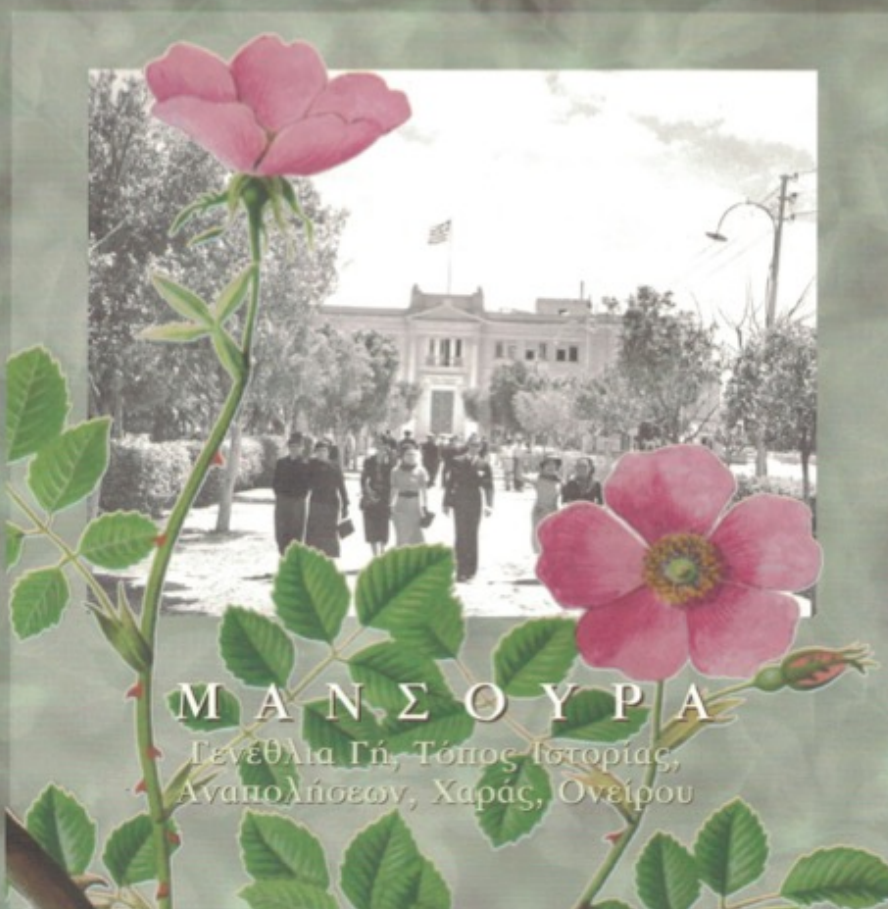

Αναμνήσεις από την Αίγυπτο

Επιμέλεια
Μαργαρίτα Δρίτσα

Σύλλογος Αποφοίτων Γυμνασίου Μανσούρας Αιγύπτου
Αθήνα 2003

«Μανσούρα - Γενέθλια Γή, Τόπος Ιστορίας, Αναπολήσεων, Χαράς, Ονείρου»
Επιμέλεια Μαργαρίτα Δρίτσα
Σύλλογος Αποφοίτων Γυμνασίου Μανσούρας Αιγύπτου
Αθήνα - 2003

Πανεπιστήμιο Κρήτης

University of Crete

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών

<http://anemi.lib.uoc.gr>

<http://anemi.lib.uoc.gr/hierarchy/collection>

<http://anemi.lib.uoc.gr/hierarchy/collection/110/index.tkl>

Λίγα Λόγια¹

Το βιβλίο *«Μανσούρα – Γενέθλια Γή, Τόπος Ιστορίας, Αναπολήσεων, Χαράς, Ονείρου»*, επιμέλεια Μαργαρίτας Δρίτσα, εξεδόθη από τον Σύλλογο Αποφοίτων Γυμνασίου Μανσούρας, Αιγύπτου, και είναι ένα ακόμη βιβλίο της σειράς *‘Αναμνήσεις από την Αίγυπτο’*.

Οι συγγραφείς αυτού του βιβλίου-λεύκωμα κατάφεραν με λεπτομέρεια, συναίσθημα και νοσταλγία να παρουσιάσουν το πέρασμα των Ελλήνων κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα από την πόλη της Μανσούρας – Αιγύπτου, στο Δέλτα του Νείλου επί τού ανατολικού κλάδου του της Δαμιέτης.

Οι ζωντανές περιγραφές των συγγραφέων είναι εξαιρετικά κατατοπιστικές για την Ελληνική Παροικία, την κοινωνική ζωή της εκεί, τα ελληνικά σωματεία, και τα ονομαστά Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας, με τα οικοτροφεία της, αγοριών και κοριτσιών, όπου φοιτούσαν μαθητές όλων των ηλικιών, από όλη την Αίγυπτο καθώς επίσης και από το Σουδάν, την Αιθιοπία, Ερυθραία, Τζιμπουτί, Κογκό, και Κύπρο.

Τις περιγραφές συμπληρώνουν οι πολυάριθμες, εντυπωσιακές φωτογραφίες που τεκμηριώνουν την μεγαλειώδη πορεία του ελληνισμού στην Αίγυπτο, και ειδικότερα στη Μανσούρα, σε μια εποχή που έχει περάσει στα παραμύθια...

¹ Η εθελοντική Ομάδα Στήριξης του Τμήματος Ελληνισμού Αιγύπτου του Μ.Ι.Ε.Τ./Ε.Λ.Ι.Α. απαρτίζεται από τους Τάσο Βαρσάμη, Γιώργο Βερτσώνη, Μαίρη Διαμαντή-Χαλαμανδάρη, Αγγελή Καλοδούκα, Φώφη Καλοδούκα-Αoyama, Σπύρο Καματερό, Απόστολο Καντζίπα, Γιώργο Κοτζά, Γιώργο Κουάνη (1922-2014), Κωνσταντίνο Κωνσταντίνου (1936-2016), Νικόλαο Μαυρολέοντα, Βασίλη Νικολαρά, Σπύρο Παυλίδη (1942-2012), Μιχαήλ Πιζάνια, Γιώργο Ποταμίδη (1944-2019), Δημήτρη Πράσινο, Νικολέττα Φώτου-Κοντακτσή (1944-2015) και Ηλία και Παντελή Χαλαμανδάρη, υπό τον Ευθύμιο Σουλογιάννη (1942-2015).

Αυτό είναι το δεύτερο βιβλίο σχετικά με τον ελληνισμό της Μανσούρας. Προσεχώς θα ακολουθήσουν και άλλα βιβλία στο πλαίσιο των προσπαθειών της εθελοντικής Ομάδας Στήριξης του Τμήματος Ελληνισμού Αιγύπτου του *E.A.I.A.–M.I.E.T.* (Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης), και περιλαμβάνεται στην Ελεύθερη Διαδικτυακή Συλλογή “*Ελληνισμός Αιγύπτου*” / “*Greeks in Egypt*” της [ANEMHΣ](#) (Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης).

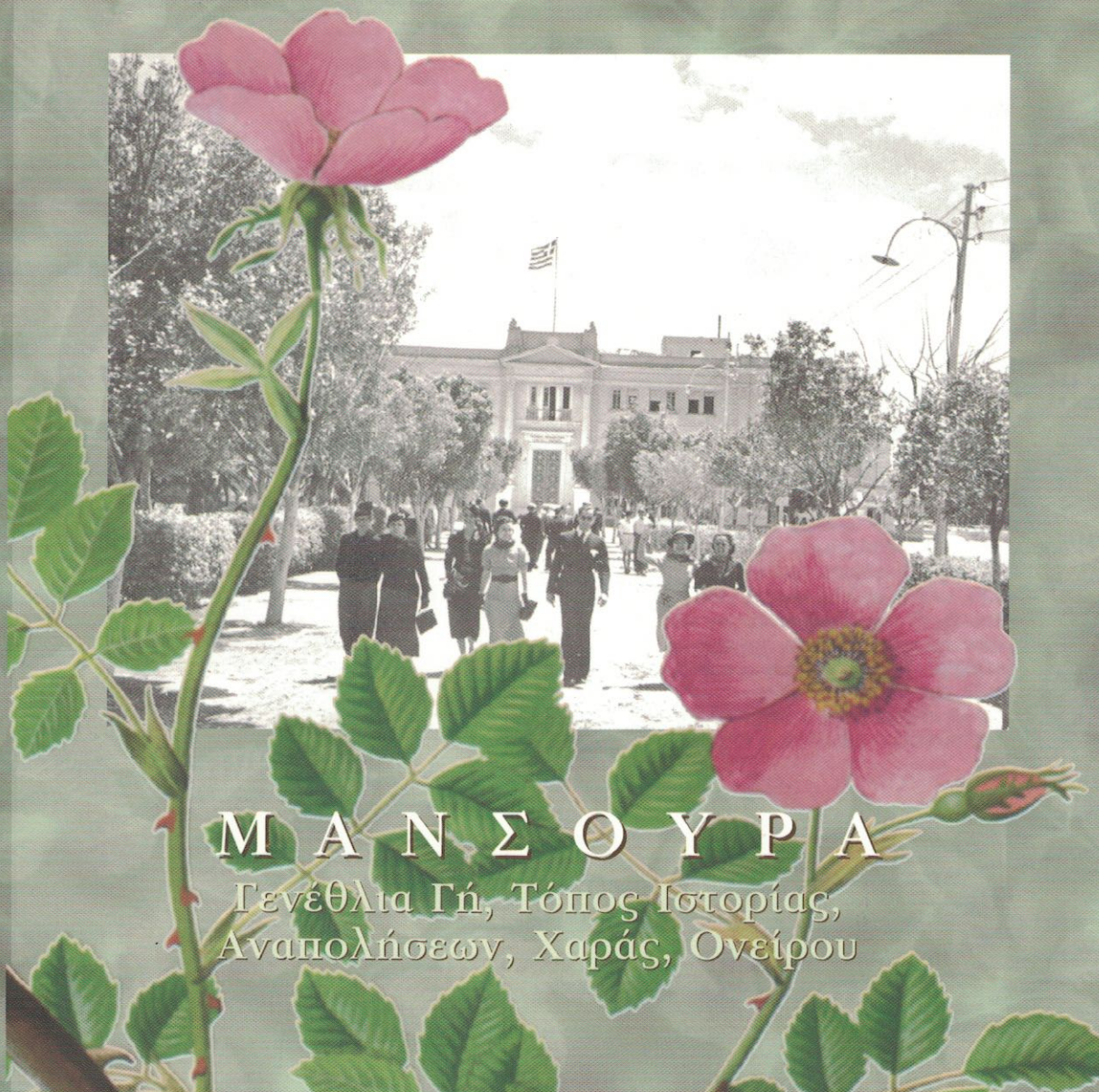
Η Ομάδα Στήριξης συστάθηκε το 2008 με στόχο να συμβάλει στη διάσωση, μελέτη και ανάδειξη του έργου των Ελλήνων της Αιγύπτου, ενώ η Συλλογή δημιουργήθηκε το 2011 από την [ANEMH](#) σε συνεργασία με την Ομάδα Στήριξης.

Ευχαριστούμε τους συγγραφείς αυτού του βιβλίου, το Δ.Σ. του ΣΑΓΜΑ και ιδιαίτερα την πρόεδρό του Τούλα Πεκλάρη για την πολύτιμη στήριξή της, όπως και τον Γιώργο Κοτζά για την ψηφιοποίηση και ετοιμασία του βιβλίου για την ανάρτηση του στην [ANEMH](#).

Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε την [ANEMH](#) του Πανεπιστημίου Κρήτης και το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.) του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (Μ.Ι.Ε.Τ.) για την συνεχή ενθάρρυνση και υποστήριξή τους, και ιδιαίτερα τους Διονύση Καψάλη, Μανόλη Κουκουράκη, Ελένη Κωβαίου, Αργυρώ Αγγελοπούλου, Ιουλία Βασιλάκη, Μαρία Αρβανιτάκη, Μαρία Κοκολογιάννη, Βασιλική Χατζηγεωργίου, Μαθίλδη Πυρλή, Κώστα Παπαδάκη, Χρήστο Τρανταλίδη και Αιμίλιο Χαλαμανδάρη.

Επιμέλεια
Μαργαρίτα Δρίτσα

ΜΑΝΣΟΥΡΑ

Γενέθλια Γή, Τόπος Ιστορίας,
Αναπολήσεων, Χαράς, Ονείρου

Σύλλογος Αποφοίτων Γυμνασίου Μανσούρας Αιγύπτου
Αθήνα 2003

ΜΑΝΣΟΥΡΑ

Γενέθλια Γή, Τόπος Ιστορίας,
Αναπολήσεων, Χαράς, Ονείρου

Επιμέλεια
Μαργαρίτα Δρίτσα

Μ Α Ν Σ Ο Υ Ρ Α

Γενέθλια Γή, Τόπος Ιστορίας,
Αναπολήσεων, Χαράς, Ονείρου

Γ ρ ά ψ ο υ ν
Μαργαρίτα Δρίτσα
Ολυμπία Καράγιωργα
Σπύρος Κυδωνάκης
Γιώτα Παπαδημητρίου
Γιώργος Σφακιανάκης

Π α ρ ά ρ τ η ρ α
Λάκης Σταυρινούδης

Σύλλογος Αποφοίτων Γυμνασίου Μανσούρας Αιγύπτου
Αθήνα 2003

Συντακτική Ομάδα

Μαργαρίτα Δρίτσα

Φωτεινή Ζερβούδη

Ολυμπία Καράγιωργα

Γιώργος Νομικός

Γιώτα Παπαδημητρίου

Γιώργος Σφακιανάκης

Copyright : Σύλλογος Αποφοίτων Γυμνασίου
Μανσούρας Αιγύπτου
Γ' Σεπτεμβρίου 56
10433 Αθήνα
www.mansoura.gr

ISBN : 960-87984-0-X

Γενική Επιμέλεια κειμένων & έκδοσης : Μαργαρίτα Δρίτσα
Σχεδιασμός εξωφύλλου - Σελιδοποίηση : Γιώργος Τσιτούμης
Εκτύπωση : Αφοι Χριστοδούλου
Βιβλιοδεσία : Σπύρος Σγαρδέλης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος <i>Μαργαρίτα Δρίτσα</i>	10
Τί σήμαινε η Μανσούρα για την Ελλάδα <i>Μαργαρίτα Δρίτσα</i>	14
Ο Ελληνισμός της Μανσούρας <i>Σπύρος Κυδωνάκης</i>	39
Η Ελληνική Κοινότης Μανσούρας (ΕΚΜ) <i>Γιώτα Παπαδημητρίου</i>	63
Τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας <i>Γιώτα Παπαδημητρίου</i>	67
Ελληνικά Σωματεία στη Μανσούρα <i>Γιώτα Παπαδημητρίου</i>	79
Μανσούρα: Συμβολή στις Πολεμικές Αναμετρήσεις <i>Γιώργος Σφακιανάκης</i>	85
Κοινωνική Ζωή στη Μανσούρα (Το πιο μέσα κύτταγμα) <i>Ολυμπία Καραγιώργα</i>	101
Αναπολήσεις - Όνειρα (Quo Vadis και Επανάσταση, Τσαΐ Σκάκι και Συμπάθεια, Οι Μυρωδιές της Αθωότητας) <i>Μαργαρίτα Δρίτσα</i>	133
Παράρτημα <i>Λάκης Σταυρινούδης</i>	145
Κατάλογος Φωτογραφιών	164

*Ν.Β: Στα κείμενα διατηρείται η ορθογραφία των συγγραφέων

Ὅσοι γὰρ κίνα πῶδε κείνη· ἀγάτη, ἡ φύπη
γράφει σ' αὐτὸ τὸ φύκωμα ὅτι πῶδε.
Να σὰς θυμᾶμαι πάν γὰρ, πάν καί, σὰς
φυττοῦμαι

Ἡ κίνα πῶδε $\frac{7}{10}$
Εὐδοκίου

μια παροικία που μέχρι τώρα δεν έχει συστηματικά συγκεντρώσει τη προσοχή των ερευνητών/επιστημόνων, μια και οι μελέτες για τον Ελληνισμό του εξωτερικού ή όπως έχει επικρατήσει να λέγεται, τον Ελληνισμό της διασποράς, ιδιαίτερα όσον αφορά στον Αιγυπτιακό Ελληνισμό, συνήθως εστιάζονται/περιορίζονται στις μεγάλες παροικίες, Αλεξανδρείας ή Καΐρου. Όμως η Αίγυπτος των Ελλήνων δεν τελειώνει στις δύο αυτές πόλεις. Αναπτυσσόταν με ένταση και παράλληλα σε πολλές άλλες, μικρότερες, ίσως με λιγότερη αίγλη αλλά με ζωηρή παρουσία

1.Χάρτης του Δέλτα του Νείλου. Μανσούρα, Τάντα, Ζαγαζίκ, Μπένχα, Πορτ-Σαϊντ, Μπένι Σουέφ.
Αρχείο Μαργαρίτας Δρίτσα (Αρχείο Μ.Δ.)

και δυναμισμό, τόσο στη Κάτω όσο και στην Άνω Αίγυπτο. Τάντα, Ζαγαζίκ, Πόρτ Σάιντ, Ισμαϊλία, Σουέζ, Μπένχα, Φαγιούμ, Μίνια, Ζεϊτούν, Ασιούτ, Σοχάγκ, Μπένι Σουέφ και αλλού, εκεί χτυπούσε με τον ίδιο τρόπο η καρδιά πολλών Ελλήνων δουλευτών, εμπόρων, καλλιεργητών, λογίων κ.ά.

Η οργάνωση του υλικού δεν υπήρξε εύκολη και σφραγίστηκε από πισωγυρίσματα και καθυστερήσεις. Ενώ είναι γνωστό ότι υπάρχει πολύ και ανεκμετάλλευτο υλικό, η πρόσβαση σε αυτό δεν υπήρξε πάντοτε εύκολη ή εφικτή, ενώ και τα χρονικά όρια αποδείχτηκαν ασφυκτικά. Η αναζήτηση για το περιεχόμενο και το σχεδιασμό του τόμου που έχετε στα χέρια σας κάποτε προσανατολίστηκε προς την αναδίφηση καινούργιων – άγνωστων μέχρι τώρα - πληροφοριών σε αρχεία και ανέκδοτες πηγές, ελπίζοντας ότι θα ανευρίσκονταν στατιστικά και άλλα αντικειμενικά στοιχεία. Ταυτόχρονα, θελήσαμε να αξιοποιήσουμε και τη προφορική ιστορία για να καταγράψουμε όσο το δυνατόν περισσότερες πτυχές της ζωής στη Μανσούρα. Ελπίζουμε ότι οι μαρτυρίες όσων φίλων είχαν την επιμονή και υπομονή να καταγράψουν τις αναμνήσεις τις δικές τους και άλλων συγκροτούν ψηφίδες μιας μεγάλης, πολύχρωμης νωπογραφίας που αποτυπώνει, λιγότερο ή περισσότερο γλαφυρά, στιγμές από τη δική τους ζωή και εκείνη των φίλων τους ή των γνωστών τους, σε διάφορες γειτονίες της πόλης. Όλα αυτά προσπαθήσαμε να τα δέσουμε όσο πιο αρμονικά γίνεται με κείμενα φίλων, που διέπονται από μια διαφορετική σχέση με τη γενέθλια γή, μια έμμεση σχέση υιοθεσίας της Μανσούρας. Γι αυτούς η πόλη και οι θεσμοί της αποτέλεσαν αντικείμενο επιστημονικής έρευνας, κι όχι βιωματική εμπειρία, αλλά αποτυπώνουν σημαντικές πλευρές της ιστορίας.

Έτσι, στις επόμενες σελίδες, αντικατοπτρίζονται όλες αυτές οι φάσεις, τάσεις καθώς και τα πολλαπλά επίπεδα του εγχειρήματος. Εμπλουτισμένα τα στοιχεία με το φωτογραφικό υλικό, αναδεικνύουν πτυχές σχετικά άγνωστες – ή καλύτερα - ξεχασμένες της ζωής στη Μανσούρα και επιχειρούν να συγκροτήσουν αδρές εικόνες. Πτυχές που δεν βρίσκει κανείς φυλλομετρώντας επιστημονικές μελέτες για τις ελληνικές παροικίες του εξωτερικού, και ασφαλώς όχι για εκείνες της Αιγύπτου. Στόχος μας, πρέπει να τονίσουμε, δεν είναι η παρουσίαση μιας άρτια τεκμηριωμένης, ίσως όμως πιο ψυχρής, μαρτυρίας των πηγών, αλλά η ανάσυρση στο μέτρο του δυνατού της συνειδητής πραγματικότητας -ή ενός μέρους της – η επαναφορά και καταγραφή εικόνων από το μικρό χαμένο παράδεισο που υπήρξε για όλους μας η Μανσούρα. Τα κείμενα είναι, λοιπόν, κομμάτι από τη καρδιά όσων τα προσέφεραν, δώρο για όλους τους υπόλοιπους που ακόμη ζούν και θυμούνται.

Η μνήμη συνήθως είναι επιλεκτική, θυμόμαστε τα καλά και ξεχνούμε τα δύσκολα, γι αυτό και οι φωτογραφίες που συνοδεύουν τα κείμενα απαθανατίζουν πολλές καλές στιγμές της ζωής στη πόλη. Οι περισσότερες δεν είναι επαγγελματικές, και γι' αυτό δεν είναι σκηνοθετημένες, αλλά ερασιτεχνικές – συναισθηματικά φορτισμένες, εισφορές, κι αυτές, πολλών φίλων. Το καλειδοσκόπιο αυτό επιχειρεί, έτσι, να ανασύρει στιγμιότυπα αγαπημένα, παράξενα ή συνηθισμένα, καθημερινά και ταυτόχρονα σπάνια. Παρουσιάζονται και αναβιώνουν στιγμές σχολής, ψυχαγωγίας, ευδαιμονίας, τεκμήρια φιλίας, συμβίωσης, συνεύρεσης, εγκαρδιότητας.

Ασφαλώς λείπουν πολλά άλλα στοιχεία από δραστηριότητες που θεωρούνταν αυτονόητες, άλλες που θεωρείτο ότι δεν άξιζε ή δεν έπρεπε να δημοσιοποιηθούν και γι' αυτό λησμονήθηκαν. Αποκαλύπτονται, ωστόσο, άλλες τόσες εκπληκτικές εκφάνσεις της

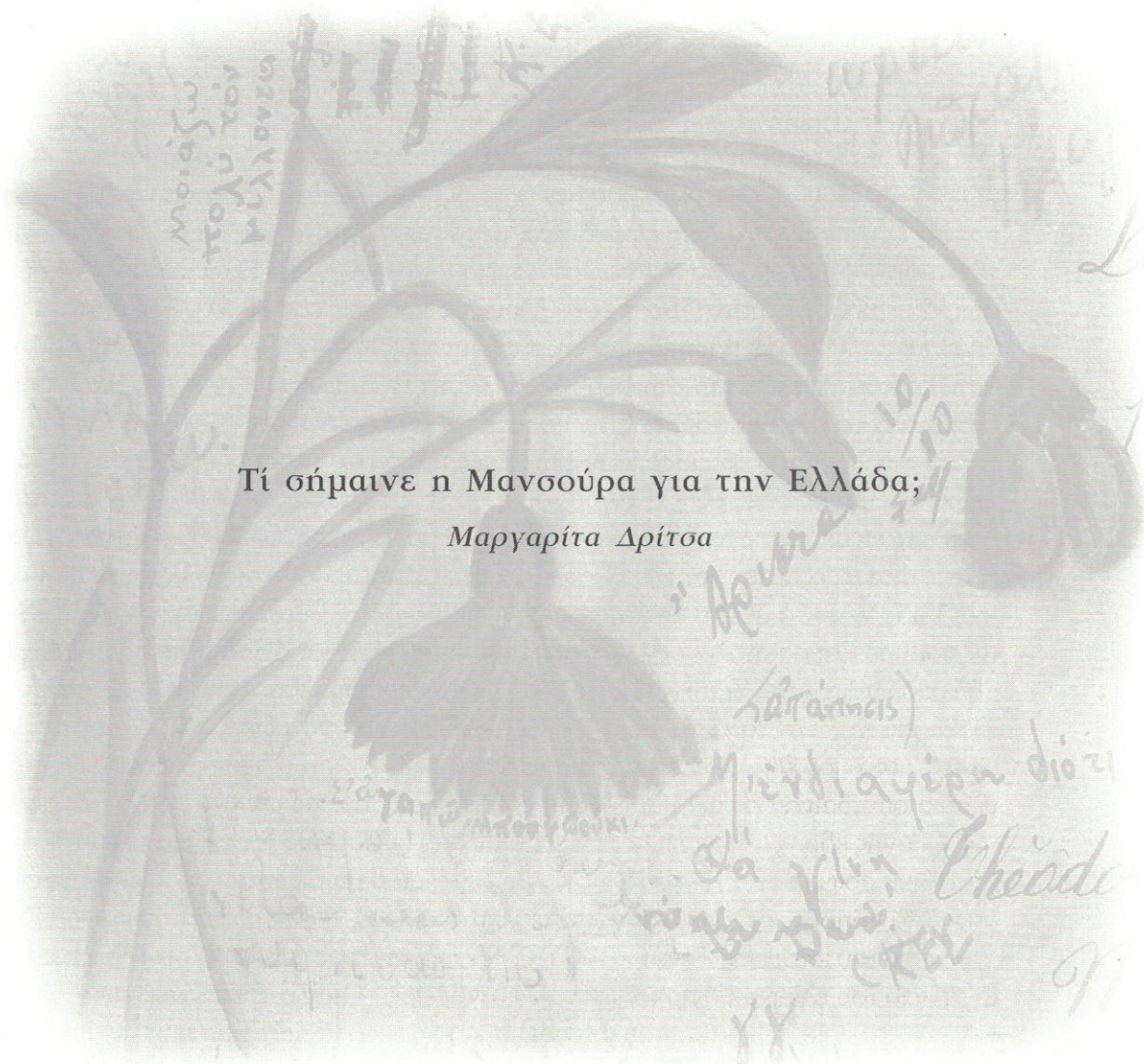
καθημερινής ζωής. Ανάμεσά τους, ειδύλλια κι έρωτες, σκιρτήματα νεανικά, οι πρώτες απογοητεύσεις, καλλιτεχνικές ανησυχίες, ζήλεις παρελαύνουν κι αυτές. Μας προκαλούν να θυμηθούμε λεπτομέρειες, μικρά και μεγάλα γεγονότα, χαρές και λύπες, κουτσομπολιά. Το απογευματινό τσάι με τις φίλες, που κυλούσε ευχάριστα με σχόλια για τα παιδιά, για τους γνωστούς, τους γείτονες, για το σχολείο. Με ανταλλαγές συνταγών για φαγητά και γλυκίσματα που καταχωρίζονταν προσεκτικά και συστηματικά στα δευτέρια βαφτισμένες με τα ονόματα των δημιουργών τους. Με συζήτηση για τα σχέδια σε εργόχειρα πολύτιμα, κουβέντες για τη τελευταία μόδα, κάποτε συζητήσεις για τα καινούργια βιβλία, για τις παραστάσεις των θιάσων που έρχονταν από την Ελλάδα και φυσικά για την όπερα που πολλοί επισκέπονταν στο Κάιρο. Σχόλια για τις όμορφες παρουσίες στον τελευταίο χορό και τόσα άλλα. Ψηφίδες μιας ζωής γλυκιάς, ήρεμης, αλλά όχι ανιαρής και πληκτικής, της οποίας τα ιδιαίτερα προβλήματα – που ασφαλώς υπήρχαν - έμεναν μακριά από τα μάτια των πολλών, μιας ζωής αναμφισβήτητη πιο ανθρώπινης και πιο επικοινωνιακής από αυτή που οι περισσότεροι μας βιώνουμε σήμερα. Μιας ζωής που έχει, ωστόσο, περάσει ανεπιστρεπτί...

Όλα τα κείμενα φιλοδοξούν να αναδείξουν την αυθεντικότητα και αμεσότητα του εγχειρήματος. Όλοι όσοι συνέβαλαν σ' αυτό το εγχείρημα, Ολυμπία Καραγιώργα, Σπύρος Κυδωνάκης, Γιώτα Παπαδημητρίου, Γιώργος Σφακιανάκης, και η υπογράφουσα, έδωσαν ένα μέρος από τη ψυχή τους στη προσπάθεια. Πέρα από αυτούς που συνεισέφεραν όλοι με αξιόλογα κείμενα, στιγμιαίες αναμνήσεις και φωτογραφικό υλικό, υπήρξαν κι άλλοι που στήριξαν τους συγγραφείς. Χωρίς την βοήθειά όλων, η Μανσούρα θα έμενε ίσως για πάντα κρυμμένη πίσω από το πέπλο της λήθης.

Μαργαρίτα Δρίσσα
Αθήνα Δεκέμβριος 2003.

Τί σήμαινε η Μανσούρα για την Ελλάδα;

Μαργαρίτα Δρίτσα

Με την ελπίδα να ανασύρω και να ανασυνθέσω πληροφορίες για τη παλιότερη ιστορία της Μανσούρας, αυτή που δεν θυμούνται οι νεότεροι, θέλησα να εντυφλήσω σ' ένα αρχείο που πολύ λίγο έχει αξιοποιηθεί μέχρι τώρα για τις παροικίες του Ελληνισμού του εξωτερικού. Πρόκειται για το Ιστορικό Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών το οποίο καλύπτει μακρά περίοδο από την ίδρυση του ελληνικού κράτους στα 1830 μέχρι σήμερα. Δεν είναι, δυστυχώς, ολόκληρο προσβάσιμο στους ερευνητές, καθώς το τμήμα που παραμένει προσπό στην έρευνα περιορίζεται στη περίοδο μέχρι το Β' παγκόσμιο πόλεμο, ενώ υπάρχουν και ενδιάμεσα κενά πληροφόρησης. Πληροφορίες για τις διάφορες πόλεις της Αιγύπτου ή πόλεις άλλων χωρών όπου ευημερούσαν ελληνικές παροικίες υπάρχουν άφθονες αλλά δεν είναι συγκεντρωμένες όλες σε μία σειρά, ούτε σε ενιαίες σειρές ούτε σε ομοειδείς φακέλλους. Αντίθετα, είναι διάσπαρτες, καταχωρισμένες σε πολλές σειρές και μεμονομένους φακέλλους. Η ταξινόμηση, εξάλλου, και η αρίθμηση αλλάζει με την πρόοδο της οργάνωσης των υπηρεσιών του Υπουργείου και της επέκτασης του δικτύου διπλωματικών υπηρεσιών. Άλλωστε, η ταξινόμηση και ο κατάλογος των φακέλλων καταρτίσθηκαν, όπως στα περισσότερα αρχεία, από υπαλλήλους του Υπουργείου με βάση τις προτεραιότητες και σκοπιμότητες της υπηρεσίας, κι όχι εκείνες των Ιστορικών και άλλων ερευνητών. Το υλικό, τέλος, που υπάρχει είναι μόνον αυτό που αποσπελλόταν στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου. Καταστροφές του υλικού συνέβαιναν συχνά και λόγω της μεταφοράς του αρχείου κάποιου προξενείου λόγω της αλλαγής έδρας από πόλη σε πόλη. Εκτός από τις καταστροφές, διαφεύγει επίσης μεγάλος όγκος πληροφοριών, ενδεχομένως και με μεγαλύτερο ενδιαφέρον, που μπορεί να βρισκόταν στα κατά τόπους ελληνικά προξενεία. Στη διάρκεια της έρευνας πληροφορήθηκα ότι η Υπηρεσία του Ιστορικού Αρχείου του ΥπΕξ έχει αρχίσει να ταξινομεί, συντηρεί και καταγράφει το αρχείο του ελληνικού προξενείου Αλεξανδρείας. Όταν η επιχείρηση αυτή ολοκληρωθεί, ασφαλώς το νέο υλικό θα αποτελέσει νέα και εξαιρετικά πολύτιμη πηγή για την έρευνα της ιστορίας του αιγυπτιακού Ελληνισμού. Όλα αυτά θεωρώ ότι χρειάζεται να αναφερθούν εκ προοιμίου, για να γίνει κατανοητό ότι χρειάζεται (χρειάσθηκε) πολύς χρόνος για να αποδεσμευτούν σχετικά λιγοστές, αλλά πιστεύω, χρήσιμες – και πάντως πρωτότυπες – πληροφορίες που συμπληρώνουν με αρκετά πραγματολογικά στοιχεία την εικόνα της Μανσούρας, των Ελλήνων κατοίκων της και των σχέσεων που είχαν αναπτυχθεί με το Ελλαδικό κέντρο. Αυτή που θα θέλαμε να καλύψουμε ακόμη πιο συστηματικά σ' αυτό το βιβλίο.

Τα ερωτήματα που καθοδήγησαν την έρευνά μου, αφορούσαν τόσο στον τρόπο με τον οποίο δομούνταν οι σχέσεις μεταξύ της επίσημης Ελλάδας και της παροικίας, καθώς και στο τί αντιπροσώπευε η Αίγυπτος, η Μανσούρα, και κατ' επέκταση, οι Αιγυπτιώτες Έλληνες, οι Μανσουριανοί, για την Ελλάδα. Παρότι οι πληροφορίες που αντλήθηκαν δεν είναι επαρκείς για να στοιχειοθετήσουν μια πλήρη εικόνα και μια οριστική απάντηση, εν τούτοις, απεικονίζουν με αρκετή ενάργεια κάποιες από τις θέσεις του ελληνικού κράτους έναντι του Ελληνισμού της Αιγύπτου.

Τα προξενεία (όπως προκύπτει από την αλληλογραφία που υπάρχει) ήταν επιφορτισμένα με την έκδοση διαβατηρίων και διαμονητηρίων για τους Έλληνες κι έτσι θα μπορούσε κανείς από τα αρχεία τους να καταρτίσει κάποτε πίνακες για τον ακριβή ελληνικό πληθυσμό των διαφόρων πόλεων της Αιγύπτου, για την προέλευση των Αιγυπτιωτών για τον χρόνο διαμονής, τις μετακινήσεις τους κτλ. Ήταν επίσης επιφορτισμένα με τη λύση διενέξεων ανάμεσα στους Έλληνες παροίκους, δέχονταν δωρεές, ενέκριναν καταλόγους εκπροσώπων κ.α. και η λεπτομερής εξέταση του υλικού θα μπορεί στο μέλλον να αποκαλύψει μεγάλο φάσμα δράσεων των ελληνικών παροικιών. Για τη Μανσούρα τα στοιχεία είναι λιγοστά.

Η Μανσούρα, πόλη ιστορική, στα περίχωρα της οποίας ηπύθησαν οι Σταυροφόροι το 1249, καθώς και η ευρύτερη επαρχία της Ντακαχλίας αλλά και της Σαρκίας ήταν από τον 19^ο αιώνα κυρίως, βαμβακοφόρες περιοχές. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο πληθυσμός της ανερχόταν σε 35 000 κατοίκους περίπου. Η εξειδίκευσή της στη βαμβακοκαλλιέργεια είχε συγκεντρώσει το ενδιαφέρον μεγάλου αριθμού Ελλήνων εμπόρων, όπως ο Γεώργιος Ράλλης που καταγόταν από τη Χίο και του οποίου η οικογένεια είχε ιδρύσει επιχειρήσεις και στη

2. Σιδηροδρομικός σταθμός της Μανσούρας. Από την άφιξη του Έλληνα πρεσβευτή Β. Δενδραμί, Ιούνιος 1934. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

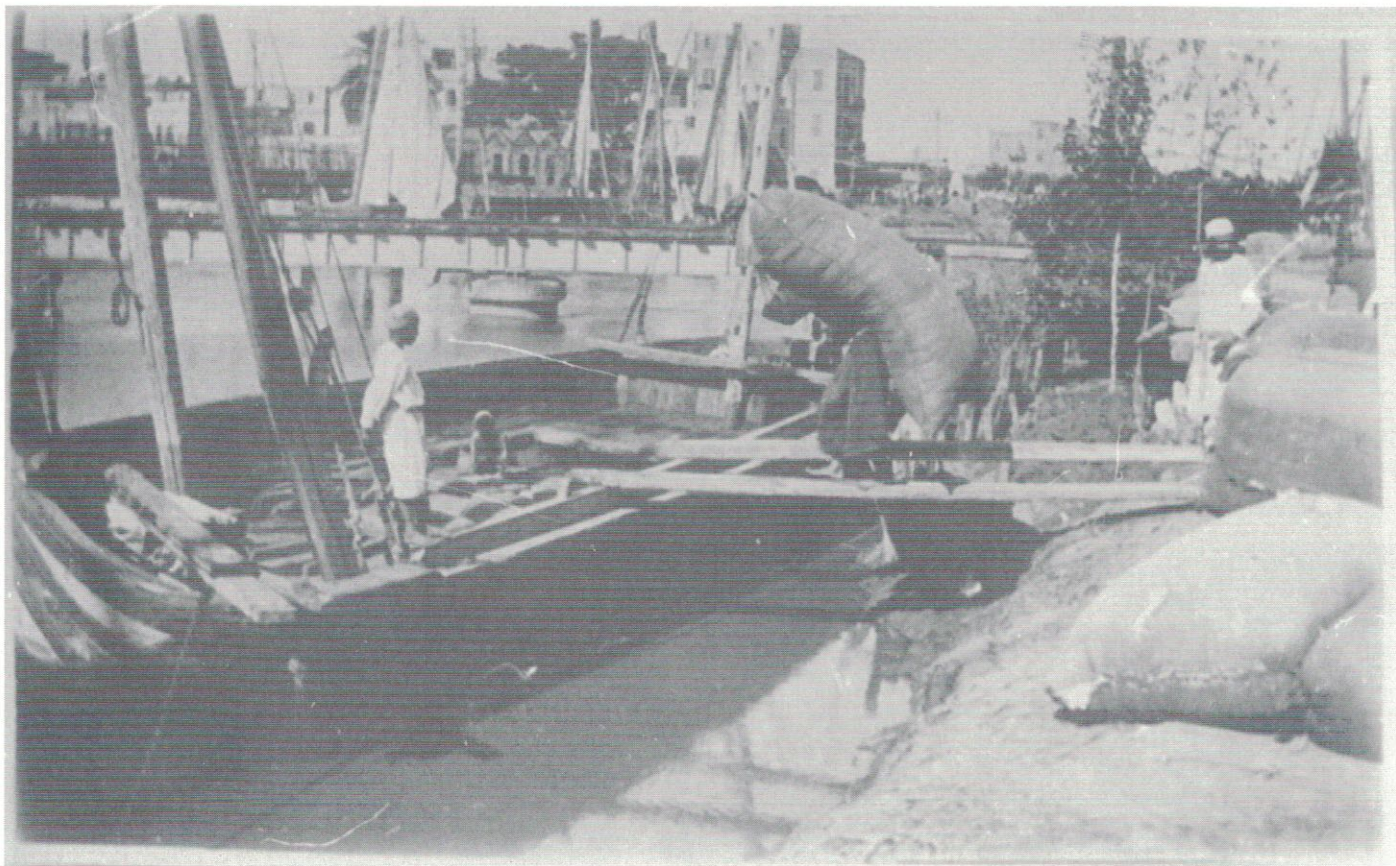

Σύρο, αλλά και στην Ινδία και στη Βρεταννία. Στη Μανσούρα είχε εγκαταστήσει – πριν την ίδρυση της κοινότητας, το 1859- εκκοκκιστήριο βαμβακιού συμβάλλοντας έτσι αποφασιστικά στη μεταβολή έκτοτε της Μανσούρας σε μεγάλο βαμβακεμπορικό κέντρο, πολιτεία

επεξεργασίας του βαμβακιού της Αιγύπτου και σε πυρήνα συγκέντρωσης μεγάλου όγκου δραστηριοτήτων της ελληνικής παροικίας.

Οι Έλληνες έποικοι είχαν μεταναστεύσει εκεί από διάφορα μέρη της Ελλάδας, συχνότερα από τα πτωχότερα νησιά του Αιγαίου, αναζητώντας καλύτερη τύχη και πριν το βαμβάκι αποκτήσει την τεράστια σημασία του, ασχολούνταν κυρίως με τις μεταφορές (με μικρά ιστιοφόρα) καθώς και με την ικανοποίηση των ποικίλων αναγκών των Ελλήνων κυρίως κατοίκων της περιοχής.

3. Φελούκες
στο Νείλο.
Μεταφορά
βαμβακιού.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1860, παρότι η σημασία του βαμβακιού είχε αυξηθεί λόγω του αποκλεισμού των Νοτίων Πολιτειών των ΗΠΑ εξαιτίας του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου, η Αίγυπτος και ιδιαίτερα η περιοχή της Μανσούρας δεν διέθετε σιδηρόδρομο κι έτσι το εμπόριο του πολύτιμου προϊόντος παρέμενε ακόμη περιορισμένο. Διαρκές αίτημα ήταν να κατασκευασθεί σιδηρόδρομος ώστε τα προϊόντα να μεταφέρονται ευκολότερα στην Ισμαϊλία και από εκεί μέσω της Διώρυγας του Σουέζ στην Ευρώπη.

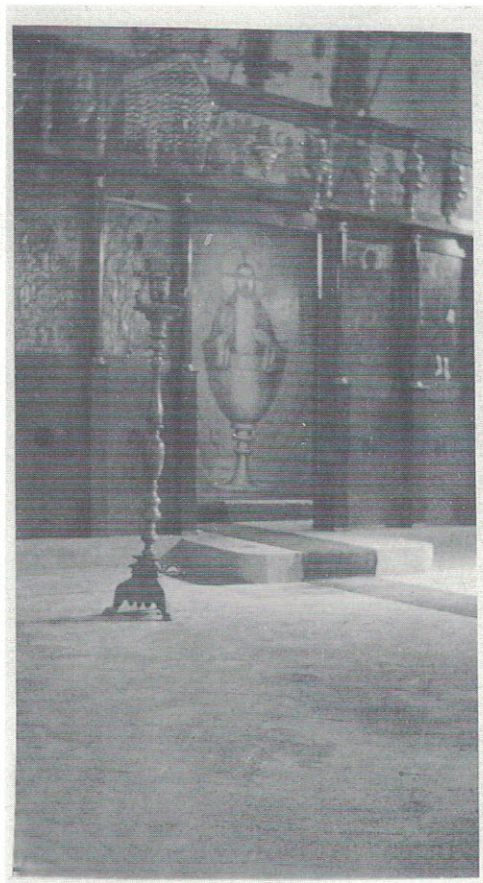
Τον Ράλλη, στο μεταξύ, μιμήθηκαν κι άλλοι Έλληνες ιδρύοντας εκκοκκιστήρια, ενώ την ίδια εποχή εκτός από την οικονομία άρχισε να αναπτύσσεται και η πολιτισμική δραστηριότητα της κοινότητας. Σύμφωνα με μία μαρτυρία, στην Μανσούρα το 1900 κατοικούσαν περί τις 130-140 οικογένειες Ελλήνων, δηλαδή κατά μέσο όρο περίπου 600-700 ψυχές, ενώ άλλοι τόσοι κινούντο στην ευρύτερη περιοχή. Η παροικία προσήλκυε επίσης πολύ ευρύτερο αριθμό Ελλήνων που προέρχονταν από κοντινές μικρότερες πόλεις και κωμοπόλεις. Όπως στις περισσότερες κοινότητες του Ελληνισμού, έτσι κι εδώ, ιδρύθηκε αρκετά ενωρίς ο πρώτος ναός της παροικίας καθώς και το πρώτο σχολείο, στο οποίο φοιτούσαν τα παιδιά των οικογενειών αυτών.

4. Ταξινομοί βαμβακιού (κλασφικατόροι) εν δράσει ή σε ανάπαυλα της δουλειάς. Αρχείο Μ.Δ.

Κατά τη πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα, το δεύτερο κύμα εποίκων μετανάστευσε από την υπόλοιπη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Άνδρες κυρίως, οι οποίοι προσπαθούσαν να αποφύγουν την υποχρεωτική στράτευση στον Τουρκικό στρατό μετά το 1907, μορφωμένοι με εμπορικές και τεχνικές γνώσεις επάνδρωσαν τους πολλούς βαμβακεμπορικούς οίκους, τα μεγάλα αγροκτήματα, τις επιχειρήσεις καλλιέργειας και εκμετάλλευσης βαμβακιού.

Από πολλά στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί επιβεβαιώνεται κάτι που φυσικά γνωρίζουμε όλοι όσοι ζήσαμε στην Αίγυπτο. Οι ελληνικές παροικίες σταδιακά απέκτησαν το χαρακτήρα πλήρως διαστρωματωμένων μικρο-κοινωνιών οι οποίες περιελάμβαναν πλούσιους εμπόρους και τραπεζίτες, μεσαίου εισοδήματος επαγγελματίες και υπαλλήλους, ακόμη και φτωχούς –

5. Εσωτερικό του ναού Αγίων Αθανασίου και Κυρίλλου. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

εργάτες, μικροῦπαλλήλους κτλ. Μία μαρτυρία αναφέρει ότι το 1865 π.χ. ενέσκηψε για μια ακόμη φορά επιδημία χολέρας στην Αίγυπτο (κάτι πολύ συχνό) και τότε έγινε έρανος μεταξύ των εμπόρων ομογενών για να μοιραστούν χρήματα τόσο στους ενδεείς Αιγυπτίους όσο και στους ενδεείς Έλληνες. Εκτός από το μεγάλο αριθμό εμπόρων υπήρχαν και άλλοι επαγγελματίες που εξακολουθούσαν ν' ασχολούνται με τις μεταφορές. Για τα πλούσια μέλη

της κοινότητας υπολογιζόταν ότι η περιουσία τους έφθανε στις αρχές του αιώνα περίπου τις 200 000 αγγλ. λίρες. Ακολουθούσαν οι λιγότερο εύποροι αλλά με σχετική οικονομική άνεση των οποίων η περιουσία έφθανε τις 10 000 λίρες και ύστερα έρχονταν οι μικρότεροι έμποροι και επαγγελματίες, εργοδηγοί, παντοπώλες, οινοπώλες, υπάλληλοι, εργάτες και γεωργοί. Η μεγάλη ανάπτυξη των ελληνικών παροικιών της Αιγύπτου σημειώθηκε στις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, και φαίνεται να επιβεβαιώνεται η υπόθεση ότι οι Έλληνες ευνοήθηκαν ιδιαίτερα από το καθεστώς Αγγλικής κατοχής της χώρας.

Σταδιακά ο πληθυσμός της παροικίας της Μανσούρας αυξήθηκε και το 1892 συνεστήθη για πρώτη φορά ελληνική

κοινότητα οπότε αναγνωρίσθηκε επισήμως από την Ελληνική κυβέρνηση με Βασιλικό Διάταγμα.

Οι πάροικοι προέρχονταν από πολλές περιοχές της Ελλάδας, όπως προκύπτει από τις πληροφορίες για τους επώνυμους, τουλάχιστον, ευεργέτες της κοινότητας. Είχαν μετοικήσει από τη Πελοπόννησο, τη Λήμνο, την Αθήνα, την Ήπειρο, τη Σύρο, το Μεσολόγγι, τη Μαγνησία, και αλλού. Ο δυναμισμός της κοινότητας γρήγορα στράφηκε προς τη δημιουργία θεσμών όπως τα σχολεία, ενώ ο ανταγωνισμός με άλλες πόλεις κοντινές, όπως π.χ. την Τάντα, ή το Ζαγαζίκ ωθούσε και τη Μανσούρα προς την ανάπτυξη και πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

6. Τυπική ελληνική οικογένεια της Μανσούρας γύρω στο 1920. Αρχείο Μ.Δ.

7. Απογευματινός περίπατος στο Νείλο, 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Στη Τάντα, παρότι ο ελληνικός πληθυσμός ήταν μικρότερος, υπήρξαν πολλές πρωτοβουλίες για πολιτιστική δράση, όπως δείχνουν οι σύλλογοι που είχαν ιδρυθεί (π.χ. Εύελπς (1896-97), Ελληνικόν Κέντρον (1900-1902), Φιλόχριστος Αδελφότης) και η ελληνική εφημερίδα της πόλης 'Ηχώ'. Και στο Ζαγαζίκ λειτουργούσαν δύο σύλλογοι ο Ελληνικός Φιλολογικός και ο Σύλλογος Ελλήνων Υπαλλήλων Σαρκίας. Στη Μανσούρα, λειτουργούσαν επίσης πολλά σωματεία. (βλ. Ειδικό κεφάλαιο) Στις πόλεις αυτές είχαν επίσης εγκαταστήσει κεντρικά ή περιφερειακά γραφεία οι περίφημοι εμπορικοί οίκοι των Μπενάκη και Χωρέμη καθώς και βρετανικές και ελληνικές τράπεζες, οι οποίες επένδυαν, κι εκείνες, στο βαμβάκι. Είναι αναγκαίο να αναφέρονται όλες αυτές οι πόλεις διότι υπήρχε κινητικότητα του ελληνικού πληθυσμού ανάμεσα τους, ενώ οι πνευματικές συντροφίες συναντιώνταν τακτικά σε ειδικά στέκια και οργανώνονταν συχνά κοινές εκδηλώσεις.

Ελλάδα και Μανσούρα

Το αρχικό ενδιαφέρον της Ελλάδας για τη Μανσούρα, στοιχειοθετείται σαφώς με την εγκατάσταση εκεί επίσημης διπλωματικής αρχής. Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα (1864)

8. Έλληνες διπλωμάτες σε επίσημη υποδοχή στη Μανσούρα, γύρω στο 1920. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Έγγραφο ΥΠΕΞ 1879

ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΙΕΙΟΝ
 — * — * — * —
 ΓΕΝ. ΠΡΟΣΕΝΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ.

Agid: 47/3

Ennu:

341;
Er. *Asperospora* in 8/20 *Harvardiana* 1879

Box 5924 to 78

16 farval 40%

Thos to B. iwi ton 'Golymanor
'Voozypior.

[illegible]

10. Η πρόοδος της
παροικίας
επιβεβαιώνεται το
1879 από την
Ελλάδα. Έγγραφο
αρχείου ΥΠΕΞ.

λειτουργούσε προξενικό πρακτορείο στη Μανσούρα ενώ υποπροξενείο υπήρχε στη Δαμιέτη, προξενείο στο Κάιρο από το 1853 και γενικό προξενείο στην Αλεξάνδρεια.

Τα προξενικά πρακτορεία και τα υποπροξενεία όπως εκείνο της Δαμιέτης, δεν αποτελούσαν μόνιμες εγκαταστάσεις αλλά εξαρτιόνταν από τον αριθμό των Ελλήνων που διέμεναν στη περιοχή, το επάγγελμά τους και την οικονομική τους ευρωστία, και κατ' επέκταση τη σημασία τους για την Ελλάδα.

Οι Έλληνες της Μανσούρας συνήθως υπάγονταν στο υποπροξενείο Δαμιατίου (Δαμιέτης), ενώ κάποια εποχή (1867) η πόλη απέκτησε το δικό της υποπροξενείο.

Ωστόσο, λίγα χρόνια αργότερα, το 1871, η έδρα μεταφέρθηκε στην γειτονική Τάντα κι έτσι στη Μανσούρα παρέμεινε μόνο το προξενικό πρακτορείο με πράκτορα τον Αλέξανδρο Κροκιδά (ΥΠΕΞ Φακ. 36/1 1879). Άλλος πράκτορας σε πρωιμότερη εποχή ήταν ο Σ. Γρηγοριάδης, έμπορος (Φακ. 39/4 1864,

11. Εκδρομή σε αγρόκτημα (έζμπα) στη Ντακαχλία κοντά στη Μανσούρα, 1939. Αρχείο Μ.Δ.

12. Lafayette και Ελλάδα. Μαθητές της Δημαίας Σχολής, 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Υποπροξ. Δαμιατίου). Ο ρόλος των προξενικών αρχών υπήρξε σημαντικός παράγοντας της ανάπτυξης των ελληνικών κοινοτήτων. Οι πρόξενοι αποτελούσαν πόλο συσπείρωσης της παροικίας και ανάλογα με τις ικανότητές τους ήταν σε θέση να εξασφαλίζουν σημαντικές δωρεές και χορηγίες για τη βελτίωση των υπηρεσιών της παροικίας (σχολεία, ναούς, νοσοκομεία), αλλά και για ευρύτερες ανάγκες της Ελλάδας. Συνέβαλλαν επίσης στη δημιουργία κλίματος υποστήριξης για τις εθνικές υποθέσεις σε διπλωματικό επίπεδο. Ένας από τους προξένους που ήρθε από την Ελλάδα και κατόρθωσε με τη δράση του να αναγορευθεί σε μεγάλο ευεργέτη της Μανσούρας ήταν ο Α. Σακτούρης του οποίου η θητεία συνέπεσε με την μεγάλη ανάπτυξη της πόλης (1901-1903). Με τις διοικητικές του ικανότητες συνέβαλε στην αναγέννηση κατά κάποιο τρόπο της πόλης. Την περίοδο αυτή αυξήθηκαν οι πόροι από τις συνδρομές των μελών της κοινότητας ενώ αποκτήθηκε η πρώτη ακίνητη περιουσία και οικοδομήθηκε η Δημαία Σχολή.

Ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα υπήρχε σχέδιο ίδρυσης ελληνικής εμπορικής σχολής. Με χορηγία του Προέδρου της κοινότητας Ιωάννη Γρηγορίου, τελικώς αγοράσθηκε οικόπεδο όπου οικοδομήθηκε το Ελληνικό Γυμνάσιο της πόλης.

Ο προξενικός πράκτορας ήταν φυσικά άμισθος αξιωματούχος του ελληνικού κράτους, όπως και οι συνάδελφοί του άλλων πόλεων, και συνήθως ασχολείτο με το εμπόριο. '...Πασιγνώστον τυγχάνει ότι οι αντιπρόσωποι της Κυβερνήσεως, αντί να μισθοδοτώνται επαρκώς, και χαίρονται της κοινής υπολήψεως, να δύνανται επομένως να επιβάλλονται εις τους ομογενείς, παρ' ών η πατρίς προσπορίζεται εν συνόλω ωφελείας ασυγκρίτως ανωτέρας των υπερ της υπηρεσίας θυσιών, αναγκάζονται απεναντίας, ως επί το πολύ, να αποσπώσι δια τεχνασμάτων παρ' αυτών των ομογενών τα προς απλήν αυτών συντήρησιν αναγκαία...'

Επίσης οι πράκτορες αυτοί δεν φαίνεται να έμεναν για πολύ στη θέση τους, παραιτούμενοι ύστερα από λίγο καιρό λόγω των πολλών ασχολιών τους, ενώ τα πρακτορεία δεν τηρούσαν επίσημο αρχείο. Οι διπλωματικοί αυτοί υπάλληλοι ήταν μορφωμένοι, συχνά νομικοί, ορισμένοι μάλιστα και διδάκτορες όπως προκύπτει από τις πληροφορίες που

13. Μαθητές
Γρηγορείου
Γυμνασίου,
1934. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Κύριε,

Οι υποφαινόμενοι παρόικαι Μανσούρας εκδηλώνοντες την άκραν
 ήμῶν εύπρέσκειαν επί τη ένταύθα έγκαταστάσει σας ώς Προξε-
 νικῶν Πράκτορος τῆς Ελλάδος, παρακαλούμεν νά δεχθῆτε
 τήν έξ εκατόν (άριθ. 100) είκοσοφράγων μικράν προσφοράν
 μας πρὸς έγκατάστασιν τῆς έν τῷ Προξενικῷ Πρατορείῳ σας
 Ἑλληνικῆς Σημαίας καί τῶν άλλων χρησίμων πραγμάτων τοῦ
 Πρακτορείου.

Μανσούρα 8 Φεβρουαρίου 1881.

Ἀντώνιος Ῥάλλης

Ε. Α. Πατρινός

Μ. Χωρέμης

Ν. Πακπακαλός

Ν. Τσοῦρος

Ἀδελφοί Κωνσταντινίδη

Μ. Κοττιάς

Ι. Τραβασάρος

Εὐστράτιος (Ῥούπας)

Πέτρος Περικλῆς

Σ. Κάππαρης.

Σ. Κυτριλάκης

Σωτ. Καραντινόπουλος

Ἰωάννης Βασιλόπουλος

Γεώργιος Χυνολάκης

Γάβριος Βασιλειάδης

Στ. Σταυρίδης

Κ. Χριστοδούλου

Κ. Κολόμβος

Ἰωάννης Δάμας

Α. Σκληράγης

Ἀθαν. Ἀντωναρᾶς

Νικόλαος Ἀργύρης

Β. Παπαθανάσης

Ἰωάννης Παζασκενύπουλος

Δημ. Ψαῆς

Ἠλίας Γ. Βλαντῆς

Ἀλεξ. Ν. Ἠλιαδῆς

Ζαχαρίας Τριανταφύλλου

Ἀδελφοί Εὐαγγελينوῦ

14. Η παροικία
 εισφέρει για τη
 συντήρηση των
 άμισθων
 προξενικών
 πρακτόρων, 1881.
 Έγγραφο
 αρχείου του
 ΥΠΕΞ.

Πρὸς τὸν Κύριον Μιχαὴλ Κουδελάν
 Προξενικὸν Πράκτορα τῆς Ελλάδος
 ἐν Μανσούρᾳ.

περιέχονται στην επετηρίδα του ΥπΕξ. Υποπροξενείο στην Μανσούρα ιδρύθηκε το 1881 και την ίδια χρονιά εγκαταστάθηκε επίσης προξενικό δικαστήριο.

Πάρεδροι Δικαστών του εν Μανσούρα Προξενικού Δικαστηρίου Για το έτος 1881

Ε. Παρινός	έμπορος	Ε. Βαβούλης	έμπορος
Μ. Χωρέμης	”	Αθ. Αντωναράς	”
Αλέξανδρος Μαχαιριάδης	”	Σταύρος Ι. Σταυρίδης	”
Στ. Κάπαρης	”	Ευστράτιος Ρούπας	”
Μ. Κοτέας	”	Δημ. Ψακής	”
Αντ. Χωριατόπουλος	”	Κωστ. Χρηστοδούλου	”
Ιωάννης Γρηγορίου	έμπορος	Π. Νικολόπουλος	”
Χρήστος Μανάρης	”	Σπύρος Σταυράκολος	”
Δ. Τραβερσάρης	”	Σπύρ. Γουργουράκης	Ιατρός
Ιωάννης Δήμας	”	Αριστ. Καπρουλάς	”
Ε. Κιτριλάκης	”	Π. Χαριτάκης	Δικηγόρος

Συμπληρωματικός Κατάλογος Παρέδρων για το έτος 1881

Δημ. Γώδδης	Κτηματίας	Παναγ. Βενέκος	Έμπορος
Διονύς. Εμμανουήλ	”	Ιάκωβος Βασιλειάδης	”
Ιωάννης Σούσας	Έμπορος	Νικόλ. Δ. Αργύρης	Παντοπώλης
Νικόλ. Τσούρος	Κτηματίας	Μιχάλης Ραντόπουλος	Καφεπώλης
Αύγουστος Σαλβάγος	Έμπορος	Ιωάννης Απίδας	”
Στυλιανός Κόκλας	”	Αθανάσιος Περελκοπάνης	Εμπορομεσίτης
Κων/νος Νικολόπουλος	”	Δημήτρης Πλατίδης	Έμπορος
Γεώργιος Σρινιέρης	Εμπορομεσίτης	Ιωάννης Δεσίπρης	”
Νικόλ. Καλβοκορέσης	Έμπορος		

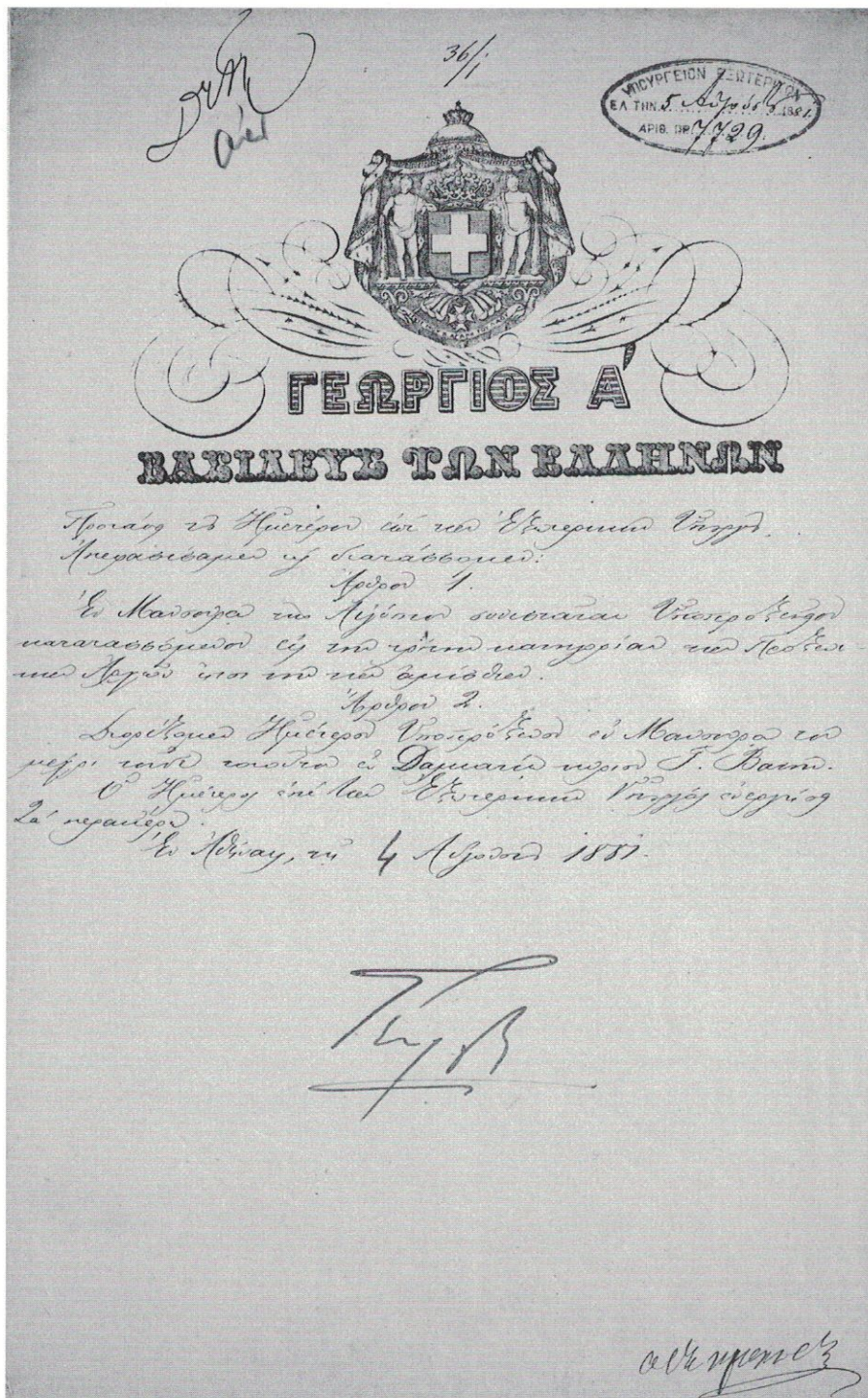
**Υποπρόξενοι Μανσούρας
(από την Επετηρίδα ΥΠΕΞ)**

Γεράσιμος Πανάς	24.9.1868 - 7.6.1871
Αίας Καραβίας	9.4.1873 - 20.7.1874
Γεώργιος Βατής	4.8.1881 - 11.12.1881
	(Δαμιέτη)
Αλέξανδρος Σούτσος	16.1.1888 - 3.10.1889
Αλέξανδρος Τσιμπουράκης	3.10.1889
Νικόλαος Γκολεμάς	6.12.1891 - 1892
Α. Πετρινός	19.11.1893 - 23.1.1895
	(Τάντα)
Α. Βατικιώτης	23.1.1895 - 3.2.1900
	(Ζαγαζίκ)
Αντώνιος Σακτούρης	4.11.1900 - 1.11.1902 - 1903
Ν. Στεφανάτος	2.3.1904
Π. Παρασκευόπουλος	15.7.1906 και 16.6.1916
Ι. Μελέκος	4.8.1910 - 1914
Μ. Σακελλαριάδης	8.3.1814 - 1916
Περ. Μαυρουδής	20.12.1917 - 20.3.1920
Ι. Λαζάρου	30.5.1923 - 25.9.1925
Κ. Μαθιόπουλος	11.8.1925 - 6.7.1929
Αλέξ. Ιωάν. Τζιράς	15.2.1932
Βασίλ. Λάππας	8.9.1933 και 12.8.1927 - 1928
Φαίδων Άννινος-Καβαλιεράτος	26.5.1939 - 1942

Η αλληλογραφία των υποπροξενείων και των ανωτέρων αρχών αποκαλύπτει, πάντως, διαγκωνισμούς για τέτοιους διορισμούς ανάμεσα στους συμπολίτες της Μανσούρας ή και των άλλων αιγυπτιακών πόλεων. Καμμία φορά οι διορισμοί χαρακτηρίζονταν από μεροληψία, αν και φαίνεται πως το φαινόμενο ήταν συχνότερο στις πόλεις της διώρυγας, όπου σημειώνονταν κάποτε και βίαιες διαμάχες και συγκρούσεις μεταξύ των Ελλήνων. Οι ίδιες πηγές συνηγορούν ότι την εποχή αυτή υπήρχαν ήδη μεγάλες συγκεντρώσεις Ελλήνων στα

Εγγραφο ΥΠΕΞ 1881

15. Βασιλικό
Διάταγμα του
Γεωργίου Α' για
την ίδρυση του
Υποπροξενείου
Μανσούρας
το 1881. Αρχείο
ΥΠΕΞ.

χωριά γύρω από την Μανσούρα, το εμπόριο εντεινόταν και γι' αυτό οι προξενικοί πράκτορες (που δεν ήταν διπλωματικοί υπάλληλοι) έπρεπε να είναι *‘πρόσωπον εκ του χαρακτήρος του και εκ της ικανότητός του μάλλον διακεκριμένον των λοιπών εν τη αυτή πόλει παροικούντων ομοεθνών του’*. Ως παράδειγμα αναφερόταν ο Α. Ράλλης, ο οποίος διακρινόταν *‘δια την ευγένειαν των αισθημάτων του, τον διαλακτικόν χαρακτήρα του, την άκραν τιμιότητα και ικανότητά του, διευθύνων εκ των πρώτων εμπορικών καταστημάτων της εν Αιγύπτω ελληνικής αποικίας’*. (Φακ. 39/4 Α. Μοδινός προς το ΥπΕξ 3834353/ 2.3.1864). Ο διάδοχός του, Ν. Παρθένης που είχε προταθεί από τον Υποπρόξενο Ν. Μοδινό, ήταν από τη Σύρο, έμπορος κι αυτός, είχε υπηρετήσει για οκτώ χρόνια στο γενικό προξενείο της Αγγλίας και ήταν γλωσσομαθής. Η περίπτωση αυτή αποδεικνύει τη σημασία που είχαν οι σχέσεις των Ελλήνων της Αιγύπτου με την Αγγλία, κάτι που ήταν λογικό λόγω του εμπορίου του βαμβακιού, πρώτη ύλη που προοριζόταν κατά κύριο λόγο για την αγγλική κλωστοϋφαντουργία.

Έμποροι και εμποροκτηματίες, φυσικά δικηγόροι και κάποτε ακόμη και γιατροί ήταν και οι πάρεδροι δικαστών. Ωστόσο, η κατανομή αυτή διέφερε από πόλη σε πόλη, ανάλογα με τη σύνθεση του πληθυσμού. Π.χ. στην Ισμαϊλία το 1880 τις αντίστοιχες θέσεις κατείχαν παντοπώλες ή υπάλληλοι της διώρυγας. Τα προβλήματα γενικώς δεν έλειπαν. Κατά τη γνώμη του Προξένου Αλεξανδρείας Μάρκου Δραγούμη το 1880, που διατυπώνεται σε έκθεση του προς τον Πρωθυπουργό Χαρίλαο Τρικούπη, *‘...η πολιτική αντιπροσωπεία της Ελλάδος στην Αίγυπτο κωλαίνει, η δε δικαστική και η διοικητική λειτουργία των εν Αιγύπτω προξενείων, εκτελείται, ως επί το πλείστον, ουχί καλώς.....το μεν δι αμάθειαν, απειρίαν ή ανηθικότητα των πεμπομένων προξενικών υπαλλήλων, το δε δια το εκ των ευτελών μισθών ή του αμίσθου παρεισφρήσαν χρηματιστικόν πνεύμα και τέλος δια το ελλιπές της μέχρι σήμερον ισχύουσας νομοθεσίας....Διοικητικώς δε, εκάστη πράξις γίνεται αφορμή αναριθμητών χρηματιστικών καταχρήσεων, ως τινές κατέστησαν, ως ειπείν, εξ εθίμου νόμιμοι. Ένιοι δε των προξένων, εις μόνον τον πλουτισμόν αφορώντες, και αυτών των παραγγελιών της προϊσταμένης αρχής αμελούνσιν’*. (1880 35/1 Περί δικαιοδοσίας των Αρχών της Ελλάδος εν Αιγύπτω). Και άλλο κείμενο του Κλέωνα Ραγκαβή προς το Πρωθυπουργό Κουμουνδούρο αυτή τη φορά, αναφέρει ότι *‘...Πασίγνωστον τυγχάνει ότι οι αντιπρόσωποι της Κυβερνήσεως, αντί να μισθοδοτούνται επαρκώς, και χαίρονται της κοινής υπολήψεως, να δύνανται επομένως να επιβάλλονται εις τους ομογενείς, παρ’ών η πατρίς προσπορίζεται εν συνόλω ωφελείας ασυγκρίτως ανωτέρας των υπερ της προξενικής υπηρεσίας θυσιών, αναγκάζονται απεναντίας, ως επί το πολύ, να αποσπώσι δια τεχνασμάτων παρ’ αυτών των ομογενών τα προς απλήν αυτών συντήρησιν αναγκαία’*. Οι παρατηρήσεις αυτές ίσχυαν και για τη Μανσούρα. Το 1881 μάλιστα, ο προξενικός πράκτορας της πόλης, Μ. Κουβελάς, γράφει στο γενικό πρόξενο στην Αλεξάνδρεια Κλέωνα Ραγκαβή: *‘Καθήκον μου έκρινα ν’ ανακοινώσω υμίν ότι οι τα πρώτα της Μανσουριανής παροικίας φέροντες, ορμώμενοι εξ ευχαριστήσεως δια την ενταύθα εγκατάστασίν μου ως Έλληνας προξενικού πράκτορος αυθορμητώς συλλέξαντες μοι προσέφερον κα’ αυτά όλως ανελπίστως δώρον εκ λιρών Αγγλίας 100 εικοσόφραγκων εκατόν*

ίνα επαρκέσω εις τα δια την εγκατάστασίν μου αναγκαιούντα έξοδα, εν τούτο θέλετε ιδή εκ της συνημμένης ώδε προσφωνήσεώς των και μοί....'

Η φροντίδα για την ικανοποιητική πολιτική/διπλωματική εκπροσώπηση της Ελλάδας στην Αίγυπτο συνέπεσε, αφενός, με διεργασίες που συνέβαιναν στην ίδια την Ελλάδα η οποία βρισκόταν υπό τη διακυβέρνηση του Χαριλάου Τρικούπη. Ο Τρικούπης θεωρούσε ότι η ανάπτυξη της χώρας μπορούσε να βασιστεί στους επιχειρηματίες και γενικότερα στον Ελληνισμό της διασποράς. Επίσης είχε αποφασίσει να εντάξει την Ελλάδα οπωσδήποτε στη χωρία των Ευρωπαϊκών χωρών αναπτύσσοντας τη διπλωματική δικτύωση της όχι μόνο με την Ευρώπη αλλά και με την εγγύς Ανατολή. Είχε άλλωστε, ιδιαίτερος φροντίσει και προσωπικά για τη διατήρηση καλών σχέσεων με την Αγγλία. Αφετέρου, η προσπάθεια αυτή συνέπεσε με ευρύτερες διεργασίες στην Ευρώπη και το χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, και φυσικά στην ίδια την Αίγυπτο. Ήταν εποχή έντονου εθνικισμού, ιδιαίτερα του Μουσουλμανικού, ο οποίος αναπτυσσόταν παράλληλα με τα εντεινόμενα προβλήματα από τη δράση των ξένων. Χαρακτηριστική ήταν η έκθεση με ημερομηνία 15/27 Οκτωβρίου 1881 του Προξένου Ραγκαβή προς τον Αλέξανδρο Κουμουνδούρο (Φακ. 1881 99/1: *'...υπό την ήρεμον...επιφάνειαν ευκόλως διωρά τον υπόκωφον εκείνον βρασμόν, όστις εξακολουθεί δεινόμενος και θέλει επί τέλους επιφέρη την καταιγίδα. Ουδένα σήμερον διαλανθάνει το γεγονός ότι το ούτω λεγόμενον εθνικόν κόμμα εις ό οφείλεται η πρόσφατος ανταρσία κύριον έχει σκοπόν την απομάκρυνσιν των Ευρωπαίων.*

Και αληθές μεν εστίν ότι η χώρα αυτή κατέστη τιμάριον των ξένων εθνών, και ιδίως των Άγγλων, οίτινες κατέχουσι πάσας τας ανωτάτας και μάλλον προσοδοφόρους θέσεις. Ώστε η εν λόγω προσπάθεια κατά θεωρίαν εστίν ευγενής, και υπό άλλας περιστάσεις ήθελεν αποκληθή πατριωτική...'

Ταραχές είχαν εκδηλωθεί σε πολλές περιοχές όπου διέμεναν Έλληνες (π.χ. στο Μενούφ τον Αύγουστο 1881) με αφορμή τις εισπράξεις φόρων και σημειώθηκαν επιθέσεις και βιαιοπραγίες εναντίον Ελλήνων. Τον Σεπτέβριο του 1881 εκδηλώθηκε η στρατιωτική στάση όλων των σωμάτων στο Κάϊρο με επί κεφαλής τον συνταγματάρχη Άχμαντ Οραμπί. Η πολιτική κρίση ενεργοποίησε δεινή εμπορική και χρηματική κρίση σε όλο το εσωτερικό της Αιγύπτου, ιδιαίτερα στη Δαμιέτη όπου βρισκόταν ο Οραμπί με τα τάγματά του. Η κατάσταση επηρεάσθηκε και στη Μανσούρα. Ακόμη μεγαλύτερη επίδραση για την παροικία είχε όμως η χρεοκοπία της Αιγύπτου τρία χρόνια αργότερα, το 1884, και η αναστολή των πληρωμών. Πολλοί δικαιούχοι ήταν Έλληνες, μεταξύ αυτών και η Τράπεζα Ράλλη-Συναδινού.

Με αφορμή τη στρατιωτική εξέγερση επιβλήθηκε η αγγλική κατοχή και μέχρι το 1892 η κατάκτηση ολοκληρώθηκε και οι Άγγλοι είδαν με ελάχιστη συμπάθεια την πρόοδο των Ελλήνων, ιδιαίτερα στον τομέα του εμπορίου. (Φακ. 1890/5^Α. Αναφοράι προξενικών αρχών περί της καταστάσεως της περιοχής των). Παρ' όλα αυτά, η ακμή της παροικίας συνεχίσθηκε αλλά σε ρόλο συμπληρωματικό της Αγγλικής επιρροής και σημασίας.

Η παροικία της Μανσούρας ευημέρησε και στον 20^ο αιώνα ενώ στη πόλη εκτός από τα

μικτά δικαστήρια, έδρευε τώρα και υποπροξενείο. Οι σχέσεις με τους γηγενείς που είχαν αναπτυχθεί στα προηγούμενα πενήντα χρόνια είχαν πιά παγιωθεί. Επρόκειτο για σχέσεις δανειστικές κυρίως για την καλλιέργεια του βαμβακιού, σχέσεις οικονομικές γενικότερα, σχέσεις εμπορικές, που περνούσαν συχνές κρίσεις, λόγω της αδυναμίας των φελλάχων να αποπληρώνουν τα χρέη τους. Με την άνοδο του εθνικιστικού φαινομένου, η κατάσταση ήταν φυσικό να επιδεινώνεται.

17. Ημέρα του
Ευαγγελισμού της
Θεοτόκου και
εθνικός παλμός
στην παροικία.
Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Τον Φεβρουάριο 1914, το υποπροξενείο Μανσούρας απνύθινε προς το ελληνικό ΥπΕξ δημοσίευμα του Αιγυπτιακού τύπου εχθρικό προς τους Έλληνες το οποίο αναφερόταν στην

αγορά του θωρηκτού Αβέρωφ με 'αιγυπτιακά χρήματα' και στις περιουσίες των Αιγυπτιωτών που 'κερδίζουν και δηλητηριάζουν ως πληγή τους Αιγυπτίους δια του χασός κτλ....' (φακ. 1914 Δ/101γ).

Ο Υποπρόξενος κατήγγειλε το άρθρο στον Μουδέρη 'ως μη συμβιβαζόμενον προς τας φιλικάς σχέσεις των δύο κυβερνήσεων' και απαίτησε την ανασκευή από το δημοσιογράφο, πράγμα που τελικώς επέτυχε. Το επεισόδιο δείχνει πόσο ευαίσθητες ήταν οι σχέσεις μεταξύ Ελλήνων και γηγενών. Στο μικρο-επίπεδο φυσικά της καθημερινής ζωής, η πραγματικότητα ήταν κάπως διαφορετική, και συνήθως υπήρχε μεγαλύτερη αρμονία και ανεκτικότητα.

Κρίση δεν χαρακτήριζε μόνον τις σχέσεις Ελλήνων και Αιγυπτίων αλλά και εκείνες μεταξύ των Ελλήνων της Αιγύπτου και της Ελλάδας. Ιδιαίτερης έντασης υπήρξε το φαινόμενο κατά τη περίοδο του διχασμού. Μέρος του προβλήματος είχε προκληθεί από την αντίφαση που υπήρχε μεταξύ της παροικίας, αφενός, η οποία φαινόταν να συμπαθεί τον Βενιζέλο και τους φιλελεύθερους, και των προξενικών αρχών, αφετέρου, που ήταν στην πλειονότητά τους βασιλόφρονες. Όταν το 1915 συνήλθε στο Παρίσι το συνέδριο των Ελληνικών Κοινοτήτων, η πλειοψηφία των συνέδρων εκδηλώθηκε υπέρ του Βενιζέλου. Το ίδιο συνέβη και με τις κοινότητες στην Αγγλία. Παρόμοια ήταν και η στάση των Ελλήνων στη Ρωσία ενώ επιτροπή Βενιζελικών είχε μεταβεί στη Νέα Υόρκη για να δια φωτίσει τους Έλληνες της Αμερικής. Πρόταση από τη Γαλλία είχε γίνει στην κοινότητα Αλεξανδρείας – και μέσω αυτής σε όλες τις υπόλοιπες

18. Εμμανουήλ
Μανωλάκης, ιατρός
από την Κάσο. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

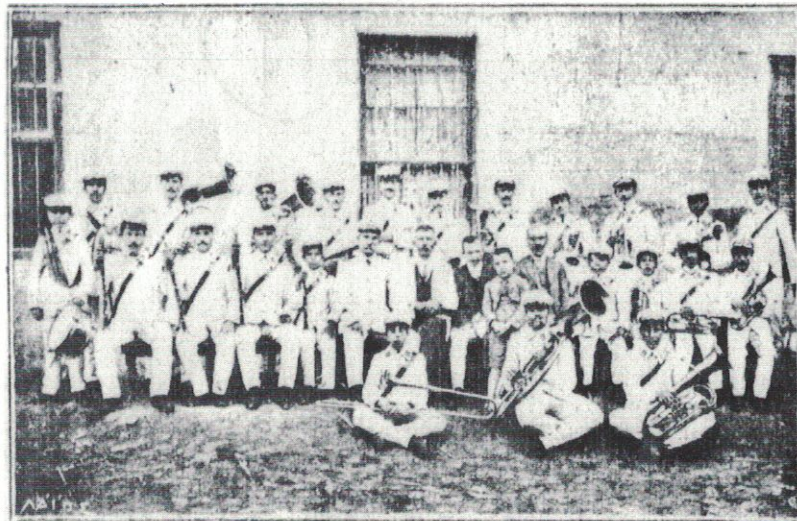
κοινότητες της Αιγύπτου – να συμμετάσχουν με αντιπρόσωπο στο Συνέδριο. Ωστόσο προτιμήθηκε να σταλεί μόνον τηλεγράφημα με ευχές. Το Παρίσι επανήλθε ζητώντας η Αλεξάνδρεια να προσχωρήσει και να πείσει και τις υπόλοιπες κοινότητες. Μετά από μακρά

και ζωηρή συνεδρία, η Επιτροπή της κοινότητας αποφάσισε να τηλεγραφήσει στο Παρίσι ότι *‘...παρά τα αισθήματα των Ελλήνων, η Κοινότης κωλύεται εκ του κανονισμού της να αναμειχθεί εις πολιτικά ζητήματα’*. Το συλλαλητήριο που οργανώθηκε στην Αλεξάνδρεια απέτυχε, (από τις 45,000 Ελλήνων που προτίθεντο να παραστούν μόνον 500 τελικά παρέστησαν ύστερα από τη λήψη δρακοντίων μέτρων από την αστυνομία με παρέμβαση του Έλληνα προξένου). Τελικώς η κοινότητα εκπροσωπήθηκε από τον Ιωάννη Χωρέμη ο οποίος όμως απέφυγε να μιλήσει, και απλώς παρέστη στο επίσημο δείπνο.

Πέρα από βασικές πολιτικές διαφορές, διαφαίνεται από τις πηγές και μια σχετική περιφρόνηση των Ελλαδιτών για το μορφωτικό επίπεδο των Αιγυπτιωτών, ιδιαίτερα κατά το 19^ο αιώνα. Περίπου θεωρείτο δεδομένο ότι το ενδιαφέρον των Ελλήνων της Αιγύπτου εντοπιζόταν στο εμπόριο και στην υλική πρόοδο, ενώ η εκπαίδευση δεν αποτελούσε προτεραιότητα, αφού παρέχόταν κυρίως από ξένα σχολεία. Έκθεση του 1872 προς τον Υπουργό Εξωτερικών Δ. Βούλγαρη (Φακ. 1872 77,38) ανέφερε ότι *‘...ουδαμού αλλού [πλην Αλεξανδρείας και Καΐρου] εις καμμίαν άλλην κωμόπολιν ή χωρίον ...ούτε το ελληνικόν αλφάβητον διδάσκεται εις τους παίδας.....Λείπει η άμιλλα, η των γονέων φιλοτιμία και η προς τα γράμματα κλίσις.... Τα καλά της πνευματικής αναπτύξεως δεν τα νοσάνθησαν ακόμη οι εν Αιγύπτω ελληνικοί συνοικισμοί, διότι εν τη χώρα ταύτη ουχί δια των γραμμάτων αλλά δια της εμπορικής εργασίας προώδευσαν οι πατέρες και δι’ αυτής θα προαχθώσι και οι υιοί των. Δι’ αυτούς εν μόνον στάδιον είναι προωρισμένον, να εργασθώσι παρα τω καταστήματι, ή να γίνουσιν εμπορομεσίται εν Μινέτ-ελ-Μπάσαλ ή εν τω χρηματιστηρίω. Επιπόλαιος λοιπόν είναι δι’ όλους τους λόγους τούτους η εκπαίδευσις ενταύθα, διότι υψηλαί μελέται και σπουδαί εισίν άχρηστοι.’*

Η έκθεση συνεχίζει συγκρίνοντας τους Αιγυπτιώτες με τους Μικρασιάτες, μάλιστα τους Σμυρνιούς και η σύγκριση είναι ακόμη αρνητικότερη: *‘...ο Έλλην της Αλεξανδρείας δεν είναι ως ο Έλλην της Σμύρνης, φερ’ ειπείν, και των άλλων Ελληνικών πόλεων της Τουρκίας, δεν είναι εγχώριος, αλλ’ είναι άποικος, ελθών ενταύθα δια να εργασθή, να πλουτίσῃ, ει δυνατόν και να φύγῃ. Δεν απαρτίζει επομένως κοινότητα έχουσαν παρελθόν και μίαν διαδοχήν, ης τινος τα μέλη ανήκουσιν εις οικογενείας έχουσας μίαν παράδοσιν. Ένεκα του σπουδαίου τούτου λόγου...υπάρχει ενταύθα έλλειψις σωματείου λογίων ανδρών. Υπάρχουσιν ιατροί Έλληνες δια τους νοσούντας, και δικηγόροι δια τα προξενικά δικαστήρια, αλλά κυρίως*

19. Η ελληνική φιλαρμονική της Μανσούρας. Ημερολόγιο Σκόκου, 1912. σ.360.

λόγιοι άνδρες δεν υπάρχουν, εάν δε κάπου ευρεθή τις, θα ερωτήση όλος ο ενταύθα κόσμος «εις τι ο λόγιος αυτός χρησιμεύει;» Και ιδού διατί ουδείς ποτέ σύλλογος φιλολογικός ηδυνήθη να συστηθή, ή συσταθείς ηδυνήθη να διατηρηθή ενταύθα....'(Φακ. 1872 77,38 (Εκπαιδευτικά Αίγυπτος). Οι απόψεις αυτές – επίσημες των ελλαδικών διπλωματών – μπορεί επιφανειακά να αντικατόπτριζαν μέρος της πραγματικότητας αλλά ήταν αποτέλεσμα και αρκετών προκαταλήψεων. Είναι λογικό να υποστηριχτεί ότι οι συνθήκες ζωής στις παροικίες της Αιγύπτου και ο συγχρωτισμός με πολλούς άλλους ξένους ωθούσαν προς τη ξενόγλωσση

20. Επίσκεψη του
συνταγματάρχη
Οικονομόπουλου
στα ΕΕΜ. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

κυρίως εκπαίδευση η οποία τις περισσότερες φορές είχε και επαγγελματικό προσανατολισμό και προσφερόταν με άνεση από τις πολλές ξένες αποστολές και διάφορα μοναχικά τάγματα. Ακόμη είναι γνωστό ότι οι εύποροι Έλληνες δεν επαφίεντο στις ενέργειες της Ελληνικής Κυβέρνησης αλλά έστελναν τα παιδιά τους να μορφωθούν είτε στην Ελλάδα είτε πολύ συχνά στην υπόλοιπη Ευρώπη, σε ακριβά σχολεία ιδιωτικά όπου μπορούσαν να δημιουργηθούν και χρήσιμες σχέσεις για την μετέπειτα επαγγελματική δικτύωση της νέας γενιάς. Μόνον όταν οι παροικίες πολλαπλασίασαν το πληθυσμό τους και απέκτησαν μεγάλη μερίδα μεσοαστών και μικροαστών, δημιουργήθηκε πίεση για την παροχή ελληνικής εκπαίδευσης επί τόπου. Άλλωστε, η αναγνώριση των ελληνικών σχολείων της Αιγύπτου έγινε πάντοτε με πρωτοβουλία των κατά τόπους κοινοτήτων και όχι με αντίστοιχη κίνηση του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας.

Η ύπαρξη και λειτουργία ελληνικών σχολείων σε πόλεις της Αιγύπτου, παρότι περιελήφθηκε στις πρώτες ιεραρχήσεις των εποίκων ήδη από τη δεκαετία του 1830, τουλάχιστον όσον αφορά στην Αλεξάνδρεια και Κάιρο, δεν προσήλκυσε τα θετικά σχόλια των Ελλαδικών επιθεωρητών. Στην ίδια Έκθεση του 1872 που απηύθυνε ο πολιτικός πράκτορας του προξενείου Αλεξανδρείας προς τον Δ. Βούλγαρη, Υπουργό Εξωτερικών και Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, αναφέρεται ότι '...Η εδώ κοινωνία δεν νοσάνθη έως τώρα

άλλην ανάγκην ειμή την της υλικής προόδου.

Ωστόσο, οι πληροφορίες που συλλέγουμε σήμερα και τα στοιχεία που υπάρχουν από τις μικρότερες πόλεις φαίνεται να διαφεύδουν αυτή την εικόνα πνευματικής ερημίας που αναδύεται από την έκθεση. Δέκα δε χρόνια αργότερα, και σύλλογοι υπήρχαν και σημαντικά σχολεία, ενώ στον 20^ο αιώνα η λάμψη της ελληνικής διανοήσης στην Αίγυπτο ήταν αναμφισβήτητο γεγονός. Ακόμη και στις μικρότερες παροικίες άνθισαν λογοτέχνες, λόγιοι, καλλιτέχνες.

21. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος με μαθητές των ΕΕΜ. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Ο Ελληνισμός της Μανσούρας

Σπύρος Κυδωνάκης

Η

Μανσούρα είναι και σήμερα η τρίτη σε έκταση και πληθυσμό πόλη της Αιγύπτου. Κτίστηκε στον ανατολικό βραχίονα του Δέλτα του Νείλου ποταμού που καταλήγει στη πόλη Δαμιέτη και χύνεται στη Μεσόγειο.

Η λέξη 'Μανσούρα' σημαίνει 'Νικήτρια' και η πόλη πήρε το όνομά της μετά τη νικηφόρα μάχη των Αράβων κατά των Γάλλων Σταυροφόρων στη Ζ' σταυροφορία που είχαν εκστρατεύσει υπό το νεαρό βασιλιά Λουδοβίκο 9^ο τον Άγιο το 1226. Τότε ο Λουδοβίκος

συνελήφθη αιχμάλωτος και φυλακίστηκε. Η φυλακή του σώζεται μέχρι σήμερα και βρίσκεται στη πλατεία του υδραγωγείου της Μανσούρας.

Η Μανσούρα είναι πρωτεύουσα του νομού Ντακαχλίας, μιας από τις ευφορότερες περιοχές της χώρας χάρη στη φυσική λίπανση από την ιλύ που εναποθέτει επί χιλιάδες χρόνια ο Νείλος κατά τη περίοδο της πλημμύρας (τον μήνα Αύγουστο). Βεβαίως μετά τη κατασκευή του μεγάλου Άνω Φράγματος στο Ασουνάν, η κατάσταση έχει

22. Η μεγάλη
γέφυρα
Μανσούρας-
Τάλχας. Αρχείο
Μ.Δ.

κάπως αλλάξει, αφού έχει περιοριστεί η ποσότητα τόσο των υδάτων όσο και της ιλύος. Πάντως, η ευφορία της γής έδινε και δίνει εξαίρετες συγκομιδές σε βαμβάκι, ρύζι, καλαμπόκι κ.ά. Ήταν λοιπόν πολύ φυσικό να αναπτυχθούν στη περιοχή εργοστάσια επεξεργασίας όλων αυτών των προϊόντων (π.χ. εκκοκκιστήρια βάμβακος, ορυζόμυλοι, ελαιουργεία κ.ά.).

Το πρώτο εκκοκκιστήριο βάμβακος κτίστηκε από τους αδελφούς Ράλλη στα τέλη του 19ου αιώνα στο χωριό Τάλλα, στις όχθες του Νείλου απέναντι από τη Μανσούρα.

Ας σημειωθεί ότι ο Νείλος είναι πλωτός και την εποχή εκείνη η διακίνηση εμπορευμάτων και ταξιδιωτών γινόταν με καΐκια ιστιοφόρα και μικρά πλοία από τα νησιά του Αιγαίου, την Κύπρο και τα Δωδεκάνησα με πρώτο λιμάνι τη πόλη της Δαμιέτης, κατόπιν τη Μανσούρα και τέλος το Κάιρο. Αυτή η σχετικά εύκολη προσέγγιση στην Αίγυπτο, αφενός, και αφετέρου, η

σιγουριά της απασχόλησης σε συνδυασμό με την κινητικότητα των Ελλήνων, δημιούργησαν τα πρώτα κύματα μεταναστών από την Ελλάδα προς την Αίγυπτο. Τα εκκοκκιστήρια των Αδελφών Ράλλη αποτελούσαν πόλο έλξης για πολλούς Έλληνες μετανάστες που εργάζονταν ως τεχνικοί και διοικητικοί υπάλληλοι ή απασχολούνταν σε βοηθητικά επαγγέλματα και κατοικούσαν στην απέναντι όχθη, δηλαδή στη Μανσούρα. Έτσι, δημιουργήθηκε ο πρώτος πυρήνας της ελληνικής παροικίας που σιγά-σιγά μεγάλωσε με νέες αφίξεις συγγενών και

23. Το προσωπικό και οι πρώτοι απόφοιτοι των ΕΕΜ 1932.

Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

φίλων από τα νησιά του Αιγαίου (Κρήτη, Λήμνο, Χίο, Καστελλόριζο, κ.α.) από τη Μάνη και τη Κύπρο. Αργότερα, αξιόλογος αριθμός προσφύγων ήλθαν στη Μανσούρα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Η ελληνική παροικία συνεχώς εμπλουτιζόταν αριθμητικά, δημιουργήθηκαν οικογένειες με παιδιά που χρειάζονταν μόρφωση. Συγκροτήθηκε η ελληνική κοινότητα που είχε ως

πρώτη μέριμνα να οικοδομήσει ελληνική ορθόδοξη εκκλησία και δημοτικό σχολείο. Χάρη στη δωρεά του Arlun Kildanη κτίζεται η εκκλησία και αφιερώνεται στους Αγίους Αθανάσιο και Κύριλλο. Εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι σήμερα.

Η δωρεά του Ιωάννη Δήμα επιτρέπει την οικοδόμηση της Δημίας Αστικής Σχολής, που λειτούργησε μέχρι το 1925. Την επόμενη χρονιά εγκαταστάθηκαν τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας χάρη στην ευγενική δωρεά των μεγάλων ευεργετών Παναγιώτη Σερεμέτη ο οποίος δώρησε το οικόπεδο και Γεωργίου Γρηγορίου για την ανέγερση του κτιρίου. Πρώτος διευθυντής των εκπαιδευτηρίων υπήρξε ο αείμνηστος Ιωάννης Χιωτίνης που παρέμεινε στη θέση του Γυμνασιάρχη σχεδόν 40 χρόνια.

Η παιδεία αναβαθμίστηκε και το 1932 αποφοίτησαν οι πρώτοι απόφοιτοι του εξαταξίου Γυμνασίου. Το σχολείο ήταν μικτό, λειτουργούσε πρωί (8-12) και απόγευμα (2-5). Στο διάλειμμα για το φαγητό λειτουργούσε συσσίτιο για τα άπορα παιδιά ενώ τα υπόλοιπα έτρωγαν φαγητό που έστελναν οι γονείς. Για τους οικοτρόφους ετοιμάζονταν τα γεύματα στις μεγάλες κουζίνες του συγκροτήματος. Το σχολείο ακολουθούσε το επίσημο πρόγραμμα του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας ενώ επί πλέον διδάσκονταν τρεις ξένες γλώσσες, δηλαδή η αραβική, η γαλλική, η αγγλική. Ακόμη τα παιδιά

μάθαιναν λογιστική, γαλλική στενογραφία και δακτυλογραφία.

Το διδακτικό προσωπικό επιλεγόταν με αυστηρά κριτήρια για να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις πλήρους και υψηλής μόρφωσης για τα ελληνόπουλα. Θα πρέπει να αναφερθεί ο ιδιαίτερος ρόλος που έπαιξε για τη πραγματοποίηση αυτού του σκοπού η μεγάλη μορφή της παροικίας, ο αείμνηστος Ιωάννης Χιωτίνης, διευθυντής των Εκπαιδευτηρίων από το 1926 και για πολλές δεκαετίες. Μεγάλος οραματιστής πραγματοποίησε μεταξύ άλλων: το σώμα Ελλήνων Προσκόπων, τη μαθητική κοινότητα "Ο Φοίνις", την έκδοση του πρώτου μαθητικού περιοδικού "Η Γλαύς". Ήταν ακόμη ο εμπνευστής της δημιουργίας οικοτροφείου για την εξυπηρέτηση των ελληνικών οικογενειών άλλων αφρικανικών χωρών και άλλων πόλεων της Αιγύπτου που εστερούντο την ελληνική μόρφωση λόγω της έλλειψης ανάλογων σχολείων. Όσοι υπήρξαμε μαθητές του Χιωτίνη θα τον θυμόμαστε πάντοτε με σεβασμό και ευγνωμοσύνη. Ας είναι αιώνια η μνήμη του.

24. Ιωάννης Χιωτίνης, Διευθυντής των ΕΕΜ από το 1926 μέχρι το 1964. Αφησε ανάγλυφη τη σφραγίδα του στη ζωή της παροικίας. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

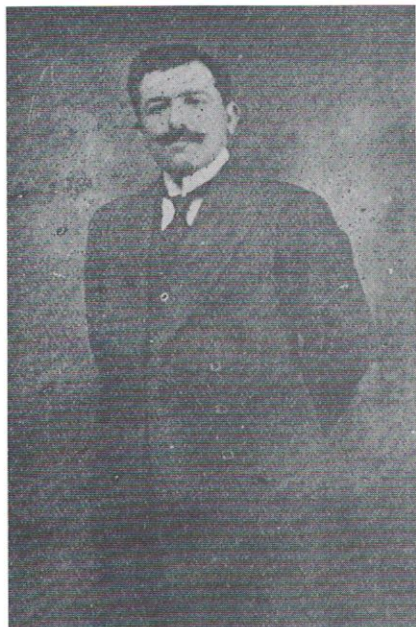
Η παροικία ακμάζει με τη δεύτερη και τρίτη γενιά μεταναστών για να φθάσει στο zenith στη δεκαετία 1920. Οι Έλληνες ανέπτυξαν δραστηριότητα σε όλους τους κλάδους και τα επαγγέλματα. Με τη συνθήκη του Montreux ιδρύονται στη Μανσούρα τα Μικτά Δικαστήρια για την εκδίκαση των υποθέσεων των ξένων υπηκόων κι έτσι εγκαταστάθηκαν στη πόλη πολλοί έγκριτοι δικαστές και δικηγόροι.

Με την έναρξη του Β' παγκοσμίου πολέμου πολλές ελληνικές οικογένειες από τη περιοχή της Διώρυγας του Σουέζ εγκαθίστανται στη Μανσούρα για να φοιτήσουν τα παιδιά τους στα εκεί σχολεία, ενώ πολλά άλλα μένουν και στο οικοτροφείο της Κοινότητας.

25. Εξετάσεις
στα εμπορικά
μαθήματα γύρω
στο 1930.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Ο ελληνισμός της Μανσούρας προσέφερε ποικιλόμορφη βοήθεια προς την Ελλάδα: Έδωσαν το παρόν σε όλους τους πολέμους (Βαλκανικούς, Μικρασιατική Εκστρατεία, Β' παγκόσμιος). Τα ελληνικά νιάτα της Μανσούρας έλαβαν μέρος στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του Στρατού-Ναυτικού-Αεροπορίας και πλήρωσαν βαρύ φόρο αίματος στις μάχες του Αλαμείν και του Ρίμνι.

Η παρακμή της παροικίας άρχισε σιγά-σιγά στα μέσα της δεκαετίας του 1950 λόγω των ειδικών συνθηκών που δημιουργήθηκαν εις βάρος των ξένων πολιτών γενικότερα. Η διαρροή συνεχίσθηκε εντονότερη και η παροικία συρρικνώθηκε αισθητά στην επόμενη δεκαετία. Στο τέλος της δεκαετίας του 1970 αυτοί που παρέμειναν ήταν πλέον ελάχιστοι. Σήμερα ζούν ακόμη στη Μανσούρα λίγοι Έλληνες και Ελληνίδες. Αυτοί θυμίζουν την άλλοτε καλά οργανωμένη Κοινότητα με τις περίπου 300 ελληνικές οικογένειες. Η Κοινότητα διαλύθηκε, τα φημισμένα Εκπαιδευτήρια δωρήθηκαν στο Αιγυπτιακό κράτος εις ένδειξη ευγνωμοσύνης προς τον Αιγυπτιακό λαό, ενώ η περιουσία της Κοινότητας περιήλθε στην ελληνική Κοινότητα Αλεξανδρείας. Η εκκλησία συνεχίζει να υπάγεται στη Μητρόπολη Πηλουσίου και ανήκει στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας.

Οι τρεις γενιές Ελλήνων που έζησαν στη Μανσούρα σκόρπισαν στις πέντε ηπείρους. Οι περισσότεροι επαναπατρίστηκαν και ίδρυσαν στην Αθήνα τον Σύλλογο Αποφοίτων Γυμνασίου Μανσούρας. Άλλοι εγκαταστάθηκαν στην Αυστραλία, στον Καναδά, στη Νότια Αφρική, στις Η.Π.Α., σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Όμως, όλοι ανεξαιρέτως διακατέχονται από βαθειά νοσταλγία για τη πόλη όπου γεννήθηκαν, έζησαν και μεγάλωσαν. Οι πολυπληθείς εκδρομές στην Αίγυπτο το τεκμηριώνουν.

Επιστράτευσα τη μνήμη μου για να θυμηθώ τις οικογένειες που ζούσαν στη Μανσούρα και στις γειτονικές περιοχές όπου δεν υπήρχαν οργανωμένες ελληνικές κοινότητες κατά τις δεκαετίες του '20 και '30 μέχρι το 1942. Ίσως έχουν διαφύγει ορισμένα ονόματα και γι' αυτό ζητώ εκ των προτέρων συγγνώμη από τους απογόνους.

Ας θυμηθούμε όμως πρώτα τις συνοικίες της Μανσούρας όπου έζησαν Ελληνικές οικογένειες: Χουσανία, περιοχή εκκλησίας της κοινότητας, περιοχή σίκα Γκεντίντα (νέος δρόμος), περιοχή Ραντόπουλου, περιοχή Τζίνερς και Μπαχρ Σαγίρ (μικρό ποτάμι), περιοχή Δικαστηρίων, περιοχή Τοριέλ, περιοχή Μίτ Χάνταρ, Περίχωρα Μανσούρας (Αγκα-μπ Αλυ, Σινέτα, Σαντούμπ, Σιμπελαουέν, Μεχάλα Κιμπίρ κ.ά.).

Παρακάτω καταγράφονται τα επαγγέλματα με τα οποία ασχολούνται οι Έλληνες πάροικοι, κατ' αλφαβητική σειρά, μαζί με τα ονόματα των πατεράδων μας, των αρχηγών της οικογένειας που επί πολλά χρόνια κράτησαν στη ξεντειά ζωντανή τη παρουσία του ελληνικού στοιχείου με τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις του.

26. Ανδρέας Μαυρίς,
δικηγόρος, 1921.
Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

27. Η ομάδα
ποδοσφαίρου
των ΕΕΜ, 1932.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

28. Οι
πρώτοι
οικότροφοι
1932.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

29. Οι οικότροφοι
πολλαπλασιάζονται,
1935. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Επαγγέλματα των Ελλήνων της Μανσούρας

Αλευρόμυλοι

Κ. Δέτσικας

Αρτοποιεία

Ηλ. Βλαχάκης

Ι. Κονεάς

Π. Λάβαρης

Τ. Χάρος

Κ.Χ. Χρήστος

Αρχιτέκτονες

Σ. Λάρδης

Ι. Νικολαΐδης

Βαρβακέμποροι

Α. Καμπούρης

Κ. Κυριακόπουλος

Α. Κωνσταντινίδης

Α. Λιαδέλλης

Ι. Λούμης

Ν. Παπαδημητρίου

Ι. Σιμάτος

Δ. Αναστασόπουλος

Γεωπόνοι

Γ. Ανδριτσάκης

Π. Ανδριτσάκης

Γ. Ανθόπουλος

Γ. Αρετός

Γ. Βαρέπας

Ι. Βάρφης

Δ. Βασαρδάνης

Γ. Βατσάκης

Ν. Γερασίμου

Ι. Δήμας

Γ. Εγγλεζόπουλος

Ν. Καβάσιλας

Τ. Καζαμίας

Ι. Καλόφωνος

Ο. Κισεμλής

Α. Κοκαβέσης

Α. Κοσσένας

Ν. Κόντης

Μ. Λυκουρίδης

Γ. Μακρής

Γ. Μαρίνος

Δ. Μαραγκόπουλος

Γ. Παπαδάκης

Σ. Πιζάνης

Γ. Πισάκης

Π. Ρίτσος

Ι. Τζιώτης

Κ. Χατζώκος

Μ. Ψάλτης

Δικηγόροι

Ν. Γαλιούγκης

Α. Γιαλλούσης

Ι. Γουριώτης

Θ. Καζνέτσης

Π. Κινδυνέκος

Ν. Μιχαλίνος

Α. Νικολόπουλος

Α. Παπαδάκης

Μ. Παπαδάκης

Χ. Πέππες

Ζ. Πικραμένος

Μ. Σαΐτας

Δικαστές

Δ. Κοκκινόπουλος

Γ. Ροϊλός

Δικαστικοί Υπάλληλοι

Δ. Γαρζώνης

Π. Γαρζώνης

Α. Ηλιάδης

Ν. Κυδωνάκης

Σ. Πέρρος

Γ. Σκαναβής

Εκπαιδευτικοί/καθηγητές

Γ. Βερζάτος

Χρυσούλα Γαλάντη

Θ. Δικαϊάκος

Σ. Κολώνας

Α. Μυριανθοπούλου

Βασιλική Σιέρνα

Ηλιάδη

Κ. Ιωαννίδης

Γ. Καρατζάς

Μ. Κονδύλης

Γ. Κυπριώτης

Στάμω Νικολοπούλου

Ν. Οικονομάκης

Ι. Παντελίδης

Ζωή Παπαδοπούλου

Αθηνά Παπαδάκη

Η. Παπαϊωάννου

Ν. Παπακαλλινίκου

Χ. Παπαχριστοδούλου

Γ. Πιτταράς

Δ. Σμοκοβίτης

Χ. Σταματίου

Ι. Στεφανίδης

Μ. Τζιώτου

Ι. Χιωτίνης

Ιουλία Ψάλτη

Εμπορικά Καταστήματα

Κ. Αρετός

Γ. Κατηγούδης

Λ. Κοέν

Γ. Κουτσούμης

Ε. Κριμίζης

Γ. Κυδωνάκης

Α. Λάγος
Ο. Οικονόμου
Κ. Χαραλάμπους

Εργοστάσιο Αεριούχων Ποτών

Ι. Δήμος

Εργοστάσιο Ελαιουργίας

Ν. Θεοδωρίδης

Εργοστάσιο Καπνών

Ι. Καθαρόπουλος
Ι. Κωστούρος
Γ. Φαλαλής

Εργοστάσια Ποτοποιίας

Ι. Γεωργιάδης
Κ. Γεωργιάδης
Π. Γεωργιάδης

Εργοστάσια Ποτοποιίας

Δ. Κατσιμπέρης

Εστιατόρια

Μ. Βουρλιώτης
Κ. Στρογγύλης
Δ. Τσατάλης

Ζαχαροπλαστεία

Α. Κώσταλος
Α. Κωσταντάρας
Δ. Ραντόπουλος
Σ. Τσούμπος

Ιατροί

Α. Αλεξανδρόπουλος
Α. Καπόμπασης
Π. Μπαμίχας
Ι. Παπαγιαννόπουλος

Κάβες Ποτών

Ν. Αλωνευτής
Κ. Κυριακίδης
Σ. Κώσταλος

Χ. Μόσχος
Ι. Στρατάκης
Χ. Χαβιαράκος

Καφεκοπεία

Ε. Γεωργίου
Γ. Ζυμάρας
Π. Καλφόπουλος
Α. Καραγεωργας

Καφεενεία

Α. Αγγελάκης
Κ. Αρετάκης
Β. Βλάσσης
Ν. Κωνσταντάρας
Γ. Μπίμπλιος

Κουρεία

Α. Βούσβουρας
Γ. Καμπουράκης
Δ. Σταυρινούδης

Κτηματίες

Δ. Ανδριτσάκης
Π. Ανδριτσάκης
Π. Βίγκας
Ν. Βλαβιανός
Ν. Δανιάς
Γ. Γρηγορίου
Γ. Νανόπουλος
Γ. Παντελίδης
Στ. Πισμάνης
Ι. Προβιάς
Π. Προβιάς
Π. Σερεμέτης
Κ. Στεργίου
Γ. Φωτίου
Γ. Χαριτόπουλος
Γ. Χριστοδούλου

Μηχανικοί - Ηλεκτρολόγοι

Θ. Γκάχελ
Κ. Γώγος
Γ. Καρακατσάνης

Μ. Μιχαηλίδης
Γ. Παρδάλης
Ε. Περάκης
Ν. Περάκης

Ξενοδοχεία

Χ. Κοκορέλλης
Σ. Σαμαρόπουλος
Χ. Σιφνιώτης
Π. Σιφνιώτης
Ι. Στυλιανού

Οδοντίατροι

Ι. Τεφαρίκης
Κ.Χ. Κωνσταντής
Β. Γκάμπριελ
Κ. Ψάλτης

Παντοπωλεία

Κ. Ζαρίμης
Α. Καλμούτης
Ι. Καλατζιάν
Τ. Καζαμίας
Κ. Κωνσταντίνου
Ο. Μανδάλης
Δ. Μαρκόπουλος
Ν. Πανάγος
Α. Παπαδημητρίου
Δ. Παπαδημητρίου
Β. Παγωνάρης
Λ. Ρώσσης
Ι. Τρίκας
Π. Χαροκόπου
Σ. Χαροκόπου
Ι. Χατζηκρήστου
Δ. Χατούπης
Χ. Χραδέλλης

Ράπτες

Ι. Ηλιάδης
Ι. Κουζής
Σ. Μεταλλίδης
Γ. Παπανικολάου
Β. Στραγάλης

Δ. Συμεωνίδης
Σιδηροδρομικοί
 Ι. Φραγκάκης

Ταξινόμοι Βαρβακιού
(κλασιφικατόροι)

Γ. Απέσσος
 Κ. Βλοντάκης
 Κ. Βρόντας
 Ι. Γλύφης
 Α. Δασκαλόπουλος
 Ι. Δρίτσας
 Κ. Θεοδωρίδης
 Κ. Καραντινόπουλος
 Ν. Μαρκόπουλος
 Τ. Μπαλτάς
 Γ. Νομικός
 Α. Ξυνογαλάς
 Γ. Οικονομόπουλος
 Γ. Οικονόμου
 Ν. Παπαμιχαλάκης
 Ε. Πατρινός
 Ε. Πέππες
 Κ. Πράσινος

Τραπεζικοί Υπάλληλοι

Γ. Δερβενιώτης
 Κ. Κωσταλίας
 Θ. Πελεκάνος
 Ν. Σεραφεΐμ

Τυπογράφοι

Α. Βενιέρης

Υπάλληλοι (Εμπόριο
Βαρβακιού)

Γ. Ανδρεάδης
 Ι. Αντιωνόπουλος
 Κ. Ασημακόπουλος
 Ι. Βασιλείου
 Κ. Βασιλείου
 Γ. Βαγής
 Ι. Βατμανίδης
 Ι. Γιακουμέτος

Φώφη Γεωργιάδη
 Γ. Γιάπκος
 Π. Γιαλούσης
 Γ. Γκάτ
 Ι. Γκούντος
 Κ. Δρίτσας
 Α. Ζερβούδης
 Γ. Καλογερόπουλος
 Α. Καλούμενος
 Ν. Καμτσής
 Σ. Καραβολιάς
 Ν. Κοντογεωργόπουλος
 Γ. Κορτάτζης
 Π. Κωνσταντίνου
 Γ. Κωσταλίας
 Γ. Μαλλιάρης
 Π. Νικολόπουλος
 Ι. Πανωμερίτης
 Α. Παππας
 Γ. Παραδείσης
 Ι. Πάτσοιτς
 Ι. Σκαλιέρης
 Μ. Σμυρνιούδης
 Π. Τριγγέλης
 Γ. Τσεκούρας
 Ε. Τσικούρης
 Ε. Τσοτσόπουλος
 Ι. Τσουκαλαδάκης
 Κ. Τσουκάρης
 Γ. Τσουκάρης
 Ε. Φαφαλιός
 Π. Φράγκος
 Ν. Χρισστομίδης
 Κ. Χριστοδούλου

Υπάλληλοι (Ιδιωτικοί)

Κ. Ανταράκης
 Ν. Δαμίγος
 Ν. Καλιανιώτης
 Γ. Κανταρόπουλος
 Γ. Καρμιορόπουλος
 Ι. Κριτωτάκης
 Ν. Λαζαρίδης

Ι. Μενδώνης
 Ι. Πανταλέων
 Κ. Παπατράμπα
 Ι. Πασπαλέρης
 Κ. Σεγρέδος
 Α. Σταμούλος
 Ι. Σαχλάνης
 Γ. Τράμπας
 Γ. Τσόντζος

Υπάλληλοι (κοινοτικοί)

Β. Ζάχος
 Α. Παπαδόπουλος
 Θεώνη Σαπουντζή
 Σ. Στραμωτάς

Υπάλληλοι (προξενικοί)

Ε. Αποστολάκης
 Δ. Χατζηνικόλας
 Γ. Αυγουστάτος

Υποδηματοποιοί

Μ. Αυγουστάτος
 Δ. Χάλαρης

Φαρμακοποιοί

Χ. Ακιογλου
 Θ. Γιανναρίδης
 Ι. Νούν
 Σ. Λεοντιάδης

Χαρτοπωλεία

Ε. Βενιέρης
 Γ. Παπαστεφάνου

Χρυσοχοεία

Φ. Μιτλεπτον

(περιλαμβάνονται στους
 εκπαιδευτικούς και
 ορισμένοι που έζησαν στη
 Μανσούρα μέχρι τη
 δεκαετία του 1960).

Τα κτίρια της Μανσούρας ήταν χαμηλά, το πολύ τετραόροφα, ψηλοτάβανα με τα κλασσικά παραθυρόφυλλα και τις δίφυλλες ή τετράφυλλες μπαλκονόπορτες με τους μεντεσέδες. Ανελκυστήρες δεν υπήρχαν και η οριζόντιος κατοικία δεν είχε ακόμη επινοηθεί. Έτσι, κόσμος έμενε σε ενοικιαζόμενα διαμερίσματα γιατί ελάχιστοι από τους ξένους είχαν ιδιόκτητες πολυκατοικίες, τις λεγόμενες οκέλλες.

Η συγκοινωνία μέσα στην πόλη γινόταν κυρίως με άμαξες με ένα ή δύο άλογα. Οι άμαξάδες περιπολούντο πολύ τόσο τα άλογα όσο και τις άμαξες και τα μπρούντζινα εξαρτήματά τους ήταν πάντοτε καλά γυαλισμένα και απαστράπτοντα. Το ποδήλατο ήταν επίσης σε μεγάλη χρήση και υπήρχαν πολλά ποδηλατάδικα που έκαναν μεγάλο τζίρο. Ειδικά οι περισσότεροι μαθητές του σχολείου που κατοικούσαν μακριά από το κέντρο χρησιμοποιούσαν ποδήλατα

για τις μετακινήσεις τους. Αντίθετα, τα ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητα ήταν ελάχιστα. Μπορούσε κανείς να τα μετρήσει στα δάκτυλα των δύο χεριών και εθεωρείτο φυσικά είδος πολυτελείας εκείνη την εποχή. Υπήρχαν όμως τα ταξί που έκαναν υπεραστικές διαδρομές «με το άτομο» (bil nafar). Είχαν το στέκι τους στην πλατεία του σιδηροδρομικού σταθμού κι ένας κράχτης καλούσε τους ενδιαφερομένους να ταξιδέψουν σιθάζοντάς τους μέσα κι έξω από το όχημα, 10 - 12 άτομα περίπου μαζί με τις αποσκευές τους, δηλαδή, βαλίτσες, καλάθια, κοφίνια και άλλα αντικείμενα. Το ίδιο στριμωγμένοι ήταν και οι επιβάτες των ελαχίστων λεωφορείων που έκαναν την διαδρομή από το ένα άκρο της πόλης στο άλλο.

Καμιά φορά κρέμονταν σα τσαμπιά σταφύλια έξω από το όχημα. Ένα ειδικό λεωφορείο, όμως, διέφερε. Ανήκε στην Ελληνική Κοινότητα και χρησιμοποιείτο για τη μεταφορά των μαθητών και μαθητριών από το κέντρο της πόλης στο σχολείο που βρισκόταν στην περιοχή Toriel.

Το σχολικό λεωφορείο που το είχαν μετονομάσει «Η Καρακά» μετέφερε επίσης πριν τον πόλεμο αλλά και μεταπολεμικά, τα μεσημέρια τα καλάθια και τις «καστανιές» με το φαγητό των παιδιών στο σχολείο.

Η ζωή περνούσε σχετικά ήρεμα. Οι μαθητές – μικροί και μεγάλοι – ελέγχονταν αυστηρά από το σχολείο. Η Κυριακή, όμως, ήταν αφιερωμένη σ' αυτούς. Οι γονείς συνόδευαν τα παιδιά τους το πρωί στην εκκλησία και κατόπιν με μία άμαξα έκαναν την βόλτα τους

περνώντας πρώτα από κάποιο ζαχαροπλαστείο για μία πάστα, ή στο εξοχικό καφεεντάκι του Χαρατάκη για ένα γλυκό κουταλιού ή μία γκαζόζα για τους μικρούς κι ένα καφέ για τους γονείς. Κατέληγαν στο Δημαρχιακό κήπο "Shagaret el dor" που ήταν ένα υπέροχο μεγάλο πάρκο στο άκρο της πόλης με ωραίες αλέες, ποικιλίες δένδρων, και πολύχρωμα λουλούδια.

30. Το ποδήλατο σε πρώτη χρήση, 1956. Αρχείο Μ.Δ.

Εκεί πάνω σε ειδική εξέδρα κάθε Κυριακή η φιλαρμονική της Δημαρχίας ψυχαγωγούσε τους επισκέπτες με διάφορα μουσικά κομμάτια, εμβατήρια και άλλα. Κάνοντας βόλτα στην «κορνίζ» του Νείλου, σε ξάφνιαζε συχνά το σφύριγμα του τραίνου που έφευγε ή ερχόταν κυλώντας πάνω στην μεγάλη πολύτοξη γέφυρα που ένωνε την Μανσόυρα με την Τάλχα.

Η γέφυρα αυτή είχε κατασκευασθεί από σίδηρο και ξύλο πριν από πολλά χρόνια και εξυπηρετούσε τη διέλευση του τραίνου, των αυτοκινήτων και των πεζών. Αργότερα κατασκευάσθηκε μια πιο σύγχρονη γέφυρα από οπλισμένο σκυροκονίαμα ειδικά για τους πεζούς, τα ποδήλατα, και τα φορτηγά αυτοκίνητα. Η παλιά κατέληξε να εξυπηρετεί μόνο το σιδηρόδρομο.

Η βόλτα συχνά γινόταν προς το μικρό ποτάμι γνωστό ως “bahr el saghir” τον πλωτό παραπόταμο του Νείλου που διέσχισε τη Μανσόυρα και τη χώριζε στα δύο. Εκεί υπήρχε μια

31. Η “Καράκα”.
Το σχολικό
λεωφορείο,
δωρεά της
Ελληνικής
Λέσχης, 1930.
Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

32. Το “μόνιππο”
απαραίτητο
μεταφορικό μέσο
μέχρι και τη
δεκαετία 1960.
Αρχείο Μ.Δ.

γέφυρα που άνοιγε στα δύο από τη μέση προς τα επάνω με ειδικό μηχανισμό για να επιτρέπει να περνούν οι φελούκες με τα μεγάλα κατάρτια και οι μαούνες που μετέφεραν εμπορεύματα-μπάλες από βαμβάκι, σιτηρά, βαμβακόπιπες κ.ά.- κατευθυνόμενα στο κύριο ποτάμι ή και αντίστροφα. Η γέφυρα αυτή που ένωνε – ή χώριζε - την περιοχή δικαστηρίων με το Toriel, άνοιγε ορισμένες ώρες κάθε μέρα για την διέλευση των πλωτών μέσων. Τότε μαζεύονταν πολύς κόσμος και από τις δύο όχθες και χάζευαν τις φελούκες και τις φορτωμένες βάρκες, περιμένοντας να κλείσει η γέφυρα για να περάσουν στην απέναντι όχθη.

Το καλοκαίρι που η στάθμη του νερού του Νείλου κατέβαινε αισθητά, φαινόταν διάφορες ξέρες και τότε οι όχθες γέμιζαν από μικρούς και μεγάλους ερασιτέχνες ψαράδες του καλαμιού. Τον Αύγουστο όμως, όλοι εξαφανίζονταν. Τότε κατέβαιναν ορμητικά τα κόκκινα νερά του Νείλου πλημμυρίζοντας μεγάλες εκτάσεις, φορτωμένα με την λάσπη (ιλύ) που αποτελούσε για τις καλλιέργειες την καλύτερη φυσική λίπανση. Ενας περίπατος στη λεωφόρο που ακολουθούσε τη δυτική όχθη του Νείλου απέναντι από τη Τάλχα ήταν πραγματικά απολαυστικός, ιδιαίτερα τις ζεστές ημέρες. Οι όχθες του ποταμού αργότερα φυτεύτηκαν με διάφορα υποτροπικά φυτά και την εποχή των χαμηλών νερών τα καφενεία έβγαζαν τραπεζάκια για τους διαβάτες. Κατά μήκος αυτής της λεωφόρου που άρχιζε από την συμβολή του μικρού ποταμού με την κύρια αρτηρία του Νείλου και τελειωνε ύστερα από 5-6 χιλιόμετρα στο μεγάλο Δημαρχιακό πάρκο “Shagaret el dor” είχαν κτιστεί τα ωραιότερα κτίρια της πόλης, όπως το Δημαρχιακό μέγαρο, η Ελληνική λέσχη και άλλα μέγαρα.

Ο κυριότερος εμπορικός δρόμος της Μανσούρας ήταν η οδός Ismail ή γνωστότερος ως “sika el gididah” δηλαδή ο καινούργιος δρόμος. Ήταν ένας ίσιος δρόμος που άρχιζε από την πλατεία του σιδηροδρομικού σταθμού και περνούσε μετά από ένα περίπου χιλιόμετρο από την πλατεία της πυροσβετικής υπηρεσίας. Από εκεί συνέχιζε μέχρι το ζαχαροπλαστείο Ραντόπουλου και αξίζει να αναφερθεί ότι σ’ αυτό το δρόμο βρίσκονταν τα περισσότερα Ελληνικά καταστήματα. Ξεκινώντας από την πλατεία του σιδηροδρομικού σταθμού δεξιά κι αριστερά της “sika el gididah” συναντούσε κανείς τα: καφενείο Αγγελάκη, φαρμακείο Θεοδώρου Γιανναρίδη, παντοπωλείο Ζαρίφη και αργότερα Οδυσσέα Μαντάλη, φαρμακείο Λεοντιάδη και αργότερα Χρήστου Ακιογλίου, καφενείο Βασίλη Βλάσση, φαρμακείο Νουν, χαρτοπωλείο Γιώργου Παπαστεφάνου, εμπορορραφείο αδελφών Σιμεωνίδη, κουρείο Νικολάου Βούσβουρα, κάβα ποτών Χρήστου Μόσχου, εμπορορραφείο Βασίλη Στραγάλη, κάβα ποτών Στεφάνου Κωστάλου, αρτοποιείο Ηλία Βλαχάκη, αρτοποιείο Παναγιώτη Λάβαρη, παντοπωλείο Νικολάου Καλονεύτη και αργότερα Ιωάννου Καλατζιάν, παντοπωλείο Βασίλη Λαγωνάρη, παντοπωλείο Γεωργίου Καλνουτή, παντοπωλείο Ιωάννου Τρίχα, χρυσοχοείο Φιλίππου Μίττλετον, κατάστημα ηλεκτρικών ειδών Ευριπίδη Κριμίζη, ξενοδοχείο Χαριλάου

Κοκορέλη, ζαχαροπλαστείο Petit Trianon του Χρήστου Κωστάλου, κουρείο του Ν. Καμπουράκη, κατάστημα Νεωτερισμών Ν. Λάγου, εστιατόριο του Μιχάλη Βουρλιώτη, παντοπωλείο του Ιωάννου Χατζηχρήστου και Πανάγου, το αρτοποιείο του Ιωάννου Κονετά, ξενοδοχείο του Ιωάννου Στυλιανά, καφεκοπείο του Παντελή Καλφοπούλου και το ζαχαροπλαστείο Ραντοπούλου και Τσούμπου.

Στην άλλη άκρη της πόλης, βρισκόταν μια από τις ωραιότερες συνοικίες η περιοχή του Toriel με σύγχρονη ρυμοτομία, αραιοκατοικημένη με μικρές διλίτσες και περιποιημένους κήπους. Μπαίνοντας σ' αυτή τη γειτονιά συναντούσαμε δεξιά ένα μεγάλο κτίριο, την Ιταλική σχολή, Scuola Italiana, και αριστερά την μεγάλη Κρατική Υπηρεσία Αρδεύσεων οργανωμένη σύμφωνα με τα βρετανικά πρότυπα. Στο τέρμα του κεντρικού δρόμου δέσποζαν τα περίφημα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας με τον εντυπωσιακό και πλούσιο σε φυτά και δροσιά Σερεμέτιο κήπο στα αριστερά των μεγαλόπρεπων προπυλαίων και τα εξισου επιβλητικά μεγάλα αθλητικά γήπεδα στα δεξιά. Η παροικία ήταν περήφανη για το επιβλητικό κτίριο νεοκλασικού ρυθμού. Ήταν έργο του αρχιτέκτονα Νικολαΐδη και ένα από τα ωραιότερα της πόλης. Με άνετες αίθουσες διδασκαλίας, επιβλητική και εξοπλισμένη αίθουσα τελετών με μεγάλη θεατρική σκηνή, ευρύχωρους χώρους για το οικοτροφείο και τις τραπεζαρίες (μαθητών και καθηγητών), μεγάλο γήπεδο αθλοπαιδιών και ένα ωραιότατο θερμοκήπιο. Στη μέση του κήπου είχε στηθεί το 1930 αναμνηστική στήλη για την εκατονταετηρίδα από την ανεξαρτησία της Ελλάδας.

Δίπλα ακριβώς στον κήπο ήταν η κατοικία του νομάρχη Ντακαχλίας. Σε μια άλλη πλευρά υπήρχαν γήπεδα tennis και ο ωραιότατος κήπος του Toriel.

Η πλέον πυκνοκατοικημένη περιοχή της Μανσούρας ήταν η Χουσανία όπου ζούσαν πολλές Ελληνικές οικογένειες. Εκεί βρισκόταν και η Γαλλική Σχολή των Freres (στην οποία φοιτούσαν πολλά ελληνόπουλα και εβραϊόπουλα) και η εβραϊκή συναγωγή. Ήταν κοντά

33. Το κτίριο της ελληνικής Λέσχης στην όχθη του Νείλου. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

34. Άποψη του Οικοτροφείου. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

35. Ίματιοθήκη Οικοτροφείου. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

στο εμπορικό κέντρο της πόλης και συνόρευε με την περιοχή Giners όπου λειτουργούσε η Γαλλική σχολή των Soeurs (θεωρείτο απαραίτητο τα κορίτσια, αφού τέλειωναν το ελληνικό σχολείο, να παρακολουθήσουν και δύο χρόνια του γαλλικού) και με το Mit Hadar όπου ήταν η αγορά οπωροκηπευτικών προϊόντων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στη Μανσούρα υπήρχαν δύο ελληνικής ιδιοκτησίας κινηματογράφοι. Ο ένας ήταν το Cine Eden ο οποίος ανήκε στην Ελληνική Κοινότητα από δωρεά του μεγάλου ευεργέτη Γεωργίου Χριστοδούλου, και ο άλλος το Cine Rex ιδιοκτησίας Χαρίλαου Κοκορέλη. Οι Έλληνες παρακολουθούσαν έτσι τακτικά τις ευρωπαϊκές και

36. Η τραπεζαρία των οικοτρόφων στα EEM, 1935. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

αμερικανικές παραγωγές ενώ σπανιότερα απολάμβαναν και ορισμένες αιγυπτιακές. Οι μαθητές μπορούσαν να παρακολουθήσουν ειδικές προβολές μόνο την Κυριακή το πρωί, ύστερα από τον υποχρεωτικό εκκλησιασμό.

Ένα από τα αξιοθέατα της Μανσούρας ήταν η εναέρια γέφυρα των Μικτών Διακαστηρίων. Η γέφυρα ένωνε τα δύο κτίρια των δικαστηρίων που βρίσκονταν στις δύο πλευρές του ομώνυμου δρόμου, δεξιά και αριστερά, διευκολύνοντας προφανώς τη κυκλοφορία δικαστικών λειτουργών και δικηγόρων. Άλλο σημείο άξιο μνείας ήταν οι λαϊκές αγορές της Τρίτης (Souk el Talat) που γινόταν στις εισόδους της πόλης από το Sandouk και το Ezbet el Aaki. Εδώ κατέφθαναν οι αγρότες – καλλιεργητές, κτηνοτρόφοι και φελλάχες για να πουλήσουν τα διάφορα προϊόντα τους. Εύρισκες τα πάντα: δημητριακά, όσπρια, φρούτα, λαχανικά, αυγά ολόφρεσκα, κότες, κουνέλια, πιτσούνια, βούτυρο φρέσκο σε μορφή zibdah, αρνάκια, κασικάρια, ακόμη και μικρά μοσχάρια όλα ζωντανά. Εδώ συναντούσες και ωρισμένους πλανόδιους, ιδιαίτερα γραφικούς τύπους, όπως π.χ. “οδοντογιατρούς” και “κουρείς”. Καθισμένος ανακούρκουδα, κατάχαμα ο “οδοντογιατρός” διαφήμιζε στη πράξη πώς ξεριζώνει με μια τανάλια, χωρίς αναισθητικό, τα διόντια του πάσχοντος φελλάχου. Ο δε “κουρέας” έφτιαχνε με σαπουνόσκονη και νερό αφρό ξυρίσματος που άπλωνε στο πρόσωπο του πελάτη. Τον ξύριζε ακονίζοντας κάθε τόσο το ξυράφι του στην δερμάτινη σόλα της bulgha (είδος μαλακής παντούφλας πολύ προσφιλούς στους φελλάχους). Συναντούσες ακόμα τον πλανόδιο πωλητή αναψυκτικών με τη γραφική στολή του. Ασπρο γιλέκο, μαύρη ζώνη, κόκκινο σκουφάκι και μια κόκκινη πετσέτα τυλιγμένη γύρω από τους μηρούς σαν φούστα. Από μια μεγάλη χάλκινη ωραία γυαλισμένη υδρία που ήταν κρεμασμένη με πέτσινη ζώνη από τον λαιμό και δεμένη γύρω από τη μέση του έχυνε το αναψυκτικό - χυμό από χαρούπια, argisous (γλυκόρριζα) ή bouza με γλυκόξινη γεύση - σε μικρά κύπελα. Στο επάνω άνοιγμα της υδρίας υπήρχε ένα φίλτρο φτιαγμένο από ίνες κουρμαδιάς κι επάνω του ένα μεγάλο κομμάτι πάγου διατηρούσε το περιεχόμενο δροσερό.

Πολύ πρωί κυκλοφορούσαν και οι γαλατούδες που πουλούσαν το γάλα στα σπίτια των πελατών τους και η διαπραγμάτευση γινόταν με μεζούρα το ποτήρι. Υπήρχαν επίσης πωλητές που διαλαλούσαν τα ακυριτά φούλια τους. Άλλη μια γραφικότητα της πόλης: Μέσα στο βαθύ ξύλινο καροτσάκι τους διατηρούσαν ζεστή τη μεγάλη πύλινη «balasa» (στάμνα) με τα νοσιμότερα φούλια που ψήνονταν στη χόβολη όλη την νύχτα. Τα φούλια μαζί με μια φρέσκια ζεστή πίτα αποτελούσαν για τους ντόπιους το καλύτερο πρωινό και για τους ξένους απαραίτητη λιχουδιά ή κολατσιό. Κάθε ώρα και κάτι καινούργιο: Το σούρουπο κυκλοφορούσαν οι γιαουρτάδες, ενώ στις γωνιές των δρόμων στάθμευαν τα καροτσάκια με τις λάμπες λαδιού που πουλούσαν τα tirmis (λούπινα) και τους φυτρωμένους σπόρους helba, σε πηλίνα κόκκινα φορμάκια. Αυτά μαζί με τους μαύρους και άσπρους κολοκυθόσπορους και τα στραγάλια ήταν το passatempo μικρών και μεγάλων.

Άλλος εμπορικός δρόμος της Μανσούρας ήταν το “Souk el haouagat”, δηλαδή δρόμος των κυρίων. Λεγόταν έτσι επειδή οι καταστηματάρχες ήταν ως επί το πλείστον ξένοι (Εβραίοι

και Λιβανέζοι). Πουλούσαν υφάσματα, λευκά είδη, εσώρουχα και υποδήματα. Πολλά από τα καταστήματα ήταν υποκαταστήματα μεγαλύτερων επιχειρήσεων που λειτουργούσαν στο Κάιρο ή την Αλεξάνδρεια. Ας ληφθεί υπ' όψει ότι στην Αίγυπτο αποκαλούσαν "haouaga" κάθε κάτοικο της χώρας που δεν ήταν μουσουλμάνος. Ύστερα ερχόταν το "Souk el Atarin" δηλαδή η αγορά των μπαχαρικών. Εκεί υπήρχαν μεγάλες αποθήκες, πρατήρια, με όλα τα ποικιλώνυμα προϊόντα της Ανατολής που σε προκαλούσαν με την έντονη εξωτική μυρωδιά τους.

Το "Souk el houdar" δηλαδή η αγορά οπωρολαχανικών ήταν πάντοτε φορτωμένη με φρέσκα λαχανικά και φρούτα. Το χειμώνα πορτοκάλια, μανταρίνια, μπανάνες, σε μεγάλα τσαμπιά απ' όπου κανείς διάλεγε το χτένι που ήθελε, και το καλοκαίρι καρπούζια, πεπόνια, σταφύλια, εξωτικές μάγκες, γκαουάφες και "eshdah", διάφορες ποικιλίες από χουρμάδες, αρωματικές φράουλες έδιναν μια εικόνα αφθονίας δυσεύρετη αλλού.

Τέλος, τοπικό χρώμα έδιναν στη Sharaa el Aabbas τα λαϊκά καφενεία με τον πατροπαράδοτο ναργκιλέ και το χαρακτηριστικό γουργουρητό του και τις "goza" (λουλάδες). Ο μελωμένος καπνός με asal (μέλι) φιλτράρονταν σε νερό μέσα σε κέλυφος ινδικής καρύδας. Η goza ήταν ο κατ' εξοχήν τρόπος καπνίσματος της εργατικής/λαϊκής τάξης, και το θέαμα

37. Ναργκιλέ
δεν κάπνιζαν
μόνον οι
Αιγύπτιοι.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

χάριζε ηρεμία σ' αυτό το λαό τον προικισμένο με τόσο φιλόξενα αισθήματα, ιδιαίτερα προς την Ελληνική ομογένεια. Ομολογουμένως δεν είχαμε ποτέ την αίσθηση ότι ζούσαμε σε ξένο τόπο. Οι σχέσεις με τους Αιγυπτίους ήταν φιλικότατες και υπήρχε αμοιβαία εκτίμηση και

σεβασμός. Αυτά τα αισθήματα άλλωστε αποτέλεσαν την βάση της Ελληνο-Αιγυπτιακής φιλίας που αιώνες τώρα σφυριλατείται μεταξύ των δύο λαών.

Στη φιλόξενη αυτή πόλη της Αιγύπτου ιδιαίτερη λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια είχαν οι εθνικές γιορτές: Η 25^η Μαρτίου και η 28^η Οκτωβρίου γιορτάζονταν κάθε χρόνο περίπου με τον ίδιο τρόπο.

Το πρωί συγκεντρώνονταν οι μαθητές και οι μαθήτριες στο σχολείο με την επίσημη στολή τους καθώς και οι πρόσκοποι με σάλπιγγες και τύμπανα. Ξεκινούσε η παρέλαση με επί κεφαλής την ελληνική σημαία και περνούσε από τους κυριότερους δρόμους της πόλης καταλήγοντας στην εκκλησία για τη καθιερωμένη δοξολογία παρουσία των επισήμων αρχών Ελλάδας και Αιγύπτου. Σε όλο το μήκος της διαδρομής οι φίλοι Αιγύπτιοι συμπολίτες χειροκροτούσαν με ενθουσιασμό. Το

38. Παρέλαση
για την 28^η
Οκτωβρίου
1960. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

απόγευμα στην αίθουσα τελετών του σχολείου απ' όπου κανείς από την παροικία δεν έλειπε συνεχίζονταν ο εορτασμός της επετείου. Μετά την εκφώνηση του πανηγυρικού της ημέρας ακολουθούσε θεατρική παράσταση με θέμα ιστορικά γεγονότα από τους αγώνες του Έθνους ενάντια στον κατακτητή για την ελευθερία, απαγγελίες ποιημάτων και αναπαραστάσεις ιστορικών στιγμών. Τη δεκαετία 1930, η Ελληνική παροικία της Μανσούρας αριθμούσε περίπου 230-250 οικογένειες. Γι' αυτό και όλοι γνωρίζονταν μεταξύ τους. Στο σχολείο γίνονταν όλες σχεδόν οι παροικιακές εκδηλώσεις: εθνικές, σχολικές, θρησκευτικές, αθλητικές, ψυχαγωγικές.

Ολόκληρη η παροικία ήταν παρούσα και κατά τον εορτασμό της μνήμης των Τριών Ιεραρχών. Πρώτα στην εκκλησία, ετελείτο θεία λειτουργία κι ύστερα στο σχολείο η σχολική χορωδία έψαλλε το απολυτήκιο της ημέρας, ακολουθούσε σχετική ομιλία και ο εορτασμός κατέληγε με διάφορες απαγγελίες και θεατρική παράσταση.

Ευκαιρίες για συσπείρωση και ψυχαγωγία των Μανσουριανών δίνονταν πολλές. Στο τέλος του σχολικού έτους, π.χ. γινόταν επίσημη τελετή με απολογισμό των "Πεπραγμένων" από τον διευθυντή του σχολείου, ανάγνωση των αποτελεσμάτων και βράβευση των καλύτερων μαθητών και μαθητριών. Πριν το τέλος της εκδήλωσης γινόταν και η επίδοση των ενδεικτικών στους

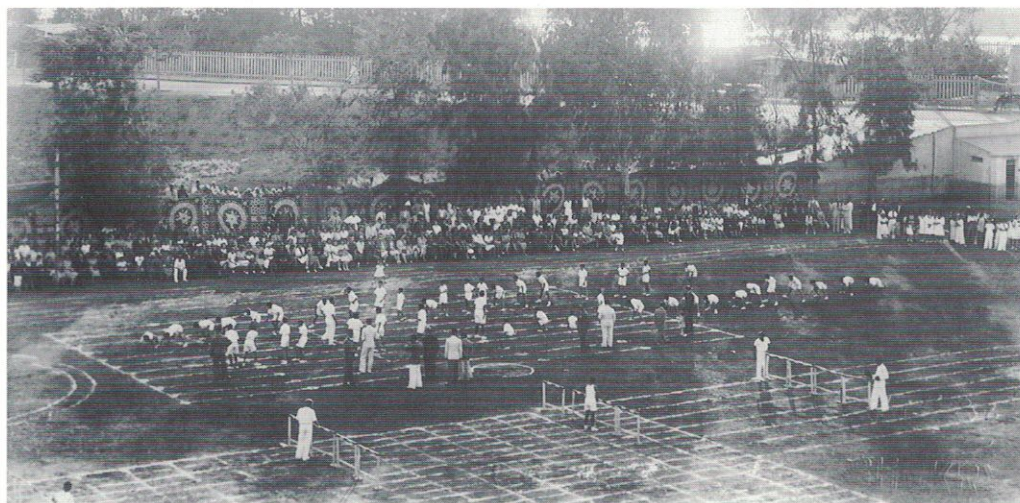
επιτυχόντες καθώς και η απονομή των απολυτηρίων στους αποφοίτους. Η γιορτή έκλεινε με τον Εθνικό Ύμνο που έψαλλε η χορωδία και το ακροατήριο και τις καθιερωμένες αναμνηστικές φωτογραφίες.

Αξέχαστη, νομίζω θα μείνει σε όλους η συγκέντρωση και πάλι ολόκληρης της παροικίας της Μανσούρας και άλλων πόλεων (Μεχάλλα Κεμπέρ, Τάντας, Ζίφτας, Μπ Γάμρ κ.ά.) στο μεγάλο πανηγύρι που γινόταν σε υπαίθριο χώρο των σχολείων τη Δευτέρα του Πάσχα (Sham el Nessim) με εδέσματα, ποτό, χορούς και τραγούδια με ζωντανή ορχήστρα. Ποιός θα μπορούσε να ξεχάσει το Δημοσθένη Σταυρινούδη με τη κιθάρα του και το Χρήστο Δασκαλόπουλο με την υπέροχη φωνή του!

Θυμούμαι ακόμη, όταν πλησίαζε η λήξη του σχολικού έτους τις αθλητικές επιδείξεις στο μεγάλο γήπεδο του σχολείου που τις παρακολουθούσε πλήθος κόσμου. Στις θέσεις των επισήμων διακρίναμε πάντοτε τον Διοικητή της Ντακαχλίας (moudir), τον Αστυνομικό

39. Ολόκληρη η μαθητική κοινότητα, πρόσκοποι και οδηγοί στην παρέλαση της 25^{ης} Μαρτίου στους δρόμους της πόλης, 1955. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΥΙ ΣΧΟΛΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ 1942

40. Σχολικοί αγώνες 1942. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Διευθυντή (maamour), τον Αρχιμανδρίτη της εκκλησίας, και σύσσωμο το διοικητικό συμβούλιο της Κοινότητας. Το πρόγραμμα περιλάμβανε ασκήσεις σουηδικής γυμναστικής, αθλοπαιδιές από τα παιδιά του Δημοτικού, αγώνες στίβου από τους γυμνασιόπαιδες, ενόργανη γυμναστική και εθνικούς χορούς. Κορύφωση φυσικά αποτελούσε η τελετή απονομής επάθλων στους νικητές. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η άθληση των μαθητών συνεχιζόταν όλο το χρόνο και εκτός του πλαισίου των σχολικών υποχρεώσεων.

41. 25^ο Μαρτίου
του 1942.

Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Συμπληρωνόταν, δηλαδή με τη δραστηριότητα της ελληνικής Αθλητικής Ένωσης η οποία διέθετε ομάδες ποδοσφαίρου, βόλεϋ και μπάσκετ οι οποίες έπαιζαν τακτικά σε διοργανώσεις με άλλες ομάδες της πόλης ή με ελληνικές και αιγυπτιακές ομάδες της Αλεξανδρείας και του Καΐρου.

Αξιόλογη ήταν και η δράση της φιλοπτώχου Αδελφότητας των Ελληνίδων Κυριών Μανσοούρας οι οποίες βοηθούσαν και φρόντιζαν πολλές άπορες οικογένειες. Οί πόροι του ταμείου προέρχονταν από εισφορές των ομογενών, από τις εισπράξεις των χοροεσπερίδων που άφηναν πάντοτε εποχή για την άρτια οργάνωσή τους και από τον έρανο για το τριανταφυλλάκι της Μεγάλης Παρασκευής.

Υπήρχε, τέλος, και η Ελληνική Λέσχη η οποία, όμως, ήταν κλειστός χώρος μόνο για τα εγγεγραμμένα μέλη που πλήρωναν ετήσια συνδρομή. Για το βαλάντιο των περισσότερων Μανσουριανών ήταν απαγορευτική μια και αυτοί ήταν βιοπαλεστές και οι οικογένειές τους ακολουθούσαν άλλους τρόπους ψυχαγωγίας οικονομικότερους. Συνηθισμένη γι' αυτούς ήταν ένας κυριακάτικος πρωινός περίπατος στους δημοτικούς κήπους (Shagaret el Dor και Toriel) ή ένα γλυκό (μια πάστα) στα ζαχαροπλαστεία Ραντόπουλου και Τριανόν, αλλά ιδιαίτερα δημοφιλής ήταν η ανταλλαγή φιλικών επισκέψεων μεταξύ οικογενειών τα κυριακάτικα

42. Απονομή
επάθλων από τις
επίσημες αρχές της
πόλης και της
κοινότητας, 1942.
Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

απογεύματα και κατά τις ονομαστικές εορτές.

Η παροικία βρισκόταν όμως και κοντά στις εξελίξεις που συνέβαιναν στην Ελλάδα. Υπήρχε αντίστοιχη έντονη πολιτικοποίηση σε κρίσιμες στιγμές της εθνικής ζωής όπως για παράδειγμα κατά την περίοδο του διχασμού. Θυμούμαι τα δύο μέτωπα που είχαν δημιουργηθεί, των Βασιλικών από τη μια και των Βενιζελικών από την άλλη, και την οξύτητα των συζητήσεων και το πάθος που τις χαρακτήριζε. Παρόμοιο πάθος αλλά και ομόνοια έδειξε ο ελληνισμός της Μανσούρας μετά την έκρηξη του πολέμου του “40”. Πρόθυμα έδωσαν όλοι ό,τι μπορούσαν για τον αγώνα, εισέφεραν σε είδος και σε χρήμα στον έρανο για τη “φανέλλα του στρατιώτη”, την ετοιμασία και αποστολή δεμάτων στους φαντάρους που πολεμούσαν στη πρώτη γραμμή του μετώπου. Ο πατριωτισμός τους κορυφώθηκε όταν έγινε η επιστράτευση των Αιγυπτιακών Ελλήνων το 1941. Οι στρατεύσιμοι πρώτοι έδωσαν το παρόν στο κάλεσμα της πατρίδας. Δεν θα ξεχάσω την ημέρα που αναχωρούσαμε από το σιδηροδρομικό στρατό της Μανσούρας: Συγγενείς και φίλοι αλλά και πλήθος Αιγυπτίων είχαν έλθει στο σταθμό να αποχαιρετήσουν τα παιδιά τους. Οι σκηνές που εκτυλίχθηκαν δεν περιγράφονται: Συγκίνηση μαζί και περηφάνεια. Η συμμετοχή των νέων της παροικίας που επιστρατεύθηκαν και πολέμησαν στα διάφορα μέτωπα – στη Βόρεια Αφρική (ελ Αλαμείν), στην Ιταλία, στις θάλασσες και στον αέρα έμεινε στην ιστορία ως μια από τις πιο ένδοξες σελίδες. Όπως και ο φόρος αίματος που πλήρωσε η ελληνική παροικία Μανσούρας στον αγώνα όπου έπεσαν ηρωικά τέσσερα από τα παιδιά της: Ο Γιάννης Βενιέρης, ο Περικλής Τσικούρης, ο Ευάγγελος Παπαμιχαλάκης και ο Θεόδωρος Σκαναβής. Αιώνια τους η Μνήμη!

Πολλές άλλες αναμνήσεις στροβιλίζονται στο μυαλό κάθε τόσο. Είναι δύσκολο να αποτυπωθούν όλες στο χαρτί. Οι περισσότερες θα μείνουν στη καρδιά μας για πάντα.

43. Διασκέδαση
με ελληνικούς
χορούς στην
Ελληνική Λέσχη.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Η Ελληνική Κοινότης Μανσούρας (ΕΚΜ)

Γιώτα Παπαδημητρίου

Οι ελληνικές παροικίες στην Αίγυπτο είχαν οργανωθεί σε αναγνωρισμένες από το ελληνικό κράτος Κοινότητες, που λειτουργούσαν ως «πραγματικοί κρατικοί μηχανισμοί»¹ αναπτύσσοντας μια σειρά από δραστηριότητες σε πολλά επίπεδα, όπως αυτά της εκπαίδευσης, των αγαθοεργιών, της κοινωνικής ασφάλισης και της υγείας, της έκφρασης των πολιτικών συμφερόντων και της εκπροσώπησης της παροικίας απέναντι στις επίσημες αρχές της χώρας διαμονής κτλ. Ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ελληνικής ιθαγένειας και κάτοχοι περιουσιών² ήταν σε θέση να καθορίζουν και να ασκούν δική τους πολιτική και να θεωρούνται αντιπρόσωποι του συνόλου της παροικίας.³

Η πρώτη Ελληνική Κοινότητα στην Αίγυπτο ιδρύθηκε το 1843 στην Αλεξάνδρεια. Η δεύτερη ιδρύθηκε στη Μανσούρα το 1860 και είχε τον τίτλο «Ελληναιγυπτιακή Ορθόδοξος Κοινότης Μανσούρας». Ιδρυτής και πρώτος Πρόεδρος της ήταν ο καταγόμενος από τη Χίο Αντώνιος Ράλλης, ο οποίος στις αρχές της δεκαετίας του 1850 εγκατέστησε στην περιοχή βαμβακομηχανή, γεγονός σημαντικό για την ανάπτυξή της. Σταδιακά, η Κοινότητα «ελληνοποιήθηκε». Το 1893 συντάχθηκε ο πρώτος «Κανονισμός της εν Μανσούρα της Αιγύπτου Ελληνικής Κοινότητος», αναγνωρίστηκε από το ελληνικό κράτος η Ελληνική Κοινότης Μανσούρας (ΕΚΜ)⁴ και άρχισαν να καταγράφονται τα Πρακτικά Συνεδριάσεων της Διοικούσας Επιτροπής της. Η «Ελληνοποίηση» ολοκληρώθηκε με την ενίσχυση του

¹ Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Εξάρτηση και Αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922), Θεμέλιο, Αθήνα 1977, σ. 236.

² Βλ. για παράδειγμα, τη μελέτη του Προέδρου του Προξενικού Δικαστηρίου Αλεξανδρείας Λάμπρου, ο οποίος με νομικά επιχειρήματα αποφαινεται ότι οι Ελληνικές Κοινότητες στην Αίγυπτο είναι πρόσωπα ιδιωτικού Δικαίου με ελληνική ιθαγένεια που υπάγονται στην αρμοδιότητα των Ελληνικών Προξενικών Δικαστηρίων (ΑΥΕ 1920 51.3, Μελέτη Λάμπρου, 15-9-1919).

³ «Από τούδε, διά την μελέτην της ιστορίας των Ελλήνων εν τη χώρα ταύτη αρκεί να παρακολουθήσει τις τας ομαδικάς ταύτας εκδηλώσεις του Ελληνισμού εν Αιγύπτω αντιπροσωπευομένης διά των Κοινοτήτων του, των σχολείων του και των πολυπληθών άμα και παντοειδών φιланθρωπικών σωματείων του» (Αθανάσιος Γ. Πολίτης, Ο Ελληνισμός και η νεωτέρα Αίγυπτος, τ. Α', Γράμματα, Αλεξάνδρεια-Αθήνα 1928-1930, σ. 227-228).

⁴ Περί εγκρίσεως Κανονισμού της εν Μανσούρα της Αιγύπτου Ελληνικής Κοινότητος, ΦΕΚ, Αριθ. 84, Μέρος Α', τχ. Α', Εν Αθήναις τη 3η Μαΐου 1893, σ. 407-410.

σχολείου και με την ενεργό ανάμειξη στα Κοινοτικά του Αντώνιου Σακτούρη, Έλληνα Υποπρόξενου στις αρχές του 20^{ού} αι. Οι συνδρομητές της ΕΚΜ αυξήθηκαν, το ίδιο και η περιουσία της, λόγω των συνδρομών, της έκδοσης Κοινοτικού λαχείου αλλά κυρίως λόγω των ευεργεσιών, οι οποίες την οδήγησαν σε τέτοια οικονομική ακμή, ώστε να χαρακτηρίζεται ως η πλουσιότερη ελληνική Κοινότητα στο εσωτερικό της Αιγύπτου.⁵

Από το 1930 και μετά οι μεγάλες ευεργεσίες μειώθηκαν, ενώ η αιγυπτιακή κυβέρνηση περιέκοψε το Κοινοτικό λαχείο. Έτσι, η ΕΚΜ συχνά δυσκολευόταν να καλύψει τις αυξανόμενες δαπάνες της, κυρίως, τις σχολικές, οι οποίες απορροφούσαν μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού της. Φρόντιζε, λοιπόν, να εξασφαλίζει μόνιμους και σταθερούς πόρους με άλλους τρόπους, όπως με την ανέγερση του κινηματογράφου EDEN Palace, διαφόρων καταστημάτων, πολυόροφης πολυκατοικίας κτλ.

Η διαχείριση των Κοινοτικών υποθέσεων γινόταν από τη Γενική Συνέλευση των μελών της ΕΚΜ (που πλήρωναν συνδρομή) και από εκλεγμένες Κοινοτικές Επιτροπές με χρονικά προκαθορισμένη θητεία, οι οποίες προέβαιναν σε εσωτερικό καταμερισμό αρμοδιοτήτων, ορίζοντας επιτροπές υπεύθυνες για τομείς δράσης ανάλογα με τις ανάγκες (Εφορεία σχολείων, Επιτροπές οικοδομών, εκκλησίας, οικοτροφείου αρρένων, οικοτροφείου θηλέων, δικαστικού...). Όσοι αναλάμβαναν τα Κοινοτικά αξιώματα ήταν κατά τεκμήριο άτομα με κύρος και ενδιαφέρον για την πρόοδο της παροικίας.

Οι σχέσεις της ΕΚΜ με την Ελλάδα ήταν πάντα στενές. Δοξολογίες, επίσημοι εορτασμοί εθνικών επετείων, τηλεγραφήματα, ενεργός σύνταξη με τον Βενιζέλο προπολεμικά ή με άλλους ηγέτες μεταπολεμικά, υπογραμμίζουν τους δεσμούς. Όσο οι συνθήκες δυσκόλευαν, η ΕΚΜ στρεφόταν συχνότερα προς την Ελλάδα ζητώντας συμπαράσταση. Όμως, εκτός από την ενίσχυση του Ταμείου Εκπαιδευτικής και Φιλανθρωπικής Προνοίας το ενδιαφέρον του ελληνικού κράτους περιορίστηκε σε θεσμικό επίπεδο, δηλαδή στην αναγνώριση των Εκπαιδευτηρίων, την αποστολή επιθεωρητών και τις επισκέψεις επισήμων.

⁵ Γενική Συνέλευση ΕΚΜ 22-1/4-2 1923.

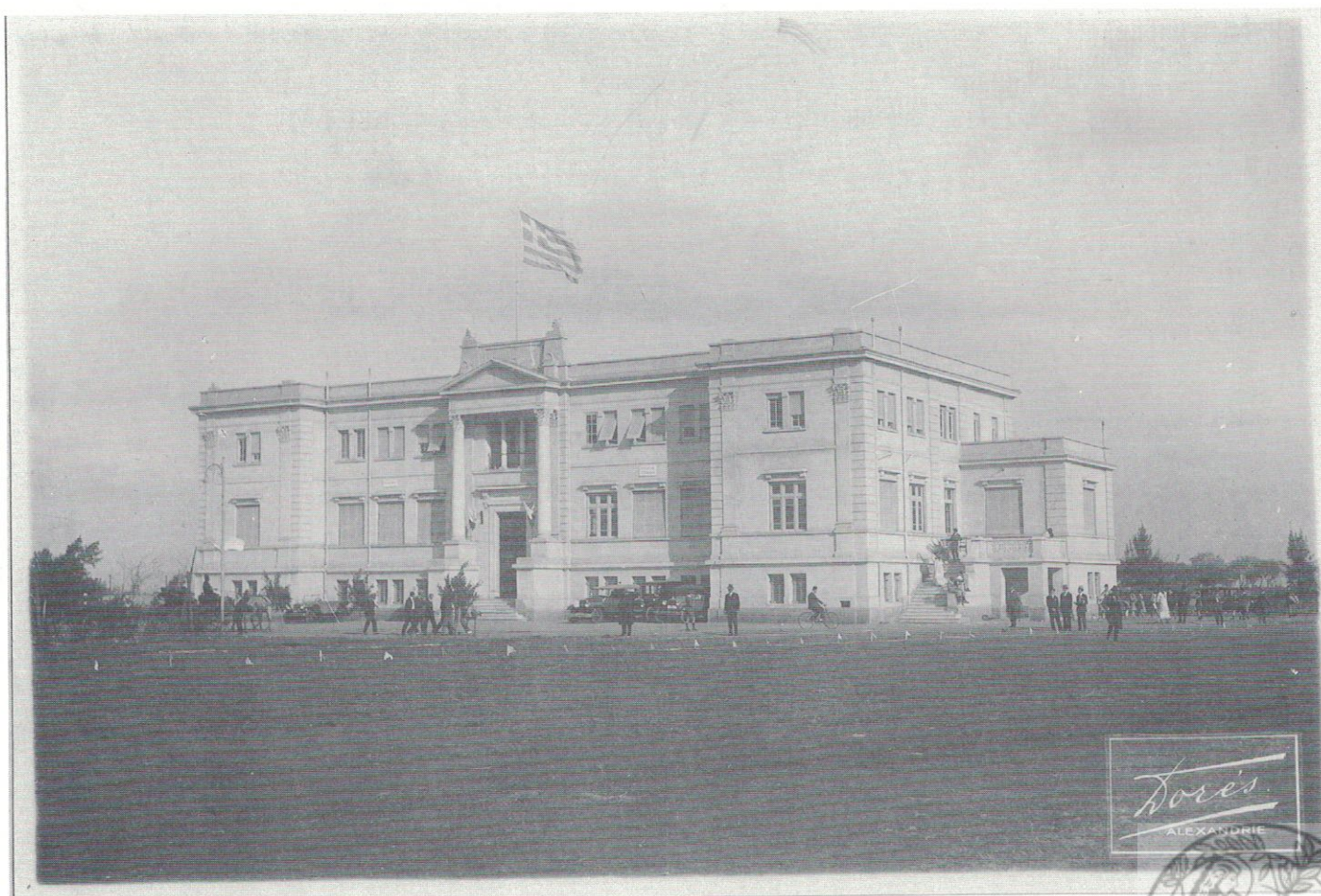
Τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας (ΕΕΜ)

Γιώτα Παπαδημητρίου

44. Τα επιβλητικά
Ελληνικά
Εκπαιδευτήρια
Μανσούρας γύρω
στο 1930. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Το σχολείο της ΕΚΜ -τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας- αποτέλεσαν σημαντικό πεδίο άσκησης της Κοινοτικής δράσης και ταυτίστηκαν με την επιβίωση της παροικίας, αφού υπήρξαν εκτός από χώρος παροχής γνώσεων, και πόλος συσπείρωσης της παροικιακής ζωής / αύξησης του παροικιακού πληθυσμού και ενίσχυσης του Κοινοτικού κύρους, ιδίως από το 1926 και μετά, όταν θεωρούνταν “το πρόσωπο της Κοινότητας”.

Foris
ALEXANDRIE

Η ιστορία της εκπαίδευσης ξεκινά πολύ ενωρίτερα, το 1879, όταν λειτούργησε το πρώτο ελληνικό τριτάξιο Κοινοτικό Αρρεναγωγείο στη Μανσούρα σε οίκημα που κτίστηκε με εράνους. Από το 1904 στεγάστηκε σε νέο διδακτήριο που ονομάστηκε “Δημαία Σχολή” προς τιμή του Μεγάλου Ευεργέτη Ι. Δήμα, ο οποίος είχε χρηματοδοτήσει την οικοδόμηση. Το οίκημα στέγαζε αργότερα το εξατάξιο πλέον σχολείο που ήταν χωρισμένο σε Αρρεναγωγείο και Παρθεναγωγείο. Εκεί εντάχθηκε και το πρώτο “νηπιαγωγείο”. Στα χρόνια που ακολούθησαν, το σχολείο έγινε επατάξιο και καθιερώθηκε η μεικτή φοίτηση.

Η παροικία άνθιζε και αναζητούσε τρόπους βελτίωσης της εκπαίδευσής της. Οι οραματισμοί πήραν σάρκα και οστά το 1925 με την ανέγερση ενός νέου μεγάλου διδακτηρίου έξω από την πόλη. Το οικοδόμημα 1000 τ.μ. σε έκταση 25.000 τ.μ., ολοκληρώθηκε ταχύτατα

45. Οι κήποι, τα γήπεδα και τα προπύλαια των ΕΕΜ. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

και το 1926 γεννήθηκαν τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας. Ως ένδειξη ευγνωμοσύνης προς τον άλλο Μεγάλο Ευεργέτη, Γεώργιο Γρηγορίου που υποστήριξε οικονομικά την ανέγερση, το Γυμνάσιο ονομάστηκε Γρηγορείο, ενώ ο εξωτερικός χώρος ονομάστηκε Σερεμέτιος Κήπος προς τιμή του Παναγιώτη Σερεμέτη, δωρητή του οικοπέδου.

Το μεγαλοπρεπές νεοκλασικό κτίριο είχε σχεδιαστεί έτσι ώστε να γεννά αισθήματα θαυμασμού και σεβασμού, εκφράζοντας και συμβολίζοντας τη δύναμη και τις δυνατότητες των κατόχων του. Παράλληλα, ανταποκρινόταν πλήρως στις νεότερες παιδαγωγικές αντιλήψεις για υγιεινή και αποτελεσματική διδασκαλία. Από τα εντυπωσιακά στην κλασικότητά τους Προπύλαια ξεκινούσε δρόμος πλάτους 5 μέτρων, που κατέληγε στην κύρια είσοδο του διδακτηρίου. Αριστερά υπήρχε κήπος με δέντρα, παρτέρια και ελικοειδή δρομάκια. “Νους υγιής εν σώματι υγίει” αλλά και σφυρηλάτηση της εθνικής ταυτότητας: Δέσποζε το Μνημείο Ηρώων (το “Ηρώο”), χώρος συγκέντρωσης στις εθνικές γιορτές. Λίγο πιο εκεί υπήρχε ένας πλακόστρωτος χώρος, όπου συγκεντρώνονταν πολλοί μαθητές για πατινάζ και συνόρευε με

46. Το μάθημα της
γυμναστικής στο
δημοτικό, 1930.
Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

το θερμοκήπιο και μια δεξαμενή νερού. Εκεί κτίστηκαν αργότερα το νηπιαγωγείο και τα οικήματα για το σώμα προσκόπων και το σώμα οδηγών. Δεξιά εκτείνονταν τα γήπεδα των αθλοπαιδιών, καθώς και στίβος - σκάμμα για τα αθλήματα του κλασικού αθλητισμού. Σε υπόστεγα είχαν τοποθετηθεί όργανα γυμναστικής, ενώ δίπλα λειτουργούσαν αποδυτήρια. Στη νοτιοανατολική γωνία του γηπέδου βρισκόταν το περίφημο “πέταλο”, ένα μικρό πέτρινο αμφιθέατρο, που λειτουργούσε ως χώρος πνευματικής καλλιέργειας και ψυχαγωγίας.

Στους δύο ορόφους του διδακτηρίου στεγάζονταν σχολικές τάξεις, γραφεία, ο μαθητικός σύλλογος “Φοίνιξ” και η αίθουσα του περιοδικού “Γλαύξ”, βιβλιοθήκες, τραπεζαρίες και μαγειρεία, αίθουσα χειροτεχνίας, διαμερίσματα για το διευθυντή και τους εκπαιδευτικούς, οργανωμένο αναρρωτήριο, βοηθητικοί χώροι και καθιστικό. Στεγαζόταν, επίσης, το Χημείο, μια μεγάλη αμφιθεατρική αίθουσα με συλλογή οργάνων και εποπτικών μέσων που συναγωνιζόταν αντίστοιχες πανεπιστημιακές της εποχής. Τέλος, στο εγκάρσιο τμήμα του οικοδομήματος κυριαρχούσε η αίθουσα εορτών με υπερυψωμένη σκηνή και παρασκήνια. Εκεί λειτουργούσε ο σχολικός κινηματογράφος και οργανώνονταν εθνικές και σχολικές γιορτές, διαλέξεις και άλλες εκδηλώσεις.

Χάρη στην υποδομή αυτή, το 1931 το “Γρηγορίου Γυμνάσιον” αναγνωρίστηκε ως πλήρες εξατάξιο. Τώρα μπορούσαν να προσελκυσθούν αποτελεσματικά τα ελληνόπουλα από τα ξένα σχολεία της περιοχής, να εφοδιάζονται με γνώσεις αλλά και να καλλιεργούν εθνική συνείδηση.

Το Οικοτροφείο που ιδρύθηκε παράλληλα, χάρισε στην Κοινότητα φήμη που απλώθηκε σε όλη την Αφρική, Εγγύς Ανατολή και Ελλάδα, ενώ ενίσχυσε πληθυσμιακά το σχολείο και ολόκληρη την παροικία. Το 1929 φοίτησαν οι δύο πρώτοι οικοτρόφοι μαθητές, οι οποίοι το 1931 έγιναν 5, το 1932 ήταν 24, ενώ το 1935 έφθασαν τους 54. Η συνεχής αύξηση του αριθμού των οικοτρόφων κατέστησε απαραίτητη την επέκταση του διδακτηρίου με την ανέγερση δεύτερης πτέρυγας, που ονομάστηκε «Δημαία» Σχολή και λειτούργησε από το 1938. Έτσι, τα ΕΕΜ φιλοξενούσαν πολύ περισσότερους οικοτρόφους διαφόρων ηλικιών. Τα κορίτσια η Κοινότητα αρχικά τα στέγασε σε οικογένειες, αλλά από το 1951 λειτούργησε Οικοτροφείο Θηλέων σε Κοινοτικό οίκημα στο κέντρο της πόλης. Για τις μετακινήσεις των οικοτρόφων μαθητριών και των άλλων μαθητών δύο λεωφορεία έμειναν στην ιστορία για τις νεότερες γενιές ως “καράκα” και “καρακάκι”.

Με αυτές τις προδιαγραφές το σχολείο λειτούργησε ως πόλος έλξης για μαθητές από όλη την Αφρική. Το 1936-37 σε σύνολο 380 μαθητών/τριών οι 112, το 42,6 %, προερχόταν από άλλες περιοχές, ενώ το 1944-45 το ποσοστό ανήλθε σε 46%.

Τα μαθήματα άρχιζαν στις οκτώ το πρωί, αφού προηγήτο η προσευχή και ψαλλόταν ο Εθνικός Ύμνος. Στο δώρο από τις 12 το μεσημέρι μέχρι τις 2 οι μαθητές γευμάτιζαν και στη συνέχεια μπορούσαν να κάνουν περίπατο στον κήπο, να συζητήσουν, να παίξουν, να συγκεντρωθούν στο πέταλο, να προετοιμάσουν θεατρικές παραστάσεις και εκδηλώσεις, να ασχοληθούν με την έκδοση της *Γλαύκας*... Τα απογευματινά μαθήματα διαρκούσαν άλλες τρεις ώρες, έως τις 5. Πολλοί μαθητές παρέμεναν και αργότερα στο σχολείο, για να παρακολουθήσουν ενισχυτικά φροντιστηριακά μαθήματα. Οι οικοτρόφοι έπαιρναν το απογευματινό τους ρόφημα, ψυχαγωγούνταν στην αίθουσα αναψυχής με περιοδικά, παιχνίδια και ραδιόφωνο και μελετούσαν με τη συνδρομή καθηγητών και τη βοήθεια της πλούσιας βιβλιοθήκης.

47. “Η Γλαύξ”.
Σύμβολο της
μαθητικής
εφημερίδας.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Τα ΕΕΜ ακολουθούσαν τα επίσημα προγράμματα του ελληνικού κράτους -όρος sine qua non για να εξασφαλίζεται η αναγνώρισή τους. Επιπλέον, ο κλασικός προσανατολισμός κρινόταν απαραίτητος για όσους αποφοίτους ακολουθούσαν ανώτερες σπουδές. Άλλωστε, προσέδιδε στην ΕΚΜ πρόσθετο κύρος σε συμβολικό επίπεδο, ενώ αποτελούσε και “εργαλείο”, στην προσπάθεια για εδραίωση της εθνικής ταυτότητας και ενίσχυσης της συνοχής της ελληνικής εθνοτικής ομάδας. Από την άλλη, όμως, η Κοινότητα επιθυμούσε να προσαρμόσει την εκπαίδευση έτσι ώστε να εξασφαλίζεται το μέλλον των αποφοίτων. Οι προβληματισμοί της αφορούσαν στο συνδυασμό της «ελληνοπρεπούς μόρφωσης» και της πρακτικής εκπαίδευσης. “Χρυσή τομή” θεωρήθηκε το ιδιότυπο πρόγραμμα, που συνδύαζε τη θεωρητική κατεύθυνση

με την πρακτική διδασκαλία εμπορικών μαθημάτων και τριών ξένων γλωσσών (γαλλικών, αγγλικών και αραβικών).

Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στη διδασκαλία των αραβικών που αποτελούσαν αιχμή του δόρατος στην προσπάθεια της ΕΚΜ για βελτίωση της εκπαίδευσης. Στο εξάωρο εβδομαδιαίο πρόγραμμα διδασκαλίας τους που απέκτησε φήμη σε όλη την Αίγυπτο, δόθηκε έμφαση στην καλλιέργεια της δεξιότητας και για προφορική επικοινωνία, απαραίτητη στις συναλλαγές για όσους εργάζονταν στο εσωτερικό της Αιγύπτου. Σύγχρονες μέθοδοι χρησιμοποιούνταν όπου ήταν

48. Ο πρώτος κοπώνας των οικοτρόφων 1935. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

δυνατό, ενώ γίνονταν και μαθήματα στην ύπαιθρο και καλλιεργούνταν σχολικός κήπος. Οι μαθητές αθλούνταν πολύ. Εκδρομές, κινηματογραφικές παραστάσεις, επισκέψεις σε άλλα σχολεία της ομογένειας, προσκοπισμός - οδηγισμός συμπλήρωναν το φάσμα των δραστηριοτήτων. Τα εσωσχολικά φροντιστήρια ενίσχυαν τους μαθητές με χαμηλές επιδόσεις, ενώ η χορήγηση αριστείων και υποτροφιών σε αριστούχους λειτουργούσε ως ισχυρό κίνητρο για βελτίωση της απόδοσης και ενίσχυση της άμιλλας. Και οι μαθήτριες είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθούν εμπορικά μαθήματα, ώστε -παράλληλα με τη γλωσσομάθεια- να αποκτούν εφόδια για μελλοντική επαγγελματική αποκατάσταση. Παρακολουθούσαν, επίσης, παραδοσιακά μαθήματα που θεωρείτο ότι προσιδίαζαν στη γυναικεία ταυτότητα (υγιεινή, οικοκυρικά...), ώστε να προετοιμάζονται για την καθημερινή οικογενειακή ζωή.

Ιδιαίτερη σημασία δινόταν στο μάθημα της χειροτεχνίας, ώστε να αναπτύσσεται η αισθητική και να αναδεικνύονται τα ταλέντα των μαθητών/τριών. Στο τέλος του έτους, οι καρποί της εργασίας τους (πλαστική, ξυλογλυπτική, ζωγραφική, κεντήματα κ.ά.) εκτίθεντο εντυπωσιάζοντας σχεδόν πάντοτε το κοινό. Λειτουργούσαν, επίσης, οργανωμένα μαθητική ορχήστρα και χορωδία που ανταποκρίνονταν στις απαιτήσεις του γενικώς καλλιεργημένου κοινού της Μανσούρας και απέκτησαν ιδιαίτερη φήμη. Αλλά και ο σχολικός αθλητισμός ήταν πολύ σημαντικός. Γι' αυτό δινόταν έμφαση στις γυμναστικές επιδείξεις και τους εσωσχολικούς και διασχολικούς αθλητικούς αγώνες, όπου σημειώνονταν εξαιρετες επιδόσεις.

Αξιόλογοι εκπαιδευτικοί άφησαν ανεξίτηλη τη σφραγίδα της προσωπικότητάς τους. Θρυλικό υπήρξε το πέρασμα του Ιωάννη Χιωτίνη, διευθυντή των ΕΕΜ από το 1924 ως το 1963. Αυταρχικός αλλά και ανιδιοτελής, απόλυτα αφοσιωμένος σε ό,τι θεωρούσε αποστολή του, διοίκησε αποτελεσματικά, κληροδότησε ισχυρή παράδοση και ξεπέρασε τα όρια του σχολείου δεσπόζοντας στην παροικιακή ζωή.

Τα ΕΕΜ παρείχαν μεγάλες δυνατότητες για ανάπτυξη μαθητικών πρωτοβουλιών. Σ' αυτές εντάσσεται η δράση της μαθητικής κοινότητας "Ο Φοίνις". Η πολύπλευρη δράση του "Φοίνικα", ο οποίος διακλαδιζόταν σε αθλητικό, μουσικό, φιλολογικό και θεατρικό τμήμα, γινόταν γνωστή μέσα από τις σελίδες του μαθητικού περιοδικού "Γλαύς", που είχε ποικίλο ελληνόγλωσσο και ξενόγλωσσο περιεχόμενο και εκδιδόταν από το 1931 έως το 1957.

Οι μαθητές με ενθουσιασμό και υπευθυνότητα επωμίζονταν, επίσης, την οργάνωση κάθε είδους γιορτών, εθνικών και σχολικών (25^η Μαρτίου, εορτή των

49. Γυμναστικές επιδείξεις 1960.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

τριών Ιεραρχών, εορτή της αποφοίτησης κατά τη λήξη του σχολικού έτους), αλλά και γιορτές των τάξεων- όπου συνυπήρχαν οι φουστανελοφόροι, από τη μια, με τα αρχαϊκά πέπλη, από την άλλη, και οι αναφορές στο Βυζάντιο παράλληλα με τις γαλλικές κωμωδίες. Οι γιορτές αυτές τελούσαν με μεγαλοπρέπεια και αποτελούσαν σοβαρό παράγοντα συσπείρωσης της παροικίας και απτή μαρτυρία για την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρείχε το Κοινοτικό σχολείο.

Με όλους αυτούς τους τρόπους τα ΕΕΜ κάλυπταν τις ανάγκες των μαθητών όχι μόνο για μόρφωση αλλά και για δημιουργική έκφραση και ψυχαγωγία. Ο διευθυντής Ι. Χιωτίνης

σε ομιλία κατά τον εορτασμό της λήξης του σχολικού έτους 1953-54 τόνισε, σχετικά, ότι ένα πλήρες σχολικό περιβάλλον “δεν σχηματίζεται μόνον από τους οσουσδήποτε και οίουσδήποτε τύπους των Σχολείων, ούτε μόνον από τα μεγαλοπρεπή μέγαρα - αλλά και από το κάθε τι, που θα συνετέλει ώστε η σχολική ζωή να παρέχνη χαράν και μόνον χαράν εις πάντα όστις υπό οϊανδήποτε ιδιότητα κινείται και ζη εντός αυτού του περιβάλλοντος”.⁶

Παρά τις γιορτές, όμως, η ενδοσχολική ατμόσφαιρα διαπνεόταν από έντονο αυταρχισμό, σύμφωνα, ωστόσο, με τα ήθη της εποχής. Την αυστηρή επίβλεψη των μαθητών

50. Η Εθνική ιδεολογία στα παιδικά χρόνια παγιώνεται, 25^η Μαρτίου 1942. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

καθιστούσε αναγκαία, αφενός, ο συγχρωτισμός ντόπιων / ξένων μαθητών λόγω του Οικοτροφείου, αγοριών / κοριτσιών λόγω της μεικτής φοίτησης και, αφετέρου, οι απαιτήσεις της μικρής και συντηρητικής κοινωνίας της ελληνικής παροικίας. Για την ΕΚΜ η αυστηρή σχολική ατμόσφαιρα συντελούσε και στην «ηθική» μόρφωση των μαθητών. Η εκπαίδευση- μόρφωση που παρείχαν τα ΕΕΜ κινείτο σε τρεις άξονες:

Ελληνοπρεπής, προσαρμοσμένη στο περιβάλλον αλλά και ηθική παιδεία, μόρφωση που διέπλαθε “χαρακτήρες”. Σύμφωνα με το διευθυντή Ιωάννη Χιωτίνη : “Τέτοια ιδιόρρυθμη μόρφωση λοιπόν έχουν οι απόφοιτοι των σχολείων με προσόντα για πανεπιστημιακές σπουδές αλλά μπορούν χωρίς δυσκολία, να εργαστούν σε τράπεζες και σε εμπορικά γραφεία, με πολλές ελπίδες να εξελιχθούν σε καλούς υπαλλήλους και εμπόρους. Έχουν όμως και μια

⁶ Ανώνυμος, «Τα σχολεία της ελλην. Κοινότητας Μανσούρας, ένα ίδρυμα παναιγυπτιακής δραστηριότητας», εφημερίδα Ταχυδρόμος, Αλεξάνδρεια 1-7- 1954.

51. Η τραπεζαρία των οικοτρόφων στα ΕΕΜ. 1935. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

άλλη μόρφωση, ανώτερη από κάθε άλλη, την ηθική, γιατί οι μαθητές διεμόρφωσαν ήθος ανάλογο με τα μεγάλα διδάγματα τα οποία άντλησαν από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό”.⁷ Η αυστηρή σχολική ατμόσφαιρα, ωστόσο, δε συνεπάγεται ότι η ζωή στα ΕΕΜ δεν μπορούσε να κυλά ευχάριστα. Υπήρχε ζεστασιά και δέσιμο ανάμεσα στους μαθητές, που αποδεικνύεται από το ότι ακόμη και σήμερα τους δένουν οι αναμνήσεις.

Τα ΕΕΜ αποτελούσαν, παράλληλα, και κέντρο της παροικιακής ζωής. Η διοργάνωση διαλέξεων, η προβολή κινηματογραφικών ταινιών για την παροικία, η λειτουργία του σχολικού κήπου ως χώρου για απογευματινούς περιπάτους αλλά και για συγκεντρώσεις και για μαζικές παροικιακές γιορτές συσπείρωναν την παροικία γύρω από το σχολείο. Ακόμη, τα ΕΕΜ αποτελούσαν επίκεντρο της Κοινοτικής δράσης. Όχι μόνο απασχολούσαν σχεδόν ολοκληρωτικά το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΜ, αλλά και απορροφούσαν το μεγαλύτερο μέρος του Κοινοτικού προϋπολογισμού. Ο τελευταίος επιβαρυνόταν, βέβαια, πολύ και από την παροχή δωρεάν ή με έκπτωση φοίτησης σε παιδιά άπορων οικογενειών. Στην πορεία, πάντως, η φροντίδα για εξασφάλιση μόνιμων και σταθερών πόρων και η συνετή διαχείριση των Κοινοτικών εσόδων, η αύξηση των μαθητών και, ιδίως, τα τροφεία των οικοτρόφων

⁷ Ανώνυμος, “Από τας αλησμονήτους εορτάς των σχολείων μας”, π. Γλαύξ, έτος Β΄, τχ. Στ΄, Μανσούρα Ιούνιος-Ιούλιος 1932, σ. 139.

εξασφάλιζαν την άνετη λειτουργία του σχολείου. Συνεπικουρούσαν οι έρανοι και οι δωρεές γενναιοδωρων ευεργετών, τους οποίους η ΕΚΜ τιμούσε με κάθε τρόπο.

Με όλους αυτούς τους τρόπους τα Εκπαιδευτήρια Μανσούρας αποτέλεσαν υπόδειγμα

για τα άλλα ελληνικά σχολεία της Αιγύπτου. Από την πλευρά τους, οι άλλες Κοινότητες, ακόμη και η Κοινότητα Αλεξανδρείας, επικροτούσαν το σημαντικό εκπαιδευτικό έργο της Κοινότητας Μανσούρας και της αναγνώριζαν σημαντική θέση ανάμεσά τους. Πράγματι, η ΕΚΜ διεκδίκησε το σεβασμό που της άξιζε και ξεχώρισε ανάμεσα στις άλλες ελληνικές Κοινότητες της Αιγύπτου και όλης της Αφρικής για τα εκπαιδευτικά επιτεύγματά της και τη φήμη των Εκπαιδευτηρίων της.

Όμως, οι αιγυπτιακές πολιτικές διαδικασίες επιδρούσαν καθοριστικά στις ελληνικές παροικίες και ο πληθυσμός τους άρχισε να φθίνει. Η υποχώρηση έγινε αισθητή πρώτα στο εσωτερικό της Αιγύπτου, παρότι στη Μανσούρα έως το 1955 ο ελληνικός πληθυσμός αυξανόταν ή τουλάχιστον

παρέμενε σταθερός. Η διατήρηση του παροικιακού πληθυσμού σε μια εποχή που είχε αρχίσει να φυλλορροεί παντού αλλού, αποδίδεται στη λειτουργία των Εκπαιδευτηρίων, που αποτέλεσαν παράγοντα συγκράτησης της παροικίας και προσέλκυσης νέων ανθρώπων. Πράγματι, τα ΕΕΜ διένυαν τη χρυσή εποχή τους. Το σχολικό συγκρότημα είχε συμπληρωθεί από το 1954 με την οικοδόμηση Νηπιαγωγείου και οικήματος για στέγαση προσκόπων και οδηγών στο Σερεμέτειο κήπο, ενώ το μαθητικό δυναμικό του σχολείου ενισχυόταν συνεχώς. Το 1957 η ΕΚΜ στην κορύφωση της ακμής της πανηγύρισε με λαμπρότητα την 30ετηρίδα ανέγερσης του νέου διδακτηρίου ταυτόχρονα με την 30κονταετή υπηρεσία του διευθυντή Ιωάννη Χιωτίνη. Την ίδια χρονιά στα ΕΕΜ φοιτούσαν 348 μαθητές/τριες και τα οικοτροφεία αρρένων και θηλέων συγκέντρωναν το μεγαλύτερο αριθμό οικοτρόφων στην ιστορία τους, αριθμώντας 145 αγόρια και 40 κορίτσια.

Τα σημάδια της παρακμής στην ελληνική παροικία της Μανσούρας άρχισαν να διαφαίνονται από το 1960, όταν ο ρυθμός του επαναπατρισμού των Ελλήνων της Αιγύπτου

52. Αναθηματική
Πλάκα στο
Σχολείο.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

εντάθηκε. Το σχολείο-οικοτροφείο εξακολουθούσε να συγκεντρώνει μαθητές από όλη την Αφρική, είχε αρχίσει όμως και εκεί η αναπόφευκτη διαρροή. Το 1966-67 φοιτούσαν μόνο 141 μαθητές, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους προέρχονταν από την υπόλοιπη Αίγυπτο, τη Λιβύη, την Αιθιοπία, το Σουδάν, ακόμη και από την Ελλάδα! Το 1967 το μαθητικό δυναμικό του σχολείου ενισχύθηκε με μαθητές από το Κάιρο και από το Πορτ-Σάιντ, ενώ το 1975 μεταφέρθηκαν στο οικοτροφείο παιδιά από το ορφανοτροφείο “Μάνα”. Εντωμεταξύ, οι αιγυπτιακές αρχές, εξέφραζαν ήδη σταθερά την επιθυμία να οικειοποιηθούν το σχολικό συγκρότημα. Τα έσοδα της Κοινότητας μειώνονταν, ενώ τα σχολικά έξοδα αυξάνονταν. Τα προβλήματα αντιμετωπιζόνταν με σταδιακή πώληση της Κοινοτικής περιουσίας. Κάποια στιγμή η ΕΚΜ στράφηκε και στο ελληνικό κράτος και ζήτησε την ενίσχυσή του υποστηρίζοντας ότι θα έπρεπε να τύχει “ειδικής υλικής και ηθικής ενισχύσεως εκ μέρους του κέντρου”, αφού προσέφερε “εθνικής υπηρεσίας”.⁸ Ωστόσο, το ελληνικό κράτος εκώφευσε στις εκκλήσεις της.⁹

Παρά τις προσπάθειες, η φθορά υπήρξε αναπότρεπτη. Τελικά, το 1985 η Κοινότητα δώρισε το σχολικό συγκρότημα στο Αιγυπτιακό κράτος, ενώ η ίδια ενσωματώθηκε στην Κοινότητα Αλεξανδρείας το 1986. Τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας ξεκινώντας από ένα υποτυπώδες σχολείο έφθασαν να υψωθούν σε εκπαιδευτικό συγκρότημα που χαρακτηρίστηκε “Παναφρικανικός Φάρος”, “Εθνική Κυψέλη” και “Εθνική Κιβωτός”. Κάλυψαν γενικότερες εκπαιδευτικές ανάγκες του Αιγυπτιώτη Ελληνισμού, επιτέλεσαν σπουδαίο εθνικό σκοπό συγκρατώντας τους Έλληνες του εσωτερικού στις εστίες τους και έδωσαν στέγη και μόρφωση σε οικοτρόφους από όλη την Αφρική (Κογκό, Σουδάν, Αιθιοπία...). Όταν ολοκλήρωσαν την αποστολή τους, έπαψαν να είναι ελληνικά. Το ευτύχημα είναι ότι εξακολουθούν να είναι Εκπαιδευτήρια. Λειτουργούν σήμερα ως σχολή ξένων γλωσσών με περίπου 1.000 Αιγυπτίους μαθητές/τριες. Σε πλάκα εντοιχισμένη στην πρόσοψη του σχολείου αναγράφεται ότι *“Η Ελληνική Κοινότητα Μανσούρας δώρισε το σχολικό αυτό συγκρότημα στο Αιγυπτιακό Υπουργείο Παιδείας την 1-8-1985 σε ένδειξη ευγνωμοσύνης της Ελληνικής παροικίας στον αδελφό Αιγυπτιακό λαό”*.

Ο σημερινός μελετητής των πηγών νοιώθει έντονα μια αίσθηση πληρότητας και ικανοποίησης για τα εκπαιδευτικά επιτεύγματα των ΕΕΜ. Την ίδια αίσθηση αποκομίζει κανείς και από την επαφή με τους εγκατεστημένους πια στην Ελλάδα Μανσουριανούς, οι οποίοι δηλώνουν υπερήφανοι για το εκπαιδευτικό παρελθόν τους.

¹Ανώνυμος, «Της ημέρας. Τα σχολεία της Μανσούρας», εφημερίδα *Ταχυδρόμος*, Αλεξάνδρεια 21-1-1964.

² Στα χρόνια της ακμής το ενδιαφέρον του ελληνικού κράτους πέρα από μικρές οικονομικές συνδρομές, εκδηλωνόταν με την αναγνώριση των ΕΕΜ, την αποστολή επιθεωρητή και επισκέψεις επισήμων. Όμως, το μόνιμο αίτημα της ΕΚΜ για νομοθετικές ρυθμίσεις που να την υποστηρίζουν ουσιαστικά στον αγώνα της για καλύτερη εκπαίδευση, δε βρήκε ανταπόκριση. Στα χρόνια της παρακμής μόνη ενίσχυση από την πλευρά του ελληνικού κράτους ήταν η μισθοδοσία των αποσπασμένων από το Ελληνικό Δημόσιο εκπαιδευτικών από το 1972 και η αποστολή σχολικών βιβλίων.

Ελληνικά Σωματεία στη Μανσούρα

Γιώτα Παπαδημητρίου

Εργασία εβγί
ή ημερομηνία
του άνδρά σου Κ.Ε.

Προσάνης ασηρε

Ευχαριστώ

Οι παροικιακές ανάγκες και οι συνθήκες ζωής γέννησαν την επιθυμία για συσπείρωση γύρω από κάθε είδους σωματεία, τα οποία λειτουργούσαν επί μικρό ή μεγάλο διάστημα σε στενή σχέση με την ΕΚΜ.

Στο φιλανθρωπικό τομέα σημαντική δράση ανέπτυξε η Φιλόπρωχος Αδελφότης Ελληνίδων Κυριών, η οποία ιδρύθηκε το 1918 και χορηγούσε τακτικά μηνιαία ή έκτακτα βοηθήματα ή παρείχε ενίσχυση σε είδος στις άπορες οικογένειες, εξασφάλιζε δωρεάν ιατρική παρακολούθηση και φάρμακα για τους άπορους, έστελνε φτωχούς και άρρωστους σε άσυλα, νοσοκομεία, ορφανοτροφεία και άπορα παιδιά σε σχολεία... Η δραστηριότητα αυτή υποστηριζόταν οικονομικά από μηνιαία επιχορήγηση της ΕΚΜ, από δωρεές ευπόρων μελών της παροικίας, από το λαχείο της, καθώς και από τα έσοδα χοροεσπερίδων, κινηματογραφικών παραστάσεων και εράνων, όπως το “τριανταφυλλάκι της Μεγάλης Παρασκευής”. Γράφει σχετικά με το τελευταίο η Καλλιόπη Νακοπούλου: “Στη Μανσούρα η ‘Φιλόπρωχος Αδελφότης Ελληνίδων Κυριών’ είχε την ευθύνη του εράνου. Καλούσαν και δεσποινίδες πλάι τους να τις βοηθούν. Ο έρανος μετέλλαζε σε κοσμικό γεγονός. Και οι τουαλέτες της εποχής με τ’ ανοιξιότικα καπέλλα, συνδυασμένα με γούστο, είχαν, βδομάδες πριν, απασχολήσει τις ενδιαφερόμενες. Από το πρωί παίρναν τις θέσεις τους έτοιμες για την έφοδο. Οι πιστοί, πριν μπουν στο προαύλιο της εκκλησίας, άνοιγαν τα πορτοφόλια και ετοίμαζαν το χαράτσι. Στη θέα του προξένου με την επίσημή του στολή, δινόταν το σύνθημα. Ποια να τον πρωτοκαρφισώσει. Κ’ έρχονταν η σειρά εκείνων με τα μεγάλα ονόματα και τα φουσκωμένα πορτοφόλια. Οι περισσότεροι χαμογελαστοί αφήνονταν στη διάθεση των ερανοστριών, να στολιστούν (να ‘σταυρωθούν’, λέγαν)... Και την επαύριο ανάρπαστες οι εφημερίδες. Γεμάτες οι πρώτες σελίδες με τις φωτογραφίες των ερανοστριών και από κάτω οι απαραίτητες λεζάντες”.¹⁰

Το έργο της Φιλοπρώχου ήταν ιδιαίτερα σημαντικό, ιδίως από τα μέσα της δεκαετίας του ’50 και μετά, όταν οι ανάγκες αυξήθηκαν. Με το φυλλορρόφημα όμως της παροικίας η Φιλόπρωχος διαλύθηκε το 1968 και τις υποχρεώσεις της ανέλαβε η ΕΚΜ.

Κύριος φορέας της αντίληψης ότι η εργασία αποτελεί το κατεξοχήν θεραπευτικό μέσο

¹⁰ Καλλιόπη Ι. Νακοπούλου, *Η Κιβωτός μου*, Διογένης, Αθήνα 1982, σ. 60-61.

για τον περιορισμό της φτώχειας στη Μανσόυρα¹¹ ήταν ο ιδιότυπος “Ελληνικός Σύνδεσμος Αλληλοβοήθειας Η Βιοπάλη” που ιδρύθηκε το 1921 (ως ιδρυτικά μέλη αναφέρονται οι Ευριπίδης Κριμίζης, Παναγιώτης Μπούμπουλης, Αθανάσιος. Καράγιωργας κ.ά.). Η σφραγίδα της “Βιοπάλης”, όπου απεικονίζονται δύο χέρια σε χειραψία ήταν ενδεικτική του σκοπού της, ο οποίος σύμφωνα με το Καταστατικό της εντοπιζόταν στην *“παροχή ηθικής και υλικής βοήθειας εις τα έχοντα αποδεδειγμένην ανάγκην, μέλη αυτού. Επιτυγχάνεται δε ούτος δι’ εξευρέσεως εργασίας, παροχής βοηθημάτων...”*. Η “Βιοπάλη” παρείχε, επίσης, υποτροφίες για συνέχιση σπουδών ή εκμάθηση τέχνης. Η δράση της επαινέθηκε πολύ από τον Τύπο. Για παράδειγμα, σε άρθρο του 1927 η “Βιοπάλη” χαρακτηριζόταν ως το *“προτυπότερο ελληνικό σωματείο”* όσον αφορά στον προορισμό του, γιατί παρείχε τα μέσα στους βιοποριστές να αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες της ζωής και τονιζόταν ότι αν λειτουργούσαν παρόμοιοι σύνδεσμοι και αλλού στο εσωτερικό της Αιγύπτου, η αποχώρηση του Ελληνισμού δε θα ήταν τόσο μεγάλη.¹² Παρά τη σημαντική της δράση η “Βιοπάλη” διαλύθηκε το 1928 λόγω εσωτερικών διαφωνιών.

Στον κοινωνικό τομέα επισημαίνουμε τη δράση που ανέπτυξε ο “Ελληνικός Μικρασιατικός Σύνδεσμος”, που ιδρύθηκε το 1918 και μέλη του ήταν Έλληνες (ορθόδοξοι) ανεξαρτήτως υπηκοότητας καταγόμενοι από τη Μικρά Ασία, τη Κύπρο και αλλού. Το 1923 ο “Μικρασιατικός Σύνδεσμος” μετονομάστηκε σε “Ελληνική Ένωση Μανσούρας”, και αυτή με τη σειρά της το 1926 μεταλλάχθηκε σε “Ελληνική Λέσχη”. Η τελευταία αποτέλεσε επίκεντρο της κοινωνικής ζωής και είχε ως σκοπό να συνδυάζει την ψυχαγωγία με τις πνευματικές εκδηλώσεις. Οι βραδιές που οργανώνονταν στη Λέσχη ξεκινούσαν με διαλέξεις ή μουσική, κονσέρτα, τραγούδι, απαγγελίες και συχνά επακολουθούσε χορός. Οι ευκαιρίες αφθονούσαν. Έτσι, το 1935 δόθηκαν τέσσερα χορευτικά τεία, διαλέξεις, συναυλία, στολίστηκε δέντρο Χριστουγέννων, Ρεβεγιόν. Το 1936 έγιναν τρεις χοροί, εγκαίνια υπέρ του συσσιτίου, διαλέξεις, τείο κατά την υποδοχή του Πατριάρχη, Ρεβεγιόν. Το 1937 οργανώθηκαν διαλέξεις, τρεις χοροί, συναυλία, οργανώθηκε Ρεβεγιόν... Το ίδιο έτος στη Λογοδοσία του Διοικητικού Συμβουλίου της Λέσχης τονίστηκε ότι αποτελούσε *“το κάτοπτρον της εμφανίσεως της παροικίας και εις την δευτέραν μας πατρίδα συμβολίζει κυρίως την ελληνικήν εστίαν την οποίαν όλοι πρέπει να αγαπήσωμεν... διότι είναι το μόνον ευπρόσωπον μέρος εις το οποίον δυνάμεθα να συνερχόμεθα”*.¹³ Μέχρι το 1950 η Λέσχη παρέμεινε σχετικά κλειστός οργανισμός. Έκτοτε, άνοιξε τις πόρτες της και τα μέλη της αυξήθηκαν. Η ακμή συνεχίστηκε,

¹¹ Μαρία Κορασίδου, *Οι άθλιοι των Αθηνών και οι θεραπευτές τους - Φτώχεια και Φιλανθρωπία στην ελληνική πρωτεύουσα τον 19ο αιώνα*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας 29, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε., Αθήνα 1995. σ. 188.

¹² Ανυπόγραφο, «Η Ελληνική παροικία Μανσούρας», εφημερίδα *Κλειώ*, 30-1-1927.

¹³ Λογοδοσία Διοικητικού Συμβουλίου, Γενική Συνέλευση ΕΚΜ 15-4-1937.

όταν το 1954 μεταστεγάστηκε στον 6^ο όροφο του νέου Κοινοτικού Κιρίου. Στενά συνδεδεμένη με την ΕΚΜ, την ενίσχυε συχνά και μάλιστα, ανακηρύχθηκε Μεγάλος Ευεργέτης της το 1945. Υποστήριζε, επίσης, τη Φιλόπρωχο, το συσσίτιο απόρων μαθητών και τις παιδικές εξοχές, ενώ χορηγούσε αριστεία σε μαθητές και έπαθλα για τις γυμναστικές επιδείξεις των Εκπαιδευτηρίων.

Στο μουσικό τομέα ιστορία έγραψε η “Ελληνική Φιλαρμονική” (1902-1916), ιδρυτής της οποίας ήταν ο Αριστοτέλης Παπαγιαννόπουλος. Στην ακμή της περιλάμβανε 40-50 άτομα. Λειπούργησαν ακόμη τα σωματεία “Ορφεύς” (1913) και “Ευτέρπη” (1918).

Στην παροικία άνθισαν, επίσης, πολλά αθλητικά σωματεία, όπως η “Ολύμπια” (1908), ο “Απόλλων” 1921 -1926, ο “Άρης” (1915, ποδοσφαιρικός σύλλογος με πρόεδρο τον Αριστοτέλη Παπαγιαννόπουλο), ο “Όμιλος Φιλάθλων Μανσούρας” (1929, με ιδρυτικά μέλη τους Ιωάννη Γουριώτη και Αθανάσιο Καράγιωργα), ο “Αθλητικός Φιλολογικός Σύλλογος Ελπίς” (1931-32) και η “Ελληνική Αθλητική Ένωσις Μανσούρας” (ΕΑΕΜ). Η “ΕΑΕΜ” ιδρύθηκε το 1927 και σε αυτή συγχωνεύθηκαν και τα αθλητικά σωματεία Απόλλων, Ερμής και Ελπίς. Είχε αξιόλογη δράση. Κατά καιρούς υπό τη σκέπη της λειτούργησαν ομάδες καλαθοσφαίρας, πετόσφαίρας, αντισφαίρισης, επιτραπέζιας αντισφαίρισης, γυναικείες ομάδες (καλαθοσφαίρας, πετόσφαίρας...), ομάδες οι οποίες συμμετείχαν σε διαπαροικιακούς - ενδοπαροικιακούς αγώνες. Επίσης, οργάνωνε γιορτές και εκδρομές. Το 1962 η “ΕΑΕΜ” διαλύθηκε και η ευθύνη της καλλιέργειας αθλητικού πνεύματος περιήλθε στην ΕΚΜ μέσω των Εκπαιδευτηρίων.

Στον μορφωτικό τομέα πρέπει να αναφερθεί η “Ένωσις,” που ιδρύθηκε από τον Αριστοτέλη Παπαγιαννόπουλο το 1909 και το 1910 συντηρούσε νυκτερινή σχολή.

Ιδιαίτερη υπήρξε η σημασία του Προσκοπισμού-Οδηγισμού. Η πρώτη ομάδα προσκόπων οργανώθηκε το 1908 με αρχηγό τον Αθανάσιο Καράγιωργα, ο οποίος, όμως, το 1912 επιστρατεύθηκε και έτσι η ομάδα διαλύθηκε. Το καλοκαίρι του 1914 ιδρύθηκε, ξανά, σώμα προσκόπων, αλλά σύντομα ατόνησε, για να επανιδρυθεί το 1925. Από το 1930 η δράση του προσκοπισμού αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των Εκπαιδευτηρίων με αρχηγό το γυμναστή Γιώργο Παντελίδη. Ο προσκοπισμός εκεί λειτούργουσε ως ένα είδος ελεγχόμενης ψυχαγωγίας με εκδρομές, συγκεντρώσεις, παραστάσεις και παιχνίδια., ενώ συγχρόνως εμπλούτιζε τις γνώσεις των παιδιών. Ο οδηγισμός εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα Εκπαιδευτήρια το 1952 με αρχηγούς τη Νίτσα Παντελίδου στις οδηγούς, την Ελένη Πιζάνια στις μεγάλες οδηγούς μετά από λίγα χρόνια και την Αθηνά Παπαδάκη στα “πουλάκια”. Ως Έφορος υπηρέτησε η Ιωάννα Κολέκα. Από το 1954 τα σώματα προσκόπων και οδηγών στεγάστηκαν σε οικήματα που κτίστηκαν στον κήπο του σχολείου με δωρεά του Ρήγα Νανόπουλου. Τα σώματα αυτά λειτούργησαν σχεδόν ως την εποχή που έκλεισαν τα Εκπαιδευτήρια.

Άλλα σωματεία ήταν αυτά που δημιουργήθηκαν για να καλύψουν εθνικές ανάγκες, όπως η “Επιτροπή Περιθάλψεως Οικογενειών των (Εφένδρων) Εθελοντών Εθνικής Αμύνης”, που ιδρύθηκε το 1916 με προεδρείο τους Α. Χωρέμη, Α. Λιανόπουλο, Τ. Καρακατσάνη.

Συγκέντρωνε από εράνους χρήματα, για την καταβολή των ενοικίων στις οικογένειες των εθελοντών, ενώ τους χορηγούσε και μηνιαίο επίδομα. Παρόμοια δράση ανέπτυξαν και η “Επιτροπή Φανέλλας του Στρατιώτου (1921...)”, “η Επιτροπή επί της περιθάλψεως των Προσφύγων (1922...)” και η “Επιτροπή προς Συλλογή Εράνων”. Όσον αφορά στη δράση της τελευταίας επισημαίνουμε ότι κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου οι Έλληνες της Μανσούρας, όχι μόνο δεν προσέτρεξαν στη βοήθεια του ελληνικού κράτους, αλλά φρόντισαν να το ενισχύσουν όσο μπορούσαν. Οι σχετικοί έρανοι απέδωσαν το σημαντικό ποσό των 20.244 λιρών. Ένα μεγάλο μέρος στάλθηκε στην Αθήνα και στο Λονδίνο, στον Βασιλιά Γεώργιο για την ενίσχυση του αγώνα και τον επισιτισμό. Ποσά στάλθηκαν, επίσης, επανειλημμένως στο Διεθνές Ερυθρό Σταυρό στη Γενεύη για τις βιταμίνες και το γάλα των Ελληνόπουλων. Επιπλέον, η ΕΚΜ θεώρησε ζήτημα τιμής τη συντήρηση των απόρων οικογενειών των επιστρατευθέντων και την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη. Στον τομέα της κάλυψης εθνικών αναγκών ιδιαίτερη δραστηριότητα ανέπτυξε και ο γυναικείος παροικιακός πληθυσμός.

Πρέπει, επίσης, να γίνει αναφορά στις πολιτικές οργανώσεις, όπως το “Σύλλογο Φιλελευθέρων Μανσούρας” που είχε έντονη δράση έως το 1925. Άλλωστε, εκείνη την εποχή γενικότερα οι Αιγυπτίωτες είχαν σε μεγάλο βαθμό ταχθεί στο πλευρό του Βενιζέλου, στον οποίο η ΕΚΜ απένειμε χρυσό κότινο το 1919. Από την άλλη, οι φιλομοναρχικές απόψεις εκφράζονταν από το “Λαϊκόν Κέντρον”. Στην πορεία, η πόλωση που επικράτησε στην Ελλάδα μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, είχε αντίκτυπο και στη Μανσούρα, όπου εμφανίστηκε η εθνικιστική “Πανελλήνιος Ένωσις”. Μεταξύ των άλλων επιδιώξεών της απέβλεπε και στην προσάρτηση εδαφών από τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία.

Τέλος, ας αναφερθεί η δράση του τεκτονισμού, που είχε και αυτός τους οπαδούς του. Συγκεκριμένα, στην παροικία έδρασε η Τεκτονική Στοά “Αι Θήβαι” με ιδρυτικό μέλος τον Αθανάσιο Καράγιωργα.

Μανσούρα. 25 Ιανουαρίου 1941.

Αγαπητή μου αδελφούλα Ελλη έχω και
εσύ χρόνου και εγώ και εσύ και εσύ και εσύ
α εγώ και εσύ και εσύ και εσύ και εσύ

Μανσούρα Συμβολή στις Πολεμικές Αναμετρήσεις

Γ. Σφακιανάκης

Εγώ και εσύ και εσύ και εσύ και εσύ
Εγώ και εσύ και εσύ και εσύ και εσύ
Εγώ και εσύ και εσύ και εσύ και εσύ
Εγώ και εσύ και εσύ και εσύ και εσύ

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την εμφάνιση και την ανάπτυξη του παροικιακού ελληνισμού και το ρόλο του στην παγκόσμια οικονομία, χρειάζεται να παρακολουθήσουμε μεταξύ άλλων και την εξέλιξη του παγκόσμιου αποικιακού συστήματος από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα. Οι διαρκείς επεκτάσεις των αποικιακών δυνάμεων της Ευρώπης είχαν ως αποτέλεσμα τον οικονομικό κλονισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κάθε αποικιακή δύναμη φρόντιζε να υπογράψει συνθήκες με τις κυβερνήσεις διαφόρων κρατών της Ανατολής βάση των οποίων οι υπήκοοί της αποκτούσαν ελευθερία οικονομικών συναλλαγών. Η εμπορική δραστηριότητα των Ευρωπαίων όταν εξασφάλισαν την ξένη προστασία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία αυξήθηκε και οι Έλληνες ευνοήθηκαν.

Ο Σουλτάνος Μουράτ ο Γ' ήδη από το 1570 είχε αναθέσει την εκμετάλλευση των κρατικών μεταλλείων της Χαλδίας αποκλειστικά σε Έλληνες αρχιμεταλλουργούς, στους οποίους είχε παραχωρήσει προνόμια και ελευθερίες, προκειμένου να πετύχει το μέγιστο της απόδοσής τους. Μετά το 1700, το κλείσιμο των μεταλλείων λόγω έλλειψης πρώτης ύλης και του αδιαχώρητου που προκάλεσε η αύξηση του πληθυσμού, οδήγησε τους Έλληνες της περιοχής στα νησιά του Αιγαίου και από εκεί στην Αίγυπτο. Η ελληνική ζωή ξαναστήθηκε στον τόπο της γράφει ο Ιωάννης Ψάλτης. Στο μεταξύ, στην ηπειρωτική Ελλάδα αναπτύχθηκε και η βιοτεχνία.

Η ζήτηση από την Ευρώπη που εκβιομηχανίζονταν ραγδαία προσανατόλισε τους εμπόρους προς το εξωτερικό και οι ελληνικές παροικίες επεκτάθηκαν.

Η στασιμότητα της παραγωγής και η περιορισμένη αγορά στην Ελλάδα ώθησε πολλούς Έλληνες να εγκατασταθούν σε γειτονικές χώρες όπως τη Ρουμανία, τη Ρωσία και την Αίγυπτο. Την εποχή της διοίκησής του Μωχάμετ Άλι αναπτύχθηκε ιδιαίτερα η οικονομία της Αιγύπτου. Τότε δόθηκε έμφαση στην καλλιέργεια του αιγυπτιακού βαμβακιού που συνδέθηκε με τις ανάγκες των ευρωπαϊκών βιομηχανιών και εφαρμόστηκε το σύστημα της μονοκαλλιέργειας. Ενισχύθηκε η εξαγωγή του βαμβακιού ως πρώτη ύλη και ευημέρησαν οι πάροικοι έμποροι τους οποίους ο Χασάν Ριάντ [Αιγύπτιος ιστορικός] αποκαλεί «μικρούς λευκούς» που κατέστρεψαν τους Αιγύπτιους εμπόρους. Οι Έλληνες πάροικοι εξελίχθηκαν σε σκαπανείς της αιγυπτιακής βαμβακοκαλλιέργειας, για παράδειγμα, ο Νικόλαος Παραχειμώνας εξευγένισε δύο ποικιλίες βαμβακιού. Όμως, ο φιλελληνισμός του Μωχάμετ Άλι περιοριζόταν στους εμπόρους πάροικους, τα στρατεύματα του και ο γιός του ο Ιμπραήμ πήραν ενεργητικό

μέρος στην καταστολή της ελληνικής εθνικοαπελευθερωτικής επανάστασης του 1821. Ο στρατός αυτός έφερε από την Ελλάδα στην Αίγυπτο χιλιάδες Έλληνες και τους πούλησε στα σκλαβοπάζαρα. Μάλιστα, το 1828 ο ναύαρχος Κάρικτον έκανε διάβημα στον Μωχάμετ Άλι για την απελευθέρωση των Ελλήνων δούλων και τη εγκατάσταση τους ως ξένων παροίκων. Το 1835 η Ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε την προαγωγή του Προξενείου σε Γενικό Προξενείο με Γενικό Πρόξενο τον Τοσίτσα. Το Γενικό Προξενείο είχε τις αρμοδιότητες Πρεσβείας με την σημερινή έννοια. Η στενή φίλη του Τοσίτσα με τον Μωχάμεντ Άλι βοήθησε στην επίλυση σοβαρών εθνικών θεμάτων με την Αίγυπτο όπως το πρόβλημα Ελλήνων δούλων της στρατιάς του Ιμπραήμ Πασά, το Κρητικό ζήτημα καθώς και παροικιακά προβλήματα. Όσο η Αιγυπτιακή οικονομία δενόταν με το υπερπόντιο εμπόριο τόσο γινόταν πιο ενδοτικός ο Μωχάμετ Άλι. Στα λιμάνια της Αιγύπτου άρχισαν να κατακτούν την πρώτη θέση τα ελληνικά καράβια. Όπως παρατηρεί ο Αθανάσιος Πολίτης, οι πρώτοι Έλληνες πάροικοι της Αιγύπτου συνέβαλαν σημαντικά στο έργο της γεωργικής αναγέννησης της Αιγύπτου μέσω της διάδοσης του συστήματος της μονοκαλλιέργειας του βαμβακιού που αντικαθιστούσε τις αμερικάνικες εξαγωγές λόγω του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου. Επιβεβαιώνοντας κατά κάποιο τρόπο την υπόθεση του Τζόν Μεννό ότι οι Έλληνες μπορούσαν να εισχωρούν στο ανταλλακτικό δίκτυο και ιδιαίτερα στις ανταλλαγές που ακολουθούν τον θαλάσσιο δρόμο. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1860 η διαστρωμάτωση στις παροικίες διαφοροποιείται και εμφανίζονται στους κόλπους των παροικιών εργάτες. Το πιο χτυπητό παράδειγμα είναι η συμμετοχή των Ελλήνων στην κατασκευή της Διώρυγας του Σουέζ. Σύμφωνα με τις ομολογίες του Ντε Λεσσέψ και του εργολήπτη Λεβαλέν η συμβολή του ελληνικού εργατικού δυναμικού αποδείχθηκε πολύτιμη. Επιπλέον, οι Έλληνες ανέπτυξαν τον κλάδο των μεταφορών, ιδιαίτερα τις θαλάσσιες μεταφορές. Η ανακάλυψη του πετρελαίου ως νέας ενεργειακής πρώτης ύλης μετά τη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση, δημιούργησε νέες συνθήκες, ενώ ο ιμπεριαλισμός διαδέχεται το σύστημα του ελεύθερου εμπορίου με ταυτόχρονη καταστολή κάθε απόπειρας εθνικής αυτοδιάθεσης. Το 1882 η Αίγυπτος κατελήφθη από τα Βρετανικά στρατεύματα. Ο Τάσος Μαλάνος παρατηρεί πως μετά το 1882 πολλοί Έλληνες της Αιγύπτου αναπολούσαν με νοσταλγία τα προ της κατοχής χρόνια, λόγω της παρουσίας των Άγγλων που δεν έβλεπαν με καλό μάτι την πρόοδο των Ελλήνων. Ο Στρατής Τσίρκας αποδίδει τη δυσaréσκεια των Ελλήνων στην προοδευτικότητα τους. Εκείνη την εποχή η μετανάστευση αυξάνεται, μάλιστα μέχρι τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο διπλασιάζεται ο πληθυσμός των Ελληνικών παροικιών. Από τα απομνημονεύματα του Αντώνιου Σαχτούρη διαβάζουμε: *“Οι Έλληνες κατείχον τα σκήπτρα όλης της οικονομικής και επιστημονικής ζωής της Αιγύπτου. Είχε αρχίσει να αναπτύσσεται ένας σοβαρός ανταγωνισμός από τα ξένα στοιχεία, ο οποίος και ολοέν διφυρύνετο και έτσι ιδρύεται το Ελληνικό Εμπορικό Επιμελητήριο τον Ιανουάριο του 1901. Το Επιμελητήριο απέβη ο δεξιός βραχίονας της Πρεσβείας μας δια όλης της οικονομικής υποθέσεις. Πολλά υπουργεία και κρατικές υπηρεσίες είς τις Αθήνας επωφελούντο από τις πληροφορίες του Επιμελητηρίου.”* Στο μεταξύ η Οθωμανική Αυτοκρατορία έπνεε τα λοίσθια.

53. Αποβίβαση
Ελληνικού
Στρατού στη
Σμύρνη-2 Μαΐου
1919. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Η έκρηξη των Βαλκανικών πολέμων του 1912 ενέτεινε τον πατριωτισμό των Ελλήνων. Οι νίκες κατά των Τούρκων από την Ελλάδα, Βουλγαρία, Σερβία και Μαυροβούνιο ήταν συνεχείς και κορυφώνονται με την κατάκτηση της Θεσσαλονίκης από τον Ελληνικό στρατό. Είναι στιγμή θριάμβου για τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Η Ελλάδα ξεπέρασε τα σύνορα του μαρασμού που τα σημάδευε το φυλάκιο της Μελούνας. Στους Βαλκανικούς πολέμους συμμετείχαν και εκατό εθελοντές από την Μανσόουρα. Σε όλη την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων διοργανώθηκαν στη Μανσόουρα γιορτές για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ της περίθαλψης των ορφανών και έγιναν πολλές εκδόσεις λαχείων για νοσοκομεία. Με ομόφωνη απόφαση το Διοικητικό Συμβούλιο της Κοινότητας διέθεσε το ποσό των 300 λιρών Αιγύπτου για την ανέγερση στήλης με τα ονόματα των πεσόντων στους Βαλκανικούς πολέμους. Ένας από τους επιζώντες αυτών των πολέμων ήταν και ο ιδρυτής του Προσκοπισμού στην Μανσόουρα Αθανάσιος Καράγιωργας.

Ωστόσο, η παροικία δεν απέφυγε το διχασμό που ακολούθησε το 1915-1920 και χωρίστηκε σε φιλελεύθερους και φιλοβασιλικούς. Περισσότερο επηρεάστηκε η παροικία από τις δύο εξεγέρσεις του Αιγυπτιακού λαού το 1919 και το 1921 εναντίον των Αγγλων. Θύματα επιδρομών και λεηλασιών έπεσαν και πολλοί Έλληνες, παρότι είχαν συνταχθεί από την πρώτη στιγμή στο πλευρό του αγωνιζόμενου αιγυπτιακού λαού. Εκείνη την εποχή

[1920-1926] η Μανσούρα έσφυζε από ζωή. Από τις πέντε τράπεζες που λειτουργούσαν οι δύο ήταν ελληνικές, στο δικαστικό σώμα πολλοί Έλληνες είχαν καταλάβει ανώτερα αξιώματα, ενώ ανάλογη ήταν και η κοινωνική και η πνευματική ζωή. Λίγο αργότερα, το 1930 η ελληνική παροικία της Μανσούρας γιόρτασε με μεγαλοπρέπεια τα εκατό χρόνια της ανεξαρτησίας του Ελληνικού έθνους. Μάλιστα στον τοίχο της Εκκλησίας αποκαλύφθηκε σχετική πλάκα.

Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η περίοδος του μεσοπολέμου όμως κάθε άλλο παρά ήρεμη υπήρξε, καταλήγοντας στη μεγάλη δοκιμασία του Β΄ παγκοσμίου πολέμου “δεν θα περάσουν οι Φρατέλλοι” αυτή η φράση ήταν σ’ όλα τα στόματα των Ελλήνων Μανσουριανών, μόλις μαθεύτηκε η είδηση για την επίθεση της Ιταλίας κατά της Ελλάδας. Ο Μικές Καραβάς διοργάνωσε στη Λέσχη τακτική υπηρεσία για να παρακολουθεί τις πολεμικές ειδήσεις ώστε να ενημερώνει τα μέλη. Άρχισαν να συγκεντρώνονται εισφορές για ενίσχυση του αγώνα. Στις 12 Ιανουαρίου 1941 συστήθηκε η Εθνική Επιτροπή Μανσούρας και Περιχώρων με σκοπό τη συστηματοποίηση των εισφορών, το 60% για τις πολεμικές ανάγκες, το 20% για τη φανέλλα του στρατιώτη και το υπόλοιπο 20% για τον Ερυθρό Σταυρό. Στον κατάλογο των εισφορών γράφονται και οι μαθητές των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων

Μανσούρας με το ποσό των 60 λιρών Αιγύπτου. Η πρώτη διαταγή για επιστράτευση Μανσουριανών ήρθε στις 16 Φεβρουαρίου και αφορούσε στην Δωδεκανησιακή Φάλαγγα.

Οι οικογένειες των επιστρατευμένων έπαιρναν οικονομική βοήθεια 500 γρόσια (ενώ στην Αλεξάνδρεια έπαιρναν μόνο 200 γρόσια). Την ίδια εποχή η ραδιοφωνική εκπομπή του Βερολίνου προς τους Αιγυπτίους διά στόματος Γκαίμπελς έλεγε: “όταν ο Γερμανικός στρατός καταλάβει την Αιγυπτο δεν θα σας απελευθερώσουμε μόνο από τους Άγγλους αλλά και από κάτι άλλα παράσιτα, τους Έλληνες, που χρόνια τώρα σας απομυζούν”. Η επίσκεψη του πρίγκιπα Πέτρου ανέβασε το ηθικό της παροικίας και οι εισφορές κλιμακώθηκαν. Στα απομνημονεύματα του Απόστολου Λάμπρου αναφέρονται δύο περιπτώσεις κατά τις οποίες η Ελληνική κυβέρνηση μέσω της πρεσβείας του Καΐρου ζήτησε να σταλούν χρήματα στο Βασιλιά στο Λονδίνο για τους «πεινώντες» στην πατρίδα. Επίσης, τον Ιανουάριο του 1942 η Κοινότητα απάντησε θετικά στην ερώτηση της Εθνικής Επιτροπής Ελλήνων Αιγύπτου, σχετικά με το αν μπορεί να στεγάσει στο Οικοτροφείο της παιδιά από την πατρίδα. Τα ατμόπλοια “Ιωνία” και “Κορινθία” ήταν έτοιμα για την μεταφορά αλλά με την προτροπή του Βασιλιά που δέχθηκε

54.Καρακατσάνης
γιατρός –
Εθελοντής 18ου
λόχου - 6ης
Μεραρχίας.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

55. Αριστείδης
Περίδης - Καίρο
1914. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

56. Η 2η Ταξιαρχία
στην οδό
Πανεπιστημίου -
9/ 11/ 1944.
Άπαντα του
Στρατηγού
Σ.ΣΑΡΑΦΗ

Παναγιώτης Κανελλόπουλος διέδιδε “φτάνει πια ο πόλεμος”. Σύντομα τον Οκτώβριο του 1941 ιδρύθηκε η Αντιφασιστική Στρατιωτική Οργάνωση [Α.Σ.Ο.] με υπεύθυνο τον Ιωάννη Σαλά, ακολούθησαν το ναυτικό με την Αντιφασιστική Οργάνωση Ναυτικού [Α.Ο.Ν] και μετά η αεροπορία. Στο μέτωπο της Αιγύπτου συγκροτήθηκαν τμήματα με δύναμη 20.000 ανδρών, πολλοί από τους οποίους ή ταν Αιγυπτιώτες Τον Ιούνιο του 1942 ο Ρόμελ κατέλαβε το Τομπρούκ και προχώρησε προς την Αλεξάνδρεια. Ο Αντιπρόεδρος της Ελληνικής κυβέρνησης Παναγιώτης

57. Αναμνηστική φωτ.
στρατευμένων. Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

Το “Αιέν αριστεύειν και υπείροχον έμμεναι αλλων” θα μας θυμίζει τους Μανσουριανούς που έπεσαν στην ίδια μάχη: Ιωάννη Λ. Βενιέρη, δεκανέα Πεζικού, Πέτρο Τσικούρη στρατιώτη

την επίσκεψη της επιτροπής στις 23 Μαΐου 1942 η υπόθεση ναυάγησε. Συνολικά οι Μανσουριανοί από εράνους τα πρώτα τρία χρόνια μάζεψαν 12000 λ.Αιγ.και τα έστειλαν στον Βασιλιά Γεώργιο στην Ελλάδα και στην Αγγλία. Το Μάιο του 1941 ο βασιλιάς Γεώργιος Β' έφτασε απο την Κρήτη στην Αίγυπτο μαζί με ανώτατα στελέχη της κυβέρνησης. Σ' αυτούς είχε αναθέσει το Λονδίνο τη συγκρότηση στρατού με σκοπό οι βασιλικές ένοπλες δυνάμεις του εξωτερικού να επιβάλουν μεταπολεμικά το παλιό καθεστώς. Με εντολή του βασιλιά συγκροτούν την Οργάνωση Βασιλοφρόνων Αξιωματικών [Ο.Β.Α.]. Η οργάνωση με αρχηγό το συνταγματάρχη Βαγενά όπως γράφει ο

Κανελλόπουλος έφυγε για το Κάιρο και πανικός επικράτησε παντού. Οι Κοινοτικοί και η Εθνική Επιτροπή Μανσούρας αποφασίζουν να προπληρωθούν οι εκπαιδευτικοί, ώστε σε περίπτωση Γερμανικής κατοχής να μη διακοπεί η εκπαίδευση. Τελικά, οι Άγγλοι σταμάτησαν τους Γερμανούς 45 χλμ. δυτικά της Αλεξάνδρειας, η ηρεμία αποκαταστάθηκε, οι εισφορές συνεχίστηκαν με τον παλιό ρυθμό. Την 23η Οκτωβρίου άρχισε η γενική επίθεση κατά των Γερμανών. Οι νίκες των Άγγλων ήταν συνεχείς και στο Ελ-Αλαμείν στήθηκε τύμβος με το ρητό του Περικλή “Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος” για τους 54 Έλληνες που έπεσαν στο πεδίο της μάχης.

58. Αναμνηστική
φωτογραφία
στρατευμένων.
Αρχείο
Σ.Α.Γ.Μ.Α.

και Θεόδωρο Σκαναβή αεροπόρο που έπεσε στη Νότια Αφρική. Επίσης, στην Παλαιστίνη έπεσαν οι Αντώνιος Ποντικήδης και Κωνσταντίνος Κυριακόπουλος. Στην εγκύκλιο του Υπουργείου Στρατιωτικών για καταζητούμενους λιποτάκτες δεν αναγραφόταν κανείς Μανσουριανός. Τα Χριστούγεννα του 1943 διανεμήθηκε επιπλέον επίδομα στις οικογένειες των επιστράτων, χειρονομία που έκανε τον αντιπρόεδρο της Ελληνικής κυβέρνησης να στείλει συγχαρητήρια επιστολή. Στο μέτωπο της Αιγύπτου συγκροτήθηκαν τμήματα του Ελληνικού Στρατού που πολέμησαν γενναία τον κατακτητή και νίκησαν μαζί με τα Βρετανικά στρατεύματα στη μάχη του Ελ-Αλαμείν. Τα τμήματα αυτά είχαν δύναμη 20.000 ανδρών, πολλοί από τους οποίους ήταν Αιγυπτιώτες. Οι υπόλοιποι ήταν από την Ελλάδα και είχαν καταταγεί εθελοντικά. Τον Απρίλη του '44 τα σώματα αυτά διαμαρτυρήθηκαν για τη διαχείριση των πραγμάτων από την τότε Ελληνική κυβέρνηση Τσουδερού. Ζήτησαν ενότητα και να τους επιτραπεί να πολεμήσουν.

Η πράξη αυτή χαρακτηρίστηκε «στάση». Τα σώματα διαλύθηκαν και οι δημοκρατικοί στρατιώτες εκτοπίστηκαν στα στρατόπεδα της ερήμου. Επιλέχθηκαν μόνο 3.000 άνδρες που σχημάτισαν την Ορεινή Ταξιαρχία. Με την απελευθέρωση, όταν συμφωνήθηκε μεταξύ Ε.Α.Μ. - Ε.Λ.Α.Σ. και της κυβέρνησης να διαλυθούν όλες οι ένοπλες δυνάμεις μετά από απαίτηση των Άγγλων ο Πρωθυπουργός εξαίρεσε την Ορεινή Ταξιαρχία.

Η προσπάθεια για δημιουργία στρατού από το βασιλιά το Μάη του 1941, όταν έφτασε στο Κάιρο, σκόνταψε στους Έλληνες της Αιγύπτου και στους ναύτες του στόλου, γιατί χωρίς την ανυπακοή των ναυτών του πολεμικού στόλου στην εντολή να αυτοβυθίσουν τα πολεμικά

πλοία τους, δε θα υπήρχε Ελληνικός στόλος. Επί Υπουργείας Π. Κανελλόπουλου παραιτήθηκαν πολλοί αξιωματικοί, όλοι μέλη της φιλοβασιλικής οργάνωσης Ο.Β.Α και κανείς τους δεν τιμωρήθηκε, ενώ ήταν καιρός πολέμου. Σκοπός των Άγγλων ήταν ο αφοπλισμός των αντιφασιστών, με προσωπική εντολή του Τσώρτσιλ. Η πολιορκία της 1ης Ταξιαρχίας κράτησε 16 ημέρες μέχρι που παραδόθηκε. Αντίστοιχη πολιτική ακολούθησε και στα ανιτορπιλικά Ιέραξ και Σακτούρης ο στρατηγός Πειτζει. Έτσι, αναγκάστηκε όλος ο Ελληνικός στόλος να παραδοθεί στους Άγγλους. Η Μανσούρα εξακολούθησε να παρακολουθεί από μακριά πια το Συνέδριο του Λιβάνου και τις εξελίξεις.

59. Οι Έλληνες της Αιγύπτου μετέφεραν στο Κάιρο τα αγωνιστικά συνθήματα των Αθηναϊκών τοίχων.
Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΘΕΝΤΕΣ - ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΕΣ ΕΚ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΘΕΝΤΕΣ – ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ:

1. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος	26. ΚΑΛΜΟΥΤΗΣ Γεώργιος
2. ΑΝΔΡΙΤΣΑΚΗΣ Γεώργιος	27. ΚΑΛΜΟΥΤΗΣ Θρασύβουλος
3. ΑΝΔΡΙΤΣΑΚΗΣ Νικόλαος	28. ΚΑΛΜΟΥΤΗΣ Παναγιώτης
4. ΑΝΤΑΡΑΚΗΣ Γεώργιος	29. ΚΑΛΦΟΠΟΥΛΟΣ Ιωάννης
5. ΑΠΕΣΟΣ Ιωάννης	30. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ Ηρακλής
6. ΑΠΕΣΟΣ Νικόλαος	31. ΚΟΚΑΒΕΣΗΣ Σίμων
7. ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΗΣ Αντώνιος	32. ΚΟΚΑΒΕΣΗΣ Σπύρος
8. ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΗΣ Δημήτριος	33. ΚΟΚΑΒΕΣΗΣ Στέφανος
9. ΒΛΑΧΑΚΗΣ Νικόλαος	34. ΚΟΣΕΝΑΣ Γεώργιος
10. ΒΛΑΧΑΚΗΣ Χριστοφής	35. ΚΟΥΖΗΣ Κωνσταντίνος
11. ΒΛΟΝΤΑΚΗΣ Γεώργιος	36. ΚΡΙΤΣΟΤΑΚΗΣ Αριστοτέλης
12. ΒΟΥΡΛΙΩΤΗΣ Βασίλειος	37. ΚΡΙΤΣΟΤΑΚΗΣ Γεώργιος
13. ΒΟΥΡΛΙΩΤΗΣ Ευάγγελος	38. ΚΡΙΤΣΟΤΑΚΗΣ Ιπποκράτης
14. ΒΟΥΡΛΙΩΤΗΣ Ζαχαρίας	39. ΚΥΔΩΝΑΚΗΣ Γεώργιος
15. ΒΟΥΡΛΙΩΤΗΣ Κωνσταντίνος	40. ΚΥΔΩΝΑΚΗΣ Σπύρος
16. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Παναγιώτης	41. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος
17. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Μιχαήλ	42. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ Αντώνης
18. ΓΚΟΥΔΟΣ Μιχαήλ	43. ΛΑΒΔΑΣ Δημήτριος
19. ΔΗΜΑΣ Φώτης	44. ΛΑΒΔΑΣ Ηρακλής
20. ΖΕΡΒΟΥΔΗΣ Στέφανος	45. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ Χρυσόστομος
21. ΗΛΙΑΔΗΣ Δημήτριος	46. ΛΑΡΔΗΣ Παναγιώτης
22. ΚΑΒΑΣΙΛΑΣ Θεμιστοκλής	47. ΛΥΚΟΥΡΙΔΗΣ Βύρων
23. ΚΑΒΑΣΙΛΑΣ Μιχαήλ	48. ΛΥΚΟΥΡΙΔΗΣ Μιλτιάδης
24. ΚΑΒΟΥΛΗΣ Γεώργιος	49. ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ Στυλιανός
25. ΚΑΛΛΙΑΝΙΩΤΗΣ Στυλιανός	50. ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ Παναγιώτης

51. ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ Σταύρος	76. ΠΙΤΣΑΚΗΣ Αντώνιος
52. ΜΑΡΙΝΟΣ Ιωάννης	77. ΠΙΤΣΑΚΗΣ Κωνσταντίνος
53. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ Αθανάσιος	78. ΠΙΤΣΑΚΗΣ Στυλιανός
54. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Δημήτριος	79. ΣΕΡΑΦΕΙΜ Γεώργιος
55. ΜΙΚΑΛΙΝΟΣ Σταύρος	80. ΣΙΚΑΛΗΣ Κωνσταντίνος
56. ΜΟΣΧΟΣ Άγγελος	81. ΣΙΚΑΛΗΣ Σταύρος
57. ΜΟΣΧΟΣ Χρήστος	82. ΣΙΜΑΤΟΣ Αθανάσιος
58. ΜΠΙΜΠΛΙΟΣ Αργύρης	83. ΣΤΑΜΟΥΛΟΣ Αλέξανδρος
59. ΝΟΜΙΚΟΣ Θεοδόσης	84. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Νικόλαος
60. ΝΟΜΙΚΟΣ Ιωάννης	85. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Σταύρος
61. ΝΟΜΙΚΟΣ Κωνσταντίνος	86. ΣΤΕΡΓΙΟΥ Σάββας
62. ΞΥΛΟΠΟΡΤΑΣ Άγγελος	87. ΣΤΡΑΓΑΛΗΣ Ιωάννης
63. ΞΥΛΟΠΟΡΤΑΣ Βασίλειος	88. ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ Κωνσταντίνος
64. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Βασίλειος	89. ΣΥΜΟΥΔΗΣ Αθανάσιος
65. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Σωτήρης	90. ΤΣΙΜΟΥΡΗΣ Νικόλαος
66. ΠΑΠΑΘΥΜΙΟΣ Όθων	91. ΤΣΙΚΟΥΡΗΣ Αντώνιος
67. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΗΣ Ευάγγελος	92. ΤΣΙΚΟΥΡΗΣ Νικόλαος
68. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΗΣ Ίων	93. ΤΣΟΥΚΑΡΗΣ Μιχαήλ
69. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Γεώργιος	94. ΤΣΟΥΜΟΣ Νικόλαος
70. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Νικόλαος	95. ΧΑΔΙΑΡΑΚΟΣ Νικόλαος
71. ΠΕΠΠΕΣ Γεώργιος	96. ΧΡΑΔΕΛΗΣ Χρήστος
72. ΠΕΠΠΕΣ Κωνσταντίνος	97. ΧΑΤΖΩΚΟΣ Κωνσταντίνος
73. ΠΕΠΠΕΣ Χαράλαμπος	98. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ Χρυσόστομος
74. ΠΙΖΑΝΗΣ Ιωάννης	
75. ΠΙΖΑΝΗΣ Μικές	

ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΕΣ:

ΒΕΝΙΕΡΗΣ Ι.
ΠΟΝΤΙΚΙΔΗΣ Π.
ΣΚΑΝΑΒΗΣ Θ.
ΤΣΙΓΚΟΥΡΗΣ Π.
ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΕΥ.

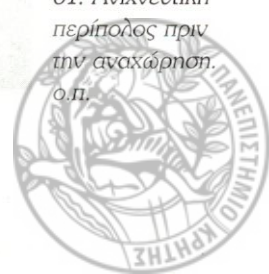

60. Από την
μάχη του Ελ
Αλαμίν.
Έκθεσις της
Πολεμικής
Ιστορίας των
Ελλήνων
Γενικόν
Επιτελείον
Εθνικής
Αμύνης,
Έκδοσις
Αρχηγείου
Ενόπλων
Δυνάμεων

61. Ανιχνευτική
περίπολος πριν
την αναχώρηση.
ο.π.

62. Ο Βασιλιάς
Γεώργιος Β' στο
νεκροταφείο του
Ελ Αλαμείν.
ο.π.

63. Απόδοση
φόρου τιμής
στον
πεσόντα
συμπολεμιστή.
ο.π.

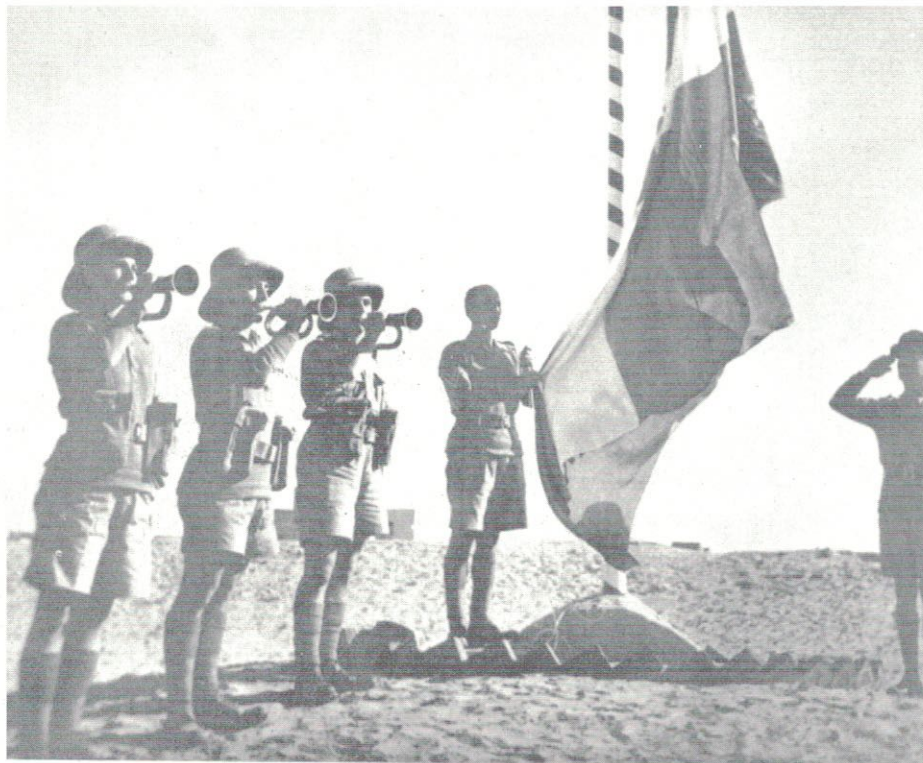

64. Παράδοση
Γερμανικού
άρματος σε
Έλληνες
στρατιώτες.
ο.π.

65.
Ναρκοθέτηση
από Έλληνες
στρατιώτες.
ο.π.

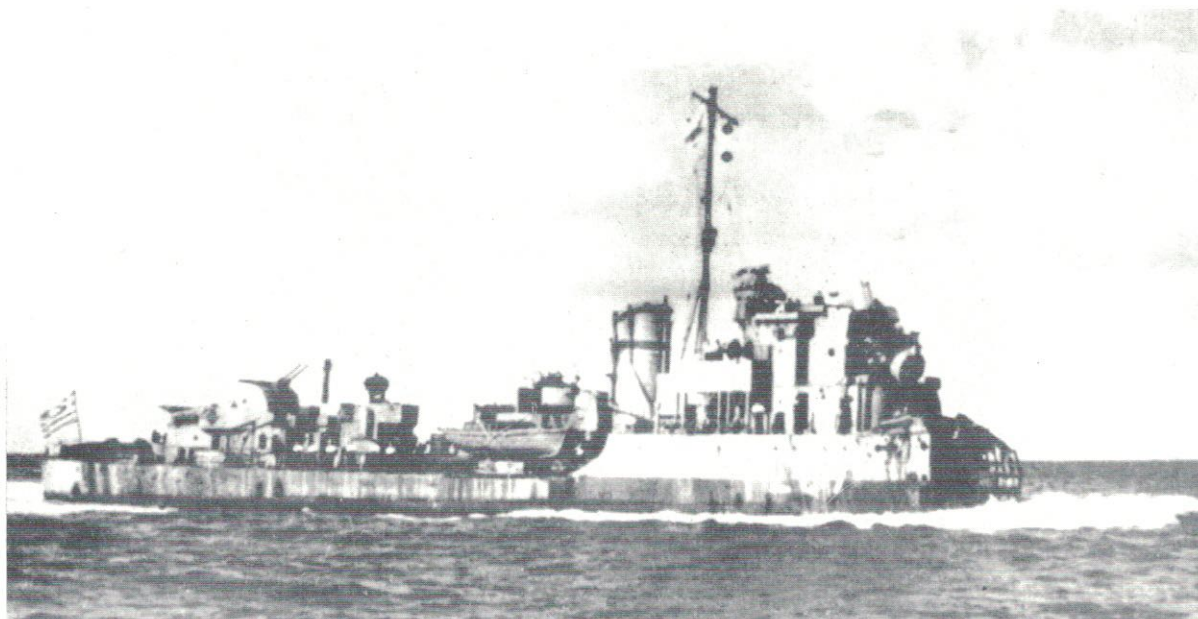

66. Έπαρσης
Ελληνικής σημαίας
ο.π.

67. Κάπου στην
έρημο.
ο.π.

68. Παρά την αποκοπή στην μέση το αντιτορπιλικό ΑΝΔΡΙΑΣ κατορθώνει να Επανάπλευση προς Αλεξάνδρεια. ο.π.

69. Το προσωπικό της 13^{ης} Μοίρας βομβαρδιστικού ο.π.

Κοινωνική Ζωή της Μανσούρας
(το πιο μέσα κύτταγμα)*
Ολυμπία Καράγιωργα

*Διατηρείται η ορθογραφία της συγγραφέως

Ευτυχώς σήμερα είναι μια μέρα βροχερή.
 Χτες που είχε ήλιο ήταν δύσκολα.
 Δεν πάει ο ήλιος με τις αναμνήσεις.
 Το σώμα αρχίζει και κουράζεται όσο το διαφεντεύει η ψυχή.
 Η κούραση χτες και σήμερα ξημέρωμα έφτασε τον κίνδυνο.
 Ανοίγω την “Καινή Διαθήκη”, πάντα κοντά μου για όποια στιγμή :

“Ού δύναται άνθρωπος λαμβάνειν ουδέν εάν μη ή δεδομένον αυτώ εκ του ουρανού.”
 Ο ουρανός λοιπόν! Μόνο αυτός μπορεί να με βοηθήσει στον δύσκολο κόμπο που έφτασα. Προσεύχομαι....
 Περιμένω.

“Ξέχασε το σώμα, το καμπανάκι του κινδύνου, ακολούθησε την ψυχή! Θα σε οδηγήσει.”

Έρθε η απάντηση.

Χτες, παιδεμός! Πώς να παρουσιάσω την πιο βαθειά ζωή της Μανσούρας, το θέατρο, τις διαλέξεις, τί περιοδικά υπήρχαν εκτός της “Γλαύκας”, πότε θα μιλήσω για τις δικές μου αναμνήσεις, πού; πώς; Κι η απάντηση, ο “ουρανός”, έρχεται:

“Όπως τη θυμάσαι, όπως σου προσφέρθηκε απ’ τη μνήμη”.
 Πάμε λοιπόν:

Θέατρο

Μια μέρα περνώντας με τον πατέρα μπρος από την πολύ περίεργη εκείνη “Πυροσβεστική” με τους πυροσβέστες να πηγαиноέρχονται, μ’ αργά βήματα γύρω-τριγύρω στην άμεμπτη, περιποποιημένη πυροσβεστική μηχανή σαν ημίθεοι, με τις ψηλές λουστραρισμένες μαύρες μπότες και τις κάσκες σαν περικεφαλαίες ν’ αστράφτουν απ’ το γυάλισμα, και τα χρυσά θεωρεία γύρω κι’ η σκηνή -σταμάτησα.

“Πατέρα!”

“Τι είναι Μπίτσα;”

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1946
"Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"

"Αυτό πού βλέπω είναι θέατρο, δεν είναι;"

"Είναι."

"Αλλά έχει στη μέση μια πυροσβεστική μηχανή!"

"Ναι, έχει."

"Κάποτε ήταν ζωντανό; Γιατί έχω μια εικόνα στο μυαλό μου, θαμπή."

"Δεν είναι δυνατόν!"

"Κάτι τεράστιες κούκλες με κοντά φουστάνια -παλ ροζ, φυσικί, άσπρο...και ίδιους μεγάλους φιόγκους να γελούν και να χορεύουν και σα να χαιρετούν με τόνα χέρι. Τα πρόσωπα τους πολύ βαμμένα στα φώτα από χαμηλά... Σαν σ' όνειρο."

«Δεν είναι δυνατόν! Θα ήσουν 4 χρονών!»

Ήταν μια γιορτή Χριστουγεννιάτικη για τα παιδιά της παροικίας. Ναί, σ' αυτό το θέατρο. Το νοικιάσαμε, το "Δημοτικό Θέατρο Μανσούρας", είχαμε θίασο, τον "Ελληνικό Θίασο Μανσούρας". Όμως ερχόντουσαν και ξένοι θίασοι, ξένοι ηθοποιοί. Εδώ παίζαμε τον "Σείχη".» "Καί Σείχης;"

71. Ο Βύρων
στην Ελλάδα.
Αρχείο Μερόπης
Κωνσταντίνου

72. Ο “Σείκης”
Ελληνικό Θέατρο
Μανσούρας, 1922.
Αρχείο Αθανασίου
Καράγιωργα

“Ναι, ήμουν εγώ! Και αργότερα Αλέξανδρος Υψηλάντης.”

Μια άλλη θύμηση από θέατρο και το μαγνήτη της σκηνής -

Στο “Royal” το κινηματοθέατρο πάνω στο Νείλο, στο δρόμο προς το Νάντι Μάλακι, χρόνια μετά, ’48-’49, έρχεται μπροστά μου η φωτισμένη σκηνή κάτω δεξιά καθώς διπλωμένη στη βελουδένια άκρη του θεωρείου, ρουφώ ό,τι βλέπω, με τον Βεάκη ανθρώπινο θεό και την Κατερίνα όπως πάντα ονειρευόμουν την.... “Ελληνική Ελληνίδα”, όρθια απέναντί του, στητή, μεστή, να μας μαγεύουν, να μας κάνουν περήφανους που είμαστε Έλληνες, να ζωντανεύουν τα όσα ακούγαμε ή διαβάζαμε για την Ελλάδα.

Και την άλλη μέρα ο πατέρας να λέει καθώς “αλαμπρατσέτα” περνούσαμε το ξενοδοχείο του Κοκκορέλη, στο τέλος της Σίκα Γκιντίντα δεξιά, λίγο πριν το τζαμί, “Έλα δω, έλα μαζί μου” και να μπαίνομε στο κωλλ κι ο μπαμπάς να ζητάει “Τον κύριο Βεάκη”. “Τι είπες, μπαμπά!”, “Περίμενε”. Σε λίγο στο ύψος της σκάλας εμφανιζόταν ήρεμος κι αργός ο Βεάκης, ο Αιμίλιος Βεάκης! Κρατούσα την αναπνοή μου. Κύταξε τον πατέρα μου. Σταμάτησε να κατεβαίνει, το βλέμμα έλαμψε, μια αστραπή.

Δεν θυμάμαι ποιος ανέβηκε, ποιος κατέβηκε, θυμάμαι μόνο δυο άνδρες ν’ αγκαλιάζονται και να κλαίνε σαν παιδιά. “Λοξία Καράγιωργα τόσα χρόνια! Απ’ το ’12! Είχα γράψει ένα βιβλίο για κείνες τις μέρες και ήρωας ήσουν εσύ. Τόσπειλα να τυπωθεί στην Κεφαλονιά και κήκε στο σεισμό.”

Ήταν στο ίδιο στράτευμα, λοχίες κι οι δύο.

73. Λοχία
Καράγιωργα, εσύ;
Αρχείο Αθανασίου
Καράγιωργα

Μνήμες, μνήμες.... Η αίθουσα Θεάτρου στο σχολείο μας -1950 ’51- Ο Στέφανος πετιέται γεμάτος αίματα στο κελί των μελλοθανάτων στο “Block C” του Βενέζν, αριστουργηματικά ανεβασμένο από τους συμμαθητές μου Στέφανο Καζαμία και Γκρου, τον ιδιαίτερο αυτό Έλληνα της Αθησυνίας που ήρθε, μεγάλος πια, πιο μεγάλος μας, οικότροφος, κουβαλώντας τόση γνώση Τέχνης και Λογοτεχνίας μαζί του. Αξέχαστες οι συζητήσεις στο παγκάκι του κήπου στο τέλος της αυλαίας αριστερά απέναντι απ’ τη γαζία. Τι περίεργο, που ποτέ δεν ήρθε να μας χωρίσει ο Παντελίδης ή ο Παπαϊωάννου ή να μας στείλει το “Αραπάκι” του γραφείου του ο κος Χιωτίνης να μας πει “Ίλ Ράϊς αουζίκουμ”, “Ο Διευθυντής σας θέλει”. Μπορεί να μυρίστηκαν επίπεδο. Ποιος ξέρει;”

Η Γιωργία Πατσατζή, η “Ντουντού” μας, να βλέπει το σημάδι που μόνο εκείνη ήξερε στο πόδι της μικρούλας που φρόνιμα στεκόταν να της κάνει πρόβα και που έδειχνε πως ήταν το χαμένο της παιδί απ’ τη Ρουμανία και να λιποθυμάει κι εγώ, με ρόμπα μαύρη μοναρέ με χρωματιστές τουλίπες, η θετή μαμά, να σκύβω πάνω της, κάπως υποψιασμένη, και να μιλώ και να νοιώθω το

ακροατήριο, όλο μαθητές, να κρατάει την αναπνοή του κι ο κος Κοκκίνης ο νέος και καλός καθηγητής μας των Αγγλικών να κλαίει κρυφά στα παρασκήνια.

Ο Στέφανος Καζαμίας, ως Αθανάσιος Διάκος με τα παλληκάρια του να σκύβουν να φιλούν το σταυρό στο στήθος του, στο πατριωτικό “Θερμοπύλαι - Αλαμάνα”. Ήταν η χρονιά που τελείωνε η τάξη του Στέφανου, η τάξη μας... Μαζύ της θα τελείωνε και κάτι άλλο: η Ελληνική Μανσούρα. Τρεις μήνες αργότερα, Ιούνιο του '52, καθισμένοι παρέα στον κήπο

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1952
“ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ”

της Ένωσης τρώγοντας το παγωτό μας ή πίνοντας τη “γκαζόζα” μας, την “Ariston”, ακούγαμε να κτυπάει το κανόνι! Έτσι μαθαίναμε τότε τα σημαντικά νέα. Οι πιο κοντινοί στο κανόνι, κοντά στο καφενείο του Μαρίνου, ρωτούσαν τί συμβαίνει, τους έλεγαν, εκείνοι τόλεγαν στους άλλους και σε λίγο όλη η Μανσούρα ήξερε.

“Έπεσε ο Φαρούκ!
Ο στρατός επαναστάτησε.”

74. “Θερμοπύλαι
– Αλαμάνα”.
25η Μαρτίου
1952. Αρχείο
Ολυμπίας
Καράγιωργα.

Το κουταλάκι με το παγωτό έμεινε στον αέρα, η “γκαζόζα” έμενε για λίγο άθικτη καθώς η σκέψη αυτόματα γεννήθηκε:

“Τι θα σήμαινε για μας αυτό;”

Γρήγορα ας γυρίσομε στο θέατρο. Εδώ είναι καλά. εδώ δεν φοβόμαστε. Γιατί είναι ακόμα Μάρτιος του '55, το κανόνι εκείνο δεν έχει ακόμη κτυπήσει. Κι ο Στέφανος και τα παλληκάρια του είναι υπέροχα καθώς τους τυλίγει η φωνή του Ντίνου Γκρου που παίζει το μαντολινάκι του και τραγουδάει με πάθος.

75. “Λουλούδια
στην Ελλάδα”.
Αρχείο Ολυμπίας
Καράγιωργα.

“Καλλίτερα μιας ώρας
Ελεύθερη ζωή....”

Κι ήταν και κείνες οι εξαίσιες αναπαραστάσεις!

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1952
“ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ”

76. “Η σκλαβωμένη Ελλάδα ζητά τη χαμένη της λευτεριά”. προσφορά Φρόσως Πιζάνη.

77. Το Σχολείο μας. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα

78. 25η Μαρτίου 1949. Αρχείο
Ολυμπίας Καράγιωργα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1949

79. Το σχολείο και η παροικία,
1937. Αρχείο Ολυμπίας
Καράγιωργα.

Ελληνική Μανσούρα

Πάντα με θέματα πατριωτικά, τέλεια ετοιμασμένες, τέλεια δοσμένες από καθηγητές, μαθητές και, κυρίως, μαθήτριες να περνούν μέσα μας ανεξίτηλα κι η Ελλάδα να γίνεται ένα ιδανικό, ένα απόλυτο, και να μη μπορούμε ν' αρθρώσουμε λέξη, να μη βγαίνουν οι λέξεις όταν με το ξερρίζωμα και τον ερχομό μας εδώ στην Ελλάδα ακούγαμε πως δεν είμαστε Έλληνες, "Μα πού τα μάθατε τα Ελληνικά;" "Γιατί δεν πήγατε πιο μέσα στην Αφρική;" και να μη πιστεύομε τ' αυτιά μας. Άναυδοι ν' ακούμε.

Εκείνοι οι νεκροί στο Αλαμείν, Θεέ μου, να μη το μάθουνε ποτέ!

80. Παλιγγενεσία,
1930. Προσφορά
Ρένas Παπαδάκη

81. Αλίκη Βίγκα, 1942

82. Γιορτή της Σημαίας. Αρχείο
Ολυμπίας Καράγιωργα.

Γι' αυτό να βγει αυτό το βιβλίο, γι' αυτό να μπουν οι φωτογραφίες, γι' αυτό να μείνουν οι αποδείξεις σε λόγο και φωτογραφία και μνήμη όσων ακόμη είναι ζωντανοί.

Μα πάμε, πάμε πίσω στο θέατρό μας. Εδώ είναι καλά. Εδώ έχει, εδώ είχε, και γέλιο, πολύ γέλιο!

Θυμάμαι τον πανύψηλο (είμασταν και μικρά, όλοι ήταν πιο ψηλοί) και... κυματιστό Λαμπρίδη ν' απαγγέλει :

*“Γκλαν, γκλαν τα σήμαντρα της εκκλησιάς
Γκλαν, γκλαν ο απόηχος της ερημιάς....”*

και σε λίγο, δεν πήρε πολύ, όλο το νοήμον κοινό από κάτω, μαθητές, μαθητάκια και μαθήτριες, σύσσωμο να... συμμετέχει:

*“Γκλαν, γκλαν τα σήμαντρα της εκκλησιάς
Γκλαν, γκλαν*

κι ο Παπαϊωάννου κι ο Παντελίδης εις μάτην να προσπαθούν να μας κάνουν να σωπάσουμε και μεις εκεί “Γκλαν, γκλαν.....”. Δε θυμάμαι ο Λαμπρίδης, εκεί δεξιά στη σκηνή, με τα χέρια να κυματίζουν με κάθε “γκλαν, γκλαν”, τι έκανε όλη αυτή την ώρα του χαμού! Θα συνέχισε απότοπος φαντάζομαι. Τι άλλο να κάνει;

Έντεκα χρονών, με τα ναυτικά, να βγαίνω να πω ποίημα πατριωτικό, στη “Γιορτή της Σημαίας” έξω στο ύπαιθρο, με τους επίσημους και όλους τους δασκάλους και τους καθηγητές και τον κόσμο, και τον παπά και το τραπεζάκι με τον αγιασμό και το βασιλικό και τη σημαία στα γαντοφορεμένα χέρια του μεσαίου απ' τους τρεις τελειόφοιτους, να σκλώνω το χέρι το δεξί, να λέω καμαρωτά “Στη Σημαία” και πού λόγια! Κενό στο μυαλό. Τίποτα! Και ξανά “Στη Σημαία” και πάλι “Στη Σημαία” και ξανά τίποτα ώσπου έστειλε ο Χιωτίνης τη Γιαλλούση και με περιμάζεψε και φυσικά ήθελα ν' ανοίξει η γη να με καταπιεί κι εκείνη δεν άνοιγε.

Ε' Δημοτικού κι ο καινούργιος δάσκαλος

με τις καινούργιες ιδέες, ο κος Σαρρής, φυγάδας από στρατόπεδο συγκεντρώσεως στη Γερμανία, που μας έφτιαξε όμιλο “Μ.Ο.Μ.”, “Μαθητικός Όμιλος Μανσούρας”, προτείνει ν’ ανεβάσουμε έργο γραμμένο από μας. Γιατί όχι; Το έργο γράφεται στο πι και φι από μια συμμαθήτριά μας (αργότερα εντελώς τυχαία τόβλεπα ίδιο κι απαράλλακτο σ’ ένα παλιό παιδικό περιοδικό, έ και τι έγινε; δεν μπήκε εκείνη στον κόπο να το αντιγράψει και να μας το φέρει; και χειρόγραφο; Και τι έγινε;) οι ρόλοι μοιράζονται και η Πολυξένη παραπονιέται.

“Όλο η Μπίτσα γίνεται “Ελλάς” θέλω κι εγώ”, γίνεται “Ελλάς” και καθώς μπαίνει κρατώντας τη σημαία, το πανί μόνο, να σκεπάσει τα σφαγμένα απ’ τους Τούρκους γυναικόπαιδα.... κλείνει και πίσω της την πόρτα προς μεγάλη απόλαυση του πάντα νοήμονος κοινού που ευκαιρία δε χάνει έτσι που δε φοβάται γιατί είναι όλοι μαζί ν’ αντιδράσει ανάλογα. Και θυμάμαι στις πρόβες στάθηκε αδύνατο να την πείσομε να μην κλείνει την έρημη την πόρτα, η Ελλάς δεν κλείνει πίσω της την πόρτα πώς θα το κάνομε, κι εκείνη να υπόσχεται πως στην παράσταση δεν θα την κλείσει την πόρτα, αμ’ δε!

Κι είχε κι άλλο γέλιο η τραγωδία. Καθώς η Ελλάς - Πολυξένη απλώνει τη σημαία να σκεπάσει τα γυναικόπαιδα ένα... γυναικόπαιδο, εγώ, βλέποντας ή μάλλον νοιώθοντας, γιατί σίγουρα είχα τα μάτια μου κλειστά, αυτό τουλάχιστον τ’ ορκίζομαι, νοιώθοντας λοιπόν πως εμένα δεν με έχει σκεπάσει, σηκώνω το χέρι το δεξί και την τραβάω πάνω μου κι άντε να σκεπάσεις τους ορυγμούς από κάτω, “Η Μπίτσα αναστήθηκε”, “Η Μπίτσα ζωντάνεψε” κι ως έκανε ό,τι μπορούσε η χορωδία μας που εκείνη τη στιγμή έψελνε “Σκέπασε μάνα σκέπασε...” να σκεπάσει το κακό.

Αμ η Αράπικη κωμωδία με την τάξη της Παυλίνας της Γιανναρίδου, της Αθηνάς της Παπαδάκη, της Αριστέας της Πατσαρίζου, του Πέτρου του Βοσνίδη όλοι ντυμένοι φελλάχικα, κι όλη στ’ Αραβικά και που όλα πήγαιναν καλά και το γέλιο χυνόταν παντού όταν κάποια στιγμή καθώς η Ούμ - Παυλίνα πάει να καθήσει στις γύρω - γύρω καρέκλες ο... Όμντα - Πέτρος από ευγένεια τραβάει την καρέκλα για να καθήσει αλλά απ’ την ... πολλή ευγένεια την τραβάει τόσο πίσω που η Παυλίνα μας με τα φελλάχικα και τα κεκριμπάρια και τις μαντίλες βρίσκεται ανάσκελα στο πάτωμα με τα πόδια ψηλά προς μεγάλη χαρά του μαθητικού ακροατηρίου που δεν έπαψε να γελάει πια ως το τέλος ό,τι κι αν γινόταν στην σκηνή.

Κι ένα γέλιο στο θέατρό μας που ποτέ δεν έζησα και που πάντα ζήλευα αυτούς που το ζούσαν: τις αυτοσχέδιες επιθεωρήσεις τα Σαββατόβραδα όταν έλειπε στη Λέσχη ο κος Χιωτίνης κι αλώνιζαν εξωτερικοί και οικότροφοι. Στο πι και φι ορίζουν έναν σκηνοθέτη, “εσύ θάσαι ο σκηνοθέτης”, μοιράζει ρόλους, ένα πολύ γενικό σενάριο κι αρχίζει ένας ατέλειωτος αυτοσχεδιασμός μ’ ατέλειωτα γέλια ώσπου ν’ ανοίξει η τζαμένια πόρτα του θεάτρου κι εμφανισθεί ο πανταχού παρών και τα πάντα πληρών διευθυντής οπότε όλοι κι όλα διαλύονται! Σκέφτομαι το ύφος των πρώην διαβόλων, για πότε γινόταν αγγελικό καθώς περνούσαν

83. Η Πολυξένη μας, 1950. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.

σεβάσμια και τρέμοντας υπό τα όμματα του κου Χιωτίνη! Παναγίτσες!

Κάποτε είχε οριστεί... σκηνοθέτης ο Αρίστος ο Βοντσαλίδης, ο γείτονάς μου, ο ανιψιός της Δίδος Τζιώτου. Κάποιο δωμάτιο έπρεπε να υπάρχει κατά το σενάριο κι έβαλε από ένα μαθητή να κρατάει απ' ένα "τοίχο", από πανί και ξύλο φυσικά. Καθώς ένας απ' τους "τοίχους" έπεφτε γιατί ο υποβαστάζων αφαιρέθηκε, ανοίγει η ιζαμόπορτα και εμφανίζεται ο Χιωτίνης. Έμαθε "ποιός" ο σκηνοθέτης και την επομένη τον καλεί στο γραφείο:

"Βοντσαλίδη! Μια ακόμη τέτοια σκηνοθεσία και δε θα μείνει τίποτα όρθιο εκεί πάνω."

Εκεί έληξε και η σκηνοθετική καριέρα του γείτονά μου του Αρίστου!

Χρόνια πριν, διαβάζομε στην "Τέχνη", ότι στην ίδια εκείνη αίθουσα μια άλλη τάξη ανέβαινε, με "επιτυχίαν άνευ προηγουμένου", "έργα μαθητών της αυτής τάξεως". Η "τάξις" ήταν η "Τετάρτη Γυμνασίου".

Ας δούμε την ίδια τη σελίδα των εξήντα πέντε χρόνων πριν:

Διαλέξεις

Στην "Τέχνη" αναφέρεται πως το 1937 ανάμεσα στο τέλος Νοεμβρίου και τις αρχές Δεκεμβρίου "παρατηρήθηκε μεγάλη φιλολογική κίνηση στην Μανσούρα. Μέσα σ' ένα μήνα γίνανε επτά διαλέξεις":

1. Ο Ευάγγελος Βουρλιώτης μίλησε επιτυχώς για τον Λάμπρο Πορφύρα στις 21 Νοεμβρίου.

2. Την Κυριακή 28 Νοεμβρίου ο καθηγητής κ. Χ. Πετρώνας έδωσε διάλεξη στην αίθουσα θεάτρου των Ε.Ε.Μ. με θέμα : "Λορέντζος Μαβίλης".

3. Για τον Παύλο Νιρβάνα με αρκετή επιτυχία μίλησε ο μαθητής Γιώργος Στυλιανός στις 5 Δεκεμβρίου.

4. Στις 10 Δεκεμβρίου ο μαθητής Στ. Σταυρίδης μίλησε "για τις εντυπώσεις από το ταξίδι του στην Ελλάδα". Η ομιλία έγινε στη Γαλλική γλώσσα.

5. Ο κος Γ. Παλαιοιόλογου στην προφορική του ομιλία με θέμα : "Εντυπώσεις από το ταξίδι στις Σκανδιναβικές Χώρες" κατενθουσίασε τους ακροατές.

6. Ο μαθητής Ν. Σάββας μίλησε με θέμα, "Οι Νεοέλληνες Ποιητές".

7. Ο μαθητής Γ. Λαζαρίδης μίλησε με θέμα "Ο Αθλητισμός".

Σ' ένα μήνα αυτά, στην "επαρχιακή" Μανσούρα, όπως μας πληροφορεί η "Τέχνη". Κι αργότερα, τον Ιούνιο, γίνονται δύο ακόμα "Φιλολογικαί Τελευταί".

ΤΕΛΕΤΑΙ

Αυτό τό 'τος ηχολήθημεν πολλάκις καί μί ἄλλα ζητήματα, ἑκτός τῶν μαθημάτων, τά ὅποια πολλὰς ὠφελείας μᾶς παρέχον:

Ὡμιλήσαμε διὰ ζωγράφους, συγγραφῆς δικούς μας καί ξένους, ποιητάς, γλύπτας, μουσικοσυνθέτας, κ.τ.λ.

Τόν τελευταῖο καιρό ἔγιναν δύο Φιλόλογικαί τελεταί τᾶς ὁποίας καί θά σᾶς ἀναφέρω:

1. ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ.

Τήν 6^η Ἰουνίου ὁ μαθητής τῆς Τετάρτης Γυμνασίου Σημ. Βλαβιανός μίλησε γιά τόν Κρυστάλλη.

Αὐτό ἔγινε γιά νά γνωρίσωμε καλλίτερα τόν ποιητή τοῦ βουνοῦ.

Παριυρέθησαν κατά τήν διάλεξιν τοῦ προαναφερθέντος μαθητοῦ, εἰς τήν αἴθουσαν τῆς Τετάρτης Γυμνασίου, γιατί ἐκεῖ συνήθισαν ὅλα, ὁ ἴσως τῶν σχολείων μας κ. Λάμπρος, καθώς καί ὁ καθηγητής τῶν Φυσικῶν, κ. Παραπομπιρίου.

Ὁ Διμ. Βλαβιανός ἀνέφερε ἐν ἑκαστῇ τήν ζωὴν καί τὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ διδοντάς μας νά καταλάβωμε τήν ἀξίαν του.

Κατόπιν ἡ Ὀλυμπιάς Μωραΐτου ἀπήγγειλε τόν «Ζαυρατό», ἵνα ἀπό τὰ καλλύτερα ποιήματα τοῦ Κρυστάλλου.

Μετά ἀπό τήν ἀπαγγελίαν τοῦ ποιήματος, ὁ κ. Λάμπρος μᾶς συνεχάρει διὰ τήν ἐργασία μας καί τό ἐνδιαφέρον μᾶς πρός τήν λογοτεχνία καί μᾶς εἶπε καί ἐκεῖνος μερικά λόγια

Με πόση επισημότητα γινόντουσαν αυτές οι διαλέξεις! Πνευματικό αλλά και κοσμικό γεγονός. Όλοι με τα καλά τους, με το επίσημο ύφος τους. Απορροφούσαν τα λόγια του ομιλητή σεμνά, ταπεινά κι επίσημα. Κι ας μη καταλάβαιναν όλοι, κι ας μη καταλάβαιναν όλα. Απορροφούσαν την ατμόσφαιρα.

Θυμάμαι στη Λέσχη - "Ελληνική Λέσχη Μανσούρας" - την εξαιρετική Αλίκη Νικολαΐδου να μιλάει για την Ακρόπολη χωρίς σημειώσεις, χωρίς χειρόγραφο! Όλα από μνήμης. Και τι μνήμης! Όχι μνήμης computer! Μνήμης συνθετικής, ζεστής, ανθρώπινης. Καθώς μιλούσε, μας είχαν φέρι να παρακολουθήσουμε ως σχολείο με τα ναυτικά, έβλεπα εικόνες, εικόνες. Εικόνες ζωντανές. Τίποτα νεκρό! Τα άλογα κι οι καβαλάρηδες στο αέτωμα είχαν ζωντανέψει κι έτρεχαν καλπάζοντας με τις χαίτες και τις χλαμύδες ν' ανεμίζουν... Όμορφη, φωτεινή, η Αλίκη Νικολαΐδου, με πάθος για το θέμα της. Φορούσε (πάντα, όπως έμαθα μετά) ένα μεγάλο λουλούδι στον αριστερό ώμο, συνήθως ορχιδέα. Οι αρσενικοί ακροατές απολάμβαναν θέαμα κι ακρόαμα, κι οι γυναίκες απολαμβάναμε μια όμορφη γυναίκα που προχωρούσε πέρα από την ομορφιά και την κομψότητα στο πνεύμα, στη χώρα τη λυτρωτική του πνεύματος.

85.
Ελληνικοί
χοροί.
Αρχείο
Ολυμπίας
Καράγιωργα.

Σε κάποια 25η Μαρτίου, μετά το θέατρο στο σχολείο, είχε γιορτή στη Λέσχη το βράδυ.

Ήταν η πρώτη φορά που χόρευα Ελληνικούς χορούς σε κλειστό χώρο, ως τότε ήταν έξω στις Επιδείξεις Γυμναστικής και σε απόσταση από τον κόσμο. Ήμουν κάβος, έσυρα το χορό όλο το βράδυ, θάμουν 16-17 χρονών, θα χόρεψα καλά, κι όλοι λέγαν, “Η Μπίσσα μεγάλωσε.”

Πάντως εγώ θυμάμαι καθώς χόρευα κείνη τη μέρα, ξεχάστηκα, ξέχασα τον κόσμο, με πήρε ο χορός. Το θυμάμαι έντονα. Θάταν αυτό που λέμε έκσταση. Πήγα αλλού.... Χρόνια μετά συνειδητοποιούσα το νόημα και την ετυμολογία της λέξης “έκσταση”: “εκτός στάσεως”, δηλαδή “εκτός καταστάσεως”, έξω απ’ το τι γίνεται γύρω σου, από την “κατάσταση” γύρω σου. Ακριβώς αυτό που ένοιωσα χορεύοντας, κάβος, Ελληνικούς χορούς στη Λέσχη μας την Ελληνική στη Μανσούρα.

Μετά τους χορούς - θυμάμαι γύρω τα πρόσωπα που χειροκροτούσαν τη χαρά, τη ζεστασιά, την αγάπη στα μάτια, τον ενθουσιασμό, τον πατριωτισμό - τραγούδησε σόλο ο Πέτρος Βοσνίδης: “Χελμέ μου σ’ αποχαιρετώ”. Τι τραγούδι! Και πώς το τραγούδησε ο Πέτρος, σείστηκε ο κόσμος.

Συχνά, στη γιορτή της 25ης Μαρτίου όταν ακολουθούσε χορός στη Λέσχη (δεν έφτανε το θέατρο στο σχολείο έπρεπε να γραφτεί καλά μέσα μας το μήνυμα, να μη ξεχαστεί στην ξένη γη που είχαμε βρεθεί) ο πατέρας σηκωνόταν κι απήγγειλε τον “Ματρώζο”. Σελίδες ατέλειωτες απ’ έξω... Δεν απήγγειλε, ζούσε. Ήταν κι εκείνος ένας ξεχασμένος ήρωας. Σαν τον “Ματρώζο”, τότε το ’12. Ένας ιδιαίτερος λοχίας. Που ανάμεσα σ’ άλλα, μια σίγουρη ήπα τη γύρισε σε νίκη πηγαίνοντας ενάντια στους ανώτερους αξιωματικούς που είχαν διατάξει υποχώρηση. “Μην τους ακούτε αυτούς τους δειλούς! Εμπρός! Επίθεση”. Και νίκησαν. Το αναφέρει κάπου η ιστορία. Με ονομασίες τόπου και χρόνου. Σαν περιστατικό. Χωρίς τ’ όνομά του. Φυσικά. Συχνά τον ξεχνούσαν τον πατέρα. Για να τον ξεχάσουν εντελώς όταν ήρθε στην Ελλάδα. Γέρος κι ανήμπορος πια.

“Αν οι ζηπιάνοι σαν εμέ

Δε δίνανε το αίμα

Οι καπετάνιοι σαν εσέ

Δεν θα φορούσαν στέμμα”

φωνάζει μπροστά στο γραφείο το υπουργικό του Κανάρη ο Ματρώζος στον φύλακα που του λέει πως δε δέχονται “ζηπιάνους”.

Ήξερα πως εδώ θα σταματούσε απ’ τη συγκίνηση ο πατέρας. Κι έτρεμα, έτρεμα μη τα χάσει... Αλλά εκείνος υψωνόταν, συνέχιζε, για να φτάσει τη στιγμή που ο Κανάρης βγαίνει στο παράθυρο κι αναγνωρίζει τον ασπρομάλλη συναγωνιστή,

“Κωσταντή, εσύ;”

και να δω ξανά τα μάτια γύρω μου να βουρκώνουν, όπως κάθε φορά, και τα μαντηλάκια των κυριών να βγαίνουν διακριτικά απ' τις τσάντες.

Ας μου συγχωρεθεί η συχνή αναφορά στον πατέρα. Περίμενε χρόνια. Μια παρηγοριά, μια δικαίωση έστω “μετά θάνατον”. Λίγες γραμμές για μια προσφορά ζωής. Κάτι σα μνημόσυνο. Εξ' άλλου, αυτό το βιβλίο ένα μνημόσυνο δεν είναι;

Ξανά στη Λέσχη. Ο Ζωρζ Κριμίζης ανεβασμένος σε μια καρέκλα τραγουδάει σε μια διαπασών ενθουσιασμού,

*“Ραντεβού στην Αθήνα
Έρθ' η ώρα να δώσουμε πια!”*

Τη μέρα που ελευθερώθηκε η Αθήνα κι η Λέσχη φίσκα από κόσμο Ελληνικό να γιορτάζει. Και στο σχολείο το πρωί στη μέση της “Πλαστικής” ν' ακούμε να κτυπάει ο “κώδων” και να τρέχουμε έξω και να περιμένουν οι δάσκαλοι και οι καθηγητές ψηλά στο μεγάλο μπαλκόνι της πρωϊνής προσευχής κι ο κος Χιωτίνης ν' ανακοινώνει

*“Ελευθερώθηκε η Αθήνα!
Φύγαν οι Γερμανοί!”*

Θυμάμαι μόνο μια θύελλα. Το ένα παιδί ν' αγκαλιάζει το άλλο. Κι είμαστε παιδιά του Δημοτικού. Καν δεν είχαμε πεινάσει. Και δεν είχαμε νοιώσει τρόμο. Κι όμως.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Η “καράκα”, το σχολικό μας, με το πολύτιμο φορτίο του, τις μαθήτριες του Γυμνασίου που επιστρέφουν στα σπίτια τους μετά τη Γυμναστική (κάθε μέρα δύο ώρες μετά τα μαθήματα, κάθε απόγευμα), περνάει μπροστά απ' τη γαζία, εκεί πλάϊ στην άμμο. Τ' αγόρια βρίσκονται... στη θέση τους και περιμένουν. Το τελευταίο κύπαγμα, το δειλό χαμόγελο. Αυτό ο κος Χιωτίνης δεν μπορεί να το απαγορεύσει!

Καθώς γράφω, μια σκέψη:

“Μήπως είμαστε οι τελευταίοι ρομαντικοί;”

Στο λεωφορείο, ακουμπισμένα στα παράθυρα, τα κορίτσια τραγουδούσαν:

“Θα σε πάρω να φύγομε....”

ή

“Έρθες σαν την άνοιξη”

Τραγούδια ερωτικά... Το ζητάει το τέλος μιας τόσο γεμάτης μέρας. Όμως ώσπου να φτάσουμε στα σπίτια μας περνώντας μέσα απ' τους ολοζώντανους δρόμους της Μανσούρας ή πλάϊ στο ήσυχο ποτάμι μπορεί ν' ακουστεί και το εξαίσιο "Το δειλινό ξαπλώνεται" κι η "Ανθισμένη Αμυγδαλιά".

Τραγουδούσαμε, τραγουδούσαμε πολύ στη Μανσόρα! Στην τάξη, στην "Ωδική" με την κα Γιαλλούση και την Δεσποινίδα Τσούμπου, για τις γιορτές της Θρησκευτικές, τις Εθνικές μα και την καθημερινή ζωή, τη χαρά της ζωής. Έξω στις εκδρομές, μετά τα γλέντια στο γυρισμό. Ήταν κι η "Ψαλτική" κάθε Κυριακή στην εκκλησία, με τις πρόβες τα Σάββατα το απόγευμα στην άδεια εκκλησία. Τι όμορφα που ήταν στην άδεια εκκλησία οι πρόβες, με τον κο Καραναστάση, με τον κο Δρίτσα. Πα, βου, γα, δι...

Ακούω την φωνή της Παυλίνας στην ψαλτική στο "Σε Υμνούμε". Στις πολύ ψηλές νότες ".... Σοι ευχαριστούμε" σταματούσαμε ν' ακουστεί. Η δική της φωνή.

Είχε και Φιλαρμονική "Ελληνική Φιλαρμονική Μανσούρας", από το 1902 ως το 1914

86. Η Παυλίνα
και η Βάσω.
Προσφορά
Παυλίνας
Γιανναρίδου.

με.... σαράντα (40 !) πρόσωπα απ' την αρχή. Και χορωδία, "κόρο", με τους Πάνο Κωσταλία και Αλέκο Στεφανίδη τενόρο, Γιώργη Καβάσιλα βαρύτονο, Μ. Πασπάλη σεκόντο, Δ. Καραμαλή μπάσο, Γ. Χριστοδούλου και Γ. Μεταλλίδη βιολιά και Γ. Αθανασιάδη μαντολίνο με "στέκι" το κέντρο του "Μανούσου". Ο Γ. Χριστοδούλου "πλήρωνε αγόγγυστα όλα τα έξοδα των μετακινήσεων του κόρου σε γειτονικές πόλεις - Τάντα, Ζαγαζίκ, Μιχάλα - και διοργάνωνε μ' ενθουσιασμό τις εμφανίσεις του στα κέντρα, στην εκκλησία, σε κοινοτικές εκδηλώσεις" όπως διαβάζω σ' ένα άρθρο "*Η Μονμάρτη στη Μανσούρα*" σ' ένα τεύχος στα "Παναγιύπια" παλνά που ένας Θεός ξέρει πώς σώθηκε.

Μα ας γυρίσω σ' αυτά που η ίδια έζησα.

Κάθε Τετάρτη νομίζω είχε πρόγραμμα στο "ράδιο" (έτσι το λέγαμε, δε λέγαμε "ραδιόφωνο" ίσως απ' το Γαλλικό "radio" ή μάλλον... ακόμα πιο σίγουρα, απ' το Αραβικό "ράντιο") με τραγούδια Ελληνικά, αναμετάδοση απ' τον "Ελληνικό Ραδιοφωνικό Σταθμό Καΐρου". Τ' ακούγανε στην τραπεζαρία των καθηγητών στο ισόγειο. Γρήγορα - γρήγορα τελειώνα το φαγητό μου στην άλλη, στη δική μας τραπεζαρία των μαθητών κι έτρεχα και κρυβόμουνα δίπλα απ' το ανοικτό παράθυρο, χαμηλώνοντας μη με δούνε, στο δεύτερο σκαλί της σκάλας που οδηγούσε στην Ε' και ΣΤ' Γυμνασίου. Κι άκουγα, άκουγα....

"Εσύ που έφυγες"
 "Θαρθείς, κάποια μέρα θαρθείς"
 "Γύρισε, σε περιμένω γύρισε"
 "Τα δυο σου χέρια"
 "Ένας φίλος ήρθ' απόψε απ' τα παλνά"

Κι η καρδιά μου κτυπούσε και βρισκόμουνα αλλού. Όπως κτυπάει και τώρα, αυτή τη στιγμή που γράφω. Σκέφτομαι πως η Μανσούρα μούδωσε μια καρδιά που να μπορεί να κτυπάει αναστατωμένη και μόνο στη θύμηση αυτών των τραγουδιών, ακόμα και τώρα και την ευχαριστώ.

Μίλησα πριν για το "κόρο" της παλνής Μανσούρας και σκέφτομαι ένα άλλο κόρο που ακούγαμε τα μεσημέρια σ' εκείνο το υπέροχο Μεγάλο Διάλειμμα το μεσημέρι, στο μεγάλο στρογγυλό παρτέρι με το γκαζόν (πώς επιζούσε;) με στη μέση λουλούδια, μπρος απ' το ανθοκήπιο, με όλα τα αγόρια της τάξης μου -Μαλέας, Γκρου, Γιάννης Διαμαντάρας, Επαμεινώνδας Διαμαντάρας, Τζίμης Λουράντος (τι φωνή! πέθανε ο Τζίμης....) Γιώργος

Χατζηχρήστος (τι φωνή και κιθάρα!) και μερικοί, λίγοι, από άλλες τάξεις- ξαπλωμένοι όλοι ακτινωτά να τραγουδούν το "*Ένα καράβι απ' τη Περαιά*" και ν' ανεβαίνουν σταυρωτές οι φωνές τους, πρώτη και δεύτερα μπορεί και... τρίτη χωρίς να το ξέρουν, και να πλημμυρίζει ο κήπος, και να πλημμυρίζει το σχολείο.

87. Τζίμης
 Λουράντος,
 1952.
 Προσφορά
 Κικής
 Λουράντου.

“Καθένας έχει και τον καϋμό του
 Έτσι είμασ’ όλοι
 Εμείς οι ναυτικοί”

και - αλήθεια πώς γινόταν μάθημα μετά;

Είχαμε και κονσέρτα και μουσικές βραδυές. Οι αδελφές Πέππε, η Φλώρα και η Τασία, με τα ωραία τους φουστάνια που σαν ομπρέλλες σκέπαζαν το σκαμπό του πιάνου, σε έργα *Chopin, Beethoven*, κι η κα Γκατ! Ερχόντουσαν κι από αλλού. Η κα Φίρμπα! Έμεινε και στο σπίτι μας σταλή απ’ την οικογένεια Κακογιάννη απ’ το Κάϊρο! Έτσι, ξαφνικά, κτύπησε το κουδούνι και είπε, “Ήρθα. Θα δώσω κονσέρτο στη Λέσχη”. Κι έμεινε. Κι όλο ζητούσε τσάϊ με λεμόνι για τη φωνή της ώσπου να φτάσει η στιγμή για το κονσέρτο. Εγώ από κοντά. Πώς ζει μια τραγουδίστρια; Μια καλλιτέχνης; Πώς είναι; Νευρική, γεμάτη άγχος και ξαφνικά απλώνει, απλώνει, ηρεμεί, σου χαμογελάει, σου μιλάει και συ μαζύ της πετάς. Κι ύστερα πάλι απ’ την αρχή. Νεύρα, άγχος, έκσταση κ.ο.κ. Το βράδυ όμως που την άκουσα να τραγουδάει στη Λέσχη

“*Catari, Catari,
 Cuore o Cuore Ingrato...!*»

κατάλαβα. Ανήκε πέρα από μας, πέρα απ’ τον εαυτό της.

Τραγουδούσαμε και στα πάρτυ (αποκλείεται να πω στα “πάρτις”, party - parties δηλαδή, “πάρτυ” λέγαμε για ενικό και πληθυντικό και τέλειωσε) που κάναμε μόνο κορίτσια -τ’ αγόρια απαγορευότανε - μετά το ξεθέωμα του χορού, τανγκό, ρούμπα, σουϊνγκ, βαλς, με καβαλλιέρους τις πιο ψηλές, Φωτεινούλα, Μπίτσα, Ελευθερία φαβορί λόγω ύψους... Καταλαγιάζαμε και τραγουδούσαμε.

Μια εικόνα κτυπάει το τζάμι της μνήμης. Ζητάει να τη θυμηθώ: Στο σπίτι της Όλγας της Τσόντζου. Γενέθλια. Στο σαλόνι, όλες οι συμμαθήτριες γύρω - γύρω στις πολυθρόνες και στο πιάνο ο πατέρας της Όλγας, ο κος Τσόντζος, στυλ Louis Armstrong, με παπιγιόν μπλε σκούρο με άσπρα πουά και γκρι ελαφρώς ριγέ τέλεια ραμμένο κοστούμι, να παίζει και να τραγουδάει εκείνα τ’ αγαπημένα τραγούδια.

Μα πέστε μου ξεχνιούνται αυτά;

Άντε να ξεφύγεις μετά.

Και γιατί να ξεφύγεις. Καλλίτερα να πονάς τον πόνο της ευαισθησίας και της ομορφιάς παρά να χάνεις ζωή.

Το Πιο Μέσα Κύτταγμα

Χοροί. Τραγούδι, πάρτυ, δεξιώσεις, εθνικές γιορτές, κίνηση Φιλοπώχου.... Και το “μέσα κύτταγμα”;

Το πιο μέσα κύτταγμα;

Υπήρχε κι αυτό.

Τα βιβλία υπήρχαν. Κι οι αναγνώστες των βιβλίων υπήρχαν!

Είχαμε βιβλιοθήκες στα Σχολεία μας, στην Ελληνική Λέσχη, στην Ένωση. Ήταν κι οι ατομικές. Κανένα βιβλιοπωλείο. Εκτός αν θέλομε να πούμε του Όμηρου το μαγαζί βιβλιοπωλείο! αν δεν μας πειράζει που διόρθωνε παπούτσια και πουλούσε και περιοδικά, “Μπουκέπο”, “Ρομάντζο”, “Ήλιος”, βιβλιαράκια με λόγια τραγουδιών (γιατί τα πέταξα;) ακόμα και βιβλία παιδικά. Είχα κερδίσει ένα με λοπαρία με το “13”. Κι αυτό ήταν! Δεν ξανακέρδισα ποτέ τίποτα. Εκείνο ήταν.

Για ν’ αγοράσεις βιβλία έπρεπε να πας Αλεξάνδρεια ή Κάϊρο, σε Ελληνικά ή ξένα βιβλιοπωλεία. Εμείς δεν είχαμε. Γι’ αυτό τα βιβλία που υπήρχαν κυκλοφορούσαν σα δισκοπότηρα, από χέρι σε χέρι. Υπήρχε μια αγιοσύνη γύρω απ’ το βιβλίο. Και δεν ήταν ό,τι ό,τι τα βιβλία που πέφταν στα χέρια μας. Θυμάμαι νάχω πάει - δεκαπέντε χρονών θάμουν - να περάσω τη μέρα στην Παυλίνα, την διάφανη Παυλίνα Γιανναρίδου πούφυγε με το κελλαριστό γέλιο της τόσο γρήγορα, και να με περιμένει να μου αναγγείλει μόλις μπήκα πως βρήκε ένα πολύ καλό βιβλίο να μου το δώσει να το διαβάσω κι εγώ! Ποιό; Τον “Αιμίλιο” του *Jean-Jacques Rousseau*!

Εγώ ήμουν τυχερή. Είχα τη βιβλιοθήκη του πατέρα. Βιβλία Ελληνικά, Γαλλικά, Ιταλικά, Μυθολογία, Ψυχολογία, Ιστορία, Φιλοσοφία, ολόκληρη η “*Librairie Nelson*” μ’ όλους τους κλασικούς, *Dostoiefsky*, *Tourgenief*, *Victor Hugo*, *Alfonse Daudet*, *Balzak*, *Theophile Gautier*, δώρο του δολοφονημένου Κώστα Πράππα, αδελφού της Τσεβής Ανδριτσάκη, του πιο στενού φίλου του. Σκοτώθηκε στη Σινέπτα. Συζητούσαν, φιλοσοφούσαν όταν εκείνος ερχόταν στην Μανσούρα πλάι στο Νείλο κι όταν ο πατέρας πήγαινε και τον εύρισκε στη Σινέπτα πλάι στα χαντάκια. Ή στα χωράφια. Εκεί που τον σκότωσαν. Δικό του δώρο η βιβλιοθήκη που με ξεκίνησε.

Ξαφνικά ήρθε η εικόνα της μεγάλης βιβλιοθήκης δίπλα στο γραφείο του κου Χιωτίνη με τα μεγάλα κάντρα. Πού πήγαν; Τα βιβλία; Τα κάντρα; Σώθηκαν; μακάρι Θεέ μου! Ολόκληρες βιβλιοθήκες στα καρτσάκια στο Κάϊρο. Το ’60 όταν γύρισα. Εξαίσιες, σπάνιες εκδόσεις να κόβονται τα φύλλα να τυλίζουν τέρμεις και λιμπ¹. Κι οργίζομαι για το πόσο ανυπεράσπιστα είναι τα πολύτιμα πράγματα. Κάθε στιγμή. Παντού.

Θυμάμαι τις βιβλιοθήκες της οικογένειας Πικραμένου, Σαΐτα, Γαρζώνη, Παπαμιχαλάκη, Πιζάνη, Τζιώτου, Καπρουλά, Δανιά, Βίγκα, Κολλέκα, Βλαβιανού, Μιχαηλίδου, ναι, ναι του Βασίλη του Μιχαηλίδη του πατέρα της Πολυξένης. Πολύ πλούσια βιβλιοθήκη, *Tolstoy*, *Taguor*, *Krishna Mouri*...

Ανάμεσα στα βιβλία κι ένα χονδρό, ωραίο δεμένο βιβλίο για τον Τεκτονισμό. Έτσι έμαθα πως ο πατέρας ήταν Τέκτων. Ο ίδιος μου είπε πολύ λίγα πράγματα. Τυχαία,

¹ Κίτρινα βραστά φασόλια και πασατέμπο

σκαλίζοντας, από ένα μετάλλιο έμαθα πως ήταν και “Ιδρυτής Στοάς”. Το μετάλλιο σώθηκε, γράφει επάνω.:

Πολλοί οι Έλληνες τέκτονες τότε στη Μανσούρα κι άλλο τότε πράγμα ο Τεκτονισμός: μεταφυσική, πολύς Θεός και βοήθεια του ανθρώπου.

Στην Αίγυπτο, πριν απ’ τον πόλεμο, υπήρχε, λέγεται, μια ανώτερη πνευματικότητα, ένας έντονος ψυχισμός.

Σ’ αυτό το κλίμα, σ’ αυτό το πιο μέσα κύτταγμα, διαμορφώθηκαν, δημιούργησαν οι λογοτέχνες της Μανσούρας, διαμορφώθηκε, δημιουργήθηκε η “Τέχνη”.

88. Ιδρυτής Στοάς
Θήβαι Αρ. 21ος,
Μανσούρα: Αθανάσιος
Καράγιωργας. Αρχείο
Αθανασίου
Καράγιωργα.

Έπαινος στην “Τέχνη”

Όταν η ζωή θέλει να συμβεί κάτι, γράφει τα πιο απίθανα σενάρια.

Καιρό έψαχνα να μάθω αν υπήρχαν κι άλλα περιοδικά εκτός από τη “Γλαύκα”. Στάθηκε αδύνατο. Κάτι “ίσως”, “Μπα αποκλείεται”. Όμως τίποτα σίγουρο. Κι ήρθε η στιγμή που η απάντηση στάθηκε μπροστά μου με τον πιο όμορφο τρόπο.

Στις 2 Φεβρουαρίου, στην τόσο πολιτισμένη αίθουσα “Χώρος” της Κατερίνας Λουκίσα, η σπουδαία Αλεξανδρινή Σοφία Γιαλλουράκη, σύζυγος και σύντροφος πνευματική του Μανώλη Γιαλλουράκη, παρουσίαζε το βιβλίο μου “Αίγυπτος Πατρίδα της Καρδιάς μου”. Δέκα λεπτά πριν ξεκινήσουμε, μόνη για μια τελευταία περισυλλογή σε μια σκοτεινή γωνιά, άκουσα ένα δειλό “Κα Καράγιωργα;” Γύρισα. Μια σεμνή, γλυκιά, μελαχροινή κοπέλλα, με μάτια σοβαρά και χαμογελαστά μαζύ. Κρατούσε ένα τόμο με παλνό δέσιμο.

“ΤΕΧΝΗ”

1937 - 1938

έγραφε στην τριμμένη ράχη.

“Νομίζω θα σας ενδιαφέρει. Έμαθα πως είστε απ’ τη Μανσούρα.”

“Ποια είσαι;”

“Είμαι εγγονή του Σπύρου Παπακυρίτη. Ξεκίνησαν την “Τέχνη” μαζύ με τον Ευάγγελο Βουρλιώτη. Αυτό σας φέρνω. Ναι, ο παππούς μου ήταν Μανσουριανός.”

Με δέος γυρνώ τις σελίδες της “Τέχνης”

Όλο γραμμένο στο χέρι με την ωραία καλλιγραφία κι ορθογραφία (τι όμορφες που ήταν οι περισπωμένες, οι ψιλές, οι δασείες....) που μαθαίναμε στα σχολεία μας. Θυμάμαι πόσες ώρες περνούσαμε στο “Μάθημα Καλλιγραφίας” με την “Δίδα Τσούμπου” να μας μαθαίνει πώς να γράφομε, πώς να “ζωγραφίζομε”, θάλεγα, τα γράμματα, πώς να τα ενώνομε! Ήταν μάθημα σαν τα άλλα, έμπαινε και βαθμός στον έλεγχο.

Γυρνώ τις σελίδες. Διάχυτο το γράψιμο του Ευάγγελου Βουρλιώτη κυρίως, ποίηση, δοκίμια, διήγημα, κι αμέσως μετά, του Σπύρου Παπακυρίτη. Μα κι έντονη παρουσία, όχι μόνο ποίηση και πεζογράφημα αλλά και κριτική και μετάφραση, των : “Γ. Στυλιανού, Βαδή, Δ. Βλαβιανού (χάθηκε στον πόλεμο), Α. Αστρινού, Ν. Σάββα, Α. Γιαλλούση, Ίωνα Ελπίδα, Ε. Καθαροπούλου, Σπύρου Κυδωνάκη, Ντίνου Κουτσούμη κι άλλων ακόμα.

Γυρνώ τις σελίδες. Τι επίπεδο! Δεν το πιστεύω.

ΤΕΧΝΗ

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΝΑ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ἀπὸ τῆς Μανσούρας τῆς Αἰγύπτου μᾶς στέλνουν
τὰ δύο φύλλα, τοῦ Ἰουνίου καὶ τοῦ Αὐγούστου 1937,
τῆς «ΤΕΧΝΗΣ», ἑνὸς συμπαιδεικοῦ μαθητικοῦ περιο-
δικοῦ, ποὺ τὸ ἐκδίδει μιά ομάδα τῶν μαθητῶν τῆς
Ε' τάξης τοῦ κοινωικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς πόλεως. Τὸ
περιοδικὸ αὐτὸ τυπωμένο μὲ πολὺ ἄριστον, ἰσχυρὸν χα-
ρακτηριστικὸ γιὰ τὴ ζωτικότητα, τὴν ἐπιμελημένην
καλλιτεχνικὴν του ἐμφάνισιν καὶ τὰ διαλεγμένα
περιεχομένα του. Διευθυνόμενον ἀπὸ τοὺς μαθητὰς
Σπ. Παπακωνσταντίνου καὶ Εὐάγγελου Βουρλίσην,
δὲν ἀφήνει καμμιά ἀπὸ τὰς πνευματικὰς καὶ καλ-
λεςτικὰς ἐκδηλώσεις χωρὶς ν' ἀσχοληθῇ μ' αὐτήν.
Μέσα εἰς μικροτοπωμένους σελίδας εὐανθρωπίας
ἀνέκει οἱ φιλολογικαὶ μελέται, ἡ ποίησις, τὸ διήγημα,
οἱ ὁροὶς εἰκόνες, ἡ κριτικὴ, ἡ παρακολούθησις τῆς
πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς καὶ καθὼς α
ποὺ ἀπασχολεῖ τὸν μαθητικὸν κόσμον τῆς ἀπομακ-
ρυνμένης Ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Μανσούρας.
Γραμμὴν πέρα ὡς πέρα πρὸς τὴν ζωτικὴν δημοτικὴν
ἐκδήλωσιν. ἔχει ἕνα μήνημα ἀρεσίας καὶ νεότητος,
ποὺ δίδει εἰς καλλίτερας ἐλπίδας γὰρ τὸ μέλλον
τῶν νεαρῶν ἰδεολόγων ποὺ τὸ ἐκδίδουν καὶ τὸ
γράφουν.

« ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ »

Με τὰ παραπάνω λόγια, εἰς 42^{ον} τεύχος, τὰ « ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜ-
ΜΑΤΑ » μᾶς κρίνουν ἢ μᾶλλον μᾶς ἐνθαρρύνουν, καλύτερα, γιατί πρὸς
μας ἐνίσχυσαν καὶ αὐτὰ τὴ δύσκολη ἐργασία ποὺ ἀναλάβαμε.

Στη μικρή μας Μανσούρα!

Από παιδιά σχεδόν, δεκάξι - δεκαεπτά χρονών.

Ε' Γυμνασίου, όπως κι αναφέρεται.

Εκείνο που καθηλώνει είναι η αναφορά στη ξένη λογοτεχνία, μουσική και ζωγραφική. (Gounot, Roger Vartin du Quare -Νόμπελ 1937- τι πληροφόρηση!) Pierre Lotti, D' annunzio, Taguor, Theophile Gautier, Corot, Giovanni Pappini, Yiokousao ένας ζωγράφος Γιαπωνέζος....

Κι απ' τους δικούς μας τους Νεοέλληνες τα πιο σπουδαία ονόματα : Νιρβάνας, Σικουτλής, Φιλλύρας, Σκίπης, Ρίτσος, Παλαμάς, Ξενόπουλος....

Ακόμα, αναφορά και παρουσίαση Τούρκου σύγχρονου πεζογράφου, του Γιασσάρ Νάμπη!

Ένα περιοδικό φωτεινό με βλέμμα πεντακάθαρο που φουσάει να φύγει η σκόνη του βαρετού, βαριεστημένου κατεστημένου. Κι όχι μόνο στην τέχνη. Και στην παιδεία, παντού.

“Το παιδί πρέπει ν’ αγαπήσει μόνο του να γράφει. Σ’ αυτό θα βοηθήσουν τα “Νεοελληνικά” γιατί θα του δώσουν τα στοιχεία και την καλαισθησία (...). Η εκλογή στο θέμα είναι ζήτημα των παιδιών. Κι είναι καιρός πια να δοθεί ελευθερία στο παιδί να εκφραστεί στη γλώσσα τη δημοτική που είναι η λογοτεχνική μας γλώσσα.”

Κι αλλού:

“Η κακή συνήθεια να επιβάλλονται τα θέματα είναι πολύ βλαβερή στα παιδιά. Η επιβολή γεννά στα παιδιά τον φόβο και την αντίδραση. Συνάντησα παιδιά που για ν’ αρχίσουν μια έκθεση σπάζουν πέντε - έξι πέννες πρώτα απ’ τη στενοχώρια.”

Γράφει ο Νικόλας Σάββας στο τεύχος του Φεβρουαρίου 1937 σαν πρώτο, κύριο άρθρο, με τίτλο : “Τα Νεοελληνικά κι η Έκθεση”

Και πόσο δίκνο είχε. Μακάρι και σήμερα, στο 2002, να ακολουθούσαν στα σχολεία αυτά που προτείνει ο Νικόλας Σάββας των “Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Μανσούρας” του 1937. Σαν εκπαιδευτικός τριάντα-τεσσάρων χρόνων συνεχώς, ξέρω πως ακόμα τα παιδιά παιδεύονται με την έκθεση για τους ίδιους λόγους των εξήντα - πέντε χρόνων πριν.

Θυμάμαι πάντα με πόση δυσκολία τα παιδιά μου στην τάξη πίστευαν πως μπορούν να γράψουν ό,τι θέλουν!

“Δηλαδή, ό,τι θέλομε κυρία;”

“Ναι.”

“Αλήθεια κυρία;”

“Ναι.”

“Δηλαδή πώς, κυρία;”

Δηλαδή τα είχαμε κατατρομάξει και δεν ήξεραν πια να εκφραστούν ελεύθερα. Ένα έγκλημα με διάρκεια ζωής!

Και δεν είναι μόνο το φωτεινό μυαλό στη “Τέχνη”. Είναι και το μυαλό που επειδή είναι φωτεινό, οδηγεί στην Δράση, στο Έργο, όχι μόνο στα όμορφα ειπωμένα λόγια.

Κι απόδειξη:

ΤΕΧΝΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΤΗ

Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ

Σχεδόν κάθε απόγευμα, εγώ κι' ο φίλος μου, πηγαίναμε σ' ένα μέρος άνοητό και παίζαμε μπαλά. Ήμασταν ακόμη μικροί, έρρα χρόνων περίπου, και η μπαλά μας ήταν το ευχαιριστότερο παιχνίδι. Περιμέναμε με λαχτάρα το απόγευμα για να πιάσουμε και να γελάσουμε. Ίσως η φίλια μας να μας είχε σπρώξει σ' αυτή την ποικιλιώδη συνάντηση.

Θυμάμαι πώς μόλις το ρολόι του μπαμπά παύει στο κοινό έδωχνε πάντοτε, εγώ κατέβαινα από το σπίτι και έτρεχα στον φίλο μου, ο οποίος πάντα ήταν έτοιμος, τον έπαινα και πηγαίναμε στο γήπεδο όπου παίζαμε περίπου μία ώρα. Μετά από το παιχνίδι χυλούσαμε στα σπεία μας, αλλάζαμε φορέματα και πηγαίναμε στο καφενείο για να μας κεράσει παγωτό, ή ο μπαμπάς μου, ή ο θείος του. — γιατί πρέπει να γνωρίζετε ότι ο φίλος μου είχε υποβρεθεί από τον θείο του. — Μετά καθόμασταν, χωριστά από τους άλλους, σ' ένα τραπέζι, καίω από ένα μεγάλο ψάλλο και λύνουμε τους διαχωρισμούς σταυρωτών λέξεων των διαφόρων έ-

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΤΗΣ
(Αυτοπροσωπογραφία)

Σε ένα
δουλειά πηγαί-
ναμε και πη-
γαμε στο κα-
φενείο του
θείου του,
που ήταν το-
μίζω κοντά
27. Και μέ-
σα στο κα-
φενείο μετά

ΤΕΧΝΗ

Ρώμος Φιλύρας.

(Ένας ποιητής κλεισμένος στο Δρομοκαίτειο)

Έφ' ὅσον ζεῖ, ἀρρωστιμένος, καὶ μπορούμε νὰ τὸν σώ-
σωμε, γιὰ νὰ ἑξακολουθήσῃ ὁ μεγάλος καὶ πολυγραφώτατος ποι-
ητὴς Φιλύρας, καὶ δώσῃ σὴν ποίησιν ὅ,τι κρύβει ἡ ἑλληνικὴ του ψυ-
χή, δὲν ἐνδιαφερόμαστε γι' αὐτὸν καὶ μόνο σὰν πεδάνει δὰ κατα-
λάβωμε τὴν ἀξία του καὶ δὰ ἀρχίσουν νὰ χίνωνται ἔρακοι, σὰν
ὁποῖους πρόθυμα καθένας δὰ ἔδινε τὸ χρυσάκι του — γιὰ τὴν κη-
δεία τοῦ ποιητῆ καὶ γιὰ νὰ σπῇ ἡ προσημεία του σὲ Ζαῖπελο
ἢ κάποιον ἄλλου τέλος πάντων.

Ποιά ὁμῶς δὰ ἔινε ἡ ὠφέλεια πού δὰ πάρῃ ἡ ποίησις ἀπὸ
τὸ ἄγαλμα καὶ ἀπὸ τὴν κηδεία πού δὰ χίγῃ "δημοσίᾳ δαπάνη";

Ὁ Ρώμος Φιλύρας πού ἔινε τόσο πλούσιος ἀπὸ ποιήματα
— ἔγραψε πάνω ἀπὸ 150.000 — τριγυρνᾷ τῶρα φτωχότερος μὲ
ἓνα τριμμένο σακκάκι καὶ ἓνα τρυπημένο παντελόνι μέσα σὲ
Δρομοκαίτειο, χωρὶς νὰ ἔχῃ δεκάρα σὴν τσέπη γιὰ νὰ ἀγορά-
σῃ τσιγάρα.

Γιατί λοιπὸν νὰ μὴ βοηθήσουμε ἓνα ποιητὴ πού ὅταν
κάποιος τὸν ρώτηζε ἂν "ἢ ἕως σήμερα ἐργασία του τὸν ἱε-
ροποιῇ", ἀπάντησε :

— Ὄχι. Δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ πλήρως. Διότι εἰάν ἤμουν ὑ-
μνέστερος, δὰ εἶχα καλλιεργεῖν ἀποδόσιν καὶ δὲν δὰ ἔχατα οὔτε
μιά σιγὴ τῆς ζωῆς μου ἄνευ δημιουργικότητος.

Καὶ τῶρα ἔρχομαι νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἡ "Τέχνη" ἀποφάσι-
σε νὰ κἀνῃ ἔρανο γι' αὐτὸν τὸν ποιητὴ.

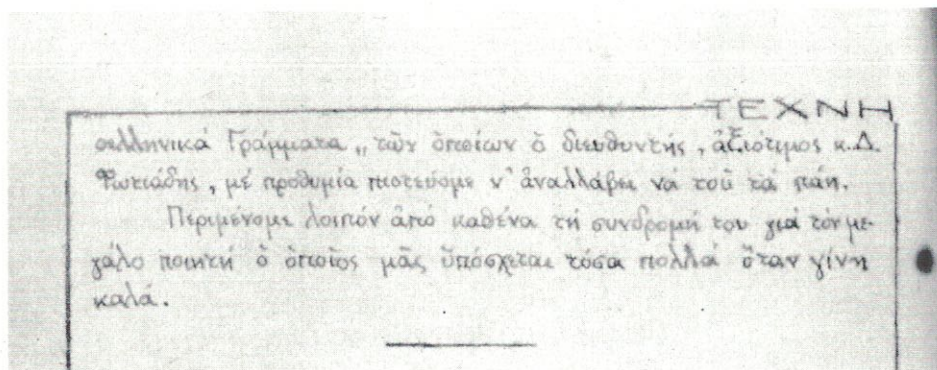
Τὰ χρήματα πού δὰ μαζεύωμε δὰ τὰ στείλωμε σὲ "Νι-

Σε επόμενο τεύχος, διαβάζομε:

“Κλείνοντας σήμερα τον έρανο για τον Ρώμο Φιλύρα δημοσιεύομε τον τελευταίο κατάλογο εισφορών :

Προηγούμενες Εισφορές	Γ.Δ.	90
Χρ. Πετρόπουλος	“	10
Μιχ. Βλαβιανός	“	10
Γ. Ξενιός	“	10
Αθ. Αθανασίου		5
Γ. Γαλάνη		5
Κ. Δρίτσας		5
Γ. Διανέλλος		5
Δ. Αλμπάνης		5
Μαξ (Ολλανδός!)		5
σύνολο	150	Γ.Δ.

Ρώμος Φιλύρας (πίσω σελίδα)

Και συνεχίζει:

“Τα χρήματα του εράνου τα στείλαμε στον διευθυντή των “Νεοελληνικών Γραμμάτων” κ. Δ. Φωτιάδη δια της υπ’ αριθμόν 177764 επιταγής της National Bank στις 3 Ιανουαρίου 1938 ο οποίος θα τα δώσει στον ποιητή.”

Σίγουρα ο Δ. Φωτιάδης θάμεινε κατάπληκτος για τον έρανο αυτό για έναν φτωχό ποιητή στους διαδρόμους του Δρομοκαϊτείου, από την μακρινή Μανσούρα κάπου στην Αίγυπτο, από τους νεαρούς εκδότες κάποιου λογοτεχνικού περιοδικού. Η ανθρωπιά δεν συνδυάζεται πάντα με την Τέχνη. Ίσως ένα ακόμα δείγμα, μια ακόμα απόδειξη, μιας ειδικής, ίσως πολύ ειδικής, Ελληνικότητας.

ΕΧΝΗ

Βοναπάρτη του Γεωργίου, όπου, ύστερ' από τόν κ. Κανλαμάρα, είχα πη κι' εγώ λίγα λόγια για τό έργο του Σκιαδίου δημογραφου, είχαμε μαζέψη λίγα χρήματα, προωρισμένα για τή μηή ο Παπαδιαμάντης σ' κάποια κλινική. Ο αλκοολισμός, που τόν είχε καταβάλλει σ' μεγάλο βαθμό, απαιτούσε μία συστηματική θεραπεία. Ξαναπήγα στή Δεξαμενή, μέ τό φίλο μου Αλίκο Μαυρουδή, που είχε έρρασθή, μ' έναν εξαφρετικό ζήλο, για τήν επιτυχία τής χειρής, νά του πούμε πως υπήρχαν αρκετά χρήματα στή διαδουί του καί νά τόν πείσουμε νά μηή σ' κάποια κλινική. Δακρυσεμένος έσκυψε — χέρος αὐτός καί ἄρρωστος — νά μόν φιλήσῃ τό χέρι ἀπό εὐγνωμοσύνη. Ποτέ δέν αἰσθάνθηκα μεγαλύτερη ευχέλμηση στή ζωή μου. Τράβηξα μέ βία τό χέρι μου καί του έκανα, μέ ερώπο, τήν πρόταση για τήν κλινική.

— Όχι νοσοκομείο ... μου έπε ικετευτικά. Οί νοσοκόμοι εἶνε εἴρωνες

Εἶχε τόν φόβο μήπως οί νοσοκόμοι τόν εἰρωνευθούν για τήν αἰτία τής ἀρρώστιας του.

— Καλύτερα στήν πατρίδα ... πρόσθεσε. Νά πεθάνω κοντά σούς δικούς μου.

Ἀνείκνυζε τό θάνατο, που έννοθεε πιά τήν παγωμένη του πνοή, μέ τή γαλήνη του μεγάλου χριστιανού.

— Στήν πατρίδα ξαναεἶτε.

Θά ἦταν σκληρό καί μάταιο νά του ἀντισταθῇ κανείς.

— Όπως ἀγαπᾷς, Ἀλέξανδρε.

Σέ λίγες μέρες έφυγε για τή Σκιάδο καί τήν αἰωνίστεια.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ
τῆς ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Μικρός Επίλογος στην “Τ Ε Χ Ν Η”

Ο Στέφανος Καζαμίας μου τηλεφώνησε απ’ το Κάιρο. Μιλάμε για την “Τέχνη”.

“Μπίτσα, εγώ ήξερα την ύπαρξη της “Τέχνης”. Ήταν αυτή η ομάδα που πραγματικά την έκαιγε η Λογοτεχνία. Να! Κάποτε τους κάλεσε ο Γιώργος Στυλιανός για γενέθλια. Όταν μπήκαν ήταν όλα σκοτεινά. Μόνο λίγα κεριά... Σε λίγο ακουγόταν η φωνή του Στυλιανού ν’ απαγγέλει τα “Κεριά” του Καβάφη.

Η “Τέχνη” βγήκε για να ανεξαρτητοποιηθεί από την “Γλαύκα”. Να δημοσιεύουν ό,τι ήθελαν εκείνοι, χωρίς έλεγχο από το Σχολείο.”

Και τα κατάφεραν.

Κι αυτό που κατάφεραν, ήταν σημαντικό!

Σαν κάθε τι που γεννιέται από ελευθερία έκφρασης και ποιότητα.

Ο Χιωτίνης και η Τέχνη

Το ανέβασμα της “Ιφιγένειας εν Ταύροις” στο σχολείο μας το ’43 άφησε εποχή. Έχοντας μεταφράσει αρχαία Τραγωδία ξέρω πολύ καλά το ρόλο που παίζει η μετάφραση στο ανέβασμα ενός θεατρικού έργου και μάλιστα όταν το έργο αυτό είναι μια αρχαία ελληνική Τραγωδία.

93. Από την παράσταση της Ιφιγένειας εν Ταύροις 1943

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

1943

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ
“ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΑΥΡΟΙΣ”

Το υψώνει ή το γκρεμίζει. Κι η μετάφραση που ύψωσε το έργο εκεί που έπρεπε, εκεί που του έπρεπε, ήταν του ... Ιωάννη Χιωτίνη.

Ακούω τον Στέφανο τον Καζαμία να μου μιλάει απ' το Κάϊρο για το "Block C". Το ανέβασμά του στο θέατρο του σχολείου μας. Το "Block C" του Βενέζη.

"Το '49-'52 ήμουν γραμματέας του "Φοίνικα" της μαθητικής μας κοινότητας. Είχε δημιουργηθεί μια δυσάρεστη κατάσταση στο παρελθόν κι ο Χιωτίνης απεφάσισε να θεωρείται εκείνος πρόεδρος στο εξής. Κάποια στιγμή το ταμείο του "Φοίνικα" βρέθηκε χωρίς λεφτά. Σκεφτήκαμε τότε να ανεβάσουμε ένα θεατρικό έργο με εισιτήρια. Ο Ντίνος ο Γκρού πρότεινε το "Block C". Ο Ντίνος ο Γκρού! Τι εκπληκτική μορφή. Με τεράστια μόρφωση. Ήταν τρία χρόνια πιο μεγάλος από μας αλλά τον βάλανε στην τάξη μας. Ποιος ξέρει. Οικότροφος. Ήξερε και Αστρονομία. Από την Ντιριντάουα της Αθηνών. Τότε είχε Ελληνική παροικία. Το είχε ανεβάσει εκεί το "Block C", το ήξερε καλά.

Εκείνες οι συζητήσεις με τον Γκρού στον κήπο, θυμάσαι; Το προτείναμε λοιπόν στον Χιωτίνη κι εκείνος είπε "Ναι" αμέσως. Ο Ντίνος μοίρασε τους ρόλους. Εγώ ήμουν πρωταγωνιστής, ο αντισημηνάρχος Παύλος Δεσσίλας. Εμένα θυμάσαι να πετάει αιμόφυρτο στο κελί των μελλοθανάτων ο Γερμανός. Υπήρχε αυτό το κελί στις φυλακές Αβέρωφ.

Ο φωτισμός, τα φωτιστικά εφφέ, ήταν φαίνεται εντυπωσιακά. Το θυμάσαι ε; Ο Χιωτίνης τόσο εντυπωσιάστηκε κι αυτός, που ήρθε να δει πώς τα κάναμε, στα παρασκήνια!

Η παράσταση είχε μεγάλη απήχηση! Πουλήσαμε πολλά εισιτήρια. Ήρθε όλη η παροικία! Ξέχασα να σου πω πως ο Γκρού που ήξερε και.... Βυζαντινή μουσική, μελοποίησε ένα ποίημα του Πολέμη.

94. Αλέκος Πέππες
1941.

"Τώρα που φυσούν βοριάδες

Και το κύμα είναι ψηλό..."

και το χρησιμοποίησε σαν μουσική υπόκρουση στο έργο. Η σκηνοθεσία ήταν του Γκρού και δική μου. Το έργο εντυπωσίασε τόσο πολύ, που οι δάσκαλοι δεν έκαναν μαθήματα και συζητούσαν με τα παιδιά για το έργο...."

Ο Αλέκος Πέππες στο γράμμα με τα ποιήματα που μου έστειλε, σαν αντίδραση στο ντοκυμανταίρ για τα σχολεία μας της Αιμιλίας Προβιά - Γιαννακάκη, της "Μιλίτσας" μας, ανάμεσα σ' άλλα λέει, μιλώντας για τον κο Χιωτίνη :

"Θα σας πω μια λεπτομέρεια που ανάμεσα στις τόσες άλλες, δείχνει το μεγαλείο εκείνης της μεγάλης ψυχής. Είχαμε κάποια γιορτή. Είχα συνθέσει ένα τραγούδι που το τραγουδήσαμε με τόση αγάπη. Μετά οι επίσημοί μας ανέβηκαν στο οικοτροφείο. Στο τραπέζι ο Χιωτίνης πρότεινε στον Πρόεδρο της Κοινότητας και τους άλλους να μ' έστειλναν στην Αθήνα να σπουδάσω

στο Ωδείο. (Αυτά μου τα είπε μετά κάποιος κύριος Φωτιάδης, διευθυντής της *National Bank*). Ο Πρόεδρος της Κοινότητας δεν συμφώνησε γιατί, λέει, είχα θείο πλούσιο, (θυμάστε τον Γιώργο Πέππε; Το σπίτι του στα Δικαστήρια δίπλα;) Να μ' έστελνε εκείνος, είπε, και η Κοινότης να έστελνε άλλο, φτωχό παιδί. Ω πικρές, πικρές στιγμές, από τις πιο τραγικές της ζωής μου. Εγώ δεν σταμάτησα εκεί. Αγόρασα μεθόδους, μελέτησα μόνος, στην κυριολεξία έζησα αγκαλιά με το βιολί μου και μετά από χρόνια, από το Μπένι Σουέφ συνεννοήθηκα με τον κο Χιωτίνη κι έδωσα ένα ρεσιτάλ στο σχολείο, βιολί - πιάνο, με την γυναίκα του αδελφού μου.

“Έκτη Γυμνασίου, 1952. Σε λίγους μήνες τελειώνω το σχολείο. Ο κύκλος κλείνει... Ένας άλλος κύκλος όμως μέσα μου ανοίγει. Να μιλήσω, να βγει προς τα έξω μια φωνή που συνέχεια μιλάει μέσα μου μόνη της.

Μόλις τελείωσε το μάθημα των Αρχαίων. Ο “κώδων” κτύπησε... Ο κος Χιωτίνης είναι έτοιμος να σηκωθεί απ' την έδρα του. Σηκώνομαι και τον πλησιάζω. Αποφασιστικά πριν κάνω πίσω.

“Κύριε Χιωτίνη, να κάνω μια διάλεξη για τον *Chopin*; Διάβασα ένα άρθρο στη “Νέα Εστία” και”

Και κείνος κλείνοντας τον κατάλογο:

“Αυτά θέλομε”.

λέει, μ' αφήνει άναυδη και φεύγει.

Συμπέρασμα και ξαφνική (δική μου) συνειδητοποίηση :

“Ο Ιωάννης Χιωτίνης ο αυστηρός, ο πολύ αυστηρός διευθυντής μας, αγαπούσε την Τέχνη κι άνοιγε δρόμο σ' όσους έβλεπε πως τους έκαιγε η φωτιά της.

Μήπως αυτό που κατάφερε στα “Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας” δεν ήτανε Τέχνη; Που απατούσε την πιο σκληρή πειθαρχία όπως κάθε άλλη μορφή της;”

Αναπολήσεις και Όνειρα
(Quo Vadis και Επανάσταση, Τσαΐ Σκάκι και Συμπάθεια,
Οι Μυρωδιές της Αθωότητας)

Μαργαρίτα Δρίτσα

“Quo Vadis” και Επανάσταση

Γεννημένη στη Μανσούρα στο τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, έζησα όπως κι οι συνομήλικοί μου, σαν παιδιά κι ύστερα έφηβοι, την ευφορία της ειρήνης και της ανάπτυξης του δεύτερου μισού του 20ού αιώνα, μέσα από τη σχετική ευμάρεια και ασφάλεια που εξασφάλιζε η οικογενειακή ζωή. Κάναμε όνειρα για το μέλλον, για επιτυχημένες σταδιοδρομίες, για οικογένεια. Ζήσαμε, όμως, και την παρακμή των ελληνικών παροικιών της Αιγύπτου και τον ξερριζωμό τη νομοτέλεια του οποίου με δυσκολία αποδεχθήκαμε. Την

αισιοδοξία των γονιών μας ότι θα έμεναν για πάντα στη “δεύτερη πατρίδα”, ήρθε να ταράξει και τελικά να κλονίσει η αβεβαιότητα των πολιτικών εξελίξεων. Από το 1952 με την επανάσταση του στρατηγού Ναχάς, την κατάργηση της βασιλείας λίγο αργότερα (1953) και τη διαρκώς αυξανόμενη ένταση του εθνικισμού, τα όνειρα άρχισαν να ξεθωριάζουν.

Η ριζοσπαστικοποίηση των διαδόχων μετά και την απομάκρυνση/εξαφάνιση του στρατηγού Μοχάμεντ Ναγκίμπ και την επικράτηση του συνταγματάρχη Γκαμάλ Αμπντ ελ Νάσερ, η

εθνικοποίηση της Διώρυγας του Σουέζ, οι πρώτες βιαστικές αναχωρήσεις άλλων ξένων και Ελλήνων διέλυσαν την παλιά πίστη για τη φιλόξενη Αίγυπτο. Ωστόσο, αν η ανησυχία είχε αρχίσει να γίνεται έκδηλη στην προηγούμενη γενιά, για μας τα παιδιά οι επιχειρήσεις και οι δυσάρεστες ειδήσεις μας άγγιζαν ακόμη σαν επεισόδια κάποιου παραμυθιού. Η σχέση μας με τις εξελίξεις παρέμενε επιδερμική, η άγνοια μας σχεδόν παντελής, έστω κι αν τα μηνύματα απ' όπου κι αν προέρχονταν ήταν σαφή. Σκόρπιες μνήμες ξανάρχονται.

95. Μανσούρα
η νύμφη του
Νείλου. 1955.
Αρχείο Μ.Δ.

Παιδούλα ακόμη, οι γονείς μου μας πήγαν μαζί με τον αδελφό μου στο κινηματογράφο, στην Αλεξάνδρεια, να δούμε την νιόφερτη και πολυδιαφημισμένη ταινία “Quo Vadis”. Ιστορική, επική, εξαιρετικά θεαματική παραγωγή της περιόδου ακμής του Χόλυγουντ έσπασε ταμεία όπου κι αν προβαλλόταν. Από τότε την έχω ξαναδεί δεκάδες φορές και πάντα θυμούμαι εκείνη τη πρώτη εντύπωση. Ο Ρόμπερτ Τέυλορ, η Ντέμπορα Κέρρ, ωραίοι, ερωτευμένοι μυθικοί ήρωες, ο Πίτερ Γιουστίνοφ τόσο πειστικός Νέρων, είχαν προς στιγμή, όλοι τους, υπερφαλαγγίσει τους ιστορικούς ήρωες των λογοτεχνικών περιδιαβασμάτων μας στη χώρα των Αλέξανδρου Δουμά, Ουόλτερ Σκότ, Καρόλου Ντίκενς, Ιουλίου Βέρν αλλά και της Πηνελόπης Δέλτα. Η δύναμη της εικόνας- έστω και φευγαλέα - έσβυne κάθε προηγούμενη φανταστική απεικόνιση που είχαν συγκροτήσει τα μυαλούδκια μας. Στην κορύφωση του δράματος, λοιπόν, καθώς ο Νέρων απολαμβάνει το θέαμα της Ρώμης στις φλόγες, και λίγο αργότερα, σύμφωνα με το σενάριο, τρέχει αλλόφρων να διαφύγει από τους πραιτωριανούς και τον όχλο, ακούγονται δυνατά χειροκροτήματα στην αίθουσα προερχόμενα από το αραβόφωνο και μη κοινό και κραυγές προσταγής: “Γιάλλα φιλ Μαχρούσα”. “Γιάλλα φιλ Μαχρούσα για Ιμπν ιλ Κάλμπ” (άντε στη Μαχρούσα σου). Δεν είχε περάσει πολύς καιρός από τη πρόσφατη έξωση του βασιλιά Φαρούκ που με την οικογένειά του είχαν επιβιβασθεί στη θαλαμηγό τους “Μαχρούσα” και είχαν εξοριστεί στην Ιταλία. Όλος ο κινηματογράφος δονείτο από το επαναστατικό πάθος και η αίσθηση αυτή ήταν η πρώτη που μας έκανε να καταλάβουμε τις ζωηρές συζητήσεις στο σπίτι για τη κατάσταση, την ανησυχία των γονιών μας και την σκέψη που άρχισε να καλλιεργείται για πιθανή (λίγα χρόνια αργότερα έγινε περίπου υποχρεωτική) αναχώρησή μας από την Αίγυπτο.

Ύστερα ήρθαν οι ένοπλες συγκρούσεις, όταν εθνικοποιήθηκε η διώρυγα του Σουέζ, ευτυχώς μακριά από τη Μανσούρα αλλά με ανησυχητικούς απόηχους στη μέχρι τότε ειδυλλιακή μας ζωή. (Θα επαναλαμβάνονταν εντονότερα λίγα χρόνια αργότερα, κατά τη διάρκεια του Πολέμου των Επτά Ημερών διώχνοντας και όσους λίγους Έλληνες είχαν ακόμη απομείνει). Το σχολείο έκλεισε για κάποιους μήνες. Τα μαθήματα γίνονταν στη Λέσχη ή στην Ένωση, ή και στα σπίτια των καθηγητών. Επιβαλλόταν συσκότιση μετά τη δύση του ηλίου. Ένα απόγευμα επιστρέφοντας στο σπίτι μετά το μάθημα, άκουσα τις σειρήνες να σφυρίζουν και να προειδοποιούν για πιθανή αεροπορική επιδρομή. Η αδρεναλίνη ανέβηκε απότομα, η καρδιά κτυπούσε δυνατά, έτρεξα όσο πιο γρήγορα

96. Ήρεμες Κυριακές, οικογενειακές στην όχθη του Νείλου. 1960. Αρχείο Μ.Δ.

μπορούσα. Ήμουν ακόμη μακριά από το σπίτι, αλλά λίγα μέτρα μπροστά μου βρισκόταν η γέφυρα της Chagaret el Dor. Επιπάχυνα και βρέθηκα κάτω από τη γέφυρα, όπου κούρνιασα σε μια γωνιά περιμένοντας να περάσει ο επικείμενος κίνδυνος. Το σκοτάδι άρχισε να πέφτει βαρύ, δεν ήμουν συνηθισμένη να βρίσκομαι έξω από το σπίτι αυτή την ώρα. Έσφιξα τα δόντια, προσπάθησα να γίνω “αόρατη” και ξαναβγήκα βάζοντας το στα πόδια μόνο όταν είδα το πρώτο αυτοκίνητο και το πρώτο αμάξι να περνά. Από τότε στο πρόγραμμα αθλητισμού στο σχολείο επέλεξα να ασκούμε και στους αγώνες δρόμων των 100 και των 200 μέτρων!! Από τότε προσπαθώ να αποφεύγω να περνώ κάτω από γέφυρες ή ανισόπεδες διαβάσεις. Προτιμώ να βλέπω τον ουρανό, ξάστερο ή συνεφιασμένο δεν έχει σημασία.

Τσαϊ, Σκάκι και Συμπάθεια

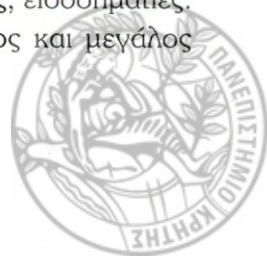
Το τελευταίο για μερικά χρόνια (πριν την αναχώρηση για την Ελλάδα) διαμέρισμα μας βρισκόταν στο Τοριέλ, στη τριόροφη πολυκατοικία ιδιοκτησίας του κ. Μπαγιούμι. Μεγάλο,

άνετο, φωτεινό είχε ένα τεράστιο σαλόνι 100 τ.μ. πέντε δωμάτια, δύο μπάνια κι ένα μικρό κήπο, όπου ο πατέρας μου είχε φυτέψει αμέτρητες ποικιλίες λουλουδιών, κι όπου ζούσαν αρκετά γατιά, που τα είχαμε υιοθετήσει. Είχε και μια ωραία βεράντα απ’ όπου μια κτιστή σκάλα οδηγούσε στον κήπο. Εκεί καθόμουν πολύ συχνά και διάβαζα ή ζωγράφιζα ή κεντούσα απολαμβάνοντας τη δροσιά, τα χρώματα και τα αρώματα των λουλουδιών. Η μητέρα μου προτιμούσε το μεγάλο σαλόνι, ο πατέρας μου το γραφείο, τη μεγάλη πολυθρόνα του δίπλα στο ραδιόφωνο, ο αδελφός μου ο Γιάννης τη στέγη του γκαράζ στην οποία έβγαине από μια ειδικά κατασκευασμένη ξύλινη σκάλα

97. Στο κηπάκι
στο Τοριέλ.
Αρχείο Μ.Δ.

που είχε εγκαταστήσει στο δωμάτιο του. Εκεί συναντιόταν με τους φίλους του, το Φαίδωνα (Στραγάλη), το Γιάννη (Κοσσένα), το Παναγιώτη (Ζαμπέρ), και μερικούς άλλους, όταν δεν έπαιζε μπάσκετ στο σχολείο ή δεν επιδιόταν στις κατασκευές πρωτόγονων ραδιοφώνων· εκεί σχεδίαζαν τις αμέτρητες σκανταλιές τους. Στη πολυκατοικία είμασταν οι μόνοι Ευρωπαίοι, οι υπόλοιποι ένοικοι ήταν αστοί Αιγύπτιοι και Εβραίοι, στρατιωτικοί, δικαστές, εισοδηματίες. Ανάμεσά τους ο Διοικητής της Αστυνομίας της Μανσούρας κι ο έμπορος και μεγάλος

εισοδηματίας κατά τα άλλα, ιδιοκτήτης της πολυκατοικίας (οκέλας). Ο τελευταίος είχε δύο γιούς, φοιτητές τότε στο Πανεπιστήμιο του Καΐρου, τον Αχμαντ στην Ιατρική και τον Σαμίρ στη Νομική. Ωραίοι νέοι υψηλοί, αδύνατοι, μελαφοί και ευγενικοί που έπαιζαν καλό σκάκι. Έπαιζα κι εγώ τότε σκάκι, μ' είχε μάθει ο πατέρας μου με τον οποίο έπαιζα συχνά και με ευχαριστούσε αρκετά, ώστε να μην έλεγα ποτέ όχι σε μια παρτίδα. Τα γειτονόπουλα, όταν έρχονταν στη Μανσούρα έκαναν παρέα κυρίως με τον αδελφό μου, παρότι μικρότερό τους. Προσπαθούσα να είμαι κι εγώ από κοντά για να χαιρετώ, μια κι αυτό μόνο ουσιαστικά επιτρεπόταν να κάνει ένα ελληνοκόριτσο χωρίς να παρεξηγηθεί. Η μαμά Μπαγιούμι έβλεπε με καλό μάτι αυτό το πλησίασμα και επεδίωκε να καλεί τη μητέρα μου για καφέ και να συσφίγγει τις σχέσεις. Τα καλοκαίρια, όσο καιρό μέναμε στη Μανσούρα, μπορούσαμε να παίζουμε αμέτρητες παρτίδες σκάκι στη βεράντα, υπό το άγρυπνο πάντοτε βλέμμα της μαμάς Δρίτσα, αυτή τη φορά, η οποία παρά τη φιλικότητα της γειτόνισας της δεν πρέπει να ένοιωθε πολύ βολικά με την προσέγγιση των δύο φύλων (και των δύο φυλών και θρησκειών). Ήταν όμως σοφή και θεωρούσε ότι ο καλύτερος τρόπος να αποτρέψει κάτι ήταν η επαγρύπνηση η δική της καθώς και η απόφαση να το αφήσει να απομυθοποιηθεί μόνο του, να εκτονωθεί, αντί να το απαγορεύσει και να το κάνει πιο ελκυστικό. Έτσι κι αλλιώς, η κοινωνικοποίηση όλων μας και ο γενικότερος έλεγχος από την οικογένεια κι από το σχολείο ήταν τόσο ισχυρά στοιχεία που δεν άφηναν περιθώρια για να ξεπεραστούν οι νόρμες και οι καταναγκασμοί που επικρατούσαν στη μικρή μας κοινωνία. Στο σκάκι λοιπόν, συνήθως κέρδιζαν οι Αιγύπτιο συμπαίκτες μου αλλά δεν ήταν σπάνιες οι φορές που τους κέρδιζα κι εγώ. Τότε, θυμούμαι, περνούσε λίγος καιρός πριν ξανασυναντηθούμε. Προφανώς, δεν ήταν συνηθισμένοι να τους νικά ένα κορίτσι και χρειάζονταν χρόνο για να το ξεπεράσουν. Η παρτίδα σκάκι παρέμεινε μια από τις πιο ευχάριστες – και ασυνήθιστες απ' όσο γνωρίζω – συνήθειες των ελλήνων στη Μανσούρα. Αν και η επικοινωνία μου με τους γείτονες ήταν αυστηρά περιχαρακωμένη σ' αυτή τη δραστηριότητα, ένοιωθα να μεγαλώνει η αυτοπεποίθησή μου κι η περηφάνεια ιδιαίτερα όταν αντιλαμβανόμουν ότι δεν ήταν κάτι συνηθισμένο για τις φίλες ή συμμαθήτρίες μου.

Όμως, ήταν η επικοινωνία με τις γυναίκες που με δίδαξε και μ' έκανε να νοιώθω σαν το ψάρι στο νερό. Με τις γυναίκες της οικογένειας: τη γιαγιά πουρχόταν που και που από το Σουέζ, αυστηρή - είχε μεγαλώσει έξι παιδιά – σοφή και προσγειωμένη αλλά και γλυκιά τις περισσότερες φορές προς το πρώτο της εγγόνι – την αφεντιά μου – μόνο που δεν έλεγε καθόλου παραμύθια. Συχνά-πυκνά την επισκεπτόμουν κι εγώ εκεί στη δώρυγα στο παραμυθένιο περιβάλλον με τα

98. Στο ξύλινο
μπαλκόνι της
γιαγιάς. Αρχείο
Μ.Δ.

ωραία παλιά αρχοντικά έπιπλα, τα υψηλά μπρούντζινα κρεβάτια, τα εκπληκτικά κεντήματα, το παλιό φωνόγραφο με το κωνί, το ξύλινο μπαλκόνι αποικιακού ρυθμού, τη πίσω αυλή με τις γάτες, τις κότες και τα κουνέλια. Με πήγαινε βόλτα και στη διώρυγα κι αγνάντευα τη

θάλασσα που πάντα με μάγευε. Τη θεία Ελενίτσα, το στερνοπαίδι της γιαγιάς, που από κάποια ηλικία κι ύστερα την ένοιωθα πολύ κοντά μου σαν μεγάλη αδελφή, η οποία ερχόταν σε όλες τις γιορτές και πήγαινε στους χορούς, πάντοτε ωραία ντυμένη με τις μακριές της κλός μεταξωτές τουαλέτες, τα καπέλα της, και τα κοσμήματά της, που κρυφά τα φορούσα κι εγώ και κοκορευόμουν εμπρός στο καθρέπτη όταν δεν με κοιτούσε κανείς. Σε κάποιες λίγες μεγαλύτερες σε ηλικία από εμένα μαθήτριες που είχαν αρχίσει να συμπεριφέρονται περισσότερο σαν γυναίκες και λιγότερο σαν κορίτσια και παρακολουθούσα την αλλαγή της συμπεριφοράς τους προσπαθώντας να τις μιμηθώ. Σκόρπισαν γρήγορα κι αυτές σ'όλο τον πλανήτη. Κάποιες έφυγαν νωρίς, κάποιες άλλαξαν ζωή. Και με τις συμμαθήτριάς μου χαθήκαμε.

99. Κλασική γυναικεία κομψότητα και φιλαρέσκεια στη δεκαετία 1950. Η θεία Ελένη. Αρχείο Μ.Δ.

100. Ο καλοκαιρινός χορός μόνο για τους μεγάλους στη παροικία. 1960. Αρχείο Μ.Δ.

Κι η μητέρα μου θυμάται ανάλογες εμπειρίες. Σαν το απογευματινό τσάι:

“Συναντιόμασταν κάθε φορά σε διαφορετικά σπίτια, πάντα την ίδια περίπου ώρα, λίγο μετά τις πέντε το απόγευμα...Γνωριζόμασταν όλοι μεταξύ μας. Καλούσαμε και μας καλούσαν, διασκεδάσαμε, γελούσαμε, αστειευό-

μασαν, τραγουδούσαμε. Περνούσαμε ευχάριστες ώρες...” “Δεν ήταν μόνο τα απογευματινά τσάγια. Ήταν κι οι βεγγέρες. Ο μπαμπάς σου, θυμούμαι, πέρα από το βιολί που έπαιζε και τη κορνέτα, τραγουδούσε και πολύ ωραία κι η διασκέδαση ήταν εξασφαλισμένη άμα ήταν παρών στις ονομαστικές εορτές”. Δεν κουραζόμασαν να ετοιμάζουμε φαγητά και γλυκά, και δεν τσιγγουνευόμασαν ποτέ”.

“Το τσαΐ απαραίτητως συνοδευόταν από κέϊκ, κουλουράκια, γλυκίσματα. Ήταν “Τσαΐ Κομπλέ”, κι η γλώσσα πήγαινε ροδάνι με τη κουβεντούλα. Περνούσε η ώρα κι ύστερα ερχόταν το αμάξι – το ίδιο που μας είχε πάει – να μας φέρει πίσω στο σπίτι....

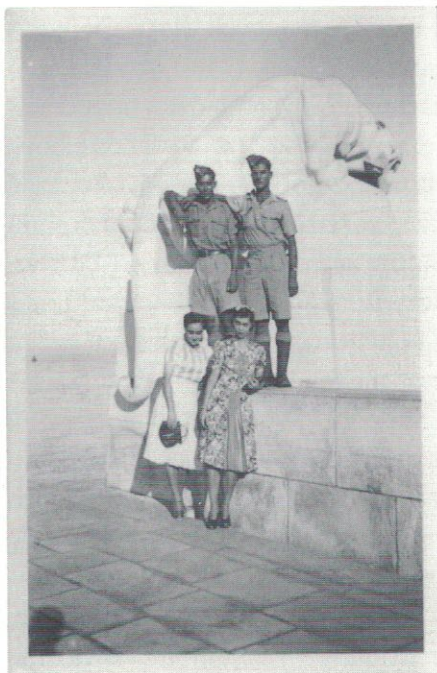
“Εδώ στην Ελλάδα δεν σχετίζεται εύκολα ο κόσμος. Υπάρχει μοναξιά, φθόνος, καχυποψία”.

Τι άλλο θυμάσαι μαμά, απ’ όταν ήμασαν μικρά.

“Βέβαια εσύ κι ο αδελφός σου ήσασταν ακόμη μωρουδάκια αλλά θυμούμαι τη βόλτα τη καθημερινή, την ώρα του διαλείμματος στο σχολείο. Πολλές μαμάδες έρχονταν με το εργόχειρό τους, να δούν τα παιδιά τους στο νηπιαγωγείο ή στο δημοτικό, ή απλώς να καθήσουν εκεί στο δροσερό κήπο. Κάποιες κεντούσαν και τα σχέδια πηγαينوέρχονταν από φίλη σε φίλη, ενώ τα παιδιά έπαιζαν γύρω τους. Θυμούμαι και πολλές από τις σκανταλιές σας αλλά καλύτερα να μη τις γράφεις”.

102. Χρυσούλα Δρίσα.
Αρχείο Μ.Δ.

101. Ανάπαυλα τον καιρό του πολέμου.

Η Αιγυπτία γειτόνισσα, σύζυγος του διοικητή της αστυνομίας ήταν εντυπωσιακή γυναίκα. Αν και νέα και πολύ ωραία, τώρα είχε παχύνει υπερβολικά. Καθόταν συνήθως μέσα στο σπίτι όλη την ημέρα, τυλιγμένη σε μακριές ακριβές μεταξωτές ρόμπες, διατάζοντας τις υπηρέτριες της και τη μαγείρισσα. Κολακευόταν ιδιαίτερα όταν συνομιλούσε με τη μητέρα μου, προσπαθώντας ακόμη να αρθρώσει μερικές κουβέντες στα γαλλικά. Τα αραβικά της μαμάς, όμως, ήταν αρκετά καλά κι έτσι γρήγορα επανερχόταν στη μητρική της γλώσσα. Στο πλαίσιο της καλής γειτονίας και της ευγένειας η μαμά τη προσκαλούσε συχνά για καφέ. Η πρώτη φορά που

μας επισκέφθηκε ήταν κάποια άνοιξη, μια Πέμπτη νομίζω. Γύρω στις 11 το πρωί κατέβηκε η κυρία με μια πανάκριβη μεταξωτή ρόμπα με μεγάλα λουλούδια και δαντέλες, αρωματισμένη και στολισμένη σαν χριστουγεννιάτικο δέντρο. Μάτια βαμμένα έντονα με μαύρο κόκλι, χείλια κόκκινο βαθύ, μαλιά μαύρα μακριά περασμένα με χέννα, που τονίζονταν περισσότερο από τα πλουμιστά σκουλαρίκια της, μια εξωτική εντυπωσιακή, αν όχι επιβλητική, φιγούρα που δεν ξεχνιέται. Βαρύτιμα χρυσά κοσμήματα κάλυπταν τα χέρια της, σωστά φίδια τυλιγμένα γύρω από τα μπράτσα της και το λαιμό της, ενώ οι διάφορες πολύτιμες πέτρες από τα δαχτυλίδια στα περισσότερα δάχτυλα της με τα περιποιημένα μακριά και βαμμένα νύχια συναγωνίζονταν η μία την άλλη σε λάμψη. Αντί για τσάντα κρατούσε ένα μικρό κιβωπάκι, από σκαλιστό ξύλο με φίλντισι και σιντέφια, το οποίο, όπως μας δήλωσε δεν αποχωριζόταν ποτέ. Όταν σε λίγο ο πάγος κάπως έσπασε, άνοιξε το κουτί-κοσμηματοθήκη να μας δείξει το πολύτιμο περιεχόμενό του, πολύ περήφανη για τη περιουσία της και το “γούστο” της. Η ξαφνική αυτή επίδειξη πλούτου, που παντού αλλού θα εθεωρείτο κακόγουστη, μας ξένισε φυσικά και στην επόμενη ερώτησή μας πώς δεν φοβάται να μεταφέρει παντού τόσο πολύτιμα πράγματα, η απάντησή μας εξέπληξε ακόμη περισσότερο για την απλότητά της, και τη διδακτικότητα. “Μα ασφαλώς δεν φοβούμαι, αυτά είναι η ασφάλειά μου. Αν ποτέ ο άνδρας μου με διώξει – και ξέρετε στο ισλάμ αυτό είναι τόσο εύκολο και συνηθισμένο – αυτά θα τα πάρω μαζί μου. Αλλιώς, αν τα αφήσω, μπορεί να τα κρατήσει εκείνος και με αυτά να παντρευτεί άλλη γυναίκα. Εγώ δεν θα έχω τότε κανένα δικαίωμα στη περιουσία μου. Αφήστε που του αρέσει να με βλέπει πλουμιστή. Μου αρέσει κι εμένα, όμως. Τι ικανοποίηση, να κάθομαι εμπρός στο καθρέπτη και να ταιριάζω τα κοσμήματα ανάλογα με τα ρούχα που φοράω. Ξέρετε αυτή η καρφίτσα κρατά μακριά το κακό μάτι. Και το βραχιόλι φίδι είναι καλότυχο. Το ίδιο κι αυτή η πέτρα η τυρκουάζ. Και το ρουμπίνι είναι για τον πλούτο, και το σμαράγδι για την καλή υγεία, κι ο αμέθυστος για τη σοφία, και το τοπάζι..... και το διαμάντι.....” Σαν παραμύθι ρουφούσα τις λεπτομέρειες οπτικά και ακουστικά.

103. Βόλτα
στον Νείλο.

Ήταν η πρώτη μου επαφή με μια άλλου είδους φιλαρέσκεια. Η μητέρα μου, αν και πάντοτε πολύ κομψή και γενικώς κοκέτα, ήταν πολύ δυτικότερη ευρωπαία. Αγόραζε φιγουρίνια από τη Γαλλία, ψώνιζε ωραία υφάσματα από τα καλά καταστήματα, άλλαζε συχνά φορέματα, – είχε μάθει να ράβει, έλεγε, για να μπορεί ν’ ακολουθεί τη μόδα σχετικά εύκολα, ταιρίαζε αρμονικά κι ωραία τα καπέλα και τα υποόλοιπα αξεσουάρ σύμφωνα με τις επιταγές του μεταπολεμικού *New Look*. Είχε αδυναμία στα ωραία, ακριβά παπούτσια με τα ψηλά τακούνια, στις τσάντες και τα γάντια, Η ραφή στις νάυλον κάλτσες έπρεπε να είναι πάντοτε ίσια στη μέση της γάμπας, αλλά απέφευγε τα βαρειά κοσμήματα. Κοντά της

έμαθα κι εγώ τους βασικούς κανόνες της κομψότητας τους οποίους, λόγω της αυστηρότητας των σχολικών κανονισμών, περιοριζόμουν να εφαρμόζω συνήθως στις κούκλες μου και στον εαυτό μου μόνο το καλοκαίρι. Άσε που τα παλιά της φορέματα διορθώνονταν για τα φορέσω εγώ ύστερα από κάνα δύο χρόνια. Ήταν κι αυτά πολύ κομψά αλλά επέμενε να είναι παιδικά με μεγάλους φιόγκους πίσω στη μέση. Η πρακτική ήταν απόλυτα συμβατή με το σχεδόν προτεστάντικο πνεύμα για την οικονομία και τη γενικότερη αγωγή μας που ακολουθούσε ο πατέρας. Η συνάντηση με τη πληθωρική γειπόνισσα, με τα περίσσια πλούτη που φάνταζαν σαν θησαυρός από το νησί κάποιων πειρατών, είχε μια μαγεία που με μαγνήτιζε. Δεν ήταν μόνο ο πρωτόγονος αισθησιασμός. Ήταν μια ιδιότυπη πονηριά με την οποία προσπαθούσε να ξεπεράσει την υποταγή της στη μοίρα, που έδινε μια ηρεμία – σχεδόν αφέλεια – στο πρόσωπό της, ήταν ακόμη μια αρχέγονη δύναμη που αναδυσόταν από τη συνολική θηλυκή της παρουσία.

Το ίδιο ένοιωθα κι όταν ερχόταν η Αέσα να πιούμε καφέ. Ήταν κι αυτή μια πολύ όμορφη αν και υπέρβαρη Αιγυπτία, γυναίκα του κλητήρα στο γραφείο του μπαμπά, του Αμίν. Ψιλή, ευθυτενής, μ' ένα κοφίνι ή ένα τσουκάλι συνήθως στο κεφάλι, ερχόταν που και που και βοηθούσε στις δουλειές του σπιτιού, μας έφερνε μολοχία, βούτυρο και χωριάτικο ψωμί άζυμο (ριγίφ) από το χωριό, και πάντα στις γιορτές ήταν παρούσα με κάμποσα κουτσούβελα, για να πάρει το καλάθι που ετοιμάζε η μητέρα με τα κουλούρια, το τσουρέκι, τα αυγά και τα χρήματα-φιλοδώρημα για το Πάσχα, και τα αντίστοιχα γλυκίσματα – κουραμπιέδες, φοινίκια, αετάκια, βασιλόπιτα-το μπουνανά και δώρα για τα παιδιά της και την ίδια την Πρωτοχρονιά. Τυλιγμένη στο σκουρόχρωμο φουστάνι της με το φραμπαλά στο ποδογύρι, έκρυβε το πάχος. Κάτω από τη μελάγια της (το μαύρο πέπλο) και τον φερετζέ ξεχώριζαν μόνο το ωραίο νεανικό μελαχρινό πρόσωπο σαν παναγιά, με δύο υπέροχα γλυκύτατα μελιά μάτια, τονισμένα πάντα με κόχλι. Διάβαζε το φλυτζάνι κι όλο καλοσύνες έλεγε, και κάθε τόσο κουβαλούσε φυλαχτά και θύμιζε και ξόρκιζε το κακό μάτι. Και της έδινε συμβουλές η μαμά πώς να περιποιείται τα μωρά της, να τους κάνει μπάνιο, να τους φτιάχνει ρουχαλάκια, να τους ετοιμάζει φρουτόκρεμες όταν πια σταματούσαν να θηλάζουν. Χρόνια πολλά ήταν μαζί μας, δικός μας άνθρωπος του σπιτιού. Έκλεγε όταν φεύγαμε πιά οριστικά από τη Μανσούρα. Το ίδιο κι η Ούμ Φάτχι, η πιστή υπηρέτρια τόσων χρόνων, σχεδόν τυφλή από το ένα μάτι. Εκείνη παρακαλούσε τη μητέρα μου: “Πάρε με μαζί σου κυρά μου, θα σου δουλεύω τζάμπα μέχρι να πεθάνω. Πώς θα κάνω τώρα που φεύγεις; Πώς θα ζήσω;” Τη σύστησε η μαμά στη γειπόνισσα. Δεν έμαθα ποτέ τι απέγινε. Το αίσθημα πόνου και θλίψης του ξερριζωμού κράτησε αρκετά χρόνια για όλους μας. Σιγά-σιγά άρχισα να σκέπτομαι τα θετικά από τα συναπαντήματα αυτά. Με δίδασαν πολλά, καλή τους ώρα όπου κι αν βρίσκονται, πρώτα απ' όλα ανθρωπιά, υπομονή και καλοσύνη. Τί τύχη που τις γνώρισα!

104. Οι καρνάτιδες της διασποράς προσκυνούν τις αρχαίες μανάδες τους. Αρχείο Μ.Δ.

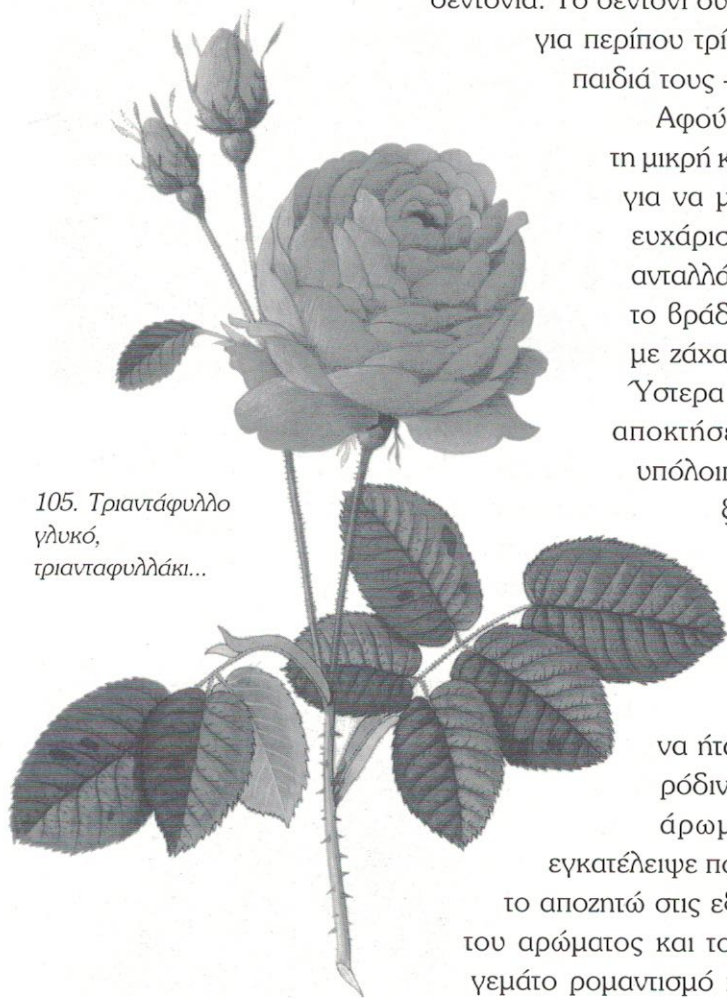
Οι μυρωδιές της Αθωότητας

Το σπίτι για περίπου 15 ημέρες μοσχοβολούσε τριαντάφυλλο. Εκείνο το μικρό τριανταφυλλάκι, το μεθυστικά μυρωδάτο και έντονα ρόζ, που γέμιζε τους φράχτες στην εξοχή. Ερχόταν μαζί με τη ζεστή άνοιξη, από τις έμπες (αγροκτήματα) και τα χωριά, μέσα σε μεγάλα καλάθια και κοφίνια που τα άδειάζαν σε μεγάλους μπόγους λευκούς από πεντακάθαρα σεντόνια. Το σεντόνι σύντομα θα ανοιγόταν στη μέση του μεγάλου σαλονιού και για περίπου τρία - τέσσερα απογεύματα θα μαζεύονταν οι φίλες και τα παιδιά τους –κορίτσια κι αγόρια.

Αφού μαδούσαν τα λουλούδια, με μικρά ψαλιδάκια θα κόβανε τη μικρή κίτρινη μυτούλα στην άκρη του πέταλου του τριαντάφυλλου, για να μη πικρίζει το γλυκό. Όλο το απόγευμα περνούσε έτσι, ευχάριστα κόβοντας και ακούγοντας ιστορίες κι ανέκδοτα και ανταλλάσσοντας σχόλια, κι ιδέες κι ευχές. Κι ύστερα, άμα τέλειωνε το βράδυ, το τριαντάφυλλο έμπαινε στα μεγάλα τσουκάλια μαζί με ζάχαρη για να ζυμωθεί και να χύσει το μυρωδάτο χυμό του. Ύστερα ψηνόταν σε δυνατή φωτιά για να δέσει το σιρόπι και ν' αποκτήσει το ανεπανάληπτο εκείνο ρουμπινί χρώμα. Για τον υπόλοιπο χρόνο ήταν το διαλεχτό κέρασμα για τις φίλες και τους ξένους, σερβιρισμένο μέσα στον κρυστάλλινο φουκά με τις ονειρεμένες πράσινες ανταύγειες που είχε έρθει μαζί με την προίκα της γιαγιάς από τη Σμύρνη, περπιγυρισμένο από τα ασημένια κουταλάκια με το μονόγραμμα. Η λαχταριστή λιχουδιά για τα παιδιά, το εξαίσιο απογευματινό. Η γλύκα του μπορεί να ήταν και σύμβολο για τη ζωή στη Μανσούρα πούχε το ίδιο ρόδινο χρώμα. Ένα είναι αλήθεια: Η ανάμνηση από το δυνατό άρωμα που είχε αυτό το μικρό τριανταφυλλάκι δεν μ'

εγκατέλειψε ποτέ στην υπόλοιπη ζωή μου κι όταν έρθει η άνοιξη ακόμη το αποζητώ στις εξοχές της Ελλάδας και της Ευρώπης. Είναι η αναζήτηση του αρώματος και του χρώματος της αθωότητας – ακυρόδινο, μεθυστικό, γεμάτο ρομαντισμό κι όνειρα. Είναι η γλυκιά γεύση της ροδοζάχαρης, του κάντιου, κι η ανάμνηση της γλυκιάς προστατευμένης παιδικότητας και εφηβείας στη Μανσούρα. Είναι ακόμη, σήμερα, το μυριστικό λιβάνι της ευλάβειας που καίει στη μνήμη όσων έφυγαν. Σήμερα, όταν όλα τα περασμένα φαντάζουν εξωπραγματικά, μα τόσο όμορφα, καλυμένα από την αχλή του χρόνου και της απόστασης, καταφύγιο και βάλσαμο που ανανεώνει και δίνει κουράγιο, προσωρινή διαφυγή, ευπρόσδεκτη, από τα δύσκολα μονοπάτια του 21^{ου} αιώνα.

105. Τριαντάφυλλο
γλυκό,
τριανταφυλλάκι...

Δεν ήταν αυτό το μόνο άρωμα της αθωότητας. Υπήρχαν κι άλλα: το κίτρο (ή φράπα) που κι αυτό γινόταν γλυκό και μοσχομύριζε το σπίτι, το χειμώνα, το νεράντζι που μετατρεπόταν σε γλυκόπικρη μαρμελάτα και που μόνο με τη παραδοσιακή αγγλική – πανάκριβη τότε – μπορούσε να συγκριθεί. Το κυδώνι και τα βερύκοκα (μίσμις) που έμπαιναν στην πασταφλόρα, το σταφύλι με την κανέλα και τη μασίχα και πάνω απ' όλα ο κουρμάς, το ευλογημένο φρούτο της Αιγύπτου, κεντρικό στοιχείο σε τόσους μύθους.

Κι ύστερα υπήρχαν τα ζουμπούλια στη βεράντα, τα φούλια και τα γιασεμιά. Αυτά δεν γίνονταν γλυκό. Μεγάλα, μενεξελιά αισθησιακά και παχυπέταλα τα πρώτα, με μακριούς στήμονες που πάλλονταν στο ελαφρύ αεράκι στο ελάχιστο άγγιγμα, ανέδυναν το βαρύ μεθυστικό τους άρωμα, περνούσαν σε κλωστή και σαν γιορντάνια στόλιζαν τους τόσο πρόωρα γυναικείους λαιμούς μας. Τα μπλέκαμε με τα μεθυστικά λευκά γιασεμιά και φανταζόμασταν τους εαυτούς μας εξωτικά πλάσματα με μυρωδάτα στέμματα στα μαλλιά που μας έκαναν αερικά ένα με τη φύση, ή μας μεταμόρφωναν σε νύφες που περίμεναν το ταίρι τους. Κι ύστερα έρχονταν κι άλλα, κι άλλα πολλά λουλούδια. Οι πανσέδες, τα σκυλάκια, τα γλυκύτατα πολύχρωμα μοσχομπίζελα, το απαραίτητο μπουκέτο του μπαμπά στη μαμά.

Τα θυμούνται στο ανθογυάλι, πάνω στο πιάνο, να αιχμαλωτίζουν τη προσοχή μου την ώρα του μαθήματος με τη τόσο υπομονητική κυρία Γκάτ. Δεν έμαθα ποτέ να παίζω καλά πιάνο, θυμάμαι όμως ακόμη τις μελωδίες και το άρωμα. Ίσως έφταιγαν τα μοσχομπίζελα....

Στην αντίπερα όχθη υπήρχαν κι άλλες μυρωδιές από την εποχή της αθωότητας. Η χέλμπα, το αισθησιακό χόρτο που χρησιμοποιούσαν οι Αιγύπτιες. Έπιναν το αφέψημα και τα κορμιά τους ανέδιναν το ιδιότυπο άρωμα. Κι από δίπλα μύριζε ο κόλιανδρος με το καβουρδισμένο σκόρδο στα αιγυπτιακά φαγητά, ανακατευόταν με τη μυρωδιά από τα γλυκά με το σουσάμι και το σιμιγδάλι ζυμωμένο με βούτυρο γάλακτος (σαμσαμίγια και αρίσσα), και το παγωτό με το μαχλέπι (ντοντουρμά) το καλοκαίρι. Τα φρεσκοτηγανισμένα “κουλουράκια της στιγμής” που μας περίμεναν στη πιατέλα το απόγευμα με το τσάι μετά το σχολείο. Κι ακόμη η μυρωδιά από τα άλογα πούσερναν τα μόνιπα, κι απ' τις καμήλες που περνούσαν, νωχελικά, υπομονητικά, στωικά, θαρρείς, με τη συνοδεία των καμηλιέρηδων. Κι η μυρωδιά του τριφυλίου

106. Απολαμβάνοντας τη χειμωνιάτικη λιακάδα.
Αρχείο Μ.Δ.

107. Λουλούδια κι αρώματα του Μάν κι όνειρα.
Αρχείο Μ.Δ.

σους αγρούς που συνόδευε το χαλαρωτικό θέαμα του πράσινου χαλιού χιλιάδων εκταρίων (φιντάνια) με το μπουμπουκιασμένο βαμβάκι να σκορπά χιλιάδες λευκές πινελιές καθώς το μάζευαν οι μικρές φελλάχες· και του σανού το χειμώνα που ανακατευόταν με την κοπριά των βοδιών σαν έσερναν το άροτρο ή γύριζαν τη ρόδα του μαγγανοπήγαδου που βοηθούσε ν' αναβλύζει το πολύτιμο νερό για το πόσιμο. Συμπλήρωμά τους η μυρωδιά της βαμβακόπιπτας που σιβαζόταν σε σωρούς για να χρησιμοποιηθεί σαν τροφή των ζώων. Ανακατεμένη με λάσπη γινόταν ακόμη πλίθες που στέγνωναν στον ήλιο πριν αποτελέσουν βασικό οικοδομικό υλικό για τις φτωχικές καλύβες των φελλάχων.

Τούτα τα πλούσια αρώματα με συντροφεύουν πάντα θυμίζοντας μου πως δεν χρειάζονται πολλά για να νοιώσει κανείς πληρότητα.

108. Η περιοχή του Τοριέλ όπου λειτουργούσαν τα ΕΕΜ.
Αρχείο Μαργαρίτας Δρίτσα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ*

Αντιγραφή: Λάκης Σταυρινούδης

* Από το μητρώο μαθητών στα ΕΕΜ.

Δεν περιλαμβάνει όσους φοίτησαν μεν αλλά αποφοίτησαν από άλλα σχολεία, ιδιαίτερα μετά το 1960.

Σχολικό έτος 1931-1932

Βασιλειάδου Δ. Φωτεινή
 Βλαχάκης Αθ. Βασίλειος
 Βουρλιώτης Μ. Κων/τίνος
 Γερασίμου Ν. Ιωάννης
 Κουτσούμης Γ. Κων/τίνος
 Κυδωνάκης Γ. Πέτρος
 Κυριακοπούλου Μ. Ευδοκία
 Μπαλτάς Γρ. Σωτήριος

Μπαλτάς Μιχ. Ιωάννης
 Οικονόμου Δ. Ειρήνη
 Οικονόμου Θ. Ελένη
 Παπαδάκης Αρ. Θεόδωρος
 Σταμούλου Χρ. Αντωνία
 Χατζόκος Γ. Κλέων
 Χατούπης Χ. Δημήτριος
 Χούμπης Π. Δημήτριος

Σχολικό έτος 1932-1933

Βλαχάκης Ηλ. Χριστόφορος
 Γερασίμου Ν. Αγγελική
 Ζάχος Π. Χρήστος
 Καλλιανιώτης Αλ. Σπυρίδων
 Κουτσούμη Γ. Ελένη

Κωνσταντινίδου Χ. Μαρία
 Μαυρολέων Ηλ. Γεώργιος
 Μελετίου Ι. Θεόδωρος
 Ρούσσος Σ. Ευστράτιος
 Χατζηχρίστου Αν. Χριστόφορος

Σχολικό έτος 1933-1934

Κοσμάτος Γ. Αλέξανδρος
 Μαρίνου Δ. Ισμήνη
 Παπαδάκη Κ. Μαρία
 Πελεκάνου Νικ. Ελένη
 Οικονόμου Θ. Γεώργιος

Ραντοπούλου Δ. Δέσποινα
 Σαπουτζής Θ. Ιωάννης
 Τσικούρης Ευσ. Περικλής
 Χρυσοστομίδης Α. Χρυσόστομος

Σχολικό έτος 1934-1935

Αλιδρομίτης Απόστολος
 Αναστασοπούλου Α. Αθηνά
 Αθανασιάδης Λ. Νικόλαος
 Βαρέπας Δημήτριος
 Βασιλείου Δ. Βασίλειος
 Γιακουμόπουλος Παναγιώτης
 Διαμαντή Απ. Ευαγγελία
 Καλλιανιώτης Αλ. Στυλιανός

Καλμούτης Γρ. Παναγιώτης
 Κυδωνάκης Γερ. Γεώργιος
 Λασκαρίδου Ιφιγένεια
 Μανωλάκης Νικόλαος
 Ολυμπίτης Γρ. Αντώνιος
 Παπαδάκη Αρ. Ελένη
 Παπανικόλας Ανδρέας
 Παπακώστας Βασίλειος

Πέππες Αλέξανδρος
Τσουκαλαδάκης Κωνσταντίνος

Φραγκούλης Κωνσταντίνος

Δεν υπήρξαν απόφοιτοι κατά το σχολικό έτος 1935-1936

Σχολικό έτος 1936-1937

Αλεξανδρόπουλος Αθανάσιος
Αγγελάκης Β. Στέφανος
Βατσάκης Γ. Εμμανουήλ
Γαρζώνης Π. Σπυρίδων
Διαμαντίδης Α. Κωνσταντίνος
Ζενζεφύλλης Ι. Κωνσταντίνος
Κριμίζη Ευρ. Ζηνοβία
Λαζαρίδης Λ. Θεόδωρος

Μηνακούλης Δ. Πλάτων
Μουτζουρόπουλος Π. Γεώργιος
Νομικός Γ. Θεοδόσιος
Παπαδάκη Πολ. Ειρήνη
Παπαδάκης Περ. Θεόδωρος
Παπακυρίση Β. Σταυρούλα
Πιζάνης Β. Βύρων
Χαμπουλίδης Σύλβεστρος

Σχολικό έτος 1937-1938

Αλεξάνδρου Ιωαν. Μαρία
Απέσσου Ανδρ. Ισαβέλλα
Βλαβιανού Νικ. Σεβαστή
Γαρζώνη Πετ. Μαρία
Γκόγκολα Ι. Ελπινίκη
Εγγλεζοπούλου Αλεξάνδρα
Ερωδιάδης Νικ. Δημήτριος
Θεοδοσίου Χρ. Νικόλαος
Κωστάλου Στ. Βαρβάρα
Κραζούδης Αν. Γεώργιος
Βατσάκης Γ. Νικόλαος

Κουτουπίδης Α. Σταύρος
Καραμεσίνης Ι. Νικόλαος
Κριμίζη Ευρ. Ειρήνη
Λαζαρίδης Λ. Ιωάννης
Μαθιούδης Ι. Κωνσταντίνος
Μωραίτης Π. Δημήτριος
Πελεκάνου Ν. Γαλάτεια
Σταυρίδης Ιωσ. Σταύρος
Συραγάκης Ιωάννης
Τρίχας Ι. Παναγιώτης

Σχολικό έτος 1938-1939

Αλωνεύτου Ν. Δανάη
Αλωνεύτης Ν. Φειδίας
Αντωνίου Ι. Πέτρος
Απέσσος Αν. Ιωάννης
Ασημακόπουλος Σ. Ιωάννης

Βλαβιανός Ν. Δημήτριος
Γκουλιώτης Ι. Λέανδρος
Γκόγκολας Ι. Κωνσταντίνος
Γούσιας Β. Χρήστος
Ερωδιάδου Ν. Ζωγραφιά

Κατακουζηνού Γ. Ρέα
 Κομνηνός Π. Γεώργιος
 Κριτωτάκης Ν. Γεώργιος
 Κυδωνάκης Γ. Σπυρίδων
 Κυριακίδης Κ. Μιχαήλ
 Λαμπρίδης Χ. Βασίλειος
 Παπακυρίσης Β. Σπυρίδων
 Πιζάνης Σ. Μιχαήλ
 Σάββας Σ. Νικόλαος
 Σκευοφύλαξ Γρ. Γεώργιος

Στενός Στ. Αντώνιος
 Στενός Στ. Γεώργιος
 Τσικούρης Ε. Νικόλαος
 Ταμπακίερας Μ. Εμμανουήλ
 Χατζηβασίλης Β. Αναστάσιος
 Χραδέλλης Χ. Χρήστος
 Χωραφιάδου Θ. Ευθαλία
 Μαρίνος Π. Ιωάννης
 Γκάτης Πιλάδης

Σχολικό έτος 1939-1940

Ανδρουλιδάκης Γεώργιος
 Αρμαράκης Κωνσταντίνος
 Βατσάκη Γ. Αικατερίνη
 Βλοντάκη Αν. Δήμητρα
 Βουρλιώτης Μ. Ευάγγελος
 Δασκαλόπουλος Αν. Παύλος
 Εγγλεζόπουλος Β. Κων/τίνος
 Ζερβούδης Στέφανος
 Καλφρόπουλος Παν. Ιωάννης
 Κεφαλάς Γρ. Κωνσταντίνος
 Κωστομένος Δ. Ελευθέριος
 Κουτζούκης Ι. Ειστράτιος
 Κυπριάδου Ι. Αικατερίνη
 Λάρδης Σ. Παναγιώτης
 Ταμπακίερας Μ. Νικόλαος

Μηνιώτης Ι. Γεώργιος
 Νικολάου Γ. Ιωάννης
 Οικονόμου Θ. Βασίλειος
 Παντολέων Ι. Μαρία
 Παπαμιχαλάκης Ευάγγελος
 Πετρόπουλος Χρ. Βασίλειος
 Πιζάνης Ιωάννης
 Πιπερίδης Π. Γρηγόριος
 Πλάντζος Κ. Χριστόφορος
 Σάββας Σ. Παναγιώτης
 Σικάλης Ν. Κωνσταντίνος
 Σοίλης Γ. Φραγκίσκος
 Στυλιανός Ι. Γεώργιος
 Σκευοφύλαξ Ι. Βαρθολομαίος

Σχολικό έτος 1940-1941

Ασημακοπούλου Σ. Ειρήνη
 Απέσσοις Αν. Νικόλαος
 Βλαχάκης Ε. Νικόλαος
 Γαρζώνη Πετ. Αικατερίνη
 Γιαννόπουλος Γερ. Μιχαήλ
 Ζερβούδης Αρ. Αλέξανδρος
 Ιωνά Σπ. Ιωάννα

Ιωνάς Σπ. Ιωάννης
 Καθαροπούλου Χ. Έλλη
 Κυπριώτης Γερ. Σπυρίδων
 Λαζαρίδου Κ. Αικατερίνη
 Μάσχας Β. Μιχαήλ
 Νιτζέ Ι. Ελένη
 Ντάκος Α. Θεμιστοκλής

Νομικός Γεωρ. Κωνσταντίνος
 Νανοπούλου Ίσις
 Παπαδάκη Περ. Άννα
 Παπαντώνης Ν. Νικόλαος
 Παπαμιχαλάκης Νικ. Ιων
 Στρατάκη Ιωαν. Μαρία
 Στρατάκης Ιωαν. Μιχαήλ

Στραγάλης Βασ. Ιωάννης
 Σταυρούλης Ι. Γεώργιος
 Στυλιάρης Ν. Γεώργιος
 Χατζηπάνου Ελένη
 Λέκος Νικ. Θεοφάνης
 Γιαλλούση Αγ. Λυδία

Σχολικό έτος 1941-1942

Αζαρίας Γ. Μέτων
 Αρμαράκης Ιωάννης
 Ασλανίδης Β. Ιωάννης
 Βίγκα Θρ. Αλίκη
 Βουρλιώτης Μ. Ζαχαρίας
 Βουρλιώτη Μ. Ελένη
 Εμμανουήλ Σπ. Κων/τίνος
 Ζάχος Β. Δημήτριος
 Κυδωνάκη Γερ. Στέλλα
 Κυριακίδης Κ. Βασίλειος
 Κωνσταντινίδης Α. Ιωάννης
 Λημνιός Ν. Ευστράτιος
 Λυκουριάς Ε. Θεόδωρος

Νανοπούλου Θέτις
 Νικολαντής Ι. Γεώργιος
 Νομικός Γ. Μιχαήλ
 Παντολέων Ι. Φωτεινή
 Πασπάλη Μιλ. Αλίκη
 Ρισπέρης Αθ. Παναγιώτης
 Στεργίου Κων. Σάββας
 Σωτηρίου Χρ. Γεώργιος
 Στρογγύλης Στ. Κωνσταντίνος
 Τσακοτέλης Α. Αριστοτέλης
 Τσακίρογλου Γ. Ιωάννης
 Φιλίππου Μ. Κωνσταντίνος

Σχολικό έτος 1942-1943

Απέσσοις Χαρίλαος
 Αποστολάκης Γεώργιος
 Αναστασίου Γεώργιος
 Αθανασιάδης Ιάσων
 Βατσάκης Ευάγγελος
 Βασιλείου Χαράλαμπος
 Βασιλικός Δημήτριος
 Γκούδος Μιχαήλ
 Πεζάς Παράσχος
 Διαμαντούλης Αντώνιος
 Ερωδιάδης Ιωάννης

Εγγλεζοπούλου Κυριακή
 Ηλιάδης Ελευθέριος
 Καραγιάννης Βασίλειος
 Κοπέλλης Ανδρέας
 Κριμίζης Δημήτριος
 Λαθουράς Νικόλαος
 Μαλλιώτης Βασίλειος
 Μπίλλης Αντώνιος
 Φράκας Κάρολος
 Νώε Γρηγόριος
 Σπυρίδων Σπυρίδωνας

Δημητριάδου Ζαχάρω
Σωτηρόπουλος Εμμανουήλ
Σκαναβής Στέφανος

Τσουκάρης Ευστράτιος
Φικάρδου Δομνίκη

Σχολικό έτος 1943-1944

Ανδριτσάκης Παναγιώτης
Ανταράκης Πέτρος
Αρετός Γεώργιος
Γαρζώνη Ελένη
Γιαλλουράκη Άννα
Δαυίδ Γεώργιος
Διαμαντούλης Αντώνιος
Εμμανουήλ Γεώργιος
Ζημόπουλος Πάρις
Καθαρόπουλος Χαράλαμπος
Κλεούδης Προκόπιος
Κορώνης Γεώργιος
Κούτσικος Νικόλαος

Λάσκαρης Γεώργιος
Μιχαλινού Ελένη
Μπίας Σπυρίδων
Πατσαρίσσης Νικόλαος
Πιζάνη Ευφροσύνη
Ρηγόπουλος Γεώργιος
Ρουσιάς Αναστάσιος
Σκορδιαλός Αντώνιος
Σπανού Ειρήνη
Στραγάλης Βύρων
Σωτηρόπουλος Ιωάννης
Τσαχάκης Νικόλαος
Παπαδέλλης Ιωάννης

Σχολικό έτος 1944-1945

Ανδρεαδάκης Παναγιώτης
Αζαριάν Μαρία
Αρβανιτόπουλος Δημήτριος
Βούσβουρας Αθανάσιος
Γιαλλουράκης Μιχαήλ
Γρηγορίου Παναγιώτης
Διαμάντη Φωτεινή
Ζάχος Ιωάννης
Ζήσου Χαράλαμπος
Θεοδωρίδης Θεόδωρος
Ιωαννίδης Βίκτωρ
Κοκοβίνη Άννα

Κριμίζης Γεώργιος
Κριτσωτάκης Λάμπρος
Κυδωνάκης Βύρων
Μακρυγιάννης Ιωάννης
Ματσούκης Κωνσταντίνος
Παντελίδου Αθηνά
Παπαδάκη Ελένη
Παπαντωνάκης Γεώργιος
Πιζάνη Ελένη
Τρυποσκιάδης Κωνσταντίνος
Κομνηνός Εμμανουήλ
Σκαλιέρης Μιχαήλ

Σχολικό έτος 1945-1946

Καναβούτσος Γεώργιος
 Στράφτης Γεώργιος
 Ανδριτσάκης Δ. Γεώργιος
 Αποστόλου Κ. Παύλος
 Αρετός Σ. Κωνσταντίνος
 Βαρτελάς Π. Νικόλαος
 Βλαβιανού Ν. Μαρία
 Βλοντάκης Α. Πλούταρχος
 Βολιανίτης Β. Ηλίας
 Δανιηλίδης Θ. Ιωάννης
 Καρμυροπούλου Γ. Καίτη
 Κατσιμπέρη Δ. Ελένη
 Κομνηνός Α. Παναγιώτης
 Κουτσοδενδρής Δ. Ιωάννης
 Κύρκου Γ. Ανδρέας
 Λαγός Ε. Χαράλαμπος
 Λαθουράς Γ. Θεόδωρος
 Λαναράς Δ. Νικόλαος
 Λάμπας Γ. Κωνσταντίνος
 Λάσκαρης Χ. Λάσκαρης

Μακρής Ν. Κωνσταντίνος
 Μαμούρης Κ. Κωνσταντίνος
 Νικήτας Α. Βύρων
 Νικολάου Δ. Μιλτιάδης
 Παταράκης Π. Κωνσταντίνος
 Παντελίδου Ι. Μαρία
 Περουλής Ε. Εμμανουήλ
 Ρισπέρης Α. Θεμιστοκλής
 Σκούταρης Α. Νικόλαος
 Ταμπακίερας Μ. Ιωάννης
 Τσαχάκης Ι. Κωνσταντίνος
 Τσικούρης Ε. Λέανδρος
 Τσιπουράς Χ. Σταύρος
 Φάλκου Φ. Γεώργιος
 Φώσκολος Χ. Θεόδωρος
 Ψάλτης Α. Γεώργιος
 Ξυνογαλάς Νικ. Βασίλειος
 Κυριαζής Χρ. Παύλος
 Χριστοδούλου Κων. Ευστάθιος

Σχολικό έτος 1946-1947

Βαρκάς Ι. Νικόλαος
 Βουτυράκης Εμμ. Ευστράτιος
 Γαλλιούγκης Π. Μιχαήλ
 Γεωργίου Γ. Αδαμάντιος
 Δερβινιώτου Γ. Καλλιόπη
 Έξαρχος Γ. Νικόλαος
 Ζαχαράτος Γερ. Αλέξανδρος
 Κάλος Μ. Ιωάννης
 Καπόμπασης Αρ. Παναγιώτης
 Κατσιμπέρης Δ. Σταμάτιος
 Κωνσταντινίδου Μερόπη
 Λαμπρίδης Χ. Δημήτριος

Ματσούκης Ν. Όθων
 Μαρκοπούλου Δ. Μαρία
 Μωραιίνης Γ. Αριστέιδης
 Σκουλικίδης Αντώνιος
 Σαμαράς Γ. Αθανάσιος
 Σεγρέδος Δ. Νικόλαος
 Φαλαλή Γαρ. Θεοφίλη
 Φιλιππίδης Π. Γεώργιος
 Χατζηκωνσταντίνου Κωνσταντίνος
 Χαλκιάδης Γ. Αντώνιος
 Λυκουρίδης Φωτ. Μιχαήλ
 Καπόμπαση Αρ. Αικατερίνη

Σχολικό έτος 1947-1948

Ανδριτσάκης Ι. Παναγιώτης
 Αμαξόπουλος Σ. Αντώνιος
 Γρηγορίου Περικλής
 Θεοδοσσόπουλος Π. Σπυρίδων
 Θεοδωρίδης Γ. Ιωάννης
 Κονδύνης Μιχ. Αλέξανδρος
 Κουνινής Αντ. Απόστολος
 Καρίβαλης Δαμιανός
 Παντελίδου Ι. Άννα

Πασχάλης Νικόλαος
 Πανταζής Αγ. Βλάσσιος
 Σουρής Πολ. Νικόλαος
 Στραγάλης Βασ. Αλκιβιάδης
 Σαούλης Ομ. Λεωνίδας
 Τροιζής Ευστρ. Κων/τίνος
 Τελεβάντος Ν. Αριστείδης
 Χαριτοπούλου Γ. Ιωάννα

Σχολικό έτος 1948-1949Γυμνάσιον

Γουλανδρής Κων. Γεώργιος
 Γραμμενόπουλος Δ. Ευστράτιος
 Δανιάς Ιωαν. Εμμανουήλ
 Διανέλλος Ιωαν. Στέφανος
 Ζερβούδης Αρ. Νικόλαος
 Ζήσος Σ. Σπύρος
 Καζαμία Τρ. Αικατερίνη
 Καλογερόπουλος Ν. Στέφανος
 Κοντογεωργοπούλου Αικατερίνη
 Κρασούλης Δ. Αναστάσιος
 Κωστάλου Κων. Στυλιανή
 Λαγός Ευαγ. Βασίλειος
 Φωκάς Ι. Δημήτριος

Μακρής Κων. Λάμπρος
 Μαλινέσκου Γ. Φωτίου
 Παναγιωτόπουλος Π. Ηλίας
 Πλατής Αντ. Γεώργιος
 Πολίτης Ιωαν. Βασίλειος
 Ρήγας Απόστ. Ευάγγελος
 Σαββόπουλος Ι. Γεώργιος
 Σμυρνιούδης Μιχ. Δημήτριος
 Σούλης Δ. Ιωάννης
 Συμεωνίδου Ευθ. Ευτυχία
 Σιναδινού Π. Αγγελική
 Τάμαρης Θεοδ. Ανδρέας

Εμπορικόν τμήμα

Ανδρέου Παντ. Θωμάς
 Βασαρδάνης Δ. Νικόλαος

Βασαρδάνης Δ. Γεώργιος

Σχολικό έτος 1949-1950

Βλάχσης Β. Αυγουστής
 Βαφειαδάκης Ι. Γεώργιος
 Βοσνίδης Γ. Πέτρος

Γιανναρίδου Θ. Παυλίνα
 Δροσόπουλος Π. Γεώργιος
 Ζαφειριάδης Απ. Γεώργιος

Κατσάκος Απ. Θεμιστοκλής
Κοντογεωργόπουλος Ευστάθιος
Νομικός Γεωργ. Ανδρέας
Παπακωνσταντίνου Αγνή
Πατσαρίσου Ν. Αριστέα

Παπαδάκη Γεωρ. Αθηνά
Ρίτσος Παντ. Βασίλειος
Σαΐτας Μιχ. Αθανάσιος
Φαλαλή Γαρ. Μαρία
Παπαναστασίου Άγγελος

Εμπορικών τμήμα

Ανδριώτης Κων. Γεώργιος
Βουρλιώτης Μ. Απόστολος
Καϊλής Αγ. Παρασκευάς

Νικολάου Β. Νικόλαος
Μιχαηλίδης Κ. Μάριος

Σχολικό έτος 1950-1951

Ανδρουλιδάκης Μιχ. Χριστιανός
Ζερβός Ευαγ. Γεώργιος
Καζαμίας Θεοδ. Πάρις
Καλογεράκης Κων. Στυλιανός
Λαγός Ε. Αργύρης
Λαγουδάκης Φ. Δημήτριος
Μαυρονικόλας Θ. Ανδρέας
Μίτλετον Φιλ. Μιχαήλ
Μπαρούτης Ν. Γεώργιος
Μπενάκης Γ. Χαρίλαος

Μπίμπλιος Αρ. Ευάγγελος
Παναγόπουλος Ηλ. Βασίλειος
Παρασκευάς Αθ. Γεώργιος
Στυλιανού Εμμ. Στυλιανός
Χρυσόπουλος Ε. Ευστράτιος
Σαμαρίδης Ν. Απόστολος
Ψάλτη Μ. Άννα
Αυγερινός Παναγιώτης
Κρητικός Π. Γεώργιος

Σχολικό έτος 1951-1952

Βιδάλης Ευαγ. Θεόδωρος
Βοντζαλίδης Δημ. Αριστοτέλης
Βαρέττα Δημ. Αγγελική
Διαμαντάρας Δημ. Επαμεινώνδας
Διαμαντάρας Δημ. Ιωάννης
Δέτσικα Στ. Ελευθερία
Δέτσικα Στ. Αναστασία
Γκρου Αθ. Κωνσταντίνος
Ζαμπέρ Ιωαν. Γεώργιος
Ηλία Χαρ. Ελένη
Καράγιωργα Αθ. Ολυμπία
Καρατζάς Γεωρ. Παύλος
Καρτσούνης Α. Κωνσταντίνος

Καψιμάλης Π. Γεώργιος
Καζαμίας Γρ. Στέφανος
Λουράντος Γεωργ. Δημήτριος
Μυλωνάς Βασ. Εμμανουήλ
Μαλέας Εμμ. Νικόλαος
Μελλινιώτης Χρ. Λεωνίδας
Μιχαηλίδου Βασ. Πολυξένη
Οκταπόδης Χρ. Αντώνιος
Περδίκης Κων. Εμμανουήλ
Ποριάζης Γεωρ. Δημήτριος
Πατσατζή Παν. Γεωργία
Σαργιάνογλου Γ. Παύλος

Εμπορικόν τμήμα

Ζερβός Παντ. Δημήτριος
Χατζηκρήστου Ι. Γεώργιος

Πλάντζος Δημ. Βασίλειος

Σχολικό έτος 1952-1953

Ανδριτσάκη Παν. Σοφία
Δρεβενίτσου Δέσποινα
Δερβινιώτης Κων. Νικόλαος
Διανέλλος Ιωαν. Δημήτριος
Θεοδωρίδης Χαράλαμπος
Κωβαίος Χρ. Μιχαήλ
Κιούρης Ελευθ. Γεώργιος

Καραγιαννόπουλος Γ. Νικόλαος
Ποριάζης Γεωρ. Ίων
Παπαδημητρίου Δ. Ιωάννης
Συνοδινός Ιωαν. Αλέξανδρος
Σκοτεινιάδης Ιωαν. Ιωάννης
Τσόντζος Στ. Κωνσταντίνος
Φυσεντζίδου Κ. Ευαγγελία

Σχολικό έτος 1953-1954

Βοσνίδου Γεωρ. Δέσποινα
Ζαχαράτος Γερ. Θεόδωρος
Θεμέλαρος Στ. Μιχαήλ
Καρατζάς Γεωρ. Ιωάννης
Καρτσούνης Αλεξ. Ευστράτιος
Κουζής Ιωαν. Γεώργιος
Κρεμλής Σταμ. Παντελής
Μειμάρογλου Γρ. Χαράλαμπος
Μιχαηλίδου Κυρ. Παρασκευή
Ορφανίδης Μιχ. Νικόλαος

Παπαδόπουλος Στ. Γεώργιος
Παπαδόπουλος Αντ. Ιορδάνης
Παπαστρατηγάκης Βύρων
Παπαφιλίππου Απ. Δημήτριος
Πισμάνη Στεφ. Αγγελική
Σωφρονιάδου Ευδ. Κυριακή
Τάρμπας Αλεξ. Νικόλαος
Φιλιππίδης Βρ. Μιχαήλ
Φλεβοτομάς Μιχ. Ιωακείμ
Παπαδημητρίου Ειρήνη

Σχολικό έτος 1954-1955

Ανδριτσάκη Παν. Δέσποινα
Βαβούλη Ανδρ. Ιφιγένεια
Βαλεντής Ανδρ. Ευάγγελος
Γεωργιάδου Πολυδ. Ελπίς
Γεωργούλης Παν. Κωνσταντίνος
Γκατ Γεωρ. Μαρία
Δήμας Ηλ. Πέτρος
Δήμας Φωτ. Χρήστος

Ιατρίδου Κων. Ευγενία
Καραντινόπουλος Δ. Χρήστος
Κασιάκος Στ. Κίμων
Καμπαξής Μιχ. Γεώργιος
Κόντης Νικ. Ευθύμιος
Μανουσάκης Παν. Κωνσταντίνος
Μαρκοπούλου Νικ. Φωτεινή
Μαρτσέκης Πασχ. Ιωάννης

Μαυρολέων Βασ. Νικόλαος
Οικονόμου Γεωρ. Ζωή
Παγκάλου Πετ. Μαρία
Ποριάζη Κων. Πηνελόπη
Παπαδάκης Πολ. Μάριος

Σαββίδης Κων. Στυλιανός
Σμυρνιούδης Μιχ. Μίνως
Τάρμπα Αλεξ. Χριστίνα
Χατζηνικόλας Δημ. Χαράλαμπος
Νανοπούλου Κων. Σοφία

Σχολικό έτος 1955-1956

Ακιογλου Χρ. Δέσποινα
Ανδρέου Παντ. Ανδρέας
Βελέντζα Παν. Ευτυχία
Γιανναρίδου Θεοδ. Γεσθ.
Γιαλουρίδης Στυλ. Αλέξανδρος
Γεωργιάδης Πολ. Γεώργιος
Διανέλου Αποσ. Σταματ.
Δημητρίου Αθαν. Ευγέν.
Θεοδωρίδου Δημ. Καλυψώ
Θωμόπουλος Ι. Ανδρ.
Κιούρης Ελευθ. Βασίλειος
Μαμάκος Γρηγ. Ιωάννης
Μενδώνης Κων. Νικόλαος

Παναγιωτάκος Παν. Ιωάννης
Πλακωτάρης Μιχ. Ιωάννης
Παπαγεωργίου Δημ. Ευστράτιος
Παπαφιλίππου Αποσ. Μην.
Παπαγιαννίδης Σπυρ. Θεοχ.
Παπασταματίου Δημ. Καλ.
Παπαδημητρίου Διαμ. Ελ.
Πάγκαλος Πετ. Γεώργιος
Περιφήμου Κων. Αναστ.
Σιφνιώτης Χαρ. Θεολόγος
Στραγάλης Β. Βόρης
Τρίχα Μην. Ευγενία
Χατζηδάκης Ευαγ. Νικόλαος

Σχολικό έτος 1956-1957

Αγριτέλλης Δημητ. Γεώργιος
Αντωνάκης Νικ. Χρήστος
Γεωργιάδου Γεωρ. Σόνια
Δερβινιώτης Αναστ. Θεόδωρος
Δημητριάδης Ξενοφ. Αντώνιος
Εμίρης Ιωαν. Ηλίας
Ζαφειρέλλης Γρ. Κωνσταντίνος
Ζήλης Ανδρ. Εμμανουήλ
Θωμοπούλου Δημ. Σταματία
Καμινάρης Σωκ. Μιλτιάδης
Καρακώζη Γεωρ. Μαρία
Κιούρης Ελευθ. Άγγελος
Κοκκαλά Αλεξ. Ειρήνη
Κουκουπάρης Αδ. Πέτρος
Μακρής Παν. Ιωάννης

Μανδάλας Ιωαν. Εμμανουήλ
Μανδαλιός Γαβ. Γεώργιος
Οικονόμου Νικολ. Βασίλειος
Παπαγεωργίου Δημ. Κωνσταντίνος
Παπαγιαννίδης Σπυρ. Φωκίων
Παππάς Αλ. Σταύρος
Πατσατζή Κων. Ειρήνη
Πέππες Ηλ. Σπυρίδων
Πισσίας Χρ. Αλέξανδρος
Σουβλή Δημ. Μαρκέλλα
Σωφρονιάδου Ευδ. Δέσποινα
Τρίκας Μην. Ελευθέριος
Τσόντζος Σταυρ. Μάριος
Φυσεντζίδης Κων. Γεώργιος

Σχολικό έτος 1957-1958

Απίση Ανδρ. Αθηνά
 Βλάχος Δημ. Ελευθέριος
 Εμίρης Νικ. Εμμανουήλ
 Ζερβός Δημ. Ιωάννης
 Ηλιάδης Ηλ. Γεώργιος
 Κονετάρ Δημ. Ιωάννης
 Κουβά Δημ. Σταματία
 Κωβαίος Δημ. Γεώργιος
 Μπαρμπέρογλου Λεων. Ευαγ.

Μισιρής Μηνά Μιχαήλ
 Σταμπέκης Δημ. Περικλής
 Τζανάκης Ιωαν. Εμμανουήλ
 Τσακοτέλης Αντων. Παναγιώτης
 Τρίμιτσης Αντων. Γεώργιος
 Χατζημικάλης Ορεστ. Γεώργιος
 Χατζηχρήστος Ιωαν. Ελευθέριος
 Χατζηδάκη Ευαγ. Μάρθα

Σχολικό έτος 1958-1959

Αλιφραγκής Γ. Γεράσιμος
 Ανδριτσάκη Νικ. Μαρία
 Αντωνάκης Νικ. Θεμιστοκλής
 Γκιάτης Κων. Στέλιος
 Δαυίδ Γ. Αικατερίνη
 Ιατρίδης Κων. Χρήστος
 Καζής Νικ. Μιχαήλ
 Κεφαλάκης Ελευθ. Κωνσταντίνος
 Λέγκας Ηλ. Αθανάσιος
 Μπαμπούλη Βασ. Ευθαλία
 Αγιάνογλου Ιωάννης
 Θεοδωρίδης Μ.

Οικονόμου Ι. Νέαρκος
 Παλαιολόγος Κων. Παναγιώτης
 Ποντόπουλος Ευστ. Βασίλειος
 Σιφνιώτης Χαρ. Ευάγγελος
 Σκορτίδης Μιχ. Αριστοτέλης
 Τζέττη Μιχ. Σοφία
 Χαρίσσης Βασ. Νικόλαος
 Χατζημικάλη Μιχ. Ισαβέλλα
 Χρυσσοχός Αλφ. Γεώργιος
 Χατζηνανέσης Κωνσταντίνος
 Τσέπερης Ιωάννης

Σχολικό έτος 1959-1960

Αναστασίου Ιακ. Φοίβος
 Αργυρόγλου Ιωαν. Αργύριος
 Γεωργιάδου Γεωρ. Ηώ
 Ζερβός Δημ. Ευάγγελος
 Ζήλης Ανδρ. Ιωάννης
 Ιωαννίδης Κυρ. Δημήτριος
 Κατσαρά Ονουφ. Προκοπία
 Καραγιάννη Γεωρ. Καλλιόπη
 Καρβουνοπούλου Μιχ. Όλγα

Κοκαβέση Σιμ. Θεοδώρα
 Οράτης Γεωργ. Ιωάννης
 Παπαγεωργίου Δημ. Περσεφώνη
 Παπαδόπουλος Αντ. Νικόλαος
 Πουλαράς Μιχ. Γεώργιος
 Σταυρίδης Νικ. Σταύρος
 Σκόρδος Εμ. Νικήτας
 Τηρητάς Παντ. Εμμανουήλ
 Τρίχα Μηνά Ανδρονίκη

Σχολικό έτος 1960-1961

Βελούδος Ηλ. Δημήτριος
 Δερβινιώτης Αναστ. Αθανάσιος
 Εκτωρίδου Γεωρ. Αικατερίνη
 Ηλίας Χαρ. Νικόλαος
 Θεοδωρίδης Δημ. Γεώργιος
 Καραγιαννόπουλος Λ. Γεώργιος
 Κατσαράς Ονουφ. Νικόλαος
 Κεφαλάκης Ελευθ. Ιωάννης
 Κοντραφούρης Ιωαν. Γεώργιος
 Κοτζάς Μιχ. Γεώργιος
 Κουτσογιάννης Γεωρ. Ιωάννης
 Κυριάδου Αχιλ. Άννα
 Κώσταλος Ανδρ. Χρήστος
 Λάσκαρης Ανδρ. Γεωρ.

Μαλίτης Κυρ. Βασίλειος
 Μανιώτης Γεωρ. Χριστόδουλος
 Μενδώνη Κων. Γεωργία
 Μπενάκη Δημ. Αλίκη
 Μίπλετον Φιλ. Κλεοπάτρα
 Νικολούδης Μάρκου Νικόλαος
 Οικονόμου Ιωαν. Δημήτριος
 Σταμπέκη Δημ. Ζωή
 Στεφανάκης Γεωρ. Δημήτριος
 Συμεωνίδης Κων. Γεώργιος
 Χανδρινός Σπυρ. Ιωάννης
 Χατούπη Παναγ. Μαρία
 Χουλιάκης Ιωαν. Σταμάτιος
 Βατσέλλα

Σχολικό έτος 1961-1962

Ανδριτσάκης Αλέξανδρος
 Αρετού Δέσποινα
 Ασημακοπούλου Ειρήνη
 Βίσκοβιτς Περικλής
 Διγενής Ιωάννης
 Εμμανουήλ Κυριάκος
 Καρακώστας Γεώργιος
 Κασσάρ Κορνηλία
 Κονετάρ Γεώργιος
 Κουλαμπίδης Αντώνιος
 Κυριακίδης Κυριάκος
 Αλούρδα Παρασκευή
 Αρμαράκη
 Οικονομοπούλου

Λινός Νικόλαος
 Μαραγκός Ευάγγελος
 Μαρκίδης Γαβριήλ
 Σαχλάνη Γεωργία
 Σταυρινούδης Βασίλειος
 Χατζηθεοδώρου Παναγιώτης
 Χέρκερτ Γεώργιος
 Κατσαρά Μαρία
 Κοτζάκης Γεώργιος
 Γεωργαλής Γεώργιος
 Παπαγεωργίου Άρτεμις
 Αλούρδα Ειρήνη
 Καμίτσου

Σχολικό έτος 1962-1963

Καλατζιάν Άννα
 Δήμος Γεώργιος

Γιακουμέπος Ιωάννης
 Πέππε Φωτεινή

Πανταζής Ιωάννης
 Κωστάλου Ελένη
 Πέππε Μαρία
 Βιδάλη Ελένη
 Ιερομόναχος Δημήτριος
 Αληφραγκής Νικόλαος
 Παντελίας Χρυσανθος
 Γεωργαλής Δημήτριος
 Μιχαηλίδης Άλντο

Στρουμπή Ευγενία
 Στραγάλης Φαίδων
 Κωνσταντινίδης Στυλιανός
 Χρυσοχός Μιχαήλ
 Καραμόςχος Βασίλειος
 Οικονόμου Μαρία
 Βάνας Δημήτριος
 Κωνσταντινίδης Αντώνιος
 Χωρέμης Κωνσταντίνος

Σχολικό έτος 1963-1964

Χουλάκης Γεώργιος
 Αλούρδας Γεώργιος
 Αλούρδας Λουκάς
 Σουρές Αλέξανδρος
 Κουτρούπης Αλέξανδρος
 Θεοδώρου Νικόλαος
 Μπαμπουλής Γεώργιος
 Μπαμπουλής Χριστόφορος
 Ρεπαπής Ιωάννης
 Δρακόπουλος Ελευθέριος
 Στεφανάκη Ασημίνα
 Θεοδώρου Άννα
 Μπαγάνης Απόστολος
 Κοσέννας Ιωάννης

Ραντόπουλος Δημήτριος
 Σαχλάνη Δέσποινα
 Πανάγου Ελευθερία
 Παπαδοπούλου Μαρία
 Κρίθαρη Ελλάς
 Περτσάς Νικόλαος
 Μανδάλης Κωνσταντίνος
 Δήμου Φωτεινή
 Χαρίτος Δημήτριος
 Γιαλλούση Αικατερίνη
 Ματσούκης Σάββας
 Κερασίτης Αντώνιος
 Παπαδοπούλου Α.

Σχολικό έτος 1964-1965

Ταλιαδώρας Τηλέμαχος
 Καραφύλλης Γεώργιος
 Τσιριμώνης Στέλιος
 Πανάς Επαμεινώνδας
 Κρυσταλίδης Αριστείδης
 Καπώνης Αναστάσιος
 Πέππε Αλεξάνδρα
 Πέππε Σταματία
 Αγγελή Βασιλική

Ιγνατιάδου Ιουλία
 Παπακυριάκου Μαρία
 Λιάκουρας Αντώνιος
 Βλάχος Κωνσταντίνος
 Δαλιάκας Σταύρος
 Περτσάς Γρηγόριος
 Πιπτακίδης Αλκιβιάδης
 Σιφνιώτης Ανδρέας
 Τρίχας Ιωάννης

Καραμόσχου Μαρία
Πέτσας Μιχαήλ

Λαμπρινουδάκης Νικόλαος

Σχολικό έτος 1965-1966

Κυριακίδης Κυριάκος
Ζαχάκης Γεώργιος
Κοντός Θωμάς
Ασβεσταδέλλης Γεώργιος
Φυσεντζίδης Γρηγόριος
Μαλκώσης Γεώργιος
Νικολούδης Κωνσταντίνος
Φαρκούχ Αρλέτ
Αρχοντούλη Άννα
Σκορτίδου Σοφία
Μάμμου Δέσποινα
Χαρίτου Παναγιώτα
Κοκαβέσης Μήλιος

Δήμος Μύρων
Κωστάλου Φανή
Καπέρη Αφροδίτη
Δασκαλοπούλου Σταυρούλα
Σιφνιώτου Σουλτάνα
Μανιώτης Δημήτριος
Κουτσογιάννη Δανάη
Κουτσογιάννη Σταυρούλα
Μαυρομικάλης Απόστολος
Παγουλάτου Αικατερίνη
Γκιάπη Γεωργία
Σφακιανάκης Γεώργιος

Σχολικό έτος 1966-1967

Πάσαρης Ευάγγελος
Κοσσένας Φίλιππος
Βέκιος Βασίλειος
Λαγουτάρης Αντώνιος
Μεριτζής Χρήστος
Καβαφάκης Χρήστος
Βολόπουλος Γεώργιος
Τσιρόπουλος Νικόλαος
Παπαστεφάνου Μιχαήλ
Καντιώτης Νικόλαος
Χατζηθεοδώρου Νικόλαος
Πάππα Αλίκη
Μιχαηλίδου Στέλλα

Πανέρα Φιλίτσα
Μαυρομικάλη Ζωή
Μανουδάκη Μαρία
Δημητρίου Βαρβάρα
Κουμαριανού Βιολάντα
Λορεντζιάδου Ήβη
Χαροκόπος Αθανάσιος
Κωστάλου Ειρήνη
Σαχλάνη Ευαγγελία
Δρακόπουλος Δημήτριος
Παπαδέλης Δημήτριος
Μόσχος Δημήτριος

Σχολικό έτος 1967-1968

Ραντόπουλος Σταμάτιος
Περτσάς Γεώργιος
Σοφατζής Νικόλαος

Παπακυριάκος Γεώργιος
Παπακωνσταντίνου Χρ.
Πατσακούλη Ιουλία

Θεοδώρου Ολυμπία
 Πέππες Νικόλαος
 Πασχάλης Παντελής
 Φιλικού Μαρία
 Χαροκόπος Χρήστος
 Βέκιου Ευδοκία
 Γκέτσου Ελλάς
 Μηνακούλης Αντώνιος
 Καλλίδης Γεώργιος
 Παπαδοπούλου Αφροδίτη

Περσελή Μαρία
 Τζάτζαλος Κωνσταντίνος
 Τριανταφύλλου Μαρία
 Τσιρόπουλος Θεόδωρος
 Φραγκούλης Ελευθέριος
 Χρυσάφη Ευαγγελία
 Χρυσάφη Μεταξία
 Ασλανίδης Αντώνιος
 Γούλα Ελένη

Σχολικό έτος 1968-1969

Καθαρόπουλος Γεώργιος
 Θεοδοσίου Θεοδόσιος
 Βέστης Θεοφάνης
 Κοντός Χρυσόστομος
 Σοφατζής Νικόλαος
 Αβελκίου Νικόλαος
 Μαστρανδρέας Ιωάννης
 Φωτόπουλος Αποστόλης
 Πάππα Ιωάννα
 Παντελάρα Φράνσις

Παπαλέξη Αναστασία
 Παγουλάτου Γεωργία
 Μπαλαμπανέρη Χρυσούλα
 Γούλα Όλγα
 Σπυροπούλου Σοφία
 Χαροκόπου Μερσίνη
 Μπαλτά Ειρήνη
 Δασκαλοπούλου Μαρία
 Χριστοδούλου Κωνσταντίνος

Σχολικό έτος 1969-1970 Δεν υπάρχουν ονόματα

Σχολικό έτος 1970-1971

Γκέτσος Βασίλειος
 Γλύτσης Ηλίας
 Μακρής Αποστόλος
 Μπαλαμπανέρης Φώτιος
 Μπαλτά Φωτεινή

Φιλίππου Ιωάννης
 Χρυσάφη Ανδρομάχη
 Βλάχος Βασίλειος
 Βέστης Αντώνιος
 Ασλανίδης Στυλιανός

Σχολικό έτος 1971-1972

Εμίρη Μαρίνα

Ξένου Ελένη

Πάσσαλης Λεονάρδος
Κυριακίδου Αφροδίτη
Κυπριανός Αλέξανδρος
Σταμπέκης Θωμάς

Μανιά Σοφία
Μανιώτης Μιλτιάδης
Γκιάπη Ελένη

Σχολικό έτος 1972-1973

Χριστοδούλου Ιωάννα
Κατσάρα Χριστίνα
Μώρος Σπυρίδων
Παπαντώνης Επαμεινώνδας
Πάπα Χριστίνα
Ποντικίδου Γεωργία

Μπαλτάς Τρύφων
Ανδριανόπουλος Ευάγγελος
Μόδονας Νικόλαος
Φάρες Ίσις
Αφουδάκη Μαρία

Σχολικό έτος 1973-1974

Εμίρη Ισαβέλλα
Παπακυριάκου Μαρία
Αβελκίου Μαρία
Σκευοφύλακος Ποθητή
Αργυρός Ιωάννης
Βλάχος Ιωάννης
Χαρινού Στυλιανή

Περσελή Ευγενία
Καταχανά Άννα
Σαπουντζόγλου Σωτηρία
Αλεξάνδρου Β.
Αντιμυσάρη Μαρία
Θεοδώρου Θεόδωρος

Σχολικό έτος 1974-1975

Γερασίου Φωτεινή
Ηλιάδης Εμμανουήλ
Αλεξάνδρογλου Ελευθέριος
Παπανικόλας Αντώνιος

Μπαλαμπανέρης Φώτιος
Μώρος Αντώνιος
Καραγιαννόπουλος Χρήστος

Σχολικό έτος 1975-1976

Εμίρης Γεώργιος
Αργυρίου Ελένη
Μώρος Παύλος

Αργυρίου Κωνσταντίνος
Κούρος Σπυρίδων
Μαργέλλου Ειρήνη

Σχολικό έτος 1976-1977

Βλουτής Παναγιώτης
 Καψάλης Δημήτριος
 Στέβοβιτς Βουκόσοβα

Καψιμάλη Όλγα
 Πολοκάκης Νικόλαος
 Σαπουντζόγλου Ευαγγελία

Σχολικό έτος 1977-1978

Ραντοπούλου Δήμητρα
 Φανουράκης Ιωάννης
 Τριανταφύλλου Νικόλαος

Βούκενας Νικόλαος
 Καρδιακός Ιωάννης

Σχολικό έτος 1978-1979

Ραντοπούλου Γιάννα

Δαμίρη Μαρία

Σχολικό έτος 1979-1980

Εμίρη Σοφία
 Περάκης Νικόλαος
 Σταμπέκης Γεώργιος
 Καρούμ Ελισσάβετ
 Γιαβόρδιος Κομνηνός

Πέππε Μαρία
 Κούρος Θωμάς
 Μανίφης Δημήτριος
 Χάμπαση Χριστίνα

Σχολικό έτος 1980-1981 (Γενικό Λύκειο)

Κλήμης Παύλος
 Μαργέλλος Αντώνιος

Σκευοφύλαξ Γεωργία

Σχολικό έτος 1981-1982 (Γενικό Λύκειο)

Κατσούλης Θεόδωρος
 Οικονομίδου Μαρία

Μαργέλλου Ελένη

Σχολικό έτος 1982-1983 (Γενικό Λύκειο)

Κουβαρά Παναγιώτα

Σχολικό έτος 1983-1984 (Γενικό Λύκειο)

Γεωργαλή Μαρία
Κούβαρη Μαρία
Περάκης Αλέξανδρος

Ιωαννίδης Νικόλαος
Λιάππας Φώπιος

Υ.Γ. Στα επώνυμα διατηρήθηκε η ορθογραφία του δυσανάγνωστου φωτοτυπημένου πρωτοτύπου, βιβλίου των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Μανσούρας.

Όλα τα καταγεγραμμένα ονόματα των αποφοίτων συνοδεύονται στα βιβλία από έναν αριθμό μπρώου. Η σειρά ξεκινά με τον αριθμό "1" ο οποίος αντιστοιχεί στην πρώτη εγγεγραμμένη απόφοιτη του 1931-1932 Βασιλειάδου Δ. Φωτεινή. Ο τελευταίος εγγεγραμμένος απόφοιτος το 1983-1984, Περάκης Αν. Αλέξανδρος έχει αριθμό "957".

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

1. Χάρτης του Δέλτα του Νείλου Μανσούρα, Τάντα, Ζαγαζίκ, Μπένχα, Πορτ-Σαϊντ, Μπένι Σουέφ. Αρχείο Μαργαρίτας Δρίτσα (Αρχείο Μ.Δ.)
2. Ο Σιδηροδρομικός σταθμός της Μανσούρας. Από την άφιξη του Έλληνα πρεσβευτή Β. Δενδραμή, Ιούνιος 1934. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
3. Φελούκες στο Νείλο. Μεταφορά βαμβακιού. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
4. Ταξινόμοι βαμβακιού (κλασιφικατόροι) εν δράσει ή σε ανάπαυλα της δουλειάς. Αρχείο Μ.Δ.
5. Εσωτερικό του ναού Αγίων Αθανασίου και Κυρίλλου. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
6. Τυπική ελληνική οικογένεια της Μανσούρας γύρω στο 1920. Αρχείο Μ.Δ.
7. Απογευματινός περίπατος στο Νείλο, 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
8. Έλληνες διπλωμάτες σε επίσημη υποδοχή στη Μανσούρα, γύρω στο 1920. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
9. Υποπροξενείο Μανσούρας προς Αλεξάνδρεια. 1881. Έγγραφο από το αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος (ΥΠΕΞ).
10. Η πρόοδος της παροικίας επιβεβαιώνεται το 1879 από την Ελλάδα. Έγγραφο αρχείου ΥΠΕΞ.
11. Εκδρομή σε αγρόκτημα (έζμπα) στη Ντακαχλία κοντά στη Μανσούρα, 1939. Αρχείο Μ.Δ.
12. Lafayette και Ελλάδα. Μαθητές της Δημαίας Σχολής, 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
13. Μαθητές Γρηγορείου Γυμνασίου, 1934. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
14. Η παροικία εισφέρει για τη συντήρηση των άμισθων προξενικών πρακτόρων, 1881. Έγγραφο αρχείου του ΥΠΕΞ.
15. Βασιλικό Διάταγμα του Γεωργίου Α΄ για την ίδρυση του Υποπροξενείου Μανσούρας το 1881. Αρχείο ΥΠΕΞ.
16. Διαγκωνισμοί Υποπροξένων, 1881. Έγγραφο αρχείου ΥΠΕΞ.
17. Ημέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου και εθνικός παλμός στην παροικία. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
18. Εμμανουήλ Μανωλάκης, ιατρός από την Κάσο. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
19. Η ελληνική φιλαρμονική της Μανσούρας. Ημερολόγιο Σκόκου, 1912. σ.360.
20. Επίσκεψη του συνταγματάρχη Οικονομόπουλου στα ΕΕΜ. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
21. Ο Παναγιώτης Κανελόπουλος με μαθητές των ΕΕΜ. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
22. Η μεγάλη γέφυρα Μανσούρας-Τάλχας. Αρχείο Μ.Δ.
23. Το προσωπικό και οι πρώτοι απόφοιτοι των ΕΕΜ 1932. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
24. Ιωάννης Χιωτίνης. Διευθυντής των ΕΕΜ από το 1926 μέχρι το 1964. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
25. Εξετάσεις στα εμπορικά μαθήματα γύρω στο 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
26. Ανδρέας Μαυρής, δικηγόρος, 1921. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
27. Η ομάδα ποδοσφαίρου των ΕΕΜ, 1932. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
28. Οι πρώτοι οικότροφοι, 1932. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
29. Οι οικότροφοι πολλαπλασιάζονται, 1935. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
30. Το ποδήλατο σε πρώτη χρήση, 1956. Αρχείο Μ.Δ.
31. Η «Καράκα». Το σχολικό λεωφορείο, δωρεά της Ελληνικής Λέσχης, 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
32. Το μόνιππο, απαραίτητο μεταφορικό μέσο μέχρι και τη δεκαετία 1960. Αρχείο Μ.Δ.
33. Το κτίριο της ελληνικής Λέσχης στην όχθη του Νείλου, περί το 1955. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
34. Άποψη του Οικοτροφείου. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.

36. Η τραπεζαρία των οικοτρόφων στα ΕΕΜ. 1935. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
37. Ναργκιλέ δεν κάπνιζαν μόνον οι Αιγύπτιοι. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
38. Παρέλαση για την 28η Οκτωβρίου 1960. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
39. Ολόκληρη η μαθητική κοινότητα, πρόσκοποι και οδηγοί στην παρέλαση της 25ης Μαρτίου στους δρόμους της πόλης. 1955. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
40. Σχολικοί αγώνες, 1942. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
41. Και πάλι 25η Μαρτίου του 1942. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
42. Απονομή επάθλων από τις επίσημες αρχές της πόλης και της κοινότητας, 1942. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
43. Διασκέδαση με ελληνικούς χορούς στην Ελληνική Λέσχη. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
44. Τα επιβλητικά Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας γύρω στο 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
45. Οι κήποι, τα γήπεδα και τα προπύλαια των ΕΕΜ. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
46. Το μάθημα της γυμναστικής στο δημοτικό, 1930. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
47. «Η Γλαύξ». Σύμβολο της μαθητικής εφημερίδας. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
48. Ο πρώτος κοπώνας των οικοτρόφων, 1935. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
49. Γυμναστικές επιδείξεις, 1960. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
50. Η Εθνική ιδεολογία στα παιδικά χρόνια παγιώνεται, 25η Μαρτίου 1942. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
51. Η τραπεζαρία των οικοτρόφων στα ΕΕΜ, 1935. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
52. Αναθηματική Πλάκα στο Σχολείο. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
53. Αποβίβαση Ελληνικού Στρατού στη Σμύρνη, 2 Μαΐου 1919. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
54. Καρακατσάνης γιατρός, Εθελοντής 18ου λόχου, 6ης Μεραρχίας. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
55. Αριστείδης Περίδης, Κάιρο 1914. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
56. Η 2η Ταξιαρχία στην οδό Πανεπιστημίου, 9/11/1944. Άπαντα του στρατηγού Στέφανου Σαράφη
57. Αναμνηστική φωτογραφία στρατευμένων. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
58. Αναμνηστική φωτογραφία στρατευμένων. Αρχείο Σ.Α.Γ.Μ.Α.
59. Οι Έλληνες της Αιγύπτου μετέφεραν στο Κάιρο τα αγωνιστικά συνθήματα των Αθηναϊκών τοίχων
60. Από την μάχη του Ελ Αλαμείν. Έκθεσις της Πολεμικής Ιστορίας των Ελλήνων Γενικών Επιτελείων Εθνικής Αμύνης, Έκδοσις Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων
61. Ανιχνευτική περίπολος πριν την αναχώρηση. ο.π.
62. Ο Βασιλιάς Γεώργιος Β΄ στο νεκροταφείο του Ελ Αλαμείν. ο.π.
63. Απότιση φόρου τιμής στον πεσόντα συμπολεμιστή. ο.π.
64. Παράδοση Γερμανικού άρματος σε Έλληνες στρατιώτες. ο.π.
65. Ναρκοθέτηση από Έλληνες στρατιώτες. ο.π.
66. Έπαρση Ελληνικής σημαίας. ο.π.
67. Κάπου στην έρημο. ο.π.
68. Παρά την αποκοπή στην μέση το αντιπορ. ΑΝΔΡΙΑΣ κατορθώνει να Επανάπλευση προς Αλεξάνδρεια. ο.π.
69. Το προσωπικό της 13ης Μοίρας βομβαρδιστικού. ο.π.
70. Σχεδιάγραμμα της επίθεσης για την κατάληψη του Ρίμινι. ο.π.
71. Ο Βύρων στην Ελλάδα. Αρχείο Μερόπης Κωνσταντίνου
72. Ο “Σείκχς”. Ελληνικό Θέατρο Μανσούρας, 1922. Αρχείο Αθανασίου Καράγιωργα

73. Λοξία Καράγιωργα, εσύ; Αρχείο Αθανασίου Καράγιωργα
74. "Θερμοπούλαι – Αλαμάνα". 25η Μαρτίου 1952. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.
75. "Λουλούδια στην Ελλάδα". Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.
77. Το Σχολείο μας. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα
76. 'Η σκλαβωμένη Ελλάδα ζητά τη χαμένη της λευτεριά'. προσφορά Φρόσως Πιζάνη.
78. 25η Μαρτίου 1949. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.
79. Το σχολείο και η παροικία, 1937. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.
80. Παλιγγενεσία, 1930. Προσφορά Ρένας Παπαδάκη
81. Αλίκη Βίγκα, 1942
82. Γιορτή της Σημαίας. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.
83. Η Πολυξένη μας, 1950. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.
84. Φιλολογικά Μελέται
85. Ελληνικοί χοροί. Αρχείο Ολυμπίας Καράγιωργα.
86. Η Παυλίνα και η Βάσω. Προσφορά Παυλίνας Γιανναρίδου.
87. Τζίμης Λουράντος, 1952. Προσφορά Κικής Λουράντου.
88. Ιδρυτής Στοάς Θήβαι Αρ. 21ος, Μανσούρα: Αθανάσιος Καράγιωργας. Αρχείο Αθανασίου Καράγιωργα.
89. Κριτική
90. Η Εκδίκησις
91. Ρώμος Φιλύρας
92. Παύλος Νιρβάνας
93. Από την παράσταση της Ιφιγένειας εν Ταύροις 1943
94. Αλέκος Πέππες 1941.
95. Μανσούρα η νύμφη του Νείλου. 1955. Αρχείο Μ.Δ.
96. Ήρεμες Κυριακές, οικογενειακές στην όχθη του Νείλου. 1960. Αρχείο Μ.Δ.
97. Στο κηπάκι στο Τοριέλ. Αρχείο Μ.Δ.
98. Στο ξύλινο μπαλκόνι της γιαγιάς. Αρχείο Μ.Δ.
99. Κλασική γυναικεία κομψότητα και φιλαρέσκεια στη δεκαετία 1950. Η Θεία Ελένη. Αρχείο Μ.Δ.
100. Ο καλοκαιρινός χορός μόνο για τους μεγάλους στη παροικία. 1960. Αρχείο Μ.Δ.
101. Ανάπαυλα τον καιρό του πολέμου.
102. Χρυσούλα Δρίτσα. Αρχείο Μ.Δ.
103. Βόλτα στον Νείλο.
104. Οι καρνατίδες της διασποράς προσκυνούν τις αρχαίες μανάδες τους. Αρχείο Μ.Δ.
105. Τριαντάφυλλο γλυκό, τριανταφυλλάκι...
106. Απολαμβάνοντας τη χειμωνιάτικη λιακάδα. Αρχείο Μ.Δ.
107. Λουλούδια κι αρώματα του Μάν κι όνειρα. Αρχείο Μ.Δ.
108. Η περιοχή του Τοριέλ όπου λειτουργούσαν τα ΕΕΜ. Αρχείο Μαργαρίτας Δρίτσα

* Οι ζωγραφιές από το Λεύκωμα της Έλλης Δ. Μόσχου, 1941

ΜΑΝΣΟΥΡΑ

ISBN : 960-87984-0-X

